

สกาย เอษพ

บีที่ ๗ ตอนที่ ๒ ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๓

444

EAU DE QUININE

The World's Greatest Hair Stimulant and Tonic.

น้ำแดงใส่ผมเบอร์ 444

เป็นน้ำโอเดอควินินแท้ ซึ่งโลกได้ยกย่องว่า

ดียิ่งกว่าน้ำแดงใส่ผมทุกชะนิด

เชิญลองมีจำหน่ายทั่วไป

สำนักงาน
๑๒๒๑ หน้าวัดราชบพิธ
ถนนเฟื่องนคร พระนคร โทรศัพท์ ๙๔๘

หลวงสรรสารกิจ บรรณาธิการ
โรงพิมพ์ไทยเขษม หน้าวัดราชบพิธ ถนนเฟื่องนคร พระนคร
เป็นเจ้าของและผู้พิมพ์

กำหนดเวลาออก ในวันที่ ๑๕ ของเดือน หากจะคลาดเคลื่อน คณะพยายามจะไม่ให้เกิน กว่ากำหนด ๑๕ วัน (คือไม่เกินกว่าเดือนที่ออก)

อัตราค่าบำรุง ในพระราชอาณาจักรสยาม ค่าบำรุงปีละ ๑๐ บาท ครึ่งปี ๖ บาท, นอกพระราชอาณาจักรสยาม หรือส่งทางอากาศไปรษณีย์ปีละ ๑๒ บาท ครึ่งปี ๗ บาท. ถ้ารับไทยเขษม รวมข่าว รายสัปดาห์ด้วย คิดรวมกัน ปีละ ๑๒ บาท ครึ่งปี ๗ บาท, นอกพระราชอาณาจักรสยาม หรือส่งทางอากาศไปรษณีย์ ปีละ ๑๕ บาท ครึ่งปี ๘ บาท ๕๐ สตางค์.

การบอกรับ ไม่จำเป็นจะต้อง รอ บอกรับตั้งแต่ฉบับต้นปี จะบอกรับตั้งแต่ฉบับไรก็ได้ นับ ๑๒ เล่ม เป็น ๑ ปี ๖ เล่ม เป็นครึ่งปี โปรดแจ้งความจำนงยังสำนักงานข้างบนนี้ โดยทางใดทางหนึ่งแล้วแต่ความสะดวก พร้อมกับเงินค่าบำรุง สำหรับผู้ที่อยู่ต่างจังหวัด โปรดส่งเงินทางธนาณัติ สำหรับผู้ที่อยู่ในจังหวัดพระนคร จะให้ไปรับเงินที่บ้าน พร้อมด้วยนำหนังสือส่งยังท่านทีเดียวก็ได้.

ราคาเย็บเล่ม—หนังสือไทยเขษม ปกหนังทั้งตัวเล่มละ ๘ บาท. สันหนังหุ้มผ้าเดิรทองสัน ปีหนึ่งแบ่งเย็น ๒ เล่ม เงิน ๕ บาท, ปีหนึ่งแบ่งเย็น ๓ เล่ม เงิน ๕ บาท ๗๕ สตางค์. หุ้มผ้าทั้งตัวเดิรทองสัน ปีหนึ่งเย็น ๒ เล่ม เงิน ๓ บาท ๕๐ สตางค์, ปีหนึ่งแบ่งเย็น ๓ เล่ม เงิน ๔ บาท.

อัตราค่าลงแจ้งความ ในแผ่นกระดาษหลังปก (คือหน้าซึ่งแจ้งระเบียบการอยู่นี้) พิมพ์ด้วยหมึกสี เต็มหน้าปีละ ๖๐ บาท. ในแผ่นกระดาษสีต่าง ๆ สอดอยู่ภายในปกหน้าและหลังเต็มหน้าปีละ ๕๐ บาท, ครึ่งปีหรือครึ่งหน้า ๓๐ บาท.

พิมพ์วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๓
(มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ)

บัญชีเรื่อง

(ปีที่ ๗ เล่ม ๒ วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๓)

มาสานุสสรณ์ . . . . . พระยาศรีสุนทรโวหาร หน้า ๑๗๗

ชีวิตใหม่ . . . . . อยุธ เอกจันทร์ . . ,, ๑๗๘

ได้จากละครพูดของท่านศรีอยุธยา . . อบ ไชยวสุ . . . ,, ๑๙๖

ศึกหัวใจ . . . . . ธนเหนือ . . . ,, ๑๙๙

พ่อฤษี . . . . . ก. ศ. . . . . ,, ๒๓๑

สถานที่เคารพและสมบัติยุคเมืองเออร์ . จุลจันทร์ . . . ,, ๒๓๙

ทาสรัก . . . . . นายแกล้ว . . . ,, ๒๔๒

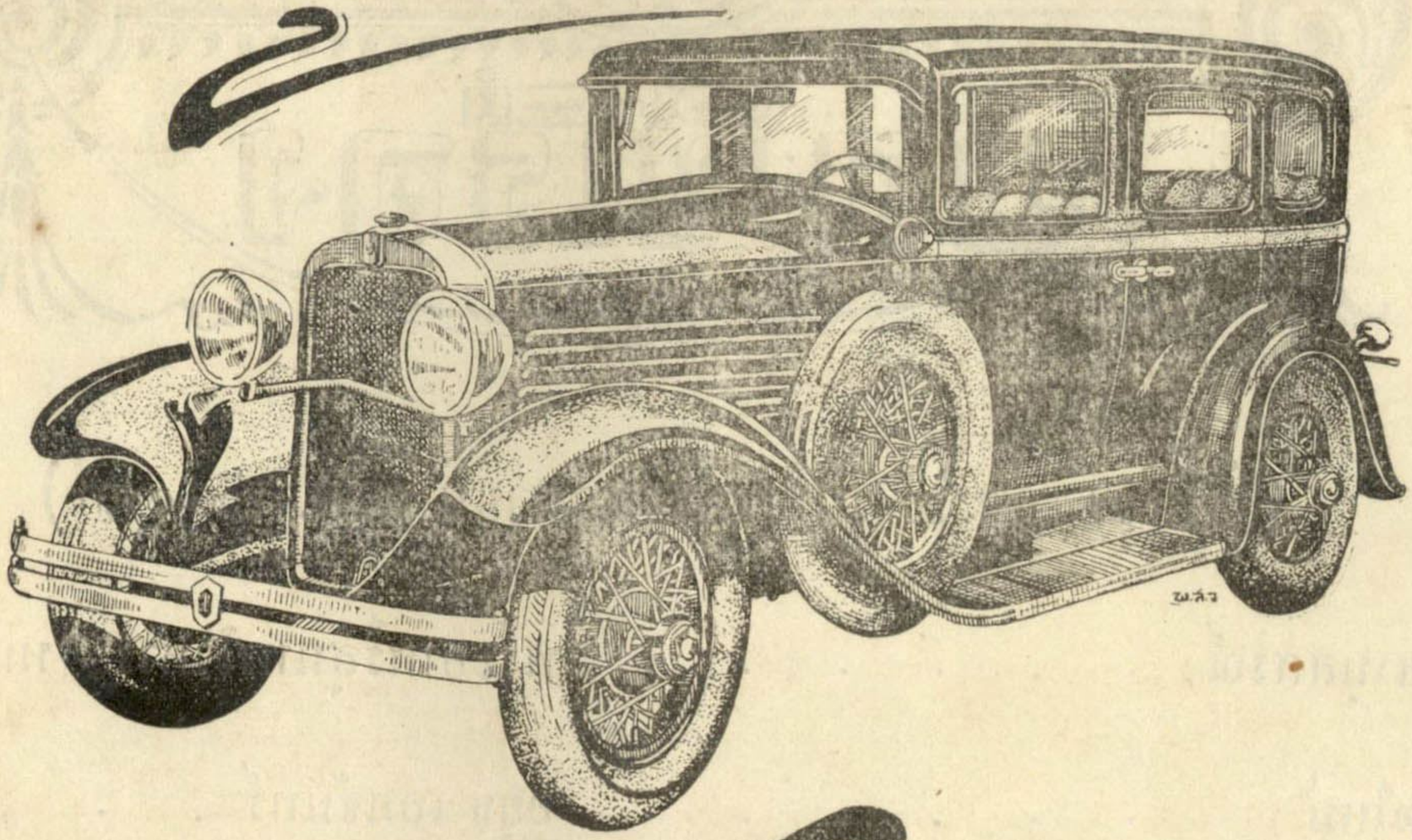
เรื่องประเทศอินโดจีน . . . . กังสดาน . . . ,, ๒๗๙

บาปของใคร . . . . . เพทาย . . . . ,, ๓๑๐

อันวาที. . . . . ,, ๓๒๘

พระราชบัญญัติรถยนตร์ . . . . . พิเศษ ๑

รถเวลห์

—สูบ—

ค่า เกิน ราคา

เชิญรีบตกลง ซึ่งจะตกเข้ามาอีก

เดี๋ยวนี้เหลือ คูเปู อยู่ในสต๊อก

ห้างสามเหลี่ยม จำกัด

ถนนอัษฎางค์ ปากคลองตลาด พระนคร

ภาษาสันสกฤต

นิรฺตฺสาหำ นิรานนฺทำ นิรฺวีรฺยมรินฺทมมฺ
มามฺมา สีมนฺตินี กาจิตฺ ชนเยตฺ ปุตฺรมีทฤศมฺ

◎ บุตรใดไปี่เอ๊ออุต— สาหะ
ไปี่ชั่นชวนมานะ ปลาบปลื้ม
ไร้อาจขลาดเขลากะ— มลโฉด เฉาฮา
อริย่อมเย้ยหยันครื้ม ครุ่นอื้ออึงอาย ฯ

◎ ขอสายสมรแม่ผู้ เพ็ญศรี
ยุวเรศนารีมี ลักษณ์แพร้ว
อย่าคลอดบุตรอันหีน์— นะชาติเช่น นั้นเลย
พึงประสพลูกแก้ว กอบพร้อมเพรียงคุณ ฯ

May no woman whatever give birth to such a son as this–unenergetic, cheerless, non-courageous, the delight of his enemies.

พระยาศรีสุนทรโวหาร
ผู้ซึ่งใช้นามปากกาว่า "หมื่นศรี"

ชีวิตใหม่

อยุธ เอกจันทร์

แปลและเรียบเรียง

ลำแสงแห่งโคมทาสีกุหลาบที่แฝงอยู่ตามพุ่มไม้ต่าง ๆ พุ่งกระจายไปทั่วห้อง คละกับเงาของดอกไม้และใบไม้ เย็นเงาดำสลับกับสีแดง แลดูงดงามชวนตา ราวกับว่านายช่างจิตรกรรมได้มาประดิษฐ์ขึ้นไว้อย่างปราณีต ตู้ใส่หนังสือไม้โอ๊กตู้หนึ่ง ตั้งอยู่ทางมุมห้อง บนฝาแกะเป็นภาพพิสดาร ซึ่งดูเหมือนว่าผู้เป็นเจ้าของมุ่งหมายสร้างไว้สำหรับเป็นที่ระลึกของสิ่งบางอย่าง ที่ผ่านมาในชีวิตในกาลกระโน้น

ยดิ แห่ง ปุระบาร์แซค นั่งฝังตัว อยู่ใน เก้าอี้ทอด เท้า ทั้ง สอง พาด บน สุนัข ทอง เหลือง ตัวใหญ่ ที่ตั้งอยู่ใต้ โต๊ะ เขาเป็นบุรุษหนุ่มรูปร่างคมคาย มีสง่าผ่าเผย ใบหน้าได้ส่วนสัดลักษณะอันงาม แม้จะซูบซีดร่วงโรยไปสักหน่อย แต่ก็ยังฉายแววแห่งผู้มีอำนาจราชศักดิ์ท่านผู้นี้ นอกจากมีความทุกข์โทมนัสส์เข้าทับถมอย่างสาหัสแล้ว ยังมีความพยาบาทมาดร้าย และความขุ่นแค้นแฝงแทรกแซงเป็นเจ้าเรือนอีกโสดหนึ่งด้วย ท่านจะนึกวาดโฉมหน้าของท่านผู้นี้ได้ ถ้าไปพินิจพิเคราะห์ดูหน้าตาของนักรบที่ทุพพลภาพ หรือของนักการเมืองที่ถึงแล้ว ซึ่งความ อัปราชัย เพราะมีส่วนลักษณาการเหมือนกัน สิ่งที่พิเศษไปกว่านั้นก็คือ เคานต์เฟอร์ดินนด์ บาร์แซค เสียจักษุทั้งสองข้าง เสียมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และเป็นกรณีย์เหตุที่ทำให้ ท่าน เคานต์ หนุ่ม ต้องมีมานะต่อสู้ความเป็นไปของโลกอยู่ต่อไป เพื่อแก้แค้น! แน่นอน, เพื่อแก้แค้น!

ม่านที่กั้น ประตู ถูกรูดไปรวม อยู่ ข้างหนึ่ง และคนใช้ปรากฏร่างเข้ามา บาร์แซค หันไปทางเสียงนั้น และเปลี่ยนสีหน้าโดยรวดเร็ว

"เวอร์เธอร์รี?" เขาถาม กระแสเสียงอ่อนหวาน แต่ทว่าเฉียบขาด "แกนี่ช่างกล้าหาญเสียใหญ่แล้ว แกไม่รู้ดอกหรือว่า ฉันไม่ต้องการให้ใครมา รบกวนใน เวลาหลัง ดินเนอร์ มีธุระอะไรหรือ? โทรเลขด่วนหรืออะไรแน่?"

"ข้าราชสำนัก มาจาก พระนาง เจ้า ฮิลดา

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

ขอรับกระผม” เวอร์เธอร์ตอบ “และข้าพเจ้าจะต้องขอพบท่านเป็นส่วนตัว” มีเสียงอึกเสียงหนึ่งสอดขึ้นทางประตู “เวอร์เธอร์แกไปได้ โอ เคานต์ งดงามอะไรเช่นนี้ ผมไม่รู้จะชมสิ่งที่อยู่รอบ ๆ นี้ด้วยถ้อยคำอันใดได้ถูก คำว่าสวย—งาม ยังมีน้ำหนักน้อยไป โอ! สิ่งอะไรเล่าจะมีค่าและงดงามไปกว่าสิ่งของในห้องนี้? นั่น—สมบัติของตระกูลรูเบนส์ เรมแบรนท์ ติเตียน เขนวินูโต เซลลินี—สมบัติตั้งแต่ครั้งบุรมบุราณเหล่านี้มีค่าสูงมาก ยิ่งมีไฟฟ้ามาให้แสงสว่างก็ยิ่งเพิ่มความงาม แลดูทันสมัยขึ้นทีเดียว เคานต์ที่รัก แต่ดูเหมือนว่า ท่านแลเห็นสิ่งอันงดงามเหล่านี้ได้ แต่เพียงในความฝัน ยังงั้นไม่ใช่รึ?”

บาร์แซคไม่ตอบว่ากระไร ใบหน้าย่นเย็นร้าวรอย แสดงว่าไม่พอใจอย่างยิ่ง สักครู่จึงลุกขึ้นยืน เออมือคลำไปรอบ ๆ โต๊ะ ซึ่งแท้จริงเขาไม่เคยเห็นด้วยสายตาเลย เย็นแต่นึกเห็นไปเท่านั้นเอง

“อะโห! ท่านผู้เย็นศาสดาจารย์จิตรกรรม! ท่านนักชม—นักติ!” ภายหลังบาร์แซคพูดขึ้น กระแสเสียงกังวานเยาะเย้ยอย่างหนัก “นี่ดอกไม้สีแดง และนั่นต้นพีร์น มีใบอยู่ ๕ ใบ ข้างหลังท่านมีแจกันสีน้ำเงินซึ่งวาร์เลอเริย บาร์แซค บรรพบุรุษของผมได้ยอมสละทุก ๆ สิ่ง ตลอดจนเกียรติยศ เพื่อของสิ่งนี้ ดูเถิด! ผมบอกชื่อของเหล่านี้ไม่ผิดไม่ใช่หรือ? ต้นไม้ทั้งหมดที่มีอยู่นี่ แม้ผมจะได้เห็นแต่เมื่อครั้งกระโน้นก็ดี ผมก็ยังแลเห็นมันเปลี่ยนดอกเปลี่ยนใบได้ ผมจำมันได้เสมอ และจำได้ดี แต่ สวรรค์ทรงโปรดแต่ส่วนตัวผมและกิจการต่าง ๆ ที่ผมได้ทำเพื่ออาณาจักร ฟาซาลา ไม่มีใครจะคำนึงถึงเสียเลย ลืมกันเสียหมด พวกข้าราชสำนักทุกคนติตนออกห่าง ไม่เอาใจใส่หรือแม้แต่จะถามถึงว่า การที่ผมได้รับความทุกข์ทรมานเช่นนี้ เย็นเพราะเหตุใด”

ผู้เย็นอาคันตุกเดินไปตบบ่าบาร์แซคเบา ๆ “เฟอร์ดิแนนด์ที่รัก” ผู้นั้นกล่าว “คุณความดีของท่าน และโชคร้ายของท่าน พระนางเจ้ายังทรงระลึกถึงอยู่เสมอ ท่านจำผม เดอมอร์เมย์—ไม่ได้แล้วหรือ?”

“เดอมอร์เมย์! บาร์แซคร้องดัง” เอาเถอะ ท่านมาบ้านผมคราวนี้จะเนื่องด้วยกลอุบายอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ก็ตาม แต่ผมขอยกท่านออกจากคนจำพวกนั้นเสียคนหนึ่ง แม้บ้านผมจะอยู่ห่างจากกรุงเพียง ๔ ไมล์ก็

จริง ตลอดเวลา ๕ ปีเต็ม ๆ ผมไม่เคยพบปะกับใครเลย เสียงของท่านทำให้ผมระลึกถึงเรื่องเก่า ๆ ได้ นั่งลงซิ, แอนโตนิ, บุหรี่อยู่บนโต๊ะนั่นแหละ”

“ขอบใจ แต่ผมไม่เห็นท่านสูบ ท่านเลิกสูบแล้วหรือ?”

“ตั้งแต่ตายอดแล้ว ผมก็เลยเลิกสูบ การสูบบุหรี่ไม่ให้ความสุขเสียเลย มิฉะนั้นท่านจะเห็นผมสูบเสมอ ที่ในกรุงเย็นอย่างไรบ้าง? เรียบร้อยดีอยู่หรือ?”

“ตรงกันข้าม ยุ่งมากทีเดียวในเวลานี้” เดอมอร์เมย์ตอบ ขณะที่เคลื่อนเก้าอี้ไปข้างเตาผิง แล้วจุดบุหรี่สูบ “ที่ผมจะบอกตะกี้ว่าผมเป็นผู้เชิญข่าวมาจากพระนางเจ้า นั่นเป็นความจริง ผมบอกท่านตามความจริงแท้ ๆ เฟอร์ดิแนนด์ที่รัก ผมอยากจะมาเยี่ยมเยียนท่านหลายหนแล้ว แต่ทราบว่า ท่านไม่มีความประสงค์จะรับแขก จึงต้องงดไว้ ผมยังจำได้ดีว่า เมื่อ ๕ ปีมาแล้ว ท่านไปปารีส, เมืองหนึ่งที่เต็มไปด้วยเลือดอิจฉาฤษยา เวลานั้นท่านเป็นหนุ่ม, รูปงาม และมั่งคั่ง ด้วยความสามารถอย่างน่าสรรเสริญ ท่านรวบรวมกำลังพลเมืองกู ฟาซาลา ขึ้น และอัญเชิญพระนางเจ้าของเราขึ้นเสวยราชโดยปราศจากภัย ภายหลังได้ข่าว ว่าท่านลาออกจากราชการ เลิกเกี่ยวข้องกับการเมือง มาอยู่ที่นี่ ผมเข้าใจว่าท่านเสียตาครั้งนี้ คงเนื่องจากอุบัติเหตุอย่างหนึ่ง”

ยาร์แซคลุกขึ้นยืนอีกครั้งหนึ่ง และอีกครั้งหนึ่งสีหน้าย่นชัดให้เห็นโทษะที่พลุ่งขึ้นมา.

“ไม่ใช่อุบัติเหตุ” เขาพูดเสียงเครือ ๆ เดินไปเดินมาอย่างแคล่วคล่อง มือขยับของต่าง ๆ ได้ถูกต้อง เช่นเดียวกับคนตาดี ๆ “มันเป็นการกระทำของอ้ายชั่วชาติคนหนึ่ง ซึ่งผมไว้ใจ เกี่ยวด้วยเรื่องผู้หญิงคนหนึ่ง—ลงทำนองเดียวกับที่รดยาร์ดคิปลิงเขียนไว้ว่า ‘แม้ผ้าขี้ริ้วและกะดูกก็ไม่ได้มาเป็นของตน กลับต้องเสียเส้นผมไปปอยหนึ่ง’— ท่านอย่าเข้าใจว่า มันเป็นเพราะอุบัติเหตุเลย”

“เป็นการทำร้ายร่างกายโดยตรง ใช่ไหม?” เดอมอร์เมย์สงสัย “ไม่มีคนใดจะเจตนาทำ————”

“แต่ผมขอยอกว่า มัน—อ้ายคน ๆ นั้น เจตนาจริง ๆ ผมรู้จักมันดี ผมจะตอบแทนความระยำของมันสักวันหนึ่ง มันรู้ว่าผมรู้ความลับของมัน จึงตัดโอกาสไม่ให้ผมขัดขวางทางของมันได้ แต่ผมจะไม่พูดถึงเรื่องความลับเหล่านั้น มันจะต้องเป็นของผมโดย

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

ฉะเพาะคนเดียว ผมได้ส่งพวกคนใช้ออกไปสืบหา เชื่อว่าคงจะได้ตัวมันมาในไม่ช้า และเมื่อได้นำตัวมันมาที่นี่แล้ว ความพยาบาทของผมก็จะเบ็ดฉากได้ทันที”

บาร์แซค พูดช้าลงเย็นลำดับ แต่อากัปกิริยายังฮึดฮัดอยู่ เดอมอร์เมย์รู้สึกหัวใจพลอยสะท้อนสะท้านไปด้วย เขาจ้องมองดูดวงตาที่ไม่มีแววกลอกไปกลอกมา ใบหน้าที่เหี้ยมเกรียมด้วยความพยาบาท และริมฝีปากที่เม้มแน่น ตาไม่กะพริบ สิ่งที่อยู่โดยรอบดูเหมือนจะเคร่งขรึม และตึงเครียดไปด้วย ในที่ห่างจากบู่ระไปชั่ว ๔ ไมล์โน้น มหาชนกำลังมีดวงหน้าเบิกบาน หัวเราะรื่นเริงอยู่ตามโรงละคร และในโรงคอนเซิตต่าง ๆ แต่ณ ที่นี้—ณ บู่ระ บาร์แซค สภาพต่าง ๆ เต็มไปด้วยความเงียบเหงา และเจ้าของบ้านก็กำลังสมองเสีย เช่นเดียวกับตาเสียเหมือนกัน.

“เรื่องของมันก็จะสิ้นสุดลงเท่านั้น” เคานต์เปลี่ยนเสียงพูดเบา ๆ ต่อไป “ผมยังรู้สึกพอใจในทางการเมืองอยู่มาก เวอร์เธอร์คอยเล่าเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบ้านเมืองให้ฟังเสมอ พูดกันตามจริง พระนางเจ้าควรต้องคิดอ่านกำจัดเจ้ารัสต์แมนน์เสีย เจ้าคนนั้นเป็นหางเสือของรัสเซีย นับตั้งแต่ดำเนิรแผนการปกครองตามแบบของผม ฟาซาลาก็ปราศจากภัย พลเมืองก็อยู่เย็นเป็นสุข และเหมือง อูราลก็ทำผลประโยชน์เพิ่มเติมให้กระทรวงคลังเป็นปกติ ผมยังรู้สึกภูมิใจไม่หาย ที่ได้ถางทางให้บ้านเมืองเดินไปสู่ความเจริญได้สะดวกเช่นนี้”

เดอมอร์เมย์ลากเก้าอี้เข้าไปใกล้บาร์แซค “ที่ผมมานี่ก็หวังจะขอปฤกษาเรื่องสัญญาข้อตกลงระหว่างเรากับรัซเซีย เวลานี้รัซเซียกำลังก่อการจลาจล และรัสต์แมนน์เป็นกะดูกสันหลังหนุนอยู่ รัซเซียอ้างสิทธิจะขอซื้อเหมือง อูราล ตามสัญญาข้อ ๕ หากว่าเหมือง อูราล หลุดมือไปเสีย ก็เท่ากับแย่งโชคอันงามไปเสียจาก พระนาง ฮิลดา”

“เพื่อนยาก, มันไม่มีสิทธิจะมาขอเช่าหรือขอซื้ออะไรได้เลย จุดอันนี้ผมเองสนใจคิดระวังอยู่แต่แรก ๆ แล้ว สัญญาข้อ ๕ นั้นว่าด้วยการเก็บส่วยพวกชนชาติยิวต่างหากข้อนี้แหละทำให้ผมภูมิใจกว่าอะไรทั้งหมด จะลืมเสียไม่ได้ ข้อสัญญาทุก ๆ ข้อว่าอย่างไรบ้าง ผมยังจำขึ้นใจไว้ได้หมดนี่นา”

ใบหน้าของเดอมอร์เมย์คล้ำลง สอดมือเข้าไปในเสื้อ หยิบกระดาษแผ่นใหญ่ออก

คลี่วางบนโต๊ะ.

"ประหลาดมาก" เดอมอร์เมย์พูด "นี่ข้อ ๕ ปรากฏอยู่แน่นอนว่า รัซเซีย มีสิทธิจะซื้อหรือเช่าได้ ผมจะอ่านให้ฟัง———" เมื่ออ่านจบแล้ว พูดต่อไป "ว่าไง! ท่านคิดว่าเราจะทำอย่างไรต่อไป? ยิ่งท่านบอกว่าท่านเอาใจใส่ระวังข้อเสียหายในข้อนี้มาก ฟาซาลา บ้านเกิดเมืองนอนของเรา จะยิ่งกะดิกตัวไม่ได้เลยทีเดียว ท่านจะคิดอย่างไรต่อไป?"

"ฉันคิด,, บาร์แซค ตอบ "ว่าศงมีใครคนหนึ่งจะโมยสัญญาไปปลอมแปลงแก้ไขมันแยกเอาหัวข้อ ตอนไม่สำคัญออก แล้วเขียนตอนที่สำคัญยิ่งกว่าชีวิต แทรกลงไปแทนเดอมอร์เมย์ ผมเคยอยากจะได้สายตาคืนมา แต่ยังไม่เคยรู้สึกอยากได้เท่าในเวลานี้ ถ้าพระเจ้าไม่ทรงประทานสายตาคืนมาให้แก่ผม ฟาซาลา โอ! ฟาซาลาที่รัก ก็หมดที่พึ่ง"

บาร์แซค เดิรไปเดิรมารอบ ๆ ห้อง ร่างเขาสั่นสะท้าน คล้ายกับสัมผัสกับอากาศในฤดูหนาวจัด ต่างฝ่ายมิปริปากพูดกันอยู่ชั่วขณะหนึ่ง

"แต่เจ้าพวกเหล่าร้ายศัตรูของเรา มันถือเอาตามสัญญาปลอมนี้" เดอมอร์เมย์พูดเสียงสั่น ๆ ขณะที่บาร์แซค ก้มลงหยิบพันคู่นหนึ่งใส่ลงในเตาผิง "เจ้านายของเราพะยานของเราหาประโยชน์มิได้เลย ไม่ผิดกับซากศพ ท่านมองไม่เห็นหนทางข้างหรือ? หนทางที่จะพิศูจน์ การปลอมแปลงของมัน ทูตของมันยอกกับผมว่า ถ้าท่านมีพะยานหลักฐานที่เชื่อได้ มาพิศูจน์ว่า ที่ประชุมไม่ได้ตกลงกันเช่นนั้นจริง มันจะไม่เกี่ยงงอนต่อไป แต่ถ้าไม่มีหลักฐานจะพิศูจน์ ต้องยอมให้มันผูกขาดเหมือง หรือมิฉะนั้นก็—สงคราม!"

บาร์แซค คงเดิรไป เดิรมา ด้วยกิริยาเคร่งขรึม.

"นัยน์ตาของท่าน ยังไม่เสีย จนใช้การไม่ได้ทีเดียวไม่ใช่หรือ เฟอร์ดิแนนด์?" เดอมอร์เมย์พูดต่อไป.

"เย็นด้วยเส้นประสาทนัยน์ตาพิการ อวัยวะอ่อน ๆ และแบบบาง เย็นอะไรนิดอะไรหน่อยมักจะมีพิษมาก นักวิทยาศาสตร์ คนหนึ่ง ได้พยากรณ์ไว้ว่า วันหนึ่งจะมีผู้ค้นพบวิธีรักษานัยน์ตาชะนิดนี้ อย่างง่ายที่สุด"

"เพื่อนรัก ในเวลานี้ก็มีแล้ว หมอคนหนึ่งได้รับรองกับผมว่า จะรักษาท่านให้หายได้."

บาร์แซค หยุดเดิร "หมอคนนั้นคือใคร?"

"เขาออกจะเย็นผู้ลึกลับสักหน่อย พึ่ง

มาอยู่ในกรุงเมื่อยี่สิบแล้ว และตั้งตัวเป็นนายแพทย์รักษาสรรพโรคร้ายทุกอย่าง เป็นคนหาเงินคล่อง ในทำนองเดียวกับใช้เงินอย่างสุรุ่ยสุร่าย ชอบสมาคมกับคนชั้นสูง ๆ ชื่อแซสแปอร์ แมนตัน ทางรักษาตาของเขานับว่าเป็นเยี่ยม เพื่อนของผมคนหนึ่ง เส้นประสาทนัยน์ตาเสีย เช่นเดียวกับท่าน ให้แมนตันรักษาราวเดือนเศษก็หาย ทุกวันนี้เขาสามารถมองเห็นอะไรต่ออะไรได้เช่นเดียวกับผมเหมือนกัน เมื่อการเกี่ยงแย้งในข้อสัญญาได้เกิดขึ้น ผมนึกถึงท่านได้แต่ผู้เดียว ที่จะกู้ฟาซาลาไว้ได้ จึงทูลถามพระนางว่า ตาของท่านบอดเนื่องด้วยเหตุอะไร เมื่อพระนางตรัสบอกอย่างเดียวกันที่ท่านบอก เมื่อตะกี้นี้ เราทั้งหมดต่างร้องเป็นเสียงเดียวกันว่า "แมนตัน!" ผมจึงไปหาแมนตัน สัญญาจะให้ค่าจ้างแก่เขาอย่างงดงาม เป็นพิเศษ ถ้าเขาสามารถจะรักษานัยน์ตาท่านให้หาย เป็นปกติได้."

ทันใดนั้น บาร์แซค ทรุดตัวลงนั่ง พยายามข่มความรู้สึกให้เป็นปกติ มือที่แข็งเกร็งทั้ง ๒ ประสานขยับกันแน่น.

"เขารู้หรือเปล่าว่า คนเจ็บของเขาคือใคร?"

"เปล่า ข้อนั้นต้องปิดเป็นความลับให้นานเท่าที่จะนานได้ ก่อนอื่น ท่านควรตกลงใจเสียก่อน แมนตันเป็นคนชอบประชบประแจงชอบสอดรู้สอดเห็นในกิจบ้านการเมือง อย่างไรก็ดี เขาคงจะอยากรู้ว่าผู้ที่เขาจะรักษานั้นคือใคร แต่ไม่เป็นไรในข้อนั้น ไม่สู้สำคัญนัก นอกจากนั้น ผมต้องการจะให้เจ้าพวกรัชเซียประหลาดใจที่นัยน์ตาของท่านกลับฟื้นคืนขึ้นได้อย่างไม่ได้นึกฝัน ผมรู้ดีว่า แมนตันกำลังบำเพ็ญตัวเป็นมิตรสนิทกับผม เขาจะเป็นอย่างไรก็ช่างเถอะ ขอให้เขารักษานัยน์ตาท่านให้หายก็แล้วกัน สิ่งที่ผมและฟาซาลาประสงค์ที่สุดมีอยู่เท่านั้น แต่ส่วนอื่น ๆ ขอให้ไว้ใจผม—ละไว้เป็นภาระของผมจัดการเอง จุดสำคัญมีอยู่ว่า—ท่านจะพอใจทดลองความสามารถของเขาดูหรือไม่?"

บาร์แซค หัวเราะพลางขยับมือ เดอมอร์เมย์สั่น.

"ตกลง เอาเป็นตกลง ท่านนำชีวิตใหม่พร้อมด้วยความหวังมาให้ผม แต่อย่าลืมว่าผลของการจะทำอะไร อย่าให้เลวลงไปกว่าเดิมได้ ผมจะเตรียมตัวคอยคนของท่านรักษาอยู่ทุกเวลา"

เดอมอร์เมย์อำลากลับ ตรงไปประตูใหญ่

ซึ่งรถจอดอยู่ นิ่กกระหยิ่มใจ ที่กิจสำคัญของเขาได้บรรลุเป็นผลสำเร็จสมตามความมุ่งหมาย พอจะก้าวขึ้นรถ ก็มีสตรีผู้หนึ่งแต่งตัวแบบนางพยาบาล วิ่งตามมา เดอมอร์เมย์มองดูหล่อนด้วยความประหลาดใจ สังเกตดูหล่อนยังเป็นสาวและสวยมิใช่น้อย จึงยืนคอยจนหล่อนมาถึง.

"ดิฉันทราบดีว่าท่านไปไหนมา ท่านยารอน" สตรีผู้นั้นกล่าวอย่างรีบร้อน เสียงสั่นปนกับเสียงหอบ แต่ทว่ายังอ่อนหวาน "และทราบด้วยว่า เพราะเหตุใด ท่านจึงคิดอ่านหาหมอมารักษานัยน์ตาของเฟอร์ดิ—ดิฉันหมายถึง เคานต์ยาร์แซค—และเมื่อหายแล้วจะเป็นผลดีประการใด ดิฉันก็ทราบ แต่ท่านยารอนขา อย่าว่าดิฉันอวดตัวเลย หากดิฉันไม่เกี่ยวข้องในการพยาบาลด้วย ความหวังดีของท่านจะไม่มีผลเลย เพราะมีภัยบางอย่างซึ่งท่านไม่รู้ถึง จะมาตามล้างผลาญเคานต์ยาร์แซคอีก โอ! ดิฉันจะพูดเกินไปกว่านี้ไม่ได้—นี่ดิฉันก็ได้พูดมากไปกว่าที่ต้องการแล้ว ดิฉันรู้ดีว่า ท่านกำลังต้องการนางพยาบาล ท่านจะกรุณาบรรจุดิฉันในหน้าที่นี้ได้ไหมคะ?"

พลางยื่นมือทั้งสองออกไปข้างหน้าคอยรับคำตอบจาก เดอมอร์เมย์ ความงามและความผุดผ่องแห่งใบหน้า ประกอบกับท่วงทีมรรยาทแช่มช้อย ทำให้เดอมอร์เมย์ สงสารและไว้ใจ.

"นั่นเป็นคำขอร้องที่หล่อนเต็มใจแล้วอย่างนั้นหรือ?"

"โอ! แน่นอนทีเดียวค่ะ ท่านจะหาว่าดิฉันสติไม่ดีก็ตามเถิด ความจริงหัวใจดิฉันชอกช้ำมานานพออยู่แล้ว แต่ดิฉันรู้ดีว่าเวลานี้ดิฉันพูดถึงอะไร ถ้าท่านไม่กรุณาตามที่ดิฉันขอร้อง ความคิดของท่านจะไม่สำเร็จ ขอให้ดิฉันมีส่วนได้แนะนำ และช่วยเหลือในเรื่องนี้ด้วยเถอะค่ะ ภายหลังท่านจะทราบได้ว่า การที่ดิฉันยื่นมือเข้ามาเช่นนี้เนื่องด้วยเหตุไร และท่านจะรู้สึกพอใจตลอดเวลาที่ท่านยังจะมีชีวิตอยู่"

เดอมอร์เมย์ยังสงสัยรั้งรออยู่ แต่ในที่สุดก็คลายสงสัยหมด มองเห็นแต่ความซื่อสัตย์ และความน่าเคารพของหล่อนเท่านั้น.

"ถ้าหล่อนมีใบสำคัญที่เชื่อถือได้" เขากล่าว "ฉันก็จะ———"

หญิงสาวร้องออกมาด้วยความยินดี ดวงหน้าของหล่อนสดใสขึ้นทันที

"ดิฉันจะมีโอกาสช่วยเหลือเขาได้แล้ว"

หล่อนพูดเสียงใส “ดร. เซอร์ยิอุส แพทย์ประจำพระองค์ จะชี้แจงประวัติของดิฉันให้ท่านทรายได้ดี นี่แน่ค่ะ ท่าน บารอน นามบัตรของดิฉัน โปรดไปถามประวัติของดิฉันที่ ดร. เซอร์ยิอุส ดูเถิด แต่อย่าเล่าว่าดิฉันมาสมัครกับท่านด้วยทำนอง อันอยู่ข้างจะแปลกประหลาดเช่นนี้ แล้วขอให้ท่านส่งข่าวมาให้ดิฉันทรายด้วย”

เดอมอร์เมย์โค้งศีรษะลงเคารพ และชี้ไปที่รถ

“สำหรับเรื่องนั้นไม่มีปัญหาอะไรอีก ดร. เซอร์ยิอุสรู้จักกับฉันดี แต่สำหรับวันนี้ หล่อนจะไม่นั่งรถกลับไปในเมืองด้วยกันหรือ?”

“ไม่ไปละค่ะ ขอบพระคุณท่านสักพันครั้ง ขอให้ดิฉัน—ราตรีสวัสดิ์—ดีกว่า และขอให้พระเจ้าองอวยพรให้ท่าน.”

หล่อนผละวิ่งหายไปในเงามืดแห่งรัตติกาล ปล่อยให้เดอมอร์เมย์มองตามตะลึงอยู่.

—๓—

เวลาเช้า แจสเปอร์ แมนตัน นั่งรับประทานขนมปังกับน้ำนมอุ่น ๆ อยู่คนเดียว ภายในห้อง ๆ หนึ่ง ซึ่งจัดตกแต่งไว้อย่างหรูหราติดกับเขตต์พระอุทยาน สำหรับเป็นที่รับรองพวกนักคุย นักดื่ม นักการพะนันต่าง ๆ ที่ชอบมาเยือนทุก ๆ วัน แจสเปอร์เป็นคนรูปร่างล่ำสัน ศีรษะล้านจวนจดท้ายทอย

“เลวเสียยิ่งกว่าเลว!” เขาพึมพำ “มีใครบ้างที่จะเล่นไพ่ซวยเหมือนอย่างนี้? เรารู้ดีทีเดียวว่าพวกมันคอยจับไหว จับพริบ—อ้าว! เข้ามาซิ.”

คนใช้เดินเข้ามา ส่งนามบัตร ฉะบับหนึ่งให้ ใบหน้าที่ขมวดยุ่งค่อย ๆ หายไป เขาริบรินบรั่นดีมาอีกกรอบหนึ่ง แล้วพูดว่า

“อัลฟองส์ ไปเชิญท่านบารอนเดอมอร์เมย์เข้ามานี่.”

คนใช้ถอยออกไปสักครู่ เดอมอร์เมย์ก็ย่างเข้ามา พร้อมด้วยดวงหน้ายิ้มแย้ม.

“ท่านได้ให้เกียรติยศแก่ผมมาก” เจ้าของบ้านร้องทัก.

“อะไร! ถึงเช่นนั้นเทียวหรือ ท่านสหายที่รัก?” เดอมอร์เมย์ตอบ ผมยังมองไม่เห็นว่า ได้ให้เกียรติยศแก่ท่านโดยวิธีใดบ้าง ท่านก็รู้อยู่แล้วว่า ผมเล่นไพ่ไม่สันทัดเลย ไม่ชอบเล่น และไม่ชอบเสพสุราด้วย”

“ผมยังไม่ยอมเชื่อ ท่าน บารอน”

“แต่ไม่ใช่สำหรับเช้าวันนี้ ถ้าสมองของท่านไม่ปรวนแปรไปบ้าง ท่านจะทายความคิด

ของผมในเวลานี้ได้ถูก ผมมาที่นี่แทนคนป่วย ที่ได้เคยปรารภไว้ครั้งหนึ่งแล้ว ท่านจะจำไม่ได้หรือ?"

"อ้อ! นึกได้แล้ว เส้นประสาทตาพิการ ไม่ใช่หรือ? โรคพรรณ์นี้ รักษาให้หายได้ยาก นอกจากจะเป็นผู้ชำนาญจริง ๆ และสามารถจริง ๆ นั่นแหละบางทีจะมีหวัง" แมนตันตอบ "เพราะฉะนั้นค่ารักษาจะต้องสูงกว่าธรรมดา สักพันเหรียญจะ——"

"พันเหรียญก่อนที่เราจะไปจากห้องนี้ และอีกห้าพันเหรียญเมื่อได้รักษาดีแล้ว พอใจท่านหรือยังล่ะ?"

"ประเสริฐที่เดียว!" แมนตันเปล่งเสียงตอบโดยเร็ว หน้าตาสดใสขึ้น ราวกับท้องฟ้าในเดือนเมษายน "เงินจำนวนนั้นจะทำให้ผมอบอุ่นขึ้นมาก เมื่อไรผมจึงจะได้ลงมือเล่า?"

"แล้วท่านจะได้ชำระบิลของโซโลมอน เอินส์ต์ ภายในวันหรือ ๒ วันนี้" เดอมอร์เม้ย กล่าวต่อไปอย่างสุขุม ไม่เอาใจใส่ในอาการดีใจของแมนตัน "ความมุ่งหมายของผมก็คือ อยากจะช่วยเหลือท่าน คิดดูแต่เพียงเผิน ๆ ซี การที่ผมหาคนเจ็บมาให้ท่านก็เป็นพะยานที่เชื่อได้อย่างดี เมื่อสำเร็จ ท่านก็จะเป็นอิสสระจากหนี้สิน ถ้าหากไม่สำเร็จ— แต่—แน่นอน เราไม่ควรพูดถึงเรื่องไม่สำเร็จ"

แมนตัน โยกมือ จุดโลหิตปรากฏอยู่ตามผิวหน้า ความรู้สึกอันแท้จริงปรากฏออกมานอกหน้า ดวงตาเหลือกกลอกไปกลอกมารอบ ๆ จะอ่านนิสสัยของเขาได้จากดวงตาคู่นั้นว่า เย็นคนเจ้าเล่ห์ บูชาเงินเย็นพระเจ้า

"เมื่อไร ผมจะได้ไปทดลองรักษาล่ะ?"

"วันนี้ และเดี๋ยวนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างได้เตรียมคอยท่านอยู่พร้อม นางพยาบาลก็ได้เตรียมหาไว้แล้ว ยังไง? ท่านจะว่าอย่างไร?"

แมนตัน ผงกศีรษะรับ ความดีใจทำให้ตัวสั่น ตั้งแต่ศีรษะถึงเท้า ไม่รู้จะพูดอย่างไรถูก เขาเคยเย็นเช่นนี้ทุก ๆ ครั้งที่รับไข้รายใหญ่ ๆ และราคาสูง ๆ.

"เติมอ้ายนั่นเสียอีกหน่อยซิ" เดอมอร์เม้ย ชี้ที่ขวดเหล้ารัมดี "ท่านต้องรักษาอย่างเต็มความสามารถ ไม่ต้องประวิงเวลาให้เนิ่นช้าอย่างหมออื่น ๆ เพื่อจะเรียกเงินค่ารักษาเพิ่มเติม อย่างมาก ๒ วัน."

แมนตัน รินเหล้าลงในแก้ว แล้วยกขึ้นดื่มทีเดียวหมด วางแก้วลงบนโต๊ะโดยแรง และยื่นมือออกไปรับแสงตะวันที่ส่องลอดหน้าต่างเข้ามา.

หอสมุดหนังสือพิมพ์ไทยเขษมสถาน

"ดูนี่ซิ มันคงราวกับท่อนหิน แต่อ่อนนุ่มราวกับปุยฝ้าย และคล่องแคล่ว ความสามารถของมันมีอยู่เท่าไร จะนำออกใช้ในการรักษาเพื่อนของท่านทั้งหมด ยารอน ผมยินดีและเตรียมพร้อมแล้ว จะไปรักษาคนไข้สหายของท่าน ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นเอ็มเปอร์เรอร์หรือแม้แต่คนขับรถเลว ๆ นำหน้าซิ"

ทั้งสองพากันไปยังปุระยาร์แซคโดยริบร้อนตลอดทาง แมนตันคุยอย่างรื่นเริง แต่เดอมอร์เมย์ขริมไปกว่าเดิมบ้างเล็กน้อย สักครู่ทั้ง ๒ ก็นำตัวเข้าไปในห้องโถง ซึ่งยาร์แซคมักอยู่ที่นั่นเสมอ แต่ในเวลานั้น เขาอยู่ในห้องนอน.

"อุแม่เจ้า! ห้องนี่สวยเหลือเกิน!" แมนตันพึมพำ "โอ่โถง เครื่องประดับงดงามมาก และจัดไว้น่าดู แหม! รูปภาพนั้นเหมือนอย่างภาพในความฝัน โอ! รูปถ่ายเหล่านั้น—เอ๊ะ! นั่นรูปใคร? อันยอดที่สุดนั่นน่ะ" เสียงแมนตันคร่างเบา ๆ แล้วหยุดเงียบหายไปในลำคอ คล้ายกับว่าพยายามระงับด้วยความรู้สึกชะนิดหนึ่ง หน้าซีดทันที และตัวก็สั่น เหล่านี้หาได้รอดพ้นจากความสังเกตของเดอมอร์เมย์ไม่.

"เอ๊ะ! อะไร?" เดอมอร์เมย์ถาม "นั่นรูปเคานต์เฟอร์ดิแนนด์ยาร์แซค ท่านรู้จักเขาหรือ?"

"ดูเหมือนรู้จัก" แมนตันพูดตะกุกตะกัก "แต่ยังดูคลับคล้ายคลับคลาอยู่ เคานต์เป็นญาติกับคนไข้ด้วยหรือ?"

"ตัวของเขาเองน่ะแหละ เป็นคนไข้ของท่าน"

แมนตันเดินไปชะโงกหน้าต่าง หน้าของเขาซีดลงกว่าเดิม เส้นประสาทในกายเต้นระรัว จนทำให้ริมฝีปากสั่น เขากลอกตามองดูประตูบ่อย ๆ คล้ายกับผู้ร้ายสำคัญที่กำลังหวั่นภัย แต่เมื่อมือของเขาสอดลงไปในกะเป๋าสัมผัสกับเงินพันเหรียญที่เดอมอร์เมย์จ่ายให้ก็พลันนึกถึงบิล อันเป็นจำนวนเงินมิใช่น้อยของโซโลมอน เอินส์ต ขึ้นทันที คราวนี้เองจึงต้องสำรวมอิริยาบทให้เป็นปกติ.

"ท่านเคานต์คอย ท่านอยู่นานแล้ว ครับเชิญทางนี้" เวอร์เธอร์เข้ามาบอก.

"เดอมอร์เมย์นำแมนตันไปยังห้องอีกห้องหนึ่ง ท่าทางของแมนตันยิ่งดูก็ยิ่งคล้ายกับคนที่เดินเข้าในขบวนแห่ศพ มากกว่าจะเป็นท่าทางของนายแพทย์ผู้ชำนาญที่กำลังมองเห็นผลอยู่ข้างหน้า หิบเครื่องมือที่เขาถืออยู่นั้นสั่นระรัวจนสิ่งของข้างในกะทบกัน ใน

ที่สุดเขาหยิบน้ำตาลก้อนใส่ปากอมไว้ และพยายามข่มสติ.

บาร์แซค เอน หลัง นั่งคร่ิง นอนคร่ิง อยู่บนเก้าอี้อาร์มแชร์ตัวใหญ่ หันหน้าไปทางหน้าต่าง นางพยาบาล คนหนึ่งง่วนอยู่กับการจัดของ หันหลังไปทางประตู แมนตัน เหลือบตาดู นางพยาบาล อย่างไม่เอาใจใส่นิดหนึ่ง แล้วก็เตรียมของที่ต้องการใช้ ในการรักษาออกจากหิบโดยตนเอง มิต้องเรียก นางพยาบาลนั้นมาช่วยเหลือ.

"ท่าน เตรียมตัว เรียบ ร้อย แล้ว หรือ?" แมนตัน ถาม บาร์แซค "ขอโทษ ผมพูดออกจะไม่ค่อยชัดสักหน่อย เพราะกำลังอมน้ำตาลอยู่."

"พร้อมแล้ว" บาร์แซค ตอบ "ลงมือเถอะ"

แมนตัน จับ ๆ วาง ๆ เครื่องมือ รั้งรออยู่เย็นครู่ ภายหลังความคิดชะนิดหนึ่งผุดขึ้น เขาจึงเริ่มลงมือทีเดียว เบิดจุกขวดเล็ก ๆ ขวดหนึ่ง มิกลิ่นฉุนพลุ่งขึ้นมา แล้วหย่อนปลายขนอูฐลงแช่ในน้ำยานั้น บาร์แซค นอนเหยียดยาว หน้าหงาย พอน้ำยาหยดแรกสำผัสกับ นัยน์ตา ดวงหน้าของ บาร์แซค ก็ย่นเข้ารวรอย ด้วยความแสบเหลือประมาณ ทันใดนั้นภายในกะบอกตาทั้งสองก็ปรากฏฟองสีน้ำตาล เต็มไปหมด คนเจ็บครางเบา ๆ แมนตัน ครอบภาชนะอย่างหนึ่ง ลักษณะคล้ายหมวกแก๊ปลงบนศีรษะคนเจ็บ แล้วล่ามสายไปยังหม้อไฟฟ้า ต่อจากนั้นก็มีเสียงหึ่มของหม้อไฟฟ้า กับเสียงคนเจ็บหายใจเข้นระยะคงอยู่เช่นนี้เข้นเวลานาน.

การรักษา ถึงที่สุดลง เมื่อ แมนตัน หยิบผ้าเช็ดหน้าแพร พันปิดตาคนเจ็บ แล้วกลับมานั่งเข้นรูปยัน ถือนาฬิกาพกจับตาอยู่.

"เอาผ้าออกได้ แต่ช้าประเดี๋ยวเดียวเท่านั้น ลองลืมตาขึ้นซิ" แมนตัน พูด.

บาร์แซค ทำตาม ทันใดเขาก็เปล่งอุทานแห่งความดีใจดังลั่นไปทั่วทั้งบุระ แล้วผลุดลุกขึ้นยืน.

"นัยน์ตา ผม สว่าง แล้ว!" เขาร้อง "โอ! เห็นดี เห็นกระจ่าง เห็น— ขอให้ผมดูผู้ที่รักษา———"

"เพื่อสวรรค์ได้ โปรดให้เขา นอนลงอย่างเดิม แมนตัน กะโดดเข้าเอาผ้าปิดตาเขาไว้ "ปิกปากไว้อย่าให้พูด ให้นอนนิ่ง ๆ มิฉะนั้นเส้นประสาทจะเสียอีก และไม่มีแพทย์ในโลกจะรักษาให้หายได้."

เดอมอร์เมย์ กะ โดด เข้า จับ บาร์แซค ให้

นอนลงอย่างเดิม บาร์แซคร้องและหัวเราะยืนรออยู่.

ไม่ขาดเสียง.

"ฉันต้องการจะสั่งหล่อนว่า" เขาพูด "ผมหายดีแล้วนี่นา" เขาพูด "รู้สึก "เอ๊ะ —— นั่น—เฮเลน!"

ว่าสมองมีที่อื่นต่อไปนิดหนึ่ง แต่ผมกระหาย ไม่พูดว่ากระไรอีก ยืนมองหน้านาง

ใคร่รู้จักผู้ที่นำพรของพระเจ้ามาโปรดผม คุณ พยาบาลสาวผู้นั้นตะลึงอยู่.

หมอ ท่านยังอยู่ไม่ใช่หรือ?" "วันนี้เย็นวันแห่งความประหลาดใจ"

"อยู่! แมนตันพูดห้วน ๆ." หล่อนพูดเรียบ ๆ "ได้เห็นบาร์แซคเย็นคน

"เมื่อครั้งสุดท้ายที่นัยน์ตายังดีอยู่ ผม ไข้ และเดี๋ยวนี้ก็พบฉันอยู่ที่นี่ เย็นอย่างไร?

มองเห็นอ้ายคนชั่วชาติ แต่เมื่อตะกี้ —— การรักษานั้นต้องให้หายจริง ๆ ไม่ใช่หรือ?"

เมื่อนัยน์ตาได้เห็นแสงสว่างนิดหนึ่งนั้น ก็ยัง "แน่นอน ถามทำไมเช่นนั้น ขอให้เชื่อ

มองเห็นอ้ายคนชาติชั่วยืนอยู่ตรงหน้าอีก ยัง เถอะว่า ——"

ไง? แปลกไหม?"

"แน่นอนละซี กำลังต้องการเงินนี่ หาก

แมนตันบอกว่าไม่มีอะไรที่จะทำให้เห็นว่า ว่ารักษาหายแล้ว ก็จะได้ค่าข้างอย่างแพง

แปลก แล้วเสริมว่า: แต่ขอให้รู้ว่าเวลานี้มีภัยอยู่มาก รีบเรียก

"ท่านจะหายเย็นปกติในไม่ช้า อย่าเอาผ้า เงินค่าข้างเสียโดยเร็ว แล้วไปเสียให้พ้น

ที่ปิดตาออก, พรุ่งนี้—ในห้องมืด— ท่านจะ ไม่ต้องเกี่ยวข้องในการที่ฉันมาอยู่ที่นี่ เข้าใจ

เปิดได้ครั้งละ ๕ นาที วันหนึ่งเพียง ๒ ครั้ง หรือยัง?"

อีกวันหรือ ๒ วัน ผมจะมาเยี่ยมอีก กิจส่วน

อื่น ๆ ผมจะสั่งนางพยาบาลไว้."

แมนตันสั่นศีรษะ.

"ไม่อยากจะเข้าใจ ฉันฉลาดพอที่จะ

เขาผละไปจากคนเจ็บ หันกะเบ๊าเดินออก ไม่ต้องเข้าใจผู้หญิงคนหนึ่งคนใดเลย."

ไปจากห้อง ตั้งใจจะเดินเข้าไปในกรุง ด้วย

รู้สึกไม่ใคร่สบาย อากาศอันสดชื่นตามทาง —๓—

จะทำให้เขาค่อยยังชั่วขึ้นบ้าง แต่พอผ่าน บาร์แซคนอนนึกทบทวนถึงชีวิตที่ล่วงแล้ว

จากห้องนั้นไป ยังอีกห้องหนึ่ง ก็พบนางพยาบาล มา และตรองแผนการที่จะเผชิญกับชีวิตใน

อนาคตต่อไป เหตุการณ์ต่าง ๆ ยังคงดำรงเย็นปกติอยู่ เขาต้องนอนรักษาตัวอาทิตย์หนึ่งเต็ม ๆ นัยน์ตาค่อยดีขึ้นเย็นลำดับ แมนตันเคยมาเยี่ยมบาร์แซคครั้งหนึ่ง แต่ในเวลานั้น บาร์แซคนั่งอยู่ในห้องมืด เพื่อทดลองสายตา ต่อนั้นมาก็ไม่ได้มาอีก อ้างว่าไม่มีสิ่งไรสำคัญอีกแล้ว นางพยาบาลดูแลแทนเขาก็ได้เหมือนกัน นอกจากนี้แมนตันยังอ้างว่าเขาถูกเรียกไปกรุงเวียนนา ซึ่งเขาจะขัดความประสงค์อันนี้เสียไม่ได้.

ตามปกติ บาร์แซคชอบชวนนางพยาบาลสาวคุยแก้เหงา คำพูดของหล่อนบางเวลาทำให้นึกถึงความหลังบางอย่างได้ หล่อนเอาใจใส่และกรุณาต่อเขาอย่างน่าพิศวง คอยปฏิบัติทุก ๆ สิ่งที่เขาประสงค์ และคอยรับใช้อยู่ไม่ห่าง บาร์แซคเคยนึกสงสัยว่า หล่อนยังเย็นสาวและสวยหรืออย่างไรแน่ แต่มือของหล่อนอ่อนนุ่ม กลิ่นผมของหล่อนหอมหวลชวนดม น้ำเสียงของหล่อนแม้ไม่ใคร่จะรื่นเริงนัก แต่ทว่ายังอ่อนหวานและแจ่มใส หล่อนน่าจะเย็นหญิงที่สาวและสวยคนหนึ่ง.

เขาเย็นคนป่วย แต่บัดนี้รู้สึกไม่พอใจจะทนเย็นคนป่วยอยู่เช่นนี้ต่อไป อยากจะปลดผ้าที่ปิดบังตานั้นออกเสีย และดูความงามแห่งธรรมชาติ และความเจริญของโลก ซึ่งเย็นหนทางที่จะนำความสุขมาให้เขาอีกไม่น้อย ความกระหายในสิ่งที่ควรจะได้กะเถิบดีกรีขึ้นสูง จนถึงขีดยอด—เย็นขีดที่เขาตัดสินใจอย่างเด็ดขาด แม้จะปลดผ้าออกสัก ๒—๓ ชั่วโมง คงจะไม่ทำให้เกิดพิษร้ายแรงขึ้นเย็นแน่.

นอนอยู่จนนาฬิกาเรือนใหญ่ตีบอกเวลา ๒ ยาม เวลานั้นในปุระช่างเงียบสงัดเสียนี่กระไร ไม่ผิดกับสุสาน บาร์แซคค่อย ๆ ลุกขึ้นคลำหาทางออกไปจากห้อง ลำยากบ้างเล็กน้อย แต่พอเข้าไปในห้องพิเศษที่จัดไว้หรูหรานั้นแล้ว ก็ก้าวเดินได้คล่องแคล่ว เพราะความเคยชินมาก.

เขาหยิบสิ่งของต่าง ๆ และนึกมองเห็นมันแต่ในใจ เย็นแต่เพียงนึกเห็นเท่านั้น ถ้าเห็นด้วยตาแท้ ๆ จะดีไม่น้อย ยิ่งคิดก็ยิ่งอยากเห็นด้วยตาเอง จึงเอื้อมมือไปเปิดสวิทไฟฟ้าสว่างขึ้น.

"ต้องดูให้ได้" พึมพำเบา ๆ พลางแก้ผ้าที่พันนัยน์ตาออก.

ลืมตาขึ้นทีแรก มองเห็นสิ่งต่าง ๆ พร่าเย็นสีแดงไปหมด ต่อมาค่อยชินเข้า ก็ค่อยเห็นชัดเจนกระจ่างขึ้นทุกที บาร์แซคดีใจอย่างยิ่ง ไม่มีสิ่งใดในโลกเคยทำให้เขา

ยินดีเสมอด้วยการกลับคืนของสายตานั่นเลย.

ดวงตาทั้งคู่กระจ่างและสุกใสราวกับดวงดาวเหลียวมองดูสิ่งรอบ ๆ ด้วยความปลายปลื้ม เขาไม่นึกเลยว่าบ้านของเขาจะงดงามปานฉะนั้น มองดูแสงไฟฟ้าที่ส่องแสงนวลสอดออกตามดอกไม้และใบเพิร์น แล้วมองดูภาพต่าง ๆ ที่แขวนอยู่ตามฝาผนังห้อง อา! ชีวิตที่เหี่ยวแห้งมาเป็นเวลาช้านาน เริ่มจะสดชื่นขึ้น ณ วาระนี้เป็นต้นไปแล้ว.

แต่พอหวลนึกถึงความสุขในระหว่าง ๕ ปีที่เขาถูกปล้นไปเสีย โทสก็เข้าครอบงำ หากเขาได้พบมนุษย์ผู้ปล้นความสุขในเวลานี้ และได้ฆ่ามันเอาเลือดชะโลมดาพได้แล้ว จะไม่มีเครื่องวัดใด ๆ หยั่งความรู้สึกพอใจของเขาได้ถึงเลย นับตั้งแต่นี้ต่อไป เขาจะตั้งต้นตามมัน—ตามประหารมัน จนถึงที่สุดของโลก.

ทันใดนั้น มีเสียงร้องก้องขึ้นท่ามกลางความสงัดเงียบ เป็นเสียงผู้หญิงร้องด้วยความเจ็บปวด แล้วหยุดเงียบลงห้วน ๆ คล้ายกับว่าถูกบังคับให้หยุดโดยบีบคอเสียจนร้องไม่ออก และแล้วก็มีเสียงฝีเท้าคนเดินอยู่บนห้องนอน ขะโมย! ขะโมยแน่นอน ไม่ต้องสงสัย

บาร์แซคโหย่งปลายเท้าเดินกลับไปบนห้องนอน เอื้อมมือเปิดไฟฟ้าขึ้นสว่างจ้า ชายคนหนึ่งกำลังก้มลงขนเตียงนอนของเขา พอแสงไฟสว่างขึ้น ริบหันมามองทางประตูด้วยความตกใจ เมื่อเห็นเจ้าของบ้านเข้า ก็เลยทรุดตัวลงนั่งนิ่งอยู่บนเตียง.

บาร์แซคคำรามคล้ายสัตว์ป่าดุร้าย ดวงตาทั้งคู่ลุกวาว หายใจฮึดฮัด.

"วันนี้ถึงโอกาสของกูบ้างละวะ" บาร์แซคตวาด "พระเจ้าเข้าข้างกูบ้างแล้ว ในที่สุดกูก็ได้พบมึง อ้ายอาเดรียน มึงเข้ามาทำเพื่อประสงค์อะไร?"

ชายผู้นั้นนิ่ง พูดไม่ออก ด้วยผิดคาดหมายแทนที่จะพบผู้มีผ้าผูกตานอนอยู่อย่างอ่อนเพลีย กลับพบชายผู้มีนัยน์ตาคมวาว, ล่ำสันแข็งแรง, ท่าทางน่าเกรงขาม.

"กูจะต้องเอาชีวิตมึง" บาร์แซคพูดเฉียบขาด ไม่มีใครเห็นมึงเข้ามา เพราะฉะนั้น จะต้องไม่มีใครเห็นมึงออกไปจากที่นี้"

ผู้บุกรุกยังคงไม่ตอบว่ากระไร นั่งนิ่งมองดูบาร์แซคอย่างครั่นคร้าม เหมือนกับนกจ้องมองดูงูร้าย.

"มึงรู้หรือยังว่า ตาของกูดีเหมือนอย่างเดิมแล้ว" บาร์แซคพูดต่อไป "มึงไม่ต้องตกใจ มึงก็รู้อยู่ดีแล้วว่า ถ้าตากูดีขึ้นเมื่อไร จะต้องตามไปสังหารมึงให้จนได้ มึง—อ้าย

สัตว์ใจร้าย— มึงแย่งผู้หญิงที่กูรักไปคนหนึ่ง ตัว.”
แล้ว มึงนำซ้ำกลับทำลายนัยน์ตาของกูให้ “บรันดิ!” ชายผู้นั้นแข็งใจพูด “ขอ
บอดอีก มึงตัดความสุขทุกอย่าง กูเจ็บใจ บรันดิ สักแก้วเถอะ.”
นัก กูนึกว่า มึงเป็นเพื่อนที่ดี กูไว้ใจมึง ยาร์แซค สยดหน้า “ไม่มี!”
แต่มึงกลับกัดกูได้—กัดลับหลัง อ้ายเพื่อน ชายผู้นั้นค่อย ๆ ก้มลงหยิบดาพ ในทันใด
ทรยศ มึงเล่นไพ่โกง—โกงคนไม่เลือกหน้า นั้น มันโถมเข้าแทง ยาร์แซค โดยรวดเร็ว
มึงรู้ว่ากูคอยจับสายตาดูมึงอยู่ จึงใช้อุบาย ยาร์แซค ยกดาพป้ัด หวุดหวิดจะเป็นอันตราย
เอายาพิษใส่ตากูให้บอด ถึงอย่างนั้น มึงยัง ตลอดเวลา ๕ นี่เต็ม ๆ ไม่ได้ จับดาพเลย
จะตีหน้ามาเป็นเพื่อนกับกูอีก แต่กูได้รู้ ย่อมจะขัด ๆ และเชื่องช้ากว่าเป็นธรรมดา.
ความจริงแล้ว กูจวนจะฆ่าเสียแล้วก็หนหนึ่ง “เอ้า เข้ามาใหม่” ยาร์แซค ฟาดดาพ
แต่เคราะห์มึงยังดี นั่นแผลบนหน้ามึง ก็ยังมี ของสัตรูไป.
อยู่ มึงทำให้กูแค้นมากนัก.” ดาพทั้งสอง ประสานกันอีกโดยแรง ฝ่าย
อีกฝ่ายหนึ่งยังคงนิ่ง แต่ชำเลืองตาไป หนึ่งต่อสู้เพื่อชีวิตอย่างเลือดร้อน อีกฝ่ายหนึ่ง
ทางประตูบ่อย ๆ ยาร์แซค ยิ้มอย่างเยือกเย็น. ตั้งใจจะประหารอย่างเลือดเย็น และเป็นนัก
“ไม่มีทางหนีดอกน่า มึงมาคนนี้ก็เพื่อ พันดาพที่เชี่ยวชาญมาแล้ว นับว่าได้เปรียบ
จะมาทำร้ายกูอีก มึงอย่าอยู่ในโลกต่อไปอีก กว่ากันตั้ง ๒๐ เท่า.
เลย มึงมาเมื่อตากูเห็นดีแล้ว ช้าไปมาก อ้าย การต่อสู้ดำเนิรไปอย่างทรหดสักครู่ เสียง
เพื่อนยาก เหมาะทีเดียว—มาซี—ลุกขึ้น!” ดาพต่อดาพกะทบกันดังฉาดฉับ เสียงฝีเท้า
สองคำสุดท้ายนั้นดังก้อง ชายผู้นั้นสะดุ้ง กะทืบพื้น เสียงหอบของคู่อริ ดังก้องห้อง
ยาร์แซค ไม่เอาใจใส่ต่ออะไรทั้งหมด กะชาก อยู่ไม่ขาดระยะ แมนตัน เป็นฝ่ายเสียเปรียบ
ดาพลงจากฝามา ๒ เล่ม. ปลายดาพของ ยาร์แซค ที่แหวก อากาศ อย่าง
“เอ้า เอาไปเล่มหนึ่งซี” ยาร์แซค แคล่วคล่องว่องไว เฉียวเนื้อ ตอนหน้าผาก
โยนดาพให้ “กูอยากจะฆ่ามึงก็จริง แต่ยัง แมนตัน เป็นแผลใหญ่ โลหิตไหลอาบหน้า
มีใจเป็นลูกผู้ชาย พอที่จะให้โอกาสมึงป้องกัน ในขัดดลนั้น ประตูถูกกะแทกให้เปิดออกโดย

แรง นางพยาบาลสาวน้อยวิ่งเข้ามา ร้องกรีดดัง แต่คู่ต่อสู้ไม่เอาใจใส่.

สาวน้อย นางพยาบาล หยิบไม้เท้าไม้มะเกลือที่วางอยู่บนโต๊ะ ขึ้นบีดตาพทั้ง ๒ ออกจากกันโดยแรง ไม่คิดถึงภัย อันจะบังเกิดขึ้นได้.

หล่อนหันมาพูดกับ ยาร์แซค, เขาทุบตีดิฉันจนสลบ มิฉะนั้นดิฉันจะมาเร็วกว่านี้ เลิกเลิกเถอะค่ะ ขอเสียที เก็บอาวุธชั่วร้ายนั้นเสียเถอะ

"เฮเลน!" ยาร์แซค ออกอุทานทั้ง ๆ ที่อ้าปากหอย "นี่หมายความว่าอย่างไร!"

นี่หล่อนหรือ? โอ! นี่สมองของฉันเป็นอย่างไร?

"ค่ะ ดิฉันเอง ดิฉันเป็นผู้พยาบาลท่าน เฮเลน ตอบ "ดิฉันมาเพื่อ—เพื่อช่วยท่านให้พ้นภัย."

"อา! พ้นจากอ้ายชาติชั่วที่ยืน อยู่นั่นน่ะซี มันทำให้ฉันตาบอด ขอให้ฉันฆ่ามันเสียเถิด."

"โปรดสงบก่อนค่ะ" เฮเลน ร้องห้าม "จริงอยู่ เขาทำให้ท่านตาบอดที่ปารีส แต่เขาได้กลับมารักษาท่านหายแล้ว ท่านเคยรู้จักเขาในนาม แจสเปอร์ อาเดรียน แต่เมื่อเป็นหมอของท่าน เขาเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า แจสเปอร์ แมนตัน."

ยาร์แซค กะแทกตัวลงบนเก้าอี้.

"นี่เรื่องมันเป็นอย่างไรกัน?" ยาร์แซค พูดด้วยความอ่อนใจ.

"ผมจะบอกท่านเอง" แมนตัน พูดแซงขึ้น "เมื่อเพื่อนของท่าน ยารอน เดอมอร์เม์ย์ ไปว่าข้าง ให้ผม รักษา โรคจักษุ ประสาท พิการ ผมไม่รู้ว่าผู้ที่จะเป็นคนไข้ของผมน่ะคือใคร จนยารอน พามาที่นี่จึงรู้ หะแรกตั้งใจจะไม่รักษาท่าน แต่—แต่ เงิน ๕ พันเหรียญ ที่จะได้เมื่อรักษาท่านหายดีแล้ว นั่นแหละเป็นสิ่นน้ำใจที่ผมจะสละโอกาสเช่นนี้เสียไม่ได้ จึงพยายามรักษาจนหายดี เดอมอร์เมย์พึงจ่ายเงินให้ผมเมื่อวานนี้เอง แต่ส่วนที่ผมกลับมาที่นี่ในคืนวันนี้ เพื่ออะไร ท่านก็คงจะทราบได้ดีแล้ว ไม่มีเรื่องอะไรจะพูดอีก."

ยาร์แซค หันไปทางสาวน้อยช้า ๆ.

"หล่อนไม่มีอะไร จะอธิบายอีกหรือ?"

"มี เฟอร์ดีแนนด์ คือว่า การที่ดิฉันมาที่นี่ ก็เพราะได้ทราบว่า อาเดรียน จะมารักษาตาท่าน เกรงว่าท่าน จะได้รับอันตรายอีก ความจริง ดิฉันอยู่ใกล้ ๆ ท่านเสมอ แต่ท่านไม่รู้ เคยเขียนจดหมายมาหลายฉะบับ

แต่ไม่ได้รับตอบ เรื่องอะไรทั้งหมดขอให้ยุติเพียงเท่านี้เถอะค่ะ เขาเป็นพี่ชายห่าง ๆ ของดิฉันเอง."

"เป็นอะไรกับหล่อนนะ? โปรดพูดให้ฉันเข้าใจสักหน่อย."

"พี่ชายห่าง ๆ แจสเปอร์เป็นญาติของดิฉันเอง ดิฉันควรจะบอกท่านเสียนานแล้ว แต่ดิฉันละอายอย่างยิ่ง เพราะเขาเป็นผู้ปล้นความสุขของท่าน ขันี้เขาก็นำคืนมาให้ท่านแล้ว และดิฉันได้มาช่วยเหลือท่านทันเวลา ขอได้โปรดกรุณาเถอะ เฟอร์ดิแนนด์ ปล่อยให้เขาไปเสียเถอะ ถ้าหากความรักของท่านซึ่งเคยมีต่อดิฉันครั้งหนึ่งนั้น ยังเหลืออยู่ ได้โปรดปล่อยเขาไปเสียเถิด."

หญิงสาวอ้อนวอนอย่างน่าสงสาร ใบหน้าของหล่อนชุ่มโชคไปด้วยน้ำตา เหล่านี้ทำให้เกิดความกะอักกะอ่วนใจแก่ยาร์แซคอย่างยิ่ง.

นิ่งกันอยู่สักครู่หนึ่ง ยาร์แซคจึงหันหน้าไปทางแมนตัน.

"เดิรตามมานี่" เขาเดิรไปเบิดประตูใหญ่ออกกว้าง "ไปได้เห็นหน้าอีกเป็นอันขาด แล้วจะได้รับความอิสสรภาพ ไปให้พ้น ฟาซาลา ไม่ต้องวิตกถึงน้องสาว ฉันจะดูแลหล่อนเอง."

แมนตัน เดิรออกไปอย่างเงียบ ๆ ยาร์แซคกลับมาประคองสาวน้อย พาเข้าไปในห้องพิเศษ แล้ววางหล่อนให้นั่งลงบนเก้าอี้.

"เฮเลน แม่ยอดสหายร่วมชีวิต หล่อนเป็นทูตแห่งสวรรค์ที่ถูกส่งลงมาพิทักษ์รักษาฉัน" ยาร์แซคคุกเข่าลงตรงหน้าหล่อน "แท้จริงตาของฉันมิใช่จะบอด เพราะการกระทำของอาเดริยนอย่างเดียว บอดด้วยความรัก—ความอ่อนหวานของหล่อน เป็นอีกส่วนหนึ่ง เฮเลนยอดรัก ความรักแต่เก่าก่อนโน้น ยังมีเหลืออีกบ้างไหม? สำหรับความรักของฉันยังไม่มอดแสงที่เคยรุ่งโรจน์เลย."

"เหมือนอย่างเดิมแหละค่ะ" เฮเลนกะซิบตอบ "สุภาสิตในครอบครัวของดิฉันมีอยู่ว่า ให้รักษาความรักเสมอด้วยชีวิต เฟอร์ดิแนนด์ขา ดิฉันจะอยู่ที่นี่นานนักไม่ได้ดอกค่ะ ดิฉันต้องกลับไปหาหมอเซอร์ยิอุสก่อน."

"แล้วหมอเซอร์ยิอุสก็จะส่งหล่อนมาหาฉันอีก ฉันเป็นคนไข้เนื่องด้วยโรครัก ยังต้องการผู้พยาบาลอย่างหล่อนอยู่."

ยาร์แซคช้องดูนัยน์ตาหล่อนด้วยความรักอย่างดูดดื่ม เห็นหล่อนสะเทินอาย ก็ซบ

ศิรษะพาดบนหัวเข่าทั้งสองของหล่อนนิ่งอยู่.

◎ ◎ ◎

จากหนังสือพิมพ์สะแตทโจแนล

๕/ธันวาคม/๒๔——.

เรามีความยินดีอย่างสุดซึ้ง ที่ได้ทราบข่าวว่า ฟาซาลา กับรัซเซีย ได้ทำความตกลงในเรื่องสิทธิ ซึ่งเหมือง อูแรล จนเป็นที่เข้าใจกันใหม่เรียบร้อยแล้ว เคานต์เฟอร์ดิแนนด์ บาร์แซค ได้ไปยังเซ็นต์ปีเตอร์สเบิร์ก คัดค้าน ในปัญหาเรื่องนี้ จนเป็นผลสำเร็จสมดังความมุ่งหวัง ของฟาซาลา เพราะฉะนั้น สิทธิในสัญญาข้อที่ ๕ ตามที่รัซเซีย ได้อ้างขึ้นนั้น เป็นอันว่าให้ยกเลิกเสีย มีผู้โจษกันว่าการที่ข้อความในฉะบับเก่า ได้กลับจากหน้ามือเป็นหลังมือไปเช่นนี้ คงจะมีเลศนัยบางอย่างแอบแฝงอยู่ ซึ่งเราเองก็ไม่กล้ารับรองได้ เต็มปากทีเดียว แต่อย่างไรก็ดี บัดนี้ผู้ร่างสัญญาฉะบับนั้น พระเจ้าได้ทรงประทานพร ให้นิรันดากลับคืนดังเช่นเดิมแล้ว เชื่อว่าความเคลื่อนคลุมต่าง ๆ จะกระจ่างขึ้นอย่างแน่นอน ในการซึ่งเคานต์รัสต์แมนน์ ได้ลาออกเสียจากตำแหน่งนั้น เป็นการเปิดทาง ให้ฟาซาลากับรัซเซีย ทำความตกลงกันใหม่ได้สะดวกยิ่งขึ้น สิ่งใดที่ดีมาแต่แรกแล้ว ย่อมมีผลดีเสมอไป เคานต์บาร์แซค และเจ้าสาวของท่าน จะเดินทางกลับมาถึงฟาซาลา ในวันศุกร์ หวังว่าคงจะมีการต้อนรับอย่างอุ่นหนาฝาคั่งทีเดียว เป็นการน่าสรรเสริญอย่างยิ่ง ในชีวิตของคนเราน้อยคนนัก จะทำการกู้เกียรติยศของบ้านเมือง จนเป็นผลสำเร็จ และได้ภริยาที่น่ารักในเวลาเพียง ๑เดือนเท่านั้น เราขออวยพรให้เคานต์และเจ้าสาวของเกษมสำราญอิริยาบถตลอดจนบรรลุกาลอวสาน.

ไม่ต้องสงสัยเลยทีเดียวว่า ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีในอนาคต คงจะไม่ใช่ผู้อื่น นอกจากเคานต์เฟอร์ดิแนนด์ บาร์แซค.

ได้จากละครพูด ของท่านศรีอยุธยา

อบไชยวสุ รวบรวม

จากเรื่อง

“ บ่วงมาร ”

ละครพูด ๔ ชุด

แต่งเสร็จ วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ. ศ. ๒๔๕๗.

พระวิเชียรบุรีศรีวันเกษตร์: “ สติปัญญาหรือ อะไรทั้งนั้น มันยากที่จะชำนะ ความหลง ถ้าเมื่อ กามตัณหา เย็นเชื้อเพลิงอยู่แล้ว ควันไฟ อันนั้น ในไม่ช้า ก็ต้อง บันดาลให้ มีความมืดมัว, จนแม้นักปราชญ์ ก็เหมือนคนตาบอด.”

[—ชุดที่ ๑, หน้า ๓๐.]

พระพิมลเมธิ: “ ....เป็นธรรมดาผู้ชายที่ได้ ผู้หญิงมาง่าย ๆ... ย่อมดีราคา ผู้หญิงนั้นต่ำ....

[—ชุดที่ ๑ หน้า ๔๕.]

พระพิมลเมธิ: “ ....เป็น ธรรมดา ผู้หญิง ที่ ไม่คุ้นเคยผู้ชายย่อมจะรู้สึกกลัว ผู้ชายมาก; เพราะฉะนั้น ถึงจะ ลำยากหน่อยก็สู้ทนเอา ดีกว่า ที่จะหลีกให้พ้นความลำยาก โดย ไปฝากตัว กับ ผู้ชาย อีก คน ๑, ซึ่งบางทีจะซ้ำร้าย ยิ่งกว่าผัวเก่า .....”

[—ชุดที่ ๑, หน้า ๕๐.]

พระวิเชียรบุรีศรีวันเกษตร์: “ ....ผู้หญิงเขา ช่างสังเกต และตีราคากันและกัน แม่นนักเทียว.”

[—ชุดที่ ๑, หน้า ๕๕.]

สลัย: “ ....สัตว์ป่า บางอย่าง, ...ถ้าเอา เข้าขังกรง ก็ต้องโดน ซี่กรง เข็บ เปล่าเท่านั้น; อย่างไร ๆ ก็

พ.ศ. ๒๔๗๓

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

ไม่รู้สึกคุ้นกับการอยู่ในกรงได้. ถึงอยู่ป่าจะอดอยาก และมีสัตว์ร้าย คอยขบกัดอยู่ไม่เว้นวัน, ก็ยังรู้สึกสบายกว่าอยู่ในกรง."

[—ชุดที่ ๒, หน้า ๙๘.]

สลับ: "แม่เลี้ยง กับลูกเลี้ยง อายุเกือบจะรุ่นราวคราวเดียวกันเสียแล้ว, เห็นจะหวังให้เขา นับถือ ยากอยู่ สักหน่อย กระมัง ?....."

[—ชุดที่ ๒, หน้า ๑๐๓.]

พระพิมลเมธิ: "....ผู้หญิงที่ถูกขับแต่งงานไปกับผู้ชายที่เขาไม่รัก, ได้รับความคับใจอย่างไร,....."

[—ชุดที่ ๒, หน้า ๑๐๔.]

พระพิมลเมธิ: "..... ธรรมดาผู้หญิง ต้องมีความอายมาก, เพราะฉะนั้น ถ้าไม่เหลือลำยากแล้ว เขาคงจะไม่ยอม ลงทุนทิ้งผัวไปเย็นแน่. ผู้หญิงทุกคนเขาต้องรู้ดีว่า การที่เขาไปจากผัว, ถึงแม้ว่าจะมีสาเหตุเพียงพอปานใดก็ดี, ไม่มีใครสงสารผู้หญิงเลย มีแต่คอยติโทษเท่านั้น; เพราะฉะนั้น เมื่อรู้อยู่แล้วว่า อย่างไร ๆ ก็ไม่พ้นความครหา ก็ยังขืนไปจงได้ฉะนี้, ต้องแปลว่าเขาได้รับความคับแค้น จน เหลือที่จะทน อยู่ได้แล้ว."

[—ชุดที่ ๒, หน้า ๑๔๑.]

นายรอด รตินันทน์: "เย็นธรรมดาผู้ที่เย็นคนสูง, ถ้าเขาไม่อยากจะให้อะไรแก่คนต่ำ, เขามักนิ่งเสียเท่านั้น. เย็นทางแสดงอัชฌาสัยดีของเขา, ไม่อยากจะต้องพูดชัง ๆ ว่าไม่ให้."

[—ชุดที่ ๒, หน้า ๕๗.]

หมอคำ วิมะโลสถ: "เย็นธรรมดา บิดามารดาเมื่อมีผู้ขอลูกสาวแล้ว ก็ต้องสืบสวน ดู โดย รอบคอบถี่ถ้วน, เพื่อให้ทราบว่า ผู้ที่จะมาเย็นเขย

นั้นเย็นคนอย่างไร, มิญาติวงศ์พงศ์สกุล อย่างไร. — — —”

[—องก์ที่ ๒, หน้า ๗๐.]

นางปลั่ง วิมะโลสถ: “...ผู้ชายบางคนมักไม่ชอบอยู่บ้านพ่อตาแม่ยาย ... .”

นายคง สง่าสิน: “ .... สมัยนี้เย็นธรรมเนียมต้องตบตากัน. ต่างคนต่างประพฤติตัวเย็นลูกยิ้ย, พองั้นทุกที่,.....”

[—องก์ที่ ๒, หน้า ๑๒๐.]

◎ การมิบุญ มิกรรม จน, ร่ำรวย
การหิวโหย โอนอ่อน อดนอนนั้น
เย็นเครื่องช่วย กะสวยใจ ให้ใฝ่ฝัน
เย็นเครื่องยั้ ชีวัน สำคัญเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

ศึกหัวใจ

ชนเหนือ เขียนจาก " *The whiff of Grapeshot* "

ของ *N. C. Bailey*

ซิติเซ็นโรปสุ์ยีแอร์ ทรงกายยืนชิดสายตาอันเคร่งเครียดของเขาทอดตรงไปยังเบื้องหน้า ริมฝีปากเผยอยิ้มอย่างเล็กน้อย เมื่อได้ยินเสียงโห่ร้องต้อนรับ ดูเหมือน เขากำลังพยายามอยู่ทั้งหมดที่จะรู้สึกอยู่ว่า ในวงการเมืองของรัฐบาล ประชาธิปไตย อำนาจของเขาเป็นใหญ่ยิ่ง ด้วยบัดนี้ พวกราษฎรกำลังนิยมยินดีในลัทธิที่เขาปลุกปั้นขึ้นเป็นอย่างดี.

สมาชิกในรัฐสภาพากันโหวตรับรองทั้ง ๆ ที่สยองเกล้าครั้งหนึ่งและอุ่นใจอยู่อีกครั้งหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม พวกขบถทุกคนพากันลงนิวเห็นพ้องกันว่า มันกำลังเย็นดอกไม้อันหอมหวลของพวกเขา เย็นพระเจ้าโดยความเด็ดขาดของรัฐสภา และในที่สุดเย็นซิติเซ็นโรปสุ์ยีแอร์ !

ในมหานครปารีส เต็มไปด้วยลูกคลื่นของพวกราษฎรแต่งรัฐบาลใหม่ ทุกสายถนนไม่มีที่ว่าง ทุกน่าต่างหอมกรุ่นไปด้วยช่อดอกไม้และพวงมาลา ธงของประชาธิปไตยปลิวไสวไปทั่วทุกสถาน และเสียงโห่ร้องกึกก้องกัมปนาทราวกับมหานครปารีสจะถล่มทะลาย

พวกแกะเชื่อง ๆ เดินตามกระบวนกันไปเยื้นทิวแถวบนสายถนนไปยังวังตูเลอรีส์ ซึ่งนายของมัน โรปสุ์ยีแอร์ กำลังนำไปในมือของเขามีต้นเข้าสาลีผูกมัดกันเป็นช่อ ๆ หนึ่งและช่อดอกไม้อีกช่อหนึ่ง แกะเหล่านี้มีอาการสงบเสงี่ยมมาก แม้ว่าทั้ง ๒ ฟากถนนจะมีเสียงร้องแสดงความยินดีอยู่ออึงๆ ท่าทางของมันก็ยังเย็นปกติ ใครจะรู้สึกอย่างไรก็ตาม แต่เราอยากจะรู้สึกสงสารพวกแกะเหล่านี้ เพราะถึงมันจะเป็นบริวารของนายก็จริงอยู่ แต่นายก็ชอบกินมันเสียด้วย คงมีบางตัวของพวกแกะเหล่านี้อยู่บ้าง ที่พอจะรู้สึกอยู่ว่า โรปสุ์ยีแอร์จะลากคอตนไปกิลโลตีน (ตัดคอ) เสียเมื่อไหร่ ?

ใน ท่ามกลาง ของ ชุมนุมชน และบน

ยกพื้นที่เหล่ารายฎรล้อมรอบ มีเทวรูปตั้งอยู่ ๓ เทวรูป คือ เทวรูปแห่งการไม่เคารพพระเจ้า เทวรูปแห่งการปกครองตนเอง — และ เทวรูปแห่งการเห็นตนเองประเสริฐ

เป็นเทวรูปของ ซิติเซ็นโรปสุยี่แอร์ ผู้ซึ่งรายฎรเคารพ รอบ ๆ ยกพื้นนี้ ได้ยินเสียงโขษจันกันเซ็งแซ่ กลบเสียงปาฐกะเสียสิ้น

ปาฐกะ—ผู้มีรูปร่างเล็ก ๆ แต่หัวใจแสนอำมหิต — พยายามโก่งคอ เพื่อที่จะบันลือเสียงอันมีลักษณะคล้ายรูปร่าง ให้พุ่งไปในอากาศอัน กลบไปด้วย เสียง คนนับจำนวนหมื่น — และพยายามที่จะอธิบาย เหตุผลของการดำริสร้างเทวรูปข้า ๆ ของตนที่ให้รายฎรเลื่อมใส แต่ถึงอย่างไร พวกรายฎร แม้อยู่ใกล้ที่สุด ก็มิได้ยิน และปาฐกถาจะจบลงเมื่อไร พวกรายฎรก็มิได้ทราบ แต่เมื่อ เทวรูปองค์ที่หนึ่งติดเพลิง ลุกขึ้นโดยคบ ของ โรปสุยี่แอร์นั้น มีเสียงตบมือราวกับเสียงไม้กะทบไม้ และโห่ร้องยินดี (ซึ่งที่จริง ก็น่าเย็น เช่นนั้น) ราวกับคอหอยจะระเบิด เป็นการสำนองรับความปีติของ โรปสุยี่แอร์ ผู้ก่อกำเนิดเทวรูป ในบริเวณ วังตูเลอริส์ ไม่มีสำเนียงอันใดที่จะพึงได้ศัพท์ พวกผู้หญิงจับคู่เต้นรำกับพวกผู้ชาย พวกนักเหล้าก็ดื่มเหล้า พวกหัวไม้ก็พยายามที่จะตีกัน และร้อยแปด สรุปรวมความว่า ในวันทำพิธีฉลองเทวรูปของ โรปสุยี่แอร์นี้ ซิติเซ็น หรือ ซิโตยัน ทุกคน มีสิทธิที่จะมาสำแดง ความข้า และ ความลามก เลวทรามของตนได้ทุกประการ

คืนนั้น — ณภัตตาคาร เมโอท์—ได้มีการเลี้ยงใหญ่เนื่องในการพิธีฉลองเทวรูปนี้ ยาแอร์เป็นเจ้าของงาน และ โรปสุยี่แอร์ ก็ได้ไปด้วย พวกบริวารที่เตรียมกันไปพุงกาง ก็มี ดูทองขาเขยก, ฮังริโอท์, แซงต์ยิสท์, บิลโลด์, เฟรรอง และ คารโนท์

ตรงกลางห้องใหญ่ทาสีเขียวนั้น มีโต๊ะตัวหนึ่งตั้งอยู่อยอวลไปด้วยกลิ่นดอกกุหลายอันกระจายอยู่เกลื่อนกลาด เมื่อถึงเวลาเบิดการเลี้ยง พวกในห้อง ก็พากันรู้สึกว่า ยาแอร์ออกจะมีภาษีกว่าเพื่อนทั้งในการกินและการดื่ม โรปสุยี่แอร์ คงเป็นปาฐกะตามเคย เขาพยายามที่จะชักชวนให้พวกสมาชิก ขยถ (ยาโคแยงส์) ทั้งหลายศรัทธาในลัทธิเทวรูปที่เขาเป็นผู้ดำริ เหตุผลเหล่านี้ไม่มีตอนใดที่จะน่าฟัง แต่ท่าทาง ของ ฮังริโอท์ และแซงต์ยิสท์ ดูเลื่อมใสเสียอย่างยิ่ง ดูตั้งอกตั้งใจฟังราวกับจะเก็บคำพูดไว้ทุก ๆ คำ ข้างคารโนท์ หาวแล้ว หาวอีก เฟรรอง ถึงกับ

หลับและกรนเสียด้วยซ้ำ ยิลโลด์ขยับไหล่ด้วยความหงุดหงิด ส่วนบาแธร์นอกจากจะไม่ตั้งใจฟัง และกังวลอยู่ในการกินเย็นส่วนมากแล้ว ยังแถมคอยชวนให้โรปสปีแอร์ดื่มกับตนเสมอ แต่โรปสปีแอร์ผู้กำลังข้าน้ำลายอยู่ มิได้ฟังเสียง คงบรรยายเรื่องอันยืดยาวของตนอยู่ต่อไป

พวกยาโคแบงส์ มีสีหน้าแดงก่ำไปด้วยฤทธิ์แอลกอฮอล์กอปร์ด้วยอากาศในห้องนั้นอบอ้าวอยู่แล้ว ทุก ๆ คนก็พากันร้อนจัดยิ่งขึ้น จนในที่สุด แซงต์ยิสท์ผูดลุกขึ้นถอดเสื้อนอกเหวี่ยงออก และสบถด้วยความไม่พอใจ แลคนอื่น ๆ ก็พากันทำตาม แม้ที่สุดโรปสปีแอร์เอง

ยิ่งร้อนจัดเท่าใด คนก็ยิ่งเยาะข้าน้ำลายของโรปสปีแอร์มากเท่านั้น บาแธร์เป็นคนแรกที่ขอตัวไปตามนางระบำ และแนะนำให้ทุกคนเอาเหล้าไปดอยอยู่ด้วย เมื่อได้โอกาสเช่นนี้ พวกสมาชิกชมรมทุกคนก็ไม่มีใครที่จะอยู่ฟังปาฐกถาของโรปสปีแอร์ ต่างพากันย่องออกไปหมด แต่โรปสปีแอร์ก็ยังไม่ยอมแพ้ ยืนตามออกไปแสดงสรรพคุณเทวรูปของตนจนได้

"ตายห่า!" ยิลโลด์เหลืออด "อ้ายเทวรูปของแกน่ะ มันเบื่อหูข้าเหลือกำลังแล้วละโว้ย!"

โรปสปีแอร์ตาขวางขึ้นมา เกือบจะกลับข้างในเป็นข้างนอก หันมาค้อนยิลโลด์เสียจนตาคว่ำ แต่เมื่อเห็นว่ายิลโลด์กำลังมีสภาพไม่ใช่คนอยู่มากแล้ว โรปสปีแอร์ก็ไม่เอาใจใส่ คงดำเนินกถาของตนต่อไป

คารโนท์เห็นเหตุการณ์ออกจะไม่เข้าทีเกรงเกลือกว่าจะเดือดร้อนลุกลามมาถึงตนด้วย ก็ขอตัวลุกออกไปห้องนอก ควาเอาเสื้อโรปสปีแอร์มาใส่โดยสำคัญผิด และในที่สุดมือเท้ากรรมก็สัปดนล้วงเอาอะไรอันหนึ่งขึ้นมา

สิ่งนั้นคือแผ่นหนึ่งของกระดาษเย็นลายมือของโรปสปีแอร์เอง และมีใจความว่า

ผู้ทรยศต่อรัฐบาลประชาธิปไตย

๑, ตัลลิอัง

๒, บารราส

๓, คารโนท์

คารโนท์ตาเหลือกขึ้นไปอยู่บนหัวขมองเทวรูปของโรปสปีแอร์นั้น ไม่รู้สำคัญเท่าไรดอก แต่ความเกลียดของโรปสปีแอร์นั้นสำคัญนัก ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเจ้าของนามทั้งสามนี้จะไม่ถูกส่งไปยังกิลโลตีน ในเร็ววันนี้

ถ้าหากว่า เศษกระดาษนี้ ไม่ถูกค้นพบ แต่ถึงอย่างไรก็ดี คารโนท์ก็ไม่ยอมกลับเข้าไปเผชิญหน้า โรปสปีแอร์อีก คว้าหมวกได้ก็รีบแจวอ้าวออกไปทันที

◎ ◎ ◎

มาดาม ตัลลิอัง เป็นสตรีที่ค่อนข้างจะหรูหรา บ้านที่หล่อนอยู่ก็โอ่โถงสำคัญอยู่คืนนั้น หล่อนแต่งกายด้วยชุดสีกุหลาบ ที่ข้อเท้าอันขาวนวลทั้งสอง สวมกำไรทองคำและมีวงแหวนเล็กประดับอยู่ที่นิ้วเท้าอีก ข้างละวง ในสมัยที่มหานครปารีสกำลังย่องเหยิงอยู่นั้น หล่อนดำรงตนเป็นผู้แทนเพศของหล่อนข้างหล่อนในบัดนี้ เป็นสุภาพสตรีอีกผู้หนึ่ง ความสวยของเธอไม่มีที่ติ แก้มปลั่งราวกับผลไม้สดที่พึงจะปลิดออกจากซ่อ นัยน์ตาของเธอคำสนิทจนเกือบจะเป็นสีกำมะหยี่ สายตาของเธอมีอำนาจพอที่จะปลุกชีพจรของบุรุษเพศที่หยุดแล้วให้เต้นอีก เธอผู้นี้ คือ โยเซฟฟีน เดอ โบฮาร์แนส์

ซิติเซ็น บารฺราส นั่งคลอเคียงข้างอยู่ เธอชายตามองดูเขาแล้วก็ยิ้ม สายตาของเธอคมและซึ้ง คมอย่างนัยน์ตาผู้หญิง ซึ้งอย่างที่เขารู้สึก และในที่สุด สวยอย่างยอดของผู้หญิง

มิถุน

ในที่นั้น มีผู้ชายสำคัญอยู่ ๓ คน คือ ฟูเช บารฺราส และตัลลิอัง บารฺราสค่อนข้างจะมีภายิกว่าเพื่อน ด้วยนอกจากจะเป็นคนมีร่างเพรียวงามอยู่แล้ว ยังแต่งกายวิเศษอีกด้วย เขาใส่เสื้อหางยาว มีระบาย ขาวกับเขียวสลับกัน ปลอกข้อมือสีแดงสด และถุงเท้าสีเขียวสมอ ส่วนตัลลิอังผู้มีผมแดงเหมือนสุนัขจิ้งจอกนั้น แต่งกายเรียบ ๆ กระนั้น ยังแบ่งสีเขียวออกได้ถึงสามสี แต่ก็ไม่สวยงามอะไร

มีคนร้องขานเข้ามาว่า

"โบนาปาร์ต ผู้บังคับการทหารจากซาบลองส์"

แล้วก็มีร่างเล็ก ๆ ผอม ๆ ของชายผู้หนึ่งโผล่เข้ามา เครื่องแบบที่เขาสวมดำคร่ำคร่าและเต็มไปด้วยรอยซุนปะ แต่กระนั้นเครื่องหมายทหารยังคงเป็นเงางามอยู่

"อ้ายหัวหน้าทหารไล่อีกา" ตัลลิอังพึมพำเป็นเชิงคถก ยักไหล่แล้วก็จ้องดูบ

ในที่นั้น นอกจาก บารฺราสแล้ว คนรู้จักนะโปเลียน โบนาปาร์ต หาได้ยากเต็มทีบารฺราสเอง เคยเห็นหนุ่มน้อยร่างเล็ก ๆ คนนี้สำแดงความสามารถเมื่อคราวติเมืองตูบลอง แต่ถึงกระนั้น เวลานี้ก็ไม่ใช่เวลาที่เขา

ควรเอาใจใส่ต่อ โยนาปาร์ต ด้วยเหตุนี้เอง จึง ไม่มีใครลุกขึ้นเชื้อเชิญ ต่างพากันจ้องมองดู แขกแปลกหน้าเฉยอยู่

โยนาปร์ต ไม่เอาใจใส่ ต่อใคร ทั้งหมด เดิรอาจเข้าไปหา มาดาม ตัลลิอัง กระทำคำนับ แล้วก็พูดว่า

"ซิติเซ็นเนสส์" กองทัพส่งข้าพเจ้ามา ยังท่าน ทหาร ของเรา ขาดเครื่อง แต่งตัว เราไม่มีกางเกงสำหรับสวม"

มาดาม ตัลลิอัง นิ่ง และทุกคนก็นิ่ง

"มิได้ ไม่ ใช่ สำหรับ ข้าพเจ้า เอง" โยนาปร์ต อธิบาย เมื่อรู้สึกว่าคนอื่น ๆ กำลัง จะเข้าใจผิด พลางก้มลงมองดูขาอันผอมเกร็ง ของตน ซึ่งในขณะนี้กำลังมีรอยปูปะอยู่เย็น อันมาก "ซิติเซ็นเนสส์ ที่ซายลองส์ ทหาร ของเราเย็น จำนวนตั้ง สามพันคน ร้องขอ กางเกง—กางเกงเท่านั้น แต่รัฐบาลของเรา จะ อนุญาตให้ เรา เพียง ผ้า สัก หนึ่งผืน ก็หาไม่ ด้วยประการดังนี้ ซิติเซ็นเนสส์ ข้าพเจ้าจึงมา หาท่าน ข้าพเจ้า ขอวิงวอน ต่อท่านผู้ มีส่วน ในการปกครองฝรั่งเศส" หันไปชำเลืองดู ตัลลิอัง และ ยารฺราส ด้วยสายตา อันคมราวกับ เหล็กแหลม "ข้าพเจ้า ขอวิงวอน ต่อท่าน ผู้เย็นเพศแห่งความงาม โปรดให้ข้าพเจ้า ใน สิ่งที่ข้าพเข้าขอร้อง"

"ในที่สุด" มาดาม ตัลลิอัง กล่าวอย่าง ขัดเกียจ "พวกเราจะมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่อง กางเกงของพวกท่านอย่างไร ?"

"ซิติเซ็นเนสส์ ความงามมีส่วนในความ กล้าหาญ ถ้า ทหาร ของเราไม่มี กางเกง เราก็กล้าหาญไม่ได้"

"โอ๊ะ ถ้าเช่นนั้น ผู้หญิงทั้งหมดมิขลาด ไปเสียทั้งหมดหรือ ?"

"มิได้ เราไม่ลงความเห็นเช่นนั้น ใคร เล่าจะกล้าหาญยิ่งไปกว่าผู้ที่เผชิญชีวิตภายใน กะโปรงสั้น ๆ นั้นเล่า

มาดาม ตัลลิอัง หัวเราะ "จริง ท่าน พูดถูก"

"นั่นเย็นสิ่งที่ข้าพเจ้าจำนงที่เดียว" โยนาปาร์ต สำนอง

"อ้อ" มาดาม ตัลลิอัง ว่า "ถ้าเช่นนั้น เราใคร่จะถามว่า ท่านมีความจำนงเช่นนี้เสมอ ไปหรือเมื่อท่านต้องการอะไรจากพวกผู้หญิง"

โยนาปาร์ต ก้มศีรษะรับ "จริง เช่นนั้น เย็นนิสสัย ของ ข้าพเจ้า ที่จะ พยายามให้ สำเร็จ เสมอ"

มาดาม ตัลลิอัง ถอน หายใจ ใหญ่ อย่าง รำคาญเต็มที่

"แต่_สำหรับผู้หญิง — เอ้อ — ผู้หญิง" ตาของหล่อนทอดกวาดไปจาก โบนาปาร์ต และสะดุ้ง ด้วยในขณะนั้น คารุโนท์ โผล่เข้ามาในห้องโดยริบร้อน สามีของหล่อน และบารุราส ถูกเรียกให้ไปหาโดยเร็ว "อ้อ ผู้หญิง — ขอโทษ ดิฉันเห็นจะมีธุระเสียแล้ว" หล่อนขอตัว

"คงมีคนเย็นอันมาก" นายทหารหนุ่มพูดต่อไปโดยเร็วด้วยอาการหัวเสีย "ที่อยากจะนึกว่า ไม่เคยเห็นข้าพเจ้ามาเลย ก่อนที่ข้าพเจ้าจะพ้นไปเสียจากโลกนี้"

ตาของมาดาม ตัลลิอัง จับอยู่ที่ร่างของโบนาปาร์ต แต่ดูเหมือน ความคิดของหล่อนกำลังเลื่อนลอยเต็มที่ ในที่สุดหล่อนลุกขึ้น "ขอโทษดิฉันจำต้อง — — —"

"แน่ทีเดียว ซิติเซ็นเนสส์" แล้วก็หลีกทางให้ "แต่ก่อนอื่น โปรดให้ — — —"

แต่_มาดาม ตัลลิอัง เดินตามสามีของหล่อนไปเสียแล้ว

โบนาปาร์ต ออกรู้สึก ไม่ค่อย พอใจ ในท่าทางของ มาดาม ตัลลิอัง นัก แต่ก็ไม่มีเหตุผลอันใดที่จักกล่าวตำหนิหล่อนได้ ด้วยหล่อนได้ขอโทษเสียแล้ว และถึงอย่างไรก็ดี มันก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสามีของหล่อนอยู่ อันที่จริง นายทหารหนุ่มร่างเล็กของเราผู้นี้ ก็ออกจะรู้สึกทึ่งอยู่เหมือนกัน ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสักครู่นี้ เหตุใด คารุโนท์จึงมีท่าทางริบร้อน สีหน้าซีดขาวราวกับคนตาย และตัลลิองั—บารุราสฮัย ! ข่าวอะไร ?

ด้วยความประสงค์ที่อยากจะรู้ นะโปเลียน โบนาปาร์ต จึงยังไม่ออกไปจากที่นั้น เดินก้าวกลับไปกลับมา และในที่สุด เดินผ่านโยเซฟีน โบฮาร์แนส์

สีขาวของเครื่องแต่งตัว กะทบกับแสงไฟอันอร่าม กระทบไปต้องสายตาของนะโปเลียน หนุ่ม และณขัดนั้นเอง พ่อนายทหารของเราก็หยุด เธอตะลึง และจ้อง เธอรู้สึกเย็นครั้งแรก ที่แลเห็นความงาม—ความอ่อนโยน—และความเย็นผู้หญิงอันแท้จริง !

ดูเหมือนจะหยุดหายใจไปสักครู่หนึ่ง ซึ่งพอได้สติ โบนาปาร์ต ก็ถอยหลังไป ๑ ก้าว และโค้งอย่างงาม ๆ ให้แก่เธอ

"ซิติเซ็นเนสส์ โปรดจำ ทหาร ของเธอไว้"

โยเซฟีน เงยหน้าขึ้น และยิ้มอย่างอ่อนหวาน พลางมองไปยัง นายทหารหนุ่ม แต่—โอ้—นั่นสายตาอะไร จ้องเขม็งมายังเธอแรงยิ่งกว่าแสงดาวที่ทำด้วยเหล็ก ใบหน้าอัน

ถมึงทึง และรอยขากรรไกรอันชื้นเย็นเส้นนูน เธอหลบสายตา และรู้สึกสั่นสะท้านราวกับเด็กที่เสียขวัญ ผู้ชายอะไรหน้าตาอย่างนี้ เธอไม่เคยพบ ไม่เคยเห็น มาในชีวิต ของเธอเลย น่ากลัวจริง ๆ

โยนาปาร์ต พยายามที่จะทำเสียงให้อ่อนหวานที่สุด แต่ก็น้ำเสียงอันห้าวและเฉียบขาดของเขานั่นแหละกล่าวว่า

"ซิติเซ็นเนสส์ เกียรติยศของฉัน—ความมีชัยของฉัน ขอวางไว้แทบฝ่าเท้าของเธอ"

โยเซฟพีน สั่นสะท้านราวกับลูกนก แต่แข็งใจหัวเราะ และตอบอย่างผึ้น ๆ ว่า "ซิติเซ็น ท่านใจดีมาก"

"ใจดี?" โยนาปาร์ต ร้อง "เธอหมายความว่าอย่างไร ใจดีในเมื่อให้ และการให้นั้นเย็นการรื่นเริงของหัวใจ กระนั้นหรือ? ซิติเซ็นเนสส์ ทุกอย่างที่ฉันมี—ที่ฉันชะนะ—ในโลกนี้ เต็มไปด้วยอำนาจและเกียรติ เย็นของเธอทั้งสิ้น?

"โอ! ไม่ต้องเกียรติยศหรอกค่ะ" โยเซฟพีน ตอบ และหัวเราะน้อย ๆ "ดิฉันต้องการฉะเพาะความสุขเท่านั้น"

"ถ้าเช่นนั้น เธอก็เพียงแต่รักฉันเท่านั้น โปรดมอบตัวของเธอให้แก่ฉันเถอะ วงแขนของฉันนี่และจะนำความสุขมายังเธอ ซิติเซ็นเนสส์ เธอเกิดมาสำหรับฉันโดยแท้

โยเซฟพีน ตะลึง

"โอ! ซิติเซ็น ดิฉันไม่เคยรู้จักท่านมาแต่ก่อนเลยนี่คะ"

ขณะนั้น คนอื่น ๆ ที่อยู่ในห้องนั้นออกจะรู้สึกถึง กิริยา ของ โยนาปาร์ต หนุ่มขึ้นมาก โยเซฟพีน เองก็สังเกตเห็น จากใบหน้าของนะโปเลียน เธอใช้สายตา ของเธอกวาดไปรอบ ๆ ห้อง พ่อทหารหนุ่มของเราก็มองตามไปบ้าง แต่—ดูเหมือนท่าทาง ของเธอและสายตาอันคมเฉียบ ของเธอ จะทำให้พวกเสมอนอกเหล่านั้นเงียบหงอยลงไป

"สวรรค์" นะโปเลียน หนุ่มพึมพำอย่างร้อนรน พลางกรากเข้าจับข้อมือ โยเซฟพีน บีบโดยแรง "เธอทรายไหมว่า ฉันต้องทรมานตนเองเพียงไร กำลังที่ฉันมีอยู่ คือส่วนหนึ่ง ของความ เย็น ผู้ชาย และเธอก็เช่นเดียวกัน ผู้หญิงเย็นเครื่อง หล่อเลี้ยง ชีวิตของผู้ชาย ฉันต้องการเธอ! เธอเข้าใจไหม? ฉันต้องการเธอ!"

"แต่—ซิติเซ็น—ท่าน กำลัง ทำร้าย ฉัน" โยเซฟพีน ว่า

"นั่นและ มันจะทำให้หล่อนชอบละ" พ่อ

ทหารเอกตอยคือ ๆ

โยเซฟพีน ร้องอย่างโกรธเคืองว่า

"โอ! นี่ท่านไม่ปล่อยฉันจริง ๆ หรือนี่"

"ฉันไม่ยอมปล่อยเธอเลย จนกว่า—" "กะด้างจริง ๆ" เธอพูดอย่างขัดใจ "ท่านไม่ใช่คนดุร้าย อะไรนัก ไม่ใช่หรือ" ว่าแล้ว เธอก็ลงมือแกะนิ้วมือ อันยิบแน่นราวกับคีมเหล็ก

"นี่แน่ะ" โยเซฟพีน กล่าวต่อไป และทุบมือที่จับอยู่ "ท่านน่ะ—ไม่รู้เรื่องราวอะไรของฉันดอก และจะไม่รู้จริง ๆ ด้วย"

แล้วก็แสร้งทำเป็นยิ้ม และพยายามข่มนะโปเลียน แต่ดวงตาสีเทาอันถมึงทึงทั้งคู่นั้น ทำให้หล่อนสะท้าน—งอไปด้วย ความหวาดกลัว

"เธอเป็นของฉัน" ตาของ โบนาปาร์ต จับอยู่ที่เธอ "เป็นภรรยาฉัน? ทราบไหมเล่า?"

โยเซฟพีน ยกมือขึ้นปิดหน้า

"ไม่ได้—ไม่ได้ ท่านขู่ดีฉันหรือนี่น่ะ" โบนาปาร์ต ปล่อยมือให้ตกอยู่บนบ่า "ขู่เธอ" พูดเสียงเบา ๆ "จริงซิ จนกว่าเธอจะสมัครเป็นคนเดียวกับฉัน"

ขณะเมื่อ โยเซฟพีน ถอยหนีไป จนสุดมุมของเก้าอี้นวมนั้น ก็มีใครคนหนึ่ง ร้องเรียกว่า "คุณกัปตัน คุณกัปตันแคนนอน"

นะโปเลียน ชะงัก ใครเรียกชื่อชื่อซึ่งเธอได้จากเมื่อคราวติดตามลอง พอเหลียวมา ก็พอดี บารัสส์ เอาแขนของเขาสอดแขนของเธอไว้

"ผมขัดคอคุณนิดหน่อย——" บารัสส์ว่า และยิ้มอย่างเค้น ๆ แล้วก็พา นะโปเลียน โบนาปาร์ต เดินออกไป

โยเซฟพีน ทรงตัวขึ้น ตัวของเธอยังไม่หายสั่น.

"แหม—น่ากลัวจริง อีตานี่เห็นจะเป็นบ้าแกมาราวกับพายุตะวันออก!" แล้วก็ทรงกายนวยนาดไปยังด้านตรงกันข้าม และทรุดตัวลงนั่งสนทนากับ คารัวัวแซง

ถอยหลังเรื่องขึ้นไปอีกสักนิดหนึ่ง เมื่อก่อนน่านี่สักครู่ คือ ในระหว่างที่พ่อทหารหนุ่มของเรา กำลังอาละวาดอยู่กับสาวสวยของเธอนั้น ตัลลิอัง, ภรรยาของเขา, บารัสส์ และคารัโนท์ กำลังชุมนุมกันอยู่ในห้อง ชั้นในคารัโนท์ เอ่ยขึ้นก่อนอย่างตาลีตาเหลือกว่า

"ข้าไปกินเลี้ยงกับอ้ายโรปสุ์แยร์มา—"

บารัสส์ เอ่ยขึ้นอย่างสนุก ๆ ว่า "บัญชีอาหารของมัน ก็อ้ายข้าน้ำลายนั่นแหละวะ อ้าย

เทวะ——”

“อ้ายเพื่อน” ตัลลิอัง สอดเข้ามาอีก “ข้าดูเองออกจะไม่ค่อยปกตินี่หว่า กินยาเสีย สักเม็ดเย็นไง”

คารฺโนท์ ฉุนจนตาถลน

“อ้ายบ้า!” คารฺโนท์ตวาด “เลิกอ้ายตลกบ้า ๆ ของเองเสียทีเถอะ พรุ่งนี้หัวเองจะไม่ติดอยู่กับบ่าแล้ว รู้ไหม?” หันไปทาง มาดาม ตัลลิอัง “มาดาม หล่อนเตรียมตัวที่จะตาม มาริ อังตัวเนทท์ ไปหรือยังเล่า?”

มาดามตัลลิอัง ยิ้มอย่างเก๋ และพูดว่า

“ฉันจะตามไปทำไม? มาริ อังตัวเนทท์* น่ะหรือมาเปรียบกับฉัน คนที่จะต่อสู้แทนฉันก็ยังมีอยู่” นิ่งไปสักครู่ แล้วดูเหมือนนึกอะไรขึ้นได้ “เอ๊ะ ตัลลิอัง ถ้าไม่ได้เรื่องเธอต้องรีบจัดการกะมันเสียก่อนนะ!”

“หึ!” พูดเรื่อย ๆ “ว่าไปซี อ้ายเกลอคิดอุบาทว์อะไรอีก อ้ายมหาวายร้ายนั่นแล้วหรือ

คารฺโนท์ ขยับไหล่ พูดค่อย ๆ ว่า

“อ้าย โรปสฺปีแอร์ จดชื่อ พวกเราไว้ในบัญชี ของมัน มันว่า เราเป็นคน ทรยศ ต่อรัฐประชาธิปไตย มันคิดจะเอาหัวเราแน่ละคราวนี้”

อุ๊ย ตายจริง” มาดาม ตัลลิอัง ร้อง “ตัลลิอัง คุณต้องลงมือเสียก่อนทีเดียว อา! ขอบคุณสวรรค์ เราทรายเสียก่อนทัน”

บารฺราส ผิวปาก แล้วก็กล่าวว่า

“ใครแน่ที่จะลงมือ มันหรือเรา”

“หึ!” ตัลลิอัง คำราม “อ้ายอัปรีย์คนนี้เล่นกับมันยาก!”

ตาของ มาดามตัลลิงอัง เป็นประกายด้วยความแค้น หล่อนพูดขวางขึ้นมาว่า “ถ้าฉันได้เป็นผู้ชายละก็ ฮึม!”

“แล้วก็ดูเหมือน จะลวนลาม มาถึง ผู้หญิงด้วยนา” ตัลลิอัง พูดอีก “ใครจะมาอยู่ข้างเราล่ะตานี้?”

“ข้ายอกไม่ถูก” คารฺโนท์ พูด และเค้นยิ้มออกมานิดหน่อย “ทำตลกดี ก็ต้องช่วยกันคิดซิวะ”

---

* *Marie Antoinette* มเหษี ของ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ซึ่งพวกขบถ มิ โรปสฺปีแอร์ เป็นต้น ได้พิพากษาให้ปลงพระชนม์เสียโดย กิลโลติน

ตัลลิอัง ยกมือขึ้นเกาผมสีขนสุนัขจิ้งจอก ด้วยความหัวเสีย นิ่งไปครู่หนึ่ง แล้วก็พูดว่า

"อ้ายที่จริงน่ะ คนชอบมันไปทั้งหมด เมื่อไหร่ล่ะหว่า เกลียดมันมาก เหมือนกันนา แต่เขาไม่กล้าออกหน้าเท่านั้น" ว่าแล้วก็ยกมือขึ้น ใส่คะแนนช่วยกันนับ จำนวนบรรดาสมาชิกที่ชัง โรปสุบีแอร์ ในรัฐสภา

นับกันไป นับกันมา ยารุราส ผุดขึ้นกลางคันว่า

"ยี๊ะ ! แล้วกัน ลืมสนิท อ้ายคะแนนโหวตน่ะ ว่าอย่างไรกันล่ะ ? อ้ายพวกโปลิศกับ อ้ายพวกยอม (พลเมือง) ก็ไม่ใช่เล่นเหมือนกันนา"

"แล้วก็ทหาร ?" คารุโนท์ ช่วยถามต่อ ยารุราส ทำปากเบี้ยว นิ่งอั้นไปครู่หนึ่ง

"อ้อ รู้ละ—— คอยประเดี๋ยว"

ว่าแล้วก็ผลุนผลันออกไป—จูง โบนาปาร์ต เข้าไปในห้องส่วนตัวของ มาดามตัลลิอัง ลากเก้าอี้มาให้ โบนาปาร์ต นั่ง และเริ่มอารัมภกถาขึ้นก่อนว่า

"คุณกัปตัน ที่รัก คุณเป็น ผู้ดี ตูขอลองได้"

"ผมไม่ลืมเลย" โบนาปาร์ต สวนขึ้นทันควัน "รัฐบาลต่างหากที่ลืม"

"อ้า, นั่นสิ แล้วก็ดูเหมือน บำเหน็จของ รัฐบาลไม่ ค่อยจะ สมควรนักไม่ใช่หรือ—และ——"

"บำเหน็จ ?" นะโปเลียน สอดขึ้นด้วยความแค้นเคือง "อย่างระยำหมาที่เดียว"

"คุณกัปตัน ที่รัก" ยารุราส ปลอบ "อย่าลืมว่า โรปสุบีแอร์ ของเรานะไม่ใช่ทหารนะ ยากอยู่ที่เดียว ที่จะทำให้ มนุษย์ เช่นนี้กลับหัวได้ แต่นั่นและ ในส่วนหมู่ทหารน่ะ คุณต้องได้รับบำเหน็จ จากน้ำใจ ของเขาอยู่เป็นธรรมดาแล้วสินะ"

นายทหารหนุ่ม พูดขึ้นมาอย่างลอย ๆ ว่า "ต้องมีวันหนึ่งดอก ผมหวังว่าคุณคงเห็น ทหาร ของ ฝรั่งเศส จะ ต้อง ตาม หลัง โบนาปาร์ต"

ยารุราส ยิ้มอย่างคมคาย จ้องดูหน้าอันเคร่งเครียดของหนุ่ม นะโปเลียน แล้วก็พูดว่า "อนิจจัง—อนิจจา ทหารของเราช่างได้รับความอยุติธรรมเสียเหลือเกิน" แล้วก็เปลี่ยนเสียงอย่างเย็นเยือกเย็นแค้น "ในนามแห่งรัฐบาลประชาธิปไตย ! พวกทหารของเราถูกทำทารุณอย่างร้ายแรง ! เรา—เรา เพื่อนของเขาก็ไร้ที่พึ่งเสียด้วย แต่ คุณกัปตัน ผมประหลาดใจจริง ๆ ทำไมทหารของเราจึง

ไม่ทำการช่วยเหลือตนเองบ้างเล่า กำลังก็พอแล้วนี่นา”

พูดถึงตรงนี้ บารฺราส ก็หยุด นิ่งคอยฟังคำตอบ แต่ไร้ผล โบนาปาร์ต เฉยเสีย

“คุณกัปตันที่รัก” บารฺราส กล่าวต่อ “ผมรู้สึกยินดีที่คุณมาที่นี่ในคืนวันนี้ ผมหวังว่า คุณคงไม่ลืมว่า บารฺราส เป็นผู้หนึ่งที่ไม่ลืมกิจการที่คุณได้ทำไว้ ให้แก่รัฐบาล ผมเป็นมิตรของคุณ—เพื่อนของคุณ และก็เป็นสหายของเหล่าทหารด้วย ผมพยายามที่จะช่วยเหลือคุณมาหนักหนาแล้ว อ้ายเรื่องเช่นนี้ ผมเคยนำเสนอขึ้นไปยังคณะกรรมการควบคุมการปลอดภัยของสาธารณชนหลายหนแล้ว แต่ผมจะพยายามอีก และจะพยายามอยู่เสมอ จนกว่ากองทัพ ของเรา จะได้รับสิทธิอันแท้จริง”

บารฺราส พล่ามเสียน้ำลายเป็นฟอง แต่นะโปเลียน นั่งฟังเฉย โดยไม่มีอาการผิดปกติ เมื่อจบลงแล้ว นะโปเลียน ก็ตอบอย่างสั้น ๆ ว่า “นั่น น่าที่ของคุณต้องเป็นอย่างนั้น” แล้ว บารฺราส ก็ไม่ได้อะไรอีกเลย

บารฺราส กลับเข้าไปยังห้องเดิม บริษัทกลัวตายทั้งสาม ถามพร้อมกันเป็นเสียงเดียวว่า “ยังไง ?”

“ไม่เลวทีเดียว” บารฺราส วางโต พลางถูมือด้วยความพอใจ “อ้ายพวกนั้นต้องการกางเกงนุ่ง และข้าก็ดูเหมือนพอจะซับทรายอยู่บ้าง ดอกว่า เจ้าหนุ่มนั่น ต้องการ อะไรอ้ายที่จริง มันยงการให้ทหารรบได้ ก็เย็นเครื่องมือคือยู่ ตกลง อ้าย พวกทหารไว้พนักงานของข้าเอง เอ้า ว่าเรื่องอื่นของเราต่อไปซิวะ”

ตัลลิอัง และ คารฺโนท์ ดูมีสีหน้าแช่มชื่นขึ้น แต่ก็ยังไม่วางใจทีเดียวนัก ต่อจากนั้น คน ทั้ง ๔ ก็ยัง ซุบ ซิบ ตริก ตรอง อุบาย โค่นโรปสปี้แอร์

◎ ◎ ◎

มหาวาตะ กำลังจะหวนมายังนครปารีสอีกครั้งหนึ่ง ใน ท่ามกลาง เดือน กรกฎาคม นี้ พวก ยาโคแบงส์เอง เริ่มต้นที่จะรู้สึกเบื่อหน่ายในอำนาจ ของ ทนาย เจ้าเล่ห์ ผู้มีรูปร่างผอมเกร็ง ขึ้นเย็นอันมาก ด้วยว่า อำนาจนี้ไม่มีอะไรอื่น นอกจากจะส่ง—ส่ง ส่งเข้าไปกิลโลตินเสีย ใครจะผิดจะถูกอย่างไรไม่เข้าใจทั้งสิ้น แม้ว่าการกระทำนั้น เป็นการขัด ต่ออำนาจ—ต่อ ความเห็น—และ ต่อ พวกพ้อง ของโรปสปี้แอร์ แล้ว กิลโลติน เป็นมีโอกาสได้ชิมโลหิตทีเดียว ในวันหนึ่ง ๆ มีศีรษะมนุษย์

กว่าสองร้อยที่นายเพ็ชรฆาต จะต้องทำน่าที่เก็บในตู้หนังสือ ของ โรปสุ์ยีแอร์ นอกจากหนังสือกฎหมาย อันเป็นอาชีพของทนายความแล้ว ก็เนื่องแน่นไปด้วย ยัญชี—แพ้ม—และบันทึกของคนที่ถูก กิลโลตีนแล้ว ฤๅยังมิได้ถูก แต่กำลังถูกกำหนด เอาไว้ด้วยความพยาบาทมาทหมายทั้งสิ้น ไม่มีศัตรูคนใดของ โรปสุ์ยีแอร์ เองที่จะหนีรอด บริสโซท์, ดังตอง, และเดสมูแลงส์ สามอสุรยักษ์นี้ ก็หักโค่นไปแล้ว และด้วยประการฉะนี้ เราจึงหาญพอที่จะกล่าวว่า เทวรูปที่ โรปสุ์ยีแอร์ บูชานั้น มิใช่อื่นคือ กิลโลตีน—กิลโลตีน นั่นเอง ใครที่ถูก โรปสุ์ยีแอร์ เกลียดและโกรธ ก็ไม่มีโอกาสที่จะแก้มือก่อนได้เลย พระเจ้า กิลโลตีน ของ โรปสุ์ยีแอร์ ช่วยสำเร็จให้ก่อนทุก ๆ คน

ยังมีใครบูชา โรปสุ์ยีแอร์ ก็แยกไปพวกหนึ่ง และพวกเกลียด โรปสุ์ยีแอร์ ก็แยกออกอีกพวกหนึ่ง พวกที่เกลียดนี้เห็นได้ง่ายที่สุด คือ พวกที่กำลังจะถูก โรปสุ์ยีแอร์ ส่ง กิลโลตีนเสียนั่นเอง

จากการสนทนาเมื่อคืนที่แล้วมานี้ หนุ่มน้อย โบนาปาร์ต ก็สามารถ อ่าน รูปการได้ จาก ท่าทางและคำพูดของ ยารุ์ราส โดยง่าย ราวกับดูหนังสือ ไม่มีเหตุผลอันใด ที่จะไม่ทำให้ชวนคิดไปว่า ยารุ์ราส กำลังจะพยายามหักหลัง โรปสุ์ยีแอร์ แต่ก็ ยารุ์ราส จะทำอย่างไรในเมื่อตนไม่มีกำลัง และอำนาจ ทหาร—ทหารนั่นสิ

ก็ใครเล่าที่ โบนาปาร์ต สมัครด้วย ยารุ์ราส โรปสุ์ยีแอร์ เปล่าทั้งนั้น ในสองคนนี้ ไม่มีผู้ใดที่พ่อหนุ่มของเรารู้สึกชอบ แต่การที่ไม่ชอบนี้ หาเป็นเหตุผลเพียงพอเลยที่จะทำให้เธอสละการเป็นฝ่ายไม่ ฝ่ายใดแรงสินะ ฝ่ายนั้นและคือ โบนาปาร์ต เธอจะรับประมูลใครนั้น เป็นเรื่องที่ตริกตรอง ภายหลัง แต่อย่างไรก็ดี ในตอนเช้า วันนั้น นะโปเลียน โบนาปาร์ต ก็แวะไปหา โรปสุ์ยีแอร์ ที่ถนน (รู) แซงต์ โอโนเร

ซิติเซ็น โรปสุ์ยีแอร์ พึ่งจะเสร็จจาก การ รับประทาน กาแฟ ขณะเมื่อ นะโปเลียน โบนาปร์ต ย่างเท้าเข้าไปในห้อง และแนะนำตนเองตามปกติวิสัยว่า “โบนาปร์ต ผู้บังคับการทหาร จาก ซายลองส์” ยุรุษร่างเล็ก ๆ ผู้อยู่ในเครื่องแบบสีเขียวเงยหน้าขึ้น และพูดอย่างไม่ค่อยเอาใจใส่นัก “คุณควรจะอยู่ที่กอง มากกว่ามาที่นี่” “งั้นหรือ?” โบนาปาร์ต ว่า “ซิติเซ็น พวกเราที่ ซายลองส์ ต้องการกางเกง ในนาม

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

ของประชาธิปไตยฝรั่งเศส โปรดให้แก่เราในสิ่งที่เราต้องการ”

โรปสุยี่แอร์นิ่งอั้นไปครู่หนึ่ง ในที่สุดก็กล่าวออกมาช้า ๆ ว่า

“รัฐบาลริปับลิค มีสิทธิอยู่ทุกประการเหนือทหาร รัฐบาลยังไม่ร่ำรวยพอที่จะให้ทหารใช้จ่าย อย่างฟุ่มเฟือย เพราะฉะนั้น ทหารทุกคนจำเป็นต้องอดทน”

“ทหารทุกคนอดทนมาแล้วทั้งสิ้น ข้าพเจ้าขอรายงานท่าน ทหารทุกคนมีความจงรักภักดีอยู่เสมอ”

“แต่——” โรปสุยี่แอร์แย้ง “ความจงรักภักดีของทหารไม่ได้อยู่ที่ข้าพเจ้า อยู่ที่รัฐบาล และอยู่ที่ชาติฝรั่งเศส ของเราต่างหาก”

โยนาปาร์ต เม้มริมฝีปาก โรปสุยี่แอร์ไม่ใช่คนพูดเล่น แต่ทว่ามันเป็นงานที่โยนาปาร์ตจำต้องทำ

“แต่—ซิติเซ็น ส่วนหนึ่งของรัฐบาลและฝรั่งเศส คือ ท่าน เพราะฉะนั้น เมื่อฝรั่งเศสมีศัตรู ท่าน—อ้อ—ท่าน—ก็อาจมีศัตรู”

โรปสุยี่แอร์ชงัก แวววาบแห่งความสนใจวิ่งเข้ามาปรากฏอยู่ที่นัยน์ตา “ศัตรู ? คุณเข้าใจกะนั้นหรือ ?”

โยนาปาร์ต กัมศิรยะรับ และพูดค่อย ๆ “อาจเป็นดังนั้น ถ้ายังไม่ตายเสียหมด”

บุรุษผู้มีร่างเล็ก ตาแดงก่ำด้วยความโกรธ และกัดฟันจนเส้นกรามขึ้นนูนที่ใบหน้านั้น อาจระบายเป็นสีของความเกลียดความพยาบาท และความอะไรต่ออะไรได้อีกร้อยแปด

“บอกมา—มันเป็นใคร อยู่ที่ไหน ?”

แต่—โยนาปาร์ต ตอบอย่างเยือกเย็นว่า

“ซิติเซ็น ? ใครเป็นศัตรูของฝรั่งเศส ผู้นั้นคือศัตรูของท่าน ท่านควรจะรู้ดีว่า ผู้ใดทุจริตต่อรัฐบาล และก็ผู้นั้นแหละ ทุจริตต่อท่าน”

บุรุษผู้มีปากเป็นอาวุธ และกิลโลตีน เป็นเครื่องมือนิ่งงันไปด้วย คำตอบอันเฉียบแหลมของ โยนาปาร์ต ดวงตาอันดุดันนั้นเพ่งเล็งยังหนุ่มน้อยอย่างลึกซึ้ง ริมฝีปากอันบางเล็กย่นเป็นรอยขมวด แสดงอาการเค้นอีมอย่างน่ากลัว แต่—แต่นะโปเลียน โยนาปาร์ตคงยืนสำรวมอิริยาบถเป็นปกติ ไม่มีตื่นเต้นไม่มีการหวาดกลัว อ้า—เสือหนุ่มเผชิญหน้ากับเสือแก่

“อ้ายคนทรยศ” โรปสุยี่แอร์คำราม “ข้ารู้จักซิน่า อืม ! อ้ายพวกศัตรูความ

อิสสรภาพ อ้ายพวกขาดมนุษยธรรม อ้ายพวกขาดความจงรักภักดีต่อประชาธิปไตย อ้ายพวก—โอ! ข้าจะดับความแค้นของข้าได้ด้วยเลือดของมันเท่านั้น”

กล่าวแล้วก็ชำเลืองสายตาขึ้นจับใบหน้าของโยนาปาร์ต เห็นยังคงสงบเฉยอยู่ ก็เริ่มใช้ริมฝีปากอันบางเล็กนั้นเป็นอาวุธอีก แต่คราวนี้ไม่ใช่เสียงคำราม เป็นเสียงอ่อนหวานอย่างที่เคยแสดงต่อหน้าชุมนุมชนณสถานก่อการขบถ (ปลาซ เดอ ลา เรวอลลูซิออง) โรปสปีแอร์ กล่าวถึงความอิสสรภาพความเสมอภาค และมนุษยธรรม อย่างยืดยาว และในที่สุด ลงเอยด้วยการกับศัตรูของความ (?) ต่าง ๆ เหล่านี้ ไปสำเร็จโทษเสีย

โยนาปาร์ตยืนฟังจนกระทั่งจบ ท่าทางทุกอย่างไม่มีการเปลี่ยนแปลง

“ซิติเซ็น” เธอกล่าว “ผู้ถือหางอิสสรภาพ บางครั้งย่อมมีการเผชิญภัยข้าพเจ้าเป็นทหาร โยนาปาร์ตแห่งซายลองส์ เรารู้จักน่าที่ของเราอย่างเดียว คือรบ แต่เราต้องการกางเกง ถ้าท่านต้องการ — ขอได้โปรด”

กล่าวว่า โยนาปาร์ต ก็ประชิดส้นเท้า ยืดตัวขึ้นทำความเคารพตามกิริยาทหาร ซึ่งโรปสปีแอร์ชังอย่างยิ่ง แล้วก็กลับหลังหันก้าวเดิรออกไป

เราทราบอยู่แล้วว่า ในวาระแห่งเดือนกรกฎาคมนี้ พวกยาโคแบงส์กำลังแยกออกเป็น ๒ พวก โรปสปีแอร์และบารราส และจากการสนทนากับคนทั้งสองนี้ เราทราบทันทีว่า นะโปเลียน โบนาปาร์ตจะเป็นฝ่าย

เธอเดิรทอดน่องไปเรื่อย ๆ บนสายถนนในมหานครปาริสเวลานั้น กำลังเต็มไปด้วยเหล่าอสุรกาย และเหล่ายาจก ได้ยินเสียงทะเลาะวิวาท อันเกิดจากการแย่งเศษอาหารและอื่น ๆ อยู่เอะอะ แลเมื่อ นะโปเลียน โบนาปาร์ต เดิรผ่าน ปลาซ เดอ ลา เรวอลลูซิออง นั้น กิลโลติน ได้เริ่มทำงานของมันต่อไปตามเคยแล้ว

เธอเดิรต่อไปเย็นปกติ มือทั้งสองนั้นซุกกะเป๋า ริมฝีปากเม้มสนิท จากดวงตาสีเทา อันอยู่ภายใต้คิ้วสีดำนั้น เราเห็นได้ทันทีว่าหนุ่มน้อย โบนาปาร์ตผู้นี้ กำลังใช้ความคิดอย่างลึกซึ้ง ในอันที่คาดเหตุการณ์อนาคตซึ่งจะเกิดขึ้นในเร็ววัน

◎ ◎ ◎

ในระยะเวลาอันใกล้ชิดกันนี้เอง ตัลลิอัง

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

คารโนท์ และ ยารราส สามสหาย ก็ได้ต่างกันแล้ว ดิฉันจะไม่รู้เลยว่า ผู้ชายจะต่างกันที่ตรงไหน ?”

ต่นตัวขึ้นทำงานของตนอย่างขมิบขมัน ตลลิอัง และ คารโนท์ ทั้ง ๒ นายนี้ เป็นผู้ทำการชักชวนเหล่า ยาโคแบงส์ ทั้งหลาย ได้กล่าวมาแล้วว่า พวก ยาโคแบงส์ รู้สึกเอือมต่อวิธีการของ โรปสปีแอร์ อยู่แล้ว เพราะฉะนั้นจึงไม่เป็นการ ยากเย็น อะไรแก่คน ทั้งสอง ที่จะกวาดเอาสมาชิกแห่งสภาขยถเข้าไว้ ในฝ่ายตน

ยารราส แวะไปยัง โยเซฟพีน เดอ โบฮาร์แนส์

ภายในห้องรับแขก ณถนน (รู) ซังเตอแรน เจ้าของห้อง เดินมาหา ยารราส ด้วยอาการอันกะปริกะเปร่า เธอยื่นมืออันขาวสะอาดให้แก่เขา พร้อมด้วยสายตาอันหวานฉ่ำ

ยารราส รับมือที่ยื่นมา และเลยถือโอกาสรวบ โยเซฟพีน เข้าไว้ ในวงแขน พลางก้มลงจุมพิต

“โยเซฟพีน หล่อนรู้จักการเป็นผู้หญิงไหม ?”

โยเซฟพีน สะบัด เมื่อ หลุด ออกมา จากวงแขนแล้ว ก็ยืนจัดเครื่องแต่งตัวอยู่ เธอพ้อว่า

“พวกผู้ชายนี่ช่างร้ายกาจเหลือทน”

“งั้นหรือ ?” ยารราส กัดฟัน เป็นบ้า แต่—ฟังนี่แน่ะ”

“เกือบเช่นนั้น ถ้าแม้ผู้ชายไม่มีหน้าตา

ยารราส ตอบ

“อีตานั่นพูดอะไรก็ไม่รู้ ดิฉันได้ยินแต่เสียง อำนาจ—กำลัง เกียรติยศ—” เธอเลียนเสียง โยนาปาร์ต “และดิฉันเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต ! อุ๊ย ! จะตาย !”

“นั่น คือความรัก” ยารราส ยืนคำ

“แต่—ดิฉัน ไม่รู้ เรื่อง อะไร เลย นี่นะ” โยเซฟพีน ค้าน และส่งยิ้มอย่างหวานไปยังคนรัก ของเธอ “และ คุณ—คิด อย่าง นั้นหรือคะ ?”

ยารราส ตรงเข้าตระกองเธอไว้กับอก และจุมพิตอย่างดูดดื่มอีกครั้ง

“ยอดรัก, ความสวยของเธอทำให้คนเป็นบ้า แต่—ฟังนี่แน่ะ”

“ฟัง—โอ๊ะ—เรื่อง ของคุณ จริง ๆ”

โยเซฟพีน ขัดขึ้นอย่างเบื่อหน่าย

"แล้วกัน" ยารุราส ฉุน "หล่อนจะต้องการฟังว่า ศิรษะกำลังจะหลุดไปลงตะกร้าอยู่นี่ ?"

โยเซฟพีน ตัวสั่น และหน้าซีด

"ร้ายกาจจริง ๆ" เธอว่า "ดิฉันเกลียดคุณเสียแล้ว" ว่าแล้วก็นั่งหันหลังให้

"อย่าโง่ซิ" ยารุราส กล่าว อย่างตริตรอง "เราไม่มีเหตุผลเลยนะ ในการที่จะถูก กิลโลตีน ครั้งนี้"

"ร้ายกาจ !" โยเซฟพีน ว่า แล้วก็ร้องไห้

"ไม่ร้ายเท่าไรหรอกน่ะ หล่อนจะรักอ้ายกัปตัน แคนนอน นั่นสักนิดหน่อย เท่านั้นจะเป็นไรไปเชียว"

โยเซฟพีน ผุดลุกขึ้น เธอตกตะลึง ผ้าเช็ดหน้าที่กำลังซับน้ำตาอยู่นั้น ค้างอยู่ครึ่งทาง

"รัก ?" เธอทวนคำ "อิตาบ้า ! อิตาขี้เซ็ญฉัน ! โอ้ ! จริง ๆ หรือนี่ ?"

ยารุราส ยกมือขึ้นจับไหล่ของเธอ

"อย่าลืมซิ, ยอดรัก, หล่อนไม่อยากตายไม่ใช่รึ ? อ้ายยักษ์ของเรา, อ้ายโรปสปีแอร์น่ะ, เดี๋ยวนี้ มันเกิดกระหายเลือดขึ้นมาอีกแล้ว มันต้องการหัว ตัลลิอัง มาดามตัลลิอัง ฉัน และบรรดา มิตรสหาย ที่ชอบพอ รักใคร่ ของเราทั้งหมด นั่นแหละ, ใครจะอยากสมัครเป็นผู้ดับความกระหายของมันอย่างนี้บ้างเล่า แต่—อ้ายเจ้านั่น มันมีกำลัง เราไม่มี เรากำลังต้องการความช่วยเหลือของทหาร และอ้ายเจ้ากัปตันแคนนอน ของหล่อนนั่นสิ ที่จะช่วยเรา ที่จริงมันก็ไม่ชอบการฆ่าคนนักดอก แต่มันบัญชาคนให้รบได้ เข้าใจไหม ? หล่อนต้องรักมันบ้าง ต้องช่วย กันคอขาว ๆ ของหล่อนและของฉันไว้ มันเป็นคนที่ไม่ทำอะไร ในเมื่อไม่มีสินจ้าง นอก จาก หล่อน—หล่อนเท่านั้น"

โยเซฟพีน ร้องไห้กะซิก ๆ พูดเสียงเครือ ๆ ว่า

"พุทโธ่ ก็ฉันรักเขาไม่เป็นนี่นะ ?"

ยารุราส หัวเราะ

"เราไม่ต้องการจริง ๆ แกล้งทำเอาไม่ได้หรือ หล่อนทำเป็นนี่นา ว่าไง ? หล่อนต้องเลือก จะเอาตาย หรือเอาเป็น อ้ายเจ้านั่นมันไม่กล้ากินหล่อนดอกน่ะ ผู้ชายก็เหมือนกันทั้งนั้นแหละ

"แต่เห็นจะไม่เหมือน" โยเซฟพีน ครำครวญ "เธอจะให้ฉันทำอย่างไรเล่า ?"

ยารุราส หัวเราะเรื่อย

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

"ถ้าหล่อนลืมวิธีแกล้งทำจริง ๆ ก็เขียนจดหมายเข้าสิ มาซิ"

กระดาษ, หมึก, ปากกา, ถูกหยิบส่งมาให้ ด้วยเหตุนี้จดหมายฉะบับแรกที่ โยเซฟพีนมีไปถึง โยนาปาร์ต จึงเต็มไปด้วยน้ำตา

ขณะที่กำลังอ่านทวนกันอยู่นั้น ตัลลิอัง ก็พรวดพลาดเข้ามา สีหน้าแดงกล่ำด้วยความโกรธ และผมสีขนสุนัขจิ้งจอกนั้นยุ่ง เย็นกะเซิง

"อ้ะ ! อยู่ที่นี่เอง" ตัลลิอัง พูดหอบ ๆ "อ้ายสัตว์นั่นขับ เตแรส (มาดาม ตัลลิอัง) ไปแล้ว มันลงมือแล้ว"

ยารุราส ห่อริมฝีปาก แต่ โยเซฟพีนร้องว่า

"เตแรส ถูกขับ วุ้ย, ตายจริง, โธ่นี่จะทำอย่างไรกันเล่า ?"

ยารุราส หันไปทาง โยเซฟพีน

"นั่นปะไร บอกแล้ว ไหมล่ะ หล่อนต้องการให้ศัตรูของ เตแรส หลุดออกจากบ่าก็ได้ง่าย ทีเดียว จดหมายนั้นไม่ต้อง ส่งไป ยังโยนาปาร์ต ก็ได้"

โดยไม่ต้องเตือนอีกเป็นครั้งที่สอง โยเซฟพีน ฉวยปากกาได้ กรีดจ้ำ—จ้ำ จดหมายนั้นมีใจความสั้น ๆ เพียงว่า

"มาหาดิฉันเดี๋ยวนี้ คำพูดของคุณเมื่อคืนนี้ ยังติดอยู่ในใจของดิฉัน จากดิฉันผู้เป็นเพื่อนของคุณ ซึ่งรักคุณ"

"เวอฟ โบฮาร์แนส์"

ยารุราส ฉวยเอาจดหมายฉะบับนั้นไปถือไว้ พลางหันไปอธิบายแก่ ตัลลิอัง ว่า "เราจะเอาไปให้แก่เจ้า คอร์ซิกันเดี๋ยว ขอบใจ—โยเซฟพีนไปกันซิ ตัลลิอัง"

ว่าแล้ว ก็เอา จดหมาย ยัดลงไปในกะเป๋าและจูง ตัลลิอัง ออกไป

"คราวนี้อ้ายวายร้ายนั้นเห็นจะเคราะห์ละ" ยารุราส พูดอย่างใจชื้น เราเคราะห์ดีอยู่สักหน่อย ดูเหมือนนอกจากพวกเราที่จะชอบแม่เพื่อนของ เตแรส คนนี้แล้ว คนอื่น ๆ ที่ยังบูชาหล่อน ก็มีอีกหลายเสียด้วยนา"

ตัลลิอัง พูดอย่างหนักใจว่า

"อ้ายนั้นมันก็จริงละ แต่—ข้าหนักใจเต็มที ป่านนี้ เตแรส จะเย็นยังไงบ้างก็ไม่รู้"

◎ ◎ ◎

เมื่อ โยนาปาร์ต กลับจากสนทนากับ โรปสปีแอร์ แล้ว บุรุษร่างเล็กผู้ถือยังเหี้ยนรัฐสภาก็ให้รู้สึกโกรธเคืองงุ่นง่านมากขึ้น ลุกขึ้นจากเก้าอี้ พลางเดินวนไปเวียนมาในห้องอยู่หลายตลบ ในที่สุด ก็ตกลงใจเย็นเด็ดขาด

ว่า จะต้องหาเรื่องกับตัลลิอัง ก่อน ด้วย โอโนเร และยุกรุกเข้าไปในห้องส่วนตัว ตัลลิอัง กำลังเย็นตะปูตัวสำคัญ ที่จำเป็นต้อง ของ โรปสุ่ยแอร์ ถอนออกทั้งรากทั้งโคน ว่ากันทำไมมิ ใน "เอ็ง—อ้ายสัตว์—อ้ายระยำ" ตัลลิอัง หมู่พวก ยาโคแยงส์ด้วยกัน ตัลลิอัง จะพูด ใส่คะแนน "จับเมียกูมาทำไม? เมียกู อะไรก็พูดได้ มาตามตัลลิอัง ก็อีกผู้หนึ่ง ที่ ไปทำเรื่องอะไรไว้หนักกบาลหัวเอ็ง หา?" ดำริตั้ง สโมสรหญิง ขึ้นเย็นยิกแผ่น อัน โรปสุ่ยแอร์ ลุกขึ้น ทอดสายตามองเขม็ง ประพฤติการณ์เหล่านี้ โรปสุ่ยแอร์ ยิ่งมอง ไปยัง ตัลลิอัง ด้วยความประสงค์ร้าย และ ก็ยิ่งเห็น และยิ่งรู้สึกรำคาญตาขึ้นทุกขณะ ตอบอย่างเย็น ๆ ว่า

จนในที่สุด ถึงกับพิฆาตมาทหมายไว้ว่า ถ้า "คอยฟังรูปคดีกันไปก่อนดีกว่าน่ะ"

หัก ตัลลิอัง ผัวเมียคู่นี้ไม่ลงแล้ว โรปสุ่ยแอร์ ตัลลิอัง แผดเสียงดังขึ้นกว่าเดิมอีก ๓ เท่า

ก็ไม่ยินดีจะ สมัคร อยู่เย็น ผัเย็นคน กับเขา อีก "รูปคดี? ชะ—อ้ายสัตว์ มึงอย่าคิด

ต่อไป. เลยว่า กูจะปล่อยให้เมียกูขึ้นศาล—หึ!—คอย

ดู—กูจะปลุกฝรั่งเศสทั้งประเทศให้ลุกขึ้น กูจะ

ด้วยประการดังนี้เอง มาดามตัลลิอัง จึง เอากองทัพมาหักคอมึง — โดยวิญญาณของกู

เย็นคนแรกที่ถูกสั่งขัง และในการขังครั้งนี้ กูขอสาบาล ว่า โลก จะ ต้อง ตื่น ตัว ขึ้น ใน การ

โรปสุ่ยแอร์ คาดว่า ถ้า ตัลลิอัง ยังไม่ขัดขืน กระทำของมึงครั้งนี้" แล้วก็หยุดหายใจ

ก็อาจหลีกเลี่ยงอาชญาไปได้ ไม่กี่วัน แต่—ถึง หอบด้วยความเหนื่อย ยังไม่ทันจะหายดี ก็

อย่างไรก็ดี การขับเมียไปขังนั้น ย่อมไม่เย็น กล่าวสำทับต่อไปอีกว่า

เหตุให้ผัวเฉยอยู่ได้ อย่างไร ๆ เสีย ตัลลิอัง "โรปสุ่ยแอร์ ปล่อยเมียกเดี๋ยวนี้ กูจะ

ก็จำเป็นต้องอีกทีกครึกโครมขึ้นมาบ้าง และ— ยกโทษให้"

ถ้าเย็นจริงอย่างนั้น ก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่า แต่—โรปสุ่ยแอร์ ก็มิได้ตอบ ตาอันวาว

โรปสุ่ยแอร์ จะดำริกิจการไว้อย่างไร คงจับอยู่ที่ใบหน้าของ ตัลลิอัง ตามเดิม

แต่—ที่คาดว่า ตัลลิอัง ยังจะสงบงบเงียบ "ถ้าเช่นนั้น มึงจงเลือกเอาความตาย

นั้นเย็นการผิดถนัด ด้วยหลังจากแยกทาง เถิด" ตัลลิอัง คำราม "ด้วยปากของกู กู

กับ ยารูราส แล้ว ตัลลิอัง ก็ปราดไปยัง รูแซงต์

พูดว่ามึงจะต้องตาย อ้ายระยำ” ตัลลิอังกล่าวแล้วก็หันหลังกลับไปจากห้อง โรปสปีแอร์ ชักหักกะดูกเรื่อยไปตามทางอย่างไม่ต้องนับ

เมื่อ ตัลลิอัง ออกไปแล้ว โรปสปีแอร์ ก็ขยับไหล่อย่างไม่พรั่นพริ้ง แต่แล้ว—มีอะไรอันหนึ่งที่ทำให้ โรปสปีแอร์ หยุดชะงัก กองทัพ กองทัพที่ ตัลลิอัง พูด จะมีมาแต่ไหน นอกจากของ นะโปเลียนโบนาปาร์ต

คิดดังนี้แล้ว และเพื่อให้แน่ใจอีกครั้ง โรปสปีแอร์ ก็ เลื่อนตัวไป ยังโต๊ะ เขียน หนังสือเขียนคำสั่ง ๆ ไปยัง ซาบลองส์ เมื่อเสร็จแล้ว ตนพร้อมกับสมัครพรรคพวก มี แซงต์ ยิสท์ ฮังริโอท์ หัวหน้าตำรวจเป็นต้น ก็พากันไปยังที่ประชุม

ตลอดวันนั้น—ทั้งวัน บริษัททั้งสามที่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีคนทรยศของ โรปสปีแอร์ วิ่งกันจนเหงื่อโทรมหน้า ตัลลิอัง วิ่งจาก ยาโคแบงส์คนนี้ไปยัง ยาโคแบงส์คนโน้น สองคนกับ บาเรสช่วยกันคาดคั้นคำมั่นสัญญาในความพร้อมพรัก ส่วน คาร์โนท์นั้นทำหน้าที่รวบรวมพวกทำเครื่องไม้เครื่องมือต่าง ๆ และวุ่นอยู่ทั้งวัน

◎ ◎ ◎

ณ ซาบลองส์ นะโปเลียน โบนาปาร์ต นั่งอยู่ในเต็นต์ จดหมายอยู่ในมือ ๒ ฉะบับ ฉะบับหนึ่งเมื่อฉีกออกอ่าน เย็นของ โรปสปีแอร์ ไม่มีใจความยืดยาวอะไร เป็นคำสั่งอนุญาตกางเกงที่ขอ และเงินค่าจ้างและลงท้ายว่าให้ นะโปเลียนโบนาปาร์ต นำตนไปยัง รูแซงต์ โอโนเร โดยเร็ว

“ยา!” โบนาปาร์ต ร้องด้วยความพอใจ “ในปารีสนี่เหตุการณ์มันเปลี่ยนแปลง ได้ไวจริงหนอ”

ทันใด—เมื่อฉีกฉะบับที่สอง ดวงตาของโบนาปาร์ต หนุ่มก็กลับลุกโพลงขึ้น เธอลุกจากเก้าอี้ และเรียกม้า———

ณ รูซังเตอแรน.

โยเซฟพีน นอนทอดกายเหยียดยาวอยู่บนเก้าอี้นวม เธอแต่งกายด้วยเครื่องชุดสีขาว ผ้าแถบสีแดงคาดอยู่ใต้ทรวงอก เพ็ชรนิลจินดาส่องแสงระยับอยู่ที่มวยผม และภายใต้ลำคออันขาวผ่อง ความสวยของเธอยิ่งกว่าเครื่องแต่งตัว แต่เครื่องสีขาวของเธอนี้ ก็ช่วยชูความงามของเธอให้เด่นยิ่งขึ้น ใบหน้าอันอวบไปด้วยเนื้อนั้น ปลั่งไปด้วยรอยลักยิ้ม อ้า—มันเย็นเสน่ห์อันน่ารัญจวนใจ

หนุ่มโบนาปาร์ต นำกายมาปรากฏที่ประตู

เธอจ้องดู โยเซฟพีน ด้วยสายตา อัน ร้อน รัก— ด้วยท่าทางอันขึงขังราวกับรูปหล่อ แล้วก็โผ เข้าหา โยเซฟพีน เธอคุกเข่าลงที่ข้างเก้าอี้ และจับแขนอันอ่อนนุ่มด้วยนิ้วอันแข็งแรง พลาง ก้มลงปลอบประโลม ด้วย นัยน์ตา อันกำไปด้วย พิษเสน่หา

"ยอดรัก—ยอดชีวิต" โยนาปาร์ต รำพัน

รอยยิ้มเหือดหายไปจากใบหน้าของ โยเซฟพีน เธอเบือนหน้าไปทางอื่น แล้วก็หัน มาชำเลืองดู คอร์ซิกัน หนุ่ม

"โอ! เจ็บ—อย่าค่ะ" โยนาปาร์ต หัวเราะ

"คนสวยของฉัน คนงามของฉัน คนเด่นของฉัน ความรักต้องมีรอยแผล ต้องเจ็บอย่างเช่นความรักของเรานี้ เป็นต้น ยิ่งมีแผลมาก และยิ่งเจ็บมาก ความรักก็ย่อมเกิดขึ้นมาก และความสุข—อ้า ความสุข" เธอรำพันไปพลาง ก้มลงจูบแขนไป พลาง จูบ—จูบ—และจูบ มีอาการประดุจหนึ่งผู้กระหายน้ำ ณ กลางทะเลทราย ได้ดื่มซึ่งอมฤตธาราอันแสนวิเศษฉันนั้น

โยเซฟพีน กะชากแขนกลับ และร้องว่า "โอ! อย่าพึ่ง—อย่าพึ่งค่ะ คิฉัน—

"แต่—เธอเป็นของฉัน เธอ—ฉัน เรา เป็นเจ้าของซึ่งกันและกัน ฉันเป็นของเธอ และเธอเป็นของฉัน ตลอดนิรันดร"

"คิฉันยังไม่คิดไปถึงเพียงนั้นหรอกค่ะ"

"เธอรักฉัน" โยนาปาร์ต ต่อ "ในมือนี้—มืออันขาวงามนี้ เธอเขียนมายังฉัน" พลางก็ยกมือขึ้นจูบ—และจูบ แทบจะไม่รู้จักสิ้นสุด "มีอยู่ทางเดียวเท่านั้น ที่จะรักฉันได้ มาเถอะยอดรัก ฉันจะอธิบาย" แล้ว โยนาปาร์ตหนุ่มก็รวบเธอเข้ามาแนบกับทรวงอก

"อย่าค่ะ—อย่าค่ะ" โยเซฟพีน ดิ้น "คิฉันไม่ชอบทำดังนี้"

"จะเป็นไร" โยนาปาร์ต ไม่ฟังเสียง "เธอเป็นของฉันแล้ว ฉันก็ต้องให้เธอทุกอย่าง บรรดาที่ผู้หญิงปรารถนา ทุกสิ่งที่ฉันมีอยู่ในโลกเป็นของเธอ อ้า—ฉันจะแสดงให้เธอเห็นว่า ผู้ชายดำเนิรความรักอย่างไร!"

โยเซฟพีน คง ประทับ นิ่ง อยู่ กับ ทรวงอก ภายในท่อนแขนอันล่ำสัน ดวงตาสีเทาจ้องดูดวงตาสีน้ำเงินอันหวานฉ่ำ จ้องเขม็งด้วยฤทธิ์รัก

"จูบฉันเดี๋ยวนี้ จูบซิยอดรัก" เธอยงการ

เธอตอบคำสั่งนั้น ด้วยการเผยอตัวขึ้น "ซิติเซ็น ข้าพเจ้าสมัครเป็นฝ่ายผู้ให้ ริมฝีปาก อันแยบยาง กะทบกับ ริมฝีปาก อันร้อน สินช้างเสมอ"

กระหาย และจูบอย่างเยา ๆ

"โอ!" โยเซฟพีน ร้อง "แต่—เธอให้สัญญาแล้วว่าจะช่วยดิฉัน"

"เธอจะไม่ยอมให้ดิฉันถูก กิลโลติน ไม่ใช่หรือคะ?"

"อย่าวุ่นวาย ยอดรัก" โยนาปาร์ต ห้าม "เธอเป็นของ โยนาปาร์ต เธอก็ต้องปลอดภัยเสมอ เอ้า! ว่าไป ซิติเซ็น คุณจะให้สินช้างผมไหมเล่า?"

"เธอ?" โยนาปาร์ต ร้องด้วยน้ำเสียงอันแข็งกร้าว "ใครบังอาจ? ด้วยวงแขนของฉัน วางใจเสียเถิดยอดรัก ไม่ว่าในสวรรค์หรือในนรก เธอจะต้องปลอดภัยเสมอ"

ยารุราส นิ่ง

"สินช้างของผม — — คือ การตั้งให้เป็นผู้บัญชาการ กองทัพอิตาลี"

"แต่—แต่ โอ้! โรปสุปีแอร์ ต้องการ"

ยารุราส หัวเราะอย่างรื่นเริง รู้สึกใจมาเท่าภูเขา ด้วยในชั้นต้นเข้าใจว่า นะโปเลียน โยนาปาร์ต ต้องการเงิน แต่สินช้างอย่างนี้หาค่ามิได้ คนโง่ ๆ อย่าง ยารุราส เท่านั้น ที่ติราคาของ โยนาปาร์ตหนุ่มผิด โดยเห็นว่าเงินมีราคาดีกว่าตำแหน่งตามที่ถูกขอ

"โรปสุปีแอร์!" โยนาปาร์ต หัวเราะ "มันจะกล้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้ที่เป็น ภริยาฉัน"

"เท่านั้นเอง" ยารุราส ว่า พลางถูมือด้วยความยินดี "มาซิ ท่านผู้บัญชาการกองทัพภาคอิตาลี มาช่วยกันหัก โรปสุปีแอร์

ทันใดนั้นมีเสียง ๆ หนึ่งสอดเข้ามาในห้อง

"อ้อ! คุณกัปตัน คุณเลือกข้างของคุณไว้แล้วรึ"

แล้วก็ปรากฏเป็นร่างของ ยารุราส โยนาปาร์ต ผลุดลุกขึ้น หน้าเขม็งด้วยความโกรธและสยดอย่างไม่พอใจ

"ขอโทษสักพันครั้ง" ยารุราส ว่า "ผมไม่ตั้งใจเลย แต่ดีแล้วที่ได้พบคุณ คุณสมัครเป็นฝ่ายผมแล้วไม่ใช่รึ?"

โยนาปาร์ต ยืดตัวขึ้น

"ข้อใจ โปรดคำนับข้าพเจ้าด้วยตัวหนังสือเถิด" โยนาปาร์ต ตอบ

ยารุราสกะชากกระดาษหอมของโยเซฟพีน มาแผ่นหนึ่ง และบรรจุตัวอักษรลงไปในนั้น โดยเร็ว เป็นสัญญายอมยกตำแหน่งผู้บัญชาการทัพภาคอิตาลี ให้แก่นะโปเลียนโบนาปาร์ต เมื่อเสร็จแล้วก็ยื่นส่งให้ พร้อมกับกล่าวว่า

"ดีมาก คืนนี้คุณไปหาผมที่บ้านตัลลิอัง เราจะจัดการกับอ้ายสัตว์นั่น ขอโทษ ผมต้องการพูดกับซิติเซ็นเนสส์สักสองสามคำ"

โบนาปาร์ต หลีกทาง ให้ยารุราส และโยเซฟพีน คนทั้งสองนี้ เดินเข้าไปในห้องอีกห้องหนึ่ง ซึ่งพอพ้นสายตา ยารุราสก็ลากโยเซฟพีนเข้ามา—และจูบ

"ยอดรัก—หล่อนทำดีมากทีเดียว"

"แต่—ฉันไม่รู้เลยว่าได้ทำอะไรไปบ้างแล้ว ที่เขาต้องการที่จะแต่งงานกับฉัน"

"อ้ายบ้า!" ยารุราส ว่า แล้วก็หัวเราะและจูบ โยเซฟพีน อีก

"ที่นี้จะทำอย่างไรกัน" โยเซฟพีน ปรึกษา "เขาเป็นคนจริงเสมอ ฉันกลัวเขานัก เขาต้องการจะแต่งงาน และเขาจะทำจริง ๆ ด้วย โอ! ยารุราส คุณจะช่วยกัน เขาไว้ ไม่ได้หรือ?"

ยารุราส สั่นศีรษะช้า ๆ เขากำลังนึกถึงกิจการ ที่กำลังจะดำเนินอยู่ ชายคอร์ซิกันร่างเล็กผู้นี้เป็นสหายที่ดีแท้ และอาจเป็นประโยชน์ที่ดี ๆ ด้วย โบนาปาร์ต รักโยเซฟพีน? ดีมาก ยอมให้โยเซฟพีนแต่งงานกับเขาเสียประไร เกี่ยวกับหล่อน ก็ต้องเกี่ยวกับเขาด้วย——อ้า — ท่านผู้ปกครองคนเป็นจำนวนมาก ท่านยังรู้จัก โบนาปาร์ต คนน้อยนัก

ยารุราส ตอบว่า

"ก็ดีแล้วนี่ แต่งกับเขาเสียเถอะ"

ร่างของ โยเซฟพีน สั่นสะท้านระรัวไปหมดทั้งกาย

"คุณไม่รักฉันดอกหรือนี่?" เธอพิลาปเสียงสั่น

ยารุราส ตระกอง ร่าง เธอ ไว้ ใน วง แขน พร้อมกับจูบอย่างดูดดื่ม

"คนสวยของฉัน การแต่งงานของเรา ล้อมันเท่านั้น จะเป็นไรไป"

"ร้ายกาจ" เธอรำพัน "โอ! ร้ายกาจจริง ๆ คุณจะมีน้ำใจกรุณาฉันบ้างสักน้อยก็หาไม่" แต่—ยารุราส ออกไปจากห้องนั้นเสียแล้ว

โยเซฟพีน ซับน้ำตาให้แห้ง และเดินออกไปยังห้องเดิม โบนาปาร์ต ยังคงอยู่รอเธออยู่นั่นเอง

คอร์ซิกัน หนุ่ม รับขวัญเธอ ไว้ ใน วงแขน และกะซิบด้วยความเสน่หาว่า "เธอเป็น ของฉัน—เป็นของฉันนะยอดรัก"

"ค่ะ" โยเซฟพีน ตอบเบา ๆ

โบนาปาร์ต กอดเธอไว้แน่น จูบแล้วก็จูบเล่า

"ของฉัน——ของฉันจนโลกสลาย รักฉันเถิดนะ โยเซฟพีน ยอดรัก ชีวิตและวิญญาณของฉัน เป็นของเธอหมดสิ้นแล้ว ถ้าปราศจากความรักของเธอ หัวใจของฉันก็จะเหี่ยวและตาย โอ้! ยอดรัก—ยอดชีวิต ยอดวิญญาณของฉัน วางใจเสียเถิด แขนทั้งสองของฉันนี่แหละจะกอบเอาความสุขมายังเธอ ยอดรัก—ลาก่อน โบนาปาร์ต จะไปเสาะความสุข—ความมีชัย มาให้"

พลางจูบ โยเซฟพีน ด้วยความแสนเสน่หา และออกจาก รู ซังเตอแรน ด้วยความแสนอาลัย

◎ ◎ ◎

ในคืนวันนั้น ความขัดแย้งกำลังบังเกิดขึ้นแก่พวก ยาโคแบงส์ ทั้งหลาย ในที่ชุมนุมของ โรปสปีแอร์ น้องชายของเขา และฮังริโอท์ กำลังปรึกษากิจการกันอย่างเต็มที่ ดวงตาของมนุษย์เหล่านี้ เต็มไปด้วยประกายแห่งความร้อนรน แสดงแววแห่งความอาฆาต ความเกลียด ความจงใจที่จะหักโค่นซึ่งกันและกัน

ในทำนองเดียวกัน ณ บ้านของ ตัลลิอัง ก็มีการชุมนุมกันขึ้นอีกกึกหนึ่ง โดย บารัส เป็นประธาน ได้มีการนัดหมายและทำความตกลงกันสำหรับกิจการ ในวันรุ่งขึ้น ความสะดวกในการประชุมนี้ เป็นไปได้ โดยยาก แต่—อย่างไรก็ดี ยาโคแบงส์ ก็กินอุตส่าห์ถ่างตาประชุมกันจนตลอดรุ่ง

แต่—พ่อหนุ่มของเรา ที่ซายลองส์ ในคืนเดียวกันนี้ ดูเหมือนจะไม่มีงานอะไรทำมากนัก เธอนั่งบรรจุตัวอักษรลงไปในกระดาษคำสั่ง ราว ๑๐ บรรดัด สำหรับในวันรุ่งขึ้น แล้วก็ล้มตัวลงนอนผ่อนถึง โยเซฟพีน ของเธออย่างอิ่มอารมณ์

รุ่งขึ้นเช้า เมื่อสภาเปิด พวกสมาชิกต่างคนต่าง ชำเลืองดูกัน ด้วย สายตาอัน ประหลาด ยังมีชีวิต ยังเป็นอิสระ ยังพร้อมหน้ากันทั้งนั้น ใครจะรู้วันตาย—ใครจะรู้วาร อากาศในห้องนั้นดูเหมือนจะค่อนข้างร้อน สำหรับ พวกยาโคแบงส์ เหล่านี้ และในขณะเมื่อผู้เป็นประธานยังมิได้เปิดการประชุมนั้น ในห้องโถงของสภาก็ปรากฏแต่คุณภาพ เงียบ—

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

และเงียบ

สักครู่ใหญ่ ๆ โรปสุยี่แอร์ ก็ลุกออกจากที่นั่ง เดินขึ้นไปยังเวที เห็นเครื่องแต่งตัวสีเขียว ๆ และรูปร่างอันแกร่นเล็กของมนุษย์ใจอำมหิตยืนเด่นอยู่ ต่อจากนั้น ก็ได้ยินน้ำเสียงอันแหลมเล็กพุ่งออกมาจากริมผีปากอันยอยบาง และพวกยาโคแยงส์ทุก ๆ คนก็พากันเอียงหูฟัง

เย็นการทรายแน่นอนแล้วในบัดนี้ว่า ฝ่ายโรปสุยี่แอร์ เย็นผู้เริ่มจุดชะนวนก่อน ในตอนต้น ๆ ของสุนทรพจน์นั้น โรปสุยี่แอร์ได้พยายามพูดอย่างเยือกเย็น ทำความถึงเสรีภาพ, มนุษยธรรม, ความมีธรรมะเย็นอำนาจ ความซื่อสัตย์ต่อประชาธิปไตย และความเย็นผู้ทรยศต่อคณะรัฐบาล เย็นหลักสำคัญแล้ว ก็กล่าวทบไปทวนมา อย่างยืดยาว ซึ่งในที่สุด การลงเอยของปาฐกถาก็ไปอยู่ที่ ผู้ทรยศต่อรัฐบาลประชาธิปไตย—ต่อความสงบสุขของประชาชน และการลงโทษ—ลงโทษ ฮ้า!—กิลโลติน!

พวกสมาชิกชำเลืองดูกันอีก ต่างคนต่างพึมพำและสยดสยองอย่างน่ากลัว ทริงทีเดียว— โรปสุยี่แอร์ กำลังกระหายเลือดที่จะดื่มอีก—แต่ในคราวนี้ ใคร—ใคร?

น้ำเสียงอันแหลมเล็กนั้นคงดำเนินต่อไป "ในนามแห่งคำปฏิญาณต่อรัฐบาลรีปับลิค ข้า ๆ ขอกล่าวคำหา ข้า ๆ ขอพ้องว่า ข้า ๆ" ตัลลิอัง ลุกขึ้น

"เอ็ง!—เอ็ง!" ตัลลิอัง ตะโกน "เอ็งอ้ายทรยศ!"

พวกสมาชิกลุกฮือขึ้น มีสีหน้าเต็มไปด้วยความหวาดต่อมรณะภัยเย็นยิ่ง

"ซิติเซ็นส์!" ตัลลิอัง แผดขนสุดเสียง "ถ้าสภาไม่สามารถจะทำโทษแก่อ้ายทรยศนี้แล้วไซร้ ข้า ๆ—ข้า ๆ สามารถ———"

กล่าวแล้วก็ชักกันหยันออก พลางชูยกให้ใบอันขาวต้องกับแสงแดด แลเห็นเย็นมันเลื่อม และในทันใดนั้น ก็มีเสียงร้องตะโกนอย่างดุดันดังสนั่นไปทั่วห้องประชุมว่า

"อ้ายทรยศ—อ้ายทรยศ โค่นมันลงความตาย!—ความตาย!"

เสียงอื้ออึงกันจนฟังไม่ได้ศัพท์ สงครามปากเปลี่ยนเย็นสงครามเสียงขึ้นแล้ว ฝ่ายตัลลิอัง ร้องว่า "โค่นโรปสุยี่แอร์" และฝ่ายโรปสุยี่แอร์ก็พยายามที่จะร้องตะโกนกลบเสียง แต่เสียงกลบก็ไม่สามารถที่จะระงับเสียงตะโกนได้ ในที่สุด ต่างฝ่ายต่างเกิดโมโห และกำลังที่จะร่าเข้าหากันนั่นเอง

เปรสเด็นต์ฮิอริโอท์ ก็สั่นกะดิ่งรัวขึ้น ทุกคนเงียบ—แต่กะดิกตัวไปมาด้วย ความหงุดหงิด สีขาวซีดปรากฏขึ้นที่ใบหน้าของโรปสุบี้แอร์ และมีรอยแห่งความเคียดแค้นอยู่ที่นัยน์ตาอย่างน่ากลัว เสียงของเขาแห้ง—ตกเสียแล้ว

"เราพ้อง" ตัลลิอัง คงตะโกนต่อไปอีก "เราขออำนาจกฎหมาย"

คะแนนเสียงฝ่าย โรปสุบี้แอร์ แพ้ และตัลลิอัง—ชะนะ!

ผู้คุมเดินมาขนาบข้าง โรปสุบี้แอร์ และบรรดามิตรสหาย มีน้องชายของเขา เข้าดูทอง ขาเสี่ย แซงต์ยิสท์ และ เลอบาส์ แล้วก็พาออกไปจากห้องประชุม

กิจการสำหรับเช้า วันนั้น ผ่านไปโดย ง่าย ตัลลิอัง เดิร กลับบ้าน หน้าแดง ด้วย ความปลื้ม มือหนึ่งถือขวดเหล้า อีกมือหนึ่งถืออาวุธ ในคืนนั้น ตัลลิอัง ได้มีการเลี้ยงเพื่อฉลองความสำเร็จ และ ยารุราส ได้ชวน โยนาปาร์ต ดื่มต่าง คุย กัน เสียง เอะ อะ เอ็ด ตะ โร ด้วย ความปราโมทย์ ทันใด จากถนนข้างล่าง มีเสียงตีเกาะเคาะไม้กันอึงอึง เสียงกลองรัวเรียกชุมนุมชน เสียงนี้แล่นลอดหน้าต่างเข้ามายังหูคนทั้งสาม ตัลลิอัง เย็นคนแรกที่กะโดดไปยังหน้าต่าง ยารุราสเย็นคนที่สอง และคนสุดท้ายนั้น คือ โยนาปาร์ต

พวก มอน กำลัง ไหล หลามมา จากทุกทิศ เสียง ตะโกนถาม หา ตัว ศัตรู ของ โรปสุบี้แอร์ กันเย็นจ้าระหวั่น ทุกคนมือถืออาวุธตามแต่จะหาได้ประจำมือ และบัดนี้ กำลังเดิรขะบวนย่ายหน้าไปยังที่ว่าการรัฐบาล

โยนาปาร์ต ยักไหล่แล้วกล่าวว่า "นี่เย็นผลที่สุด"

ตัลลิอัง เดิรพล่าน และสบถด้วยความหัวเสีย เจ้าพวกผู้คุมไม่กล้าเอา โรปสุบี้แอร์ใส่คุก กลับปล่อยให้ ไปเรียกพวกพ้องมา นี่จะว่าอย่างไรกัน? ทำอย่างไรกัน?

"เรียกประชุมทันที" ยารุราส เอ่ย

ตัลลิอัง เหลียวหา โยนาปาร์ต แต่พ่อหนุ่มของเราหลับเสียแล้ว หลับในระหว่างที่บิอราต์คนสนิทของเธอกำลังควบม้าไปโดยเต็มฝีเท้า—ไปยัง ซาบลองส์

แต่เย็นความจริง ดัง ยารุราส พูด สภารัฐบาลได้ถูกเปิดอีกเย็นครั้งที่สอง พวกสมาชิกวิ่งตรูกันเข้าห้องประชุม ราวกับฝูงแกะหนีสุนัขบ้า และในขณะที่ขะบวนอันยืดยาวของ โรปสุบี้แอร์ กำลังไหลหลามมาสู่

สภานี้ ที่ประชุมก็ลงความเห็น โหวต รับรองกันว่า โรปสุยิแอร์ กับพวกเป็นบุคคล นอกกฎหมาย และพร้อมกันตั้งให้ บารุราส เป็นผู้บัญชาการใหญ่ในทันที

ผู้บัญชาการใหญ่วิ่งหน้าตั้งมายังโบนาปาร์ต และเขย่าให้ลุกขึ้น

"ลุกขึ้น กัปตัน แคนนอน สภาโหวต ให้ โรปสุยิแอร์ เป็น บุคคล นอก กฎหมาย แล้ว เราลงมือได้"

โบนาปาร์ต หาว และลุกขึ้นยืนหยัดอย่าง ขี้เกียจ เดินไปชะโงกดูที่หน้าต่าง พวก ประชาชนกำลังตะเบ็งเสียงอย่างออง เธอ ยักไหล่ และกล่าวว่า

"ถึงเวลาแล้ว ซิติเซ็นส์ เราจะทำเสียง อย่างนั้นบ้าง"

เธอวิ่งลงมาจากห้อง กะโดดขึ้นม้าขาว ตัวโปรดและควบผ่าฝูงชนออกไป จากมุมสุด ของถนนนั้น มิทหารม้าหุ้มเกราะประมาณ ครึ่งกองร้อย ควบมาโดยเร็ว

ยัดนั้น ประชาชนกำลังไหลหลามไปยัง สถานเดอแกรฟ ที่หน้าศาลาว่าการรัฐบาล แลเห็นหมู่คนกำลังชุมนุมกันเนืองแน่น ราว กับฝูงมด ที่แตกออกจากรัง ได้ยินเสียง ตะโกนถามหาความ ยุตติธรรม กันอย่าง สาม- หาว ยุตติธรรม—เลือดและเสมอภาค สาม อย่างนี้เท่านั้น ที่บรรดาพลเมืองผู้อ้างตนว่า รักชาติ ขอร้องแก่คณะรัฐบาลใหม่ อนิจจา— พลเมืองผู้เป็นทาสแห่งความอิสสระ เขา กำลังเป็นบ้า—บ้ากระหายเลือด และโลหิต นี่แหละคือความยุตติธรรม! โรปสุยิแอร์ นาย ของเขา กลั่น ออก จาก กิลโลตีน สำรองไว้ ไม่ พอเพียง เขาต้องการอีก—ต้องการ อีก

ฮังริโอท์ นำเหล่าตำรวจผ่าเข้าไปใน หมู่ คนอันพลุกพล่าน เขาไม่ต้องการขับรายฎร เหล่านี้ รายฎรเป็นพวกของเขา และเป็น ของเขานั้นก็คือ โรปสุยิแอร์ ด้วย เพราะฉะนั้น รายฎรจะไหลหลามมากันเท่าไร และมิใย จะส่งเสียงออองเอ็ดตะโร ฮังริโอท์ ก็ไม่ ปรารถนา จะ ห้าม จาก หน้าต่าง ศาลาว่าการ ณ ขัดนี้ เขาอาจแลเห็น ร่างเล็ก ๆ ของ โรปสุยิแอร์ ยืนอยู่ ในระหว่างคบเพลิงอัน แดงฉาน สีหน้าของมนุษย์ผู้จวนหมดวาสนา นี้ ซีดราวกับคนตาย นัยน์ตาของเขาเมื่อขณะ เวลาพูดเป็นประกายวาวราวกับผีกะสือ เขา พยายามพูดให้เพราะที่สุดและดีที่สุด และจาก ริมฝีปากอันแยบยางของเขานั้น น้ำเสียงอัน แหลมเล็กระคนไปด้วยความดุดัน ก็พุ่ง ออกมา ในท่ามกลางเสียงอันออองทั้งหลาย เขา

กล่าวถึง เสรีภาพ, มนุษยธรรม,—มนุษยธรรม และ เสรีภาพ วนไปเวียนมาอยู่เท่านั้น ดูเหมือนมันจะเป็นนิสัยของเขาเสียแล้ว ที่จะกล่าวอยู่เช่นนี้ร่ำไป และเป็นการน่าสงสารเขามาก ที่เขาพยายามไม่สำเร็จ ด้วยพวกราษฎรที่กำลังกระหายโลหิต และกำลังเป็นบริวารของเขาอยู่นี่ หาได้เอาใจใส่ต่อเสียงของเขาไม่ เขากำลังเอาใจใส่อยู่แก่เสียง ๆ หนึ่ง ซึ่งเป็นเสียงของเกือกม้าวิ่งกะทบมาบนพื้นถนนอันแข็งแรง

ราษฎรคนหนึ่งในหมู่นั้น ร้องตะโกนขึ้นว่า “ทหารโว้ย! ทหารโว้ย!” แล้วก็เกิดการรวนกันอย่างยกใหญ่ มีเสียงร้องบอกกันต่อ ๆ ไป จนในที่สุดทั้งราษฎรและตำรวจก็ระส่ำระสายไม่เป็นอันฟังสุนทรพจน์

“จงเป็นปกติ” โรปสุปีแอร์ ร้องตะโกนลงมาอย่างสุดเสียง “เขาเป็นพวกของเราเป็นพี่น้องของเรา — เขาเดิรทาง มาร่วม กับเรา จงเคารพเขา-พี่น้องทั้งหลาย-เคารพ เขาเสีย” กล่าวแล้วก็ทอดแขนออกไป เบื้องหน้า — อ้ารับพวกทหารม้า — สีหน้า ของเขา อิ่มเอิบ ไป ด้วยความยินดี ในการที่แลเห็นเหล่าทหารของนะโปเลียน

แต่—พวกทหารหาเอาใจใส่ต่อการ กระทำหรือคำพูดของเขาไม่ คงขับม้าผ่าเข้าไปในฝูงคนโดยความริบร้อน ในท่ามกลางเสียงโห่ต้อนรับของประชาชน แต่—เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างนิ่งในความสงบนั้น พวกราษฎรก็พากันรู้สึกประหลาดใจเป็นอันมาก ด้วยกระแสเสียงอัน ห้าวหาญ และ เฉียบขาด จาก ปาก ของหนุ่มน้อย โบนาปาร์ต นั้น กระจายก้องไปในอากาศว่า

“ซิติเซ็นส์! กลับบ้านของท่าน! โรปสุปีแอร์ เป็นบุคคลนอกกฎหมาย!” กลับบ้านของท่านเสีย! ซิติเซ็นส์!”

ได้ยินเสียงคราง ของ โรปสุปีแอร์ กังวานมาจากหน้าต่าง ครั้นแล้ว ร่างของมนุษย์เจ้ากรรมก็เซล้มไปข้าง ๆ ด้วยความหมดหวัง —เสียใจ—และ ความ เคียดแค้น ระคนกัน

ทันใดนั้น เหล่าทหารม้าสวมเกราะก็ลงเดือยเตือนม้าของตน และพากันควบตะลุยเข้าไปในหมู่ฝูงประชาชน ที่เฮ กันมา ทำการขัดขวาง ทุกคนชักดาพออกเงื้อดเง้อ และตีลงไปตามแยน พร้อมกับร้องว่า “หลีก! หลีก! กลับบ้านเสีย!” ดังนี้ เรื่อยไป

แต่—พวกราษฎรนั้นมีจำนวนมากกว่าทหาร และทั้งมีอาวุธคู่มือประตัวกันพร้อมสรรพ เป็นต้นว่า หอก สามง่าม และปืน ก็พากันเฮ

เข้าใส่ทหารอย่างมุทะลุ และการที่พวกทหารไม่กล้าทำอันตรายต่อราษฎรนั้น เป็นเหตุให้ย่ามใจมากขึ้น ต่างตรงเข้าแทงและฟันม้าควันขึ้นและกะสุนพุ่งตระหลบไปทั่วบริเวณ พร้อมกับเสียงร้องแช่งด่าด้วยความโกรธเคืองยิ่งขาดเจ็บก็ยิ่งหนุนเนื่องกันเข้ามาราวกับลูกคลื่น ทหารม้าจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้นไม่สามารถจะรับให้หยุดได้ ก็พากันถอยและถอย

ที่ตรงมุมของถนนและริมฝั่งน้ำ หนุ่มน้อยโบนาปาร์ต หยุดยืนดูการต่อสู้ด้วยความสนใจอยู่บนม้าขาว สายตาของเธอจับอยู่ที่ภาพของทหารและพลเมืองอย่างเขม็งเครียด—ซึ่งในทำนองเดียวกัน จากหน้าต่างเบื้องบนนั้นก็มีภาพของโรปสปีแอร์ ปรากฏขึ้นอีก เขาคำรนร้องเร่งรัดให้พวกราษฎรทำการแก่พวกทหารอย่างแค้นเคือง

ในสภาพที่กำลังชุลมุนกันอยู่นี้ ระหว่างที่พวกราษฎรกำลังเย็นต่อ และทหารม้ากำลังถอยอยู่เรื่อย ๆ เหล่าทหารเกรนาเดียร์กมาถึงครั้นแล้ว ยืนสามกะบอกก็ตั้งหันที่หมายไปยังเหล่าราษฎร และทหารทุกคนก็วิ่งเข้าประจำการ

โบนาปาร์ต ชำเลืองตามองดูทหารที่มาใหม่นี้แวบเดียว แล้วก็หันไปสั่งแก่ทหารแตรที่ยืนอยู่ใกล้ ๆ ทหารแตรผู้นั้นก็ยกแตรขึ้นเป่าบอกสัญญาณไปยังเหล่าทหาร คิวราสเซียร์ชั่วพริบตาเดียว ทหารม้าเหล่านั้นก็ควบม้าตะลุยหลีกออกจากหมู่คนได้ โดยว่องไวและในขณะที่พวกราษฎรกำลังวิ่งตามไปติดพันทหารม้าอยู่ด้วยอาการข้าเลือดนั้น ทหารเกรนาเดียร์ที่ประจำการอยู่ก็เริ่มลงมือ มีเปลวไฟสว่างแวบอยู่ที่ปากกะบอกปืน แล้วก็ได้ยินเสียงดังสนั่นก้องไปทั่วบริเวณ

คบเพลิงที่ถือชูอยู่ในมือร่วงลงยังพื้นดินในทันใดในระหว่างที่สะเก็ดกะสุนกำลังกระจายอยู่รอบ ๆ นั้น ความมืดก็บังเกิดขึ้นระคนกับความสว่าง ทุก ๆ คราวที่แลเห็นสีเหลืองจากปากกะบอกปืนของพวกทหาร ภาพของเหล่าราษฎรที่ล้มลงราวกับใบไม้ร่วงก็จะแลเห็นในเวลาพร้อม ๆ กัน ไม่มีทางที่จะต่อสู้—ไม่มีทางที่จะหนี อนิจจา—พวกลูกแกะถูกกะสุนปืนตาย—วิ่งเหยียบกันตาย ตาย! ตาย!! ฮา-นี่แหละมนุษย์คือเลือด-มนุษย์คือความยุติธรรมที่เขาพากันร้องขอต่อนายของเขาด้วยความใคร่ยิ่งนัก

สถานเดอแกรฟอาเดียร์เต็มไปด้วยซากศพของคนตาย—เต็มไปด้วยเสียงร้อง

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

ระงมของคนป่วย และ—ฮา—บัดนี้ ผู้ที่ยังไม่ตาย—พวกราษฎรนั่นแหละ—พากัน เกิดขยาดต่อความมรณะขึ้นบ้างแล้ว ไม่ยาวพอที่จะต่อสู้กับพวกทหาร แต่—มาเถอะเขาจะฆ่ากันเอง ใครไม่หลีกเขา—ใครขวางเขา อาวุธ!—อาวุธ! เขาจะหนีความตายเหตุใดจึงมาขวางเขาเสียเล่า อนิจจา—นี่ คือ ภาพวารสุดท้ายแห่งยุคกลี! (*Reign of Terror*)

บัดนี้—เหนือศพของ คนตาย—เหนือร่างของคนป่วย เหล่าทหารเกรนาเดียร์ผู้อยู่ในวินัยอันเคร่งครัด ก็พากันยกรกเข้าไปยังศาลารัฐบาลด้วยสายตาอันเหี้ยมโหด เขาพบ โรปสปีแอร์—ผู้ที่เกลียดชังทหาร และฆ่าญาติพี่น้องของเขา—กำลังกระทำอัตตวินิบาตกรรมตนเอง เย็นยาดแผลสาหัสที่ขากรรไกรด้วยความประสงค์จะให้ดับชีพเสียก่อนถูกลากไปยัง กิลโลติน! แต่—มันเย็นวิญญาณของสวรรค์ที่ยังไม่อนุญาต—เหล่าทหารเกรนาเดียร์จึงพบเขา และพากันฉุดลาก ออกมาข้างนอก ทหารบางคนแต่งยาดแผลให้เขา อย่างลวก ๆ แล้วก็ลากมายังนายของเขาในทันใดนั้น

จากแสงโคมซึ่งส่องหลัว ๆ อยู่ที่ทางเข้า ร่างของชายผู้หมดวาสนานี้ ก็ได้ถูกนำมาหยุดยืนอยู่ เขาจ้องสายตาอันเต็มไปด้วยความเคียดแค้น ตรงไปยังหนุ่มน้อย โบนาปาร์ต ไม่มีคำพูดอันใดที่หลุดออกมาจากริมฝีปาก อันแยบยางนั้นอีก แต่—เค้าหน้าของเขา—ท่าทางของเขา สวรรค์ย่อมทรงรู้ดีว่าเขาต้องการอะไรจากพ่อหนุ่มน้อยคนนี้ แต่—อนิจจา เขาสิ้นอำนาจเสียแล้ว กิลโลติน!—อ้า—กิลโลตินนั่นแหละคือสถานสุดท้ายของเขาที่จะไปถึงละ!

สายตาอันเข้มแข็งของ โบนาปาร์ต พุ่งตรงไปยัง โรปสปีแอร์ อย่างเคร่งเครียด ตาต่อตาสบกัน—ต่างพยายามอ่านความหมายจากหัวใจซึ่งกันและกัน อ้า—มันเย็นสายตาที่เต็มไปด้วยความเคียดแค้น—ความพยาบาท—ความทารุณ ฯลฯ

ขณะนั้นเย็นเวลาย่างเข้าสู่ปัจจุสมัย จะใกล้รุ่ง ท้องฟ้าสีดำอันครอบคลุมมหานครปารีสอยู่นั้น ค่อย ๆ เปลี่ยนเย็นสีเทา—จากสีเทาเย็นสีลูกหว้าอ่อน ๆ และจากสีลูกหว้าอ่อนนั้น เราแลเห็นสีกุหลาบสดบังเกิดขึ้นในภาคบรพทิศ ฮา!—นั่นคือเครื่องทรมานแห่งชัยชะนะแห่งศานติสุข และลางแห่งผู้มีบุญอันเกิดมาสำหรับดับยุคเข็ญนั้นเอง!

เธอเกิดมาสำหรับชะนะ! เธอมีอำนาจอยู่เหนือสิ่งทั้งหลาย! และทุกสิ่งทุกอย่างที่เธอต้องการ ย่อมสำเร็จ แต่—ความรัก

โอ้—อนิจจา เธอชะนะหรือไม่?

แยกจาก โรปสุยี่แอร์ ผู้จะไป ยัง กิลโลติน เธอย่ายหน้าไปยัง รูซังเตอแรน อันเย็นที่สถิต แห่ง โยเซฟพีน ผู้เย็นยอดเสน่ห์ของเธอ มือหนึ่งตระกองเธอไว้ ในวงแขน ความโหดร้าย และเคียดแค้น ที่ปรากฏ อยู่ บน ใบหน้าเมื่อสักครู่นี้ กลับเปลี่ยนเย็นความเสน่หา แลจ้องลงไปในดวงตาอันเต็มไปด้วยความอ่อนโยน—ความหวาน และความเสน่ห์อันครอบงำหัวใจของเธอ

"ยอดรัก—แม่ยอดหัวใจ แม่เทพธิดาของฉัน — — — — — อ้า! รางวัล — รางวัลที่เธอสัญญา? ตราบใดที่เธอยังคงรักฉัน ยังเย็นของฉัน เมื่อนั้นแหละ เกียรติศักดิ์—เกียรติยศ และชัยชะนะของทุก ๆ ประเทศจะตกเย็นสิทธิแก่เธออย่างไม่ต้องสงสัย รักฉันเถิดนะ ยอดรัก เธอผู้เดียวเท่านั้น ที่จะทำให้ฉันเย็นผู้ชะนะ และจะชะนะเสมอที่เดียว ตราบใดที่ยังมีเธออยู่เคียงข้าง อ้า—ยอดหัวใจ—ยอดแห่งความหวาน เธอจะกรุณาบอกฉันได้บ้างไหมว่า เธอรักฉัน รัก—รัก! บอกฉันนะจ๊ะ!—นะจ๊ะ!"

"ค่ะ ดิฉันจะบอก — บอกเช่นนั้น ล่ะค่ะ" โยเซฟพีน ตอบ

โยนาปาร์ต รวบเธอเข้ามาแนบกาย ทรวงอกพลางก้มลงจุมพิตเธอ ณ ริมฝีปาก อย่าง หวาน และดูดดื่มอันเหลือจะประมาณ!

◎ ◎ ◎

เธอเย็นเจ้าสาวของเดือนต่อมา เดือนที่ยุคกลิของ โรปสุยี่แอร์ ผ่านพ้นไปสิ้นแล้ว ในสวนของเธอ ณ มาลเมซอง ดอกกุหลาบกำลังบานไสว ดอกขาว ๆ ดอกหนึ่ง เธอเด็ดไว้ และในขณะที่กำลังเดินเคียงคู่ไปกับบารฺราส นั้น เธอมอบให้แก่เขา—มอบดอกกุหลาบขาว ๆ ดอกนั้น

และ บารฺราส เขาน้อมกายลง—เอื้อมมือไปรับมันมาจากเธอ ด้วยอาการอันละมุนละม่อม แล้วก็จูบ—จูบนิ้วของเธอ—ทุก ๆ นิ้ว

โยเซฟพีน หัวเราะร่วน พูดอย่างเริงใจว่า

"ฉันตามเคย คุณอย่าลืมนะ ว่าฉันเย็นภริยา เขาเสียแล้ว"

"ภริยา!" บารฺราส หัวเราะ ""เหตุใดการเย็นภริยาจึงเย็นสิ่งที่ฉันควรต้องจำด้วย

"อย่าพูดตลก กัปตันแคนนอน ของฉันแกไม่ใช่คนขี้แยว่าง่าย แกรักฉัน—แกหึงฉัน—และหวงเสียทุกสิ่งทุกอย่าง แกชอบ

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

รย แต่แกก็ชอบรักเหมือนกัน แกจะไม่ยอม เห็นไหม?”

ให้ฉันพรากไปจากแก อนิจจา! อิตาลี— เบื้องหลังของ บารฺราส นั้น มีร่างของ

อิตาลี คงจะรู้สึก เดือดร้อน เหมือน ฉัน อยู่บ้าง โบนาปาร์ต ยืนอยู่ สายตาของเธอทอดไป

ถ้า—อิตาลีถูกชะนะ แต่—โอ!—เขาอาจ เพราะ เบื้องหน้าอย่างเคร่งเครียด และขณะที่สายตา

เขาว่า ตราบใดที่ฉันยังเป็นของเขาอยู่—เขา ของ บารฺราส สบกับสายตาของเธอนั้น เขาก็

ย่อมชะนะเสมอ อ้า—ร้ายแรงจริง ๆ น่ากลัว ตะลึงงันไป

น่ากลัว ไม่———” “ชะ—ชะ—ช—ช—ช—ช—ช—” บารฺราส

พูดไม่เป็นภาษา

บารฺราส เชยคาง เธอไว้ด้วย ดอกกุหลาบ เธอถลึงตา และก้าวเข้ามาอย่างช้า ๆ

และกลีบของมันนั้น ก็ร่วงหล่นอยู่ที่ทรวงอก “ไป!” เธอออกคำสั่ง และน้ำเสียง

ของเธอ ของเธอนั้นก็พลันกังวานไปทั่วบริเวณสวน

“ก็จะเป็นอะไรไป เป็นภริยาเขา ก็เป็น ชายเจ้าชู้ผู้นั้น ไม่รีรอที่จะต่อคำด้วยอีก

เครื่องเล่นที่ผาสุกสำราญดีอยู่นี่นะ” น้ำเสียงนั้นเด็ดและเฉียบขาดยิ่งเสียกว่า โบนา-

ปาร์ต สั่งทหารในเวลาทำการรบ พอหันหลัง

โยเซฟพีน ถอนหายใจยาว ได้ก็ออกแน่ว—แน่วไปยังนอกบริเวณในทันที

“ผาสุก!” เธอย้ำ “ทุกข์น่ะไม่ว่า” โบนาปาร์ต ก้าวตรงไปยัง โยเซฟพีน คว้า

“ถ้างั้น ฉันจะพิสูจน์ให้เธอดู” บารฺราส ข้อมือของเธอมาบิดไว้ด้วยกำลังแรง นัยน์ตา

พูด แล้วก็เลื่อนแขนของเขามาโอบสะเอว เธอ สีเทาของเธอเป็นประกายมันขึ้นด้วยโทสะ

ไว้ พลางก็เชยคางเธอขึ้น จูบที่ปากและ

ที่แก้ม “สวรรค์!” เธอร้องดัง “ฉันรักเธอ

เธออนุโลมตาม แต่แล้วสักครู่ก็เคลื่อน ตัวออกจากวงแขน พลางพูดพร้อมกับหัวเราะ

น้อย ๆ ว่า “ซนแท้ ๆ เทียว”

แล้วเธอก็อ้าปากค้างด้วยความตกตะลึง โยเซฟพีน สะอื้น

“โอ! บารฺราส” เธอร้อง “เห็นไหม “ดิ—ดิฉัน คิดว่า เธอรุนแรงเกินไป”

เขมิ่งไปยังดวงอาทิตย์ที่กำลัง จะลับลงไปจาก โบนาปาร์ต ไม่ตอบ แต่ทอดสายตามอง

ขอบฟ้า

เธอสะอึกสะอื้นใหญ่ และเดินเข้ามาเอา เบื้นภริยาคุณ”
หน้าซบกับไหล่ โบนาปาร์ต

“คุณคะ—ดิ—ดิฉัน—ไม่—ไม่ได้รักเขา
ดอกค่ะ แต่—”

โบนาปาร์ต สลัด หน้าของเธอดำหมอง
ยิ่งขึ้นกว่าเก่า หันไปจ้องหน้าเมียรัก

“หล่อนเบื้นอะไร? ไร้ประโยชน์ เขา
หรือฉันมันก็คนเหมือนกัน หล่อนสละอะไร
ให้แก่เขาหรือ? เปล่า—เปล่าทั้งเรื่อง การ
กอด—จบ ไม่มีประโยชน์อะไรสำหรับตัวหล่อน
หล่อนไม่ใช่ผู้หญิง เพราะผู้หญิงเขารู้จัก
ความรัก แต่—หล่อน—ไร้ความรัก”

“แต่——” เธอคร่ำครวญต่อไป “ดิฉัน
โบนาปาร์ต หัวเราะอย่างเคียดแค้น แล้ว
ก็หันไปทางอื่น โยเซฟพีน มองดูหน้าสามี
เธอด้วยความหวาดประหวั่น ครั้นแล้วก็กลับ
หลังหัน สาวเท้าเดินออกไปจากที่นั้นโดยเร็ว

ดวงอาทิตย์กำลังทอแสงแดงฉาน จับอยู่
ตามขอบฟ้า—อากาศกำลังอยู่ในความสงบ ใน
ท่ามกลางแสงสว่างราง ๆ และกำลังมืดหลัว
ลงไปทุกขณะนี้ เธอยืนนิ่งปราศจากอาการ
เคลื่อนไหว ในสมองของเธอกำลังปั่นป่วน
ไปด้วยปัญหาร้อยแปด เธอคิด—และคิด และ
ในที่สุดก็พึมพำว่า “จอมทัพ—จอมทัพ”

พ่อฤาษี

โดย

ก. ศ.

ความรัก — ในโลกนี้จะมีอะไรเล่าที่สำคัญกว่า หรืออาจจะทำความเศร้าโศกเสียใจให้ได้มากกว่า ทั้งความรักที่สมประสงค์และไม่สมประสงค์ มนุษย์ทั้งหลายได้เสียเลือดและหมึก—ไปมากมาย เพราะความรักยิ่งกว่าเพราะสิ่งอื่น แต่ก็ยังไม่มีใครอธิบายความรักได้ชัดเจน หรือพูดได้ว่าตนได้รับความรักสมที่ตนต้องการโดยแท้จริง ผู้ที่ได้รับความรักก็ยังเสียใจที่ความรักนั้นไม่ได้ ให้ความดูดดื่มเท่าที่ตนเคยนึกเคยฝัน แทนที่จะเย็นสวรรค์ชั้นเจ็ดก็ยังคงเย็นโลกธรรมดาที่อาจถึงกับทุบถ้วยชามหม้อเข้าหม้อแกงกันง่าย ๆ และผู้ที่ไม่สมประสงค์ในความรักก็มักจะแสดงความไม่สมหวังของตนไปได้แปลก ๆ บางคนก็เที่ยวยิงสัตว์ป่าสัตว์บ้าเนื่อถึกไป ราวกับสัตว์เหล่านั้นก่อเหตุความเสียใจให้ตน บางคนก็ตั้งหน้าขีดเขียนเสียหมึก ดินสอ และกระดาษ มากมายเพื่อจะพิสูจน์ให้โลกเห็นว่าผู้ที่ตนรักก็คือตัวมายานั่นเอง บางคนก็ใช้สิ่งที่ไม่ใช่น้ำทับถมสติลงเพื่อให้ลืม แล้วลงสุดท้ายก็ท้าต่อยกับตำรวจ ถึงแม้ว่าจะไม่มีใครช่วยลงความเห็นสนับสนุนว่าตำรวจนั้นหน้าตาคล้ายกับผู้ที่ตนรักก็ตาม และบางคนก็เลยเข้าป่าทำท่าคล้าย ๆ กับจะเป็นฤาษี

ว่าที่จริงพวกสุดท้ายนี้บางทีจะฉลาดกว่าเพื่อน เพราะการยิงสัตว์ป่านั้น อาจจะพบสัตว์ป่าบางชะนิด ที่แสดงการตอบแทนว่ามันไม่ใช่ลูกกะโล่ของความรัก ส่วนการขีดเขียนนั้นไม่ช้าแต่จะเสียค่าหมึกดินสอและกระดาษโขอยู่ยังจะกะเดียดไปทางหาผู้อ่านได้ยาก ๆ สักหน่อย โทษถึงญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงไม่อยากเข้าใกล้และการต่อยกับตำรวจนั้น ก็ยังไม่ปรากฏว่าใครต้องการถูกคุมขัง ชะนิดที่ไม่ใช่การคุมขังของผู้ที่ตนรัก แต่การบำเพ็ญตนเป็นฤาษีนั้นชักจะมีประโยชน์อยู่บ้าง ในฐานที่ไม่เปลือง และถ้านิสัยของตนชอบไปทางนั้น บางคนก็อาจหาความสุขได้ง่าย ๆ มีหน้าซ้ำสาว ๆ ทั้งสวยและไม่สวย ก็ดูเหมือนจะ

บูชาผู้ที่เย็นฤษีเพราะความรักอยู่ พอที่จะทำให้พ่อฤษีบางคนที่เคราะห์ดีมีสาวสวย ๆ คอยบูชาความเย็นฤษีของตน แล้วเลิกความเย็นฤษีได้ง่าย ๆ

ที่ตำบลห้วยช่างเคียนตอนเชิงเขาดอยสุเทพก็มีพ่อฤษีเช่นนี้อยู่คนหนึ่ง แกมีกะท่อมเล็ก ๆ แทนอาศรมสำหรับอาศัยปลูกดอกไม้ขายอยู่คนเดียว พอทำพอกินไปวันหนึ่ง ๆ ความสนุกสนานต่าง ๆ กับเขาก็ไม่มี นอกจากจะรับหนังสือซึ่งส่งทางไปรษณีย์มานอนอ่านโดยมากมักเย็นพวกโคลงฉันท์กาพย์กลอนทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ส่วนหนังสือพิมพ์นั้นแกไม่อ่านเสียเลย ราวกับจะต้องการตัดขาดไม่เกี่ยวข้องกับโลกไม่อยากรู้เห็นความเย็นไปซึ่งไม่เกี่ยวกับตัวแก โดยความไม่แยแส เมื่อเย็นอยู่ดังนี้ประมาณ ๔-๕ ปีชื่อเสียงของแกก็แผ่ไพศาลไปตลอดชนบทชาวบ้านนั้น ว่าแกเย็นผู้ดีชาวใต้ที่ได้รับการศึกษาชั้นสูงมาแล้ว แต่ที่มาซ่อนตัวอยู่เงียบ ๆ เช่นนี้ก็เพราะไม่สมหวังในความรัก ดังนั้นพวกสาว ๆ ชาวบ้านแถบนั้นก็เอาใจใส่แกอยู่มาก เมื่อรูปร่างหน้าตาของแกหมดจดและมีอายุเพียงสามสิบเศษเท่านั้นด้วยแล้ว ก็เย็นที่เข้าใจได้ว่าแกไม่ใช่คนชะนิดที่ใครจะไม่อยาก ลองพยายามให้เลิกความเย็นฤษี เมื่อเร็ว ๆ ของเราเย็ดฉากนี้ก็ดูเหมือนแกกำลังคิดที่จะเลิกความเย็นฤษีอยู่ ในเช้าวันนั้นแกนั่งอยู่หน้ากะท่อม นัยน์ตาเหม่อมองดูแมลงผึ้งซึ่งกำลังบินว่อนเที่ยวดูดดื่มน้ำหวานของเกสรจากดอกไม้ดอกหนึ่งไปยังอีกดอกหนึ่ง ในใจคิดถึงแม่สาวบัวคำลูกสาวแม่เฒ่าเจ้าของร้านขายดอกไม้ที่ตั้งอยู่ริมกำแพงทางจะเข้าไปในเวียง สาวบัวคำเคยมารับดอกไม้จากแกเสมอ และ ๒—๓ ปีนี้เจ้าหล่อนกำลังแตกเนื้อสาวดูสวยขึ้นทุกวัน ที่จริงพ่อฤษีไม่รู้สึกตัวดีว่าแกกำลังจะรักสาวบัวคำมากขึ้นเพียงไร ยังนึกว่า แกซื่อตรงต่อความรักเก่า ที่ไม่สมประสงค์อยู่เสมอ ทั้งนึกเนืองด้วยผู้ชายทุกคนเย็นทาสของนิสัย ถ้าพ่อฤษียังไม่คิดว่าแกต้องการสาวบัวคำมาอยู่ร่วมทุกข์สุขด้วยแน่นอนลงไปทีเดียว ก็เพราะแกพอใจในความเย็นฤษีของแก มีความสุขจากความเย็นโสดสบายใจในการที่ไม่มีใครมาเกี่ยวข้องเย็นเข้าหัวใจ มีสาว ๆ อย่างแม่บัวคำมาคุยกับแกแก้เหงาอยู่เสมอ ถ้าแกเลิกความเย็นฤษีเสีย ความสุขเหล่านี้ก็จะสิ้นไป แต่ทั้งนี้พ่อฤษีจะรับกับตัวเองว่าเย็นความจริงก็หาไม่เหมือนกับผู้ที่บูชาความรักทั่วไป แกก็คง

ยังหลอกตัวเองอยู่ว่าที่แกยังไม่ตกลงสู่ขอสาวบัวคำ ก็เพราะแกยังซื่อตรงต่อความรักเดิม และไม่นึกว่า จะมี ความรัก ใหม่ เกิดขึ้น ลบล้างความรักเดิมนั้นได้

มีเงามายังสายตาแก ทำให้ พ่อฤาษี สะดุ้งมองขึ้นก็เห็นชายกลางคน อายุราวเกือบสี่สิบคนหนึ่ง ยืนอยู่ใกล้ ๆ เขาแต่งเครื่องขี่ม้ามือถือยังเหียนม้าอยู่ มองดูพ่อฤาษี ด้วยตาอันมีแววความขบขัน พ่อฤาษี จ้องดูเขาด้วยอาการไม่พอใจ

"แกหรือ!" พ่อฤาษี ถามด้วยเสียงฉุน ๆ "แกจะต้องการอะไร?"

"ก็กันน่ะซี พิธุร" เขาตอบ "แหม! แกช่างหายตัวเข้ากลีบเมฆดีจริงนะ ตั้งแต่กันแต่งงานกับ แม่พิศวาท แล้วก็ไม่ เห็นหน้า ค่าตา แกเสียเลย ถามใครก็ไม่รู้ว่าแกหายไปไหน ไม่นึกเลยว่าจะมาซ่อนตัวอยู่ ที่นี่"

"ที่กันซ่อนตัวก็เพราะกันไม่ต้องการพบแกหรือใคร ๆ ทั้งนั้น กันไม่ถือโกรธแกดอกมันเป็นวาสนาของกันเอง แต่ก็ไม่มีเหตุผลว่าถ้ากันอภัยโทษไม่ถือโกรธแกแล้ว กันจะต้องคบค้าสนิทสนมกับแก อย่างแต่ก่อน ด้วยไม่ใช่หรือ อวัช และแกก็ต้องรับว่าแกไม่ได้ประพฤติตนอย่างเพื่อนกันเลย เพราะฉะนั้นกันอยากรู้ว่าแกจะมาตามรังควานกันเรื่องอะไรอีกเล่า?" พ่อฤาษี หรือ นายวิธูร ตอบชายที่ชื่อ อวัช หัวเราะก๊ากใหญ่

"เอ๊ะ! นี่แกยังเซ้ยวอ้ายเรื่องนั้นไม่หายอีกหรือนี่ เดี๋ยว ขออนุญาตให้กันเอาม้าผูกเสียก่อน เห็นจะต้องเทศน์กันหลายกัณฑ์เสียแล้ว"

เขานำม้าไปผูกไว้ หันมายกเก้าอี้ไม้ตัวหนึ่ง วางลงใกล้ ๆ พ่อฤาษี นั่งลงแล้วควักซองบุหรี่ออกเปิดให้ พ่อฤาษี ซึ่งแกสั่นศีรษะปฏิเสธ เขาหยิบบุหรี่ออกจุดพ่นควันอย่างสบายใจ แล้วว่า

"ข้อแรก ให้เย็นที่เข้าใจเสียก่อนว่ากันไม่ได้เที่ยวตามแก เวลานี้กันมาตากอากาศที่นี่ ขี่ม้าเล่นมาถึงห้วยแก้ว แล้วก็เลยแวะมาที่นี่ ตั้งใจว่าจะมาชมน้ำตกนั่งเล่นเย็น ๆ ให้สบายใจสักหน่อย ก็เผอิญมาพบแกเข้า แกไว้หนวดเคราเข้าดูแก่ไปมากนี่"

เขาเพ่งดู พ่อฤาษี ตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้าด้วยตาที่ยังเต็มไปด้วยความขบขัน

"ผ่าซี! กันไม่นึกเลยว่าแกยังเสียใจเรื่องกันแย่ง แม่พิศวาท อยู่จนบัดนี้"

พ่อฤาษี ชักหน้าบึ้ง

"แกอย่ามายั่วกันเลย ใครบ้างจะไม่ฉุน

เพื่อนกันแท้ ๆ แล้ว แม่พิศวาท ก็รักกันด้วย ที่คุณพ่อคุณแม่เข้าหล่อนยกให้แก ก็เพราะแกรวยดอก น้ำหน้าอย่างแกมันก็ได้แต่เอาเงินเข้าถมเท่านั้น”

“แต่ แม่พิศวาท ก็ยอม แต่งงาน กับกันไม่ใช่หรือ?” ชายที่ชื่อ ธวัช พูดขึ้นอย่างหน้าเฉยตาเฉย

“เจ้าหล่อนอยู่ในโอวาทพ่อแม่น่ะซิ ไม่อย่างนั้น—”

“พิธูร เอ๋ย! อ้ายแกนี่มันแก้ ไม่หายเสียเลย คิดดูทีหรือว่าทำไมเจ้าหล่อนจึงอยู่ในโอวาทพ่อแม่ ก็เพราะเจ้าหล่อนไม่เซ้ียวอย่างแกไม่ใช่หรือ ผู้ใหญ่เขาจะทำอะไรย่อมมีเหตุผล ที่คุณพ่อคุณแม่เจ้าหล่อนเลือกกันซ่ึงเป็นคนรวย แทนแกซ่ึงเป็นคนจนนั้นก็ถูก ขอให้ตรองดูเถิดว่า ถ้าคนจนกับคนจนได้กัน เพราะถือความรักเป็นใหญ่ แลวผลจะเป็นอย่างไร นอกจากจะเพาะคนจนให้มากขึ้นทุกที ไม่มีโอกาสที่จะอบรมตัวให้คิดเลิศขึ้นได้ มัวพะวงอยู่แต่การที่จะหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ดังนั้น เราจะทำให้ดีจริงและเป็นประโยชน์ต่อคนหมู่มากไม่ได้ กลับคิดแต่จะมั่งมีเป็นใหญ่ และหวังแต่เงินอย่างเดียวประพฤติทุจริตก็เอา ผลที่สุดเขาก็จับได้ และถูกลงโทษ”

“นี่แกพูด อย่าง เหยียดว่า คนจน ต้องเลวทรามต่ำช้าไปหมดน่ะซิ”

“แกเข้าใจผิด กันไม่ได้หมายว่าคนรวยต้องดีกว่าคนจนเสมอไป แต่กันหมายว่าคนมั่งมีเมื่อมีความสมปรารถนา มากกว่าคนจนย่อมคิดเห็นแก่ตัวเองน้อยกว่า ดังนั้น จะมีโอกาสทำประโยชน์ให้กับ คน หมู่มาก ได้มากกว่า เพราะผู้ที่มีเกียรติศักดิ์มีหน้าที่จะต้องทำตัวให้ สมกับเกียรติศักดินั้น แกเองมาบำเพ็ญ ตัว เป็น ฤาษี นอน อ่าน หนังสือ เป็นกองสองกอง คิดบ้างหรือเปล่าว่าอังกฤษที่เจริญขึ้นโดยรวดเร็วในร้อยปีที่แล้วมานี่ ไม่ใช่ว่าคิดเครื่องจักร ต่าง ๆ หรือ ตั้ง โรงงานขึ้นก่อนชาติอื่นอย่างพงศาวดารกล่าว ของเหล่านั้นเป็นแต่ผิวที่เห็น การที่เจริญขึ้นก็เพราะพวกที่มั่งมีขึ้นจากการเหล่านี้ได้แต่งงานผะสม กับ พวก ขุนนาง ที่ เป็น ผู้ ดี มา หลายชั่วฝ่ายหนึ่งมีกำลังทนทรัพย์ อีกฝ่ายหนึ่งมีกำลังความรู้ความคิดที่ได้รับมาจาก บรรพบุรุษเพาะคนที่ดีและมั่งมีขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจนำประเทศไปสู่ความเจริญได้ต่างหาก จริงอยู่คุณพ่อคุณแม่เจ้าหล่อนก็คงไม่สามารถที่จะชี้เหตุผลได้อย่างที่กันอธิบายมานี้ เขากระทำ

ไปตามความรู้สึกที่เนื่องมาจากประเพณี แต่ถ้าแกตริกตรองดูให้ลึกซึ้ง แทนที่จะคิดเห็นแต่ผิวของความเจริญ ว่าประเพณีเก่า ๆ เป็นของที่พ้นสมัยใช้ไม่ได้แล้ว แกจะเห็นด้วยกับกันว่าสิ่งซึ่งเป็นประเพณีทุกอย่างนั้น คนที่ฉลาดได้คิดขึ้นไว้ โดยมีเหตุผลดีพอ แต่เนื่องด้วยใช้กันมานาน เข้าก็เลยลืม เหตุผลอันแท้จริงของประเพณีนั้นเสียหมด”

“อ้ายแกมันก็ดี แต่เทศน์เข้าข้างตัวเท่านั้นอย่าง รอคเฟลเลอร์ หรือ เฮนริฟอร์ด เดิมก็ร่ำรวยมาแต่เมื่อไรเล่า ไม่ดีขึ้นเพราะความอุตส่าห์พากเพียรของตนเองดอกหรือ ?”

“กันก็นึกว่า แก คง จะ เอา รอคเฟลเลอร์ หรือ เฮนริฟอร์ด มาเป็นตัวอย่างเถียง แต่ขอให้คิดดูว่ามีคนชะนิดนั้น แต่เพียง คนสองคน มีคนจนที่ไม่มีโอกาสกี่ล้านคน แกจะเอาส่วนน้อยมาเป็นตัวอย่าง สำหรับส่วนมากไม่ได้จริงอยู่ตัวอย่างนั้น ถ้าถือพอสมควรก็เกิดผลทำให้คนพากเพียรพยายาม แต่คนโดยมากไม่อาจประมาณตัวได้ว่าสมควรอยู่แค่ไหน ลงสุดท้ายต่างก็พยายามแข่งขันกันเพื่อเอาอย่างจนเป็นโทษเสียอีก แกก็เป็นคนมีความรู้ทันสมัยที่จะเชื่อ ดาร์วิน ว่าชีวิตที่จะยืนยงอยู่ในโลกนี้คือ ชีวิต ของประเภทที่แข็งแรงที่สุด แต่ผู้แข็งแรงที่สุดไม่จำเป็นจะต้องดีที่สุดเสมอไป อาจจะเป็นผู้แข็งแรงในการชั่วที่สุดก็ได้”

“กันไม่อยากจะเถียงกับแก ไหน ๆ เรื่องมันก็พ้นมาตั้งหลายปีแล้ว และแกเล่นเอาเรื่องของเรามาเป็นข้อแก้ตัวที่จะพูดเอง แต่อยากถามว่า แม่พิศวาท เป็นสุขดีดอกหรือ มาเที่ยวด้วยหรือเปล่าเล่า”

“ก็ดูเป็นสุขสบายดีดอก แต่เราหย่าขาดกันตั้งปีกว่ามาแล้ว”

พ่อฤๅษีแทบตะโกน

“ไหมล่ะ ! ดูซิ ว่าเจ้าความเห็นบ้า ๆ ของแกนั่น มีผล อย่างไรบ้าง จะทำให้อยู่ด้วยกันตลอดไปก็ไม่ได้”

“อย่าเซ้าซี้ไปอีกเลย มันแปลกอะไรที่เราจะหย่ากัน ถ้านิสสัยเราไม่ตรงกัน อยู่ด้วยกันไปก็ไม่เป็นสุข และกันรวยพอที่จะแบ่งทรัพย์อันเป็นสินสมรส ให้เจ้าหล่อน พอกินพอใช้ไปได้ตลอดชีวิต โดยไม่จำเป็นจะต้องเดือดร้อนในปัญหาเรื่องเงินทอง”

“ก็แกรู้ว่านิสสัยไม่ตรงกัน ซึ่งทำให้อยู่ด้วยกันไม่เป็นสุข แกเสือกแย่งกัน ซึ่งเจ้าหล่อนรักและจะอยู่ด้วยกันเป็นสุขทำไมล่ะ”

“ก็การอยู่ด้วยกันเป็นสุขหรือไม่ มันเกี่ยวกับการแต่งงานตรงไหนเล่า กันยอม

รับเหตุผลของการแต่งงานข้อเดียวเท่านั้น ว่าต้องการจะเพาะมนุษย์ขึ้นให้ดีกว่าพ่อแม่ เพราะการแต่งงานเป็นการยอมแพ้ตัวเอง ในเมื่อเรารู้สึกว่าไม่สามารถที่จะทำประโยชน์ให้ดีเลิศขึ้นไปได้เองต่างหากเล่า เราจึงต้องคิดสร้างผู้ที่จะทำไปให้ดีกว่า ยอมลดตัวของเรามาเป็นผู้ทำนุบำรุงผู้นั้นต่อไป เพราะฉะนั้นนิสสัยไม่ตรงกันดีเสียอีก กันอาจจะมีนิสสัยบางส่วนแรงเกินไป และเจ้าหล่อนอาจจะมีนิสสัยตรงกันข้ามเช่นเดียวกัน ดังนั้นเมื่อผสมนิสสัยนั้นเข้าแล้วย่อมจะได้ดีกว่าเดิม เมื่อมีลูกสมประสงค์แล้ว และอยู่ด้วยกันไม่เป็นสุขก็ควรเลิกกันเสียดีกว่าทนอยู่ด้วยกัน ถ้าไม่มีเหตุอื่นกีดขวาง แต่คนโดยมากไม่มีนิสสัยขัดกันจริง ๆ ที่จะพยายามผูกให้หันเข้าหากันไม่ได้ และมีข้อขัดข้องที่ผู้หญิงต้องพึ่งผู้ชายเป็นผู้เลี้ยงดูต่างหาก”

“อ้ายแกนี่จะบ้าใหญ่เสียแล้ว แกเห็นมนุษย์เป็นหมูเป็นม้าไปหรืออย่างไร”

“เพราะกันเห็นมนุษย์เป็นมนุษย์นะซี กันถึงมีความเห็นอย่างนั้น มนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐ แต่ก็ไม่มีใครว่านอกจากมนุษย์เอง ดังนั้นเราก็ต้องทำตัวให้ประเสริฐสมกับที่เราว่า และสิ่งที่เราประเสริฐกว่าสัตว์ก็ไม่มีอะไรนอกจากสมองซึ่งรู้จักคิดผิดชอบ ก็เป็นหน้าที่ของเราที่จะบำรุงส่วนนั้นให้ดีขึ้นจนนับว่าเลิศ ตามที่กันว่านี้ไม่ใช่ความเห็นใหม่เป็นประเพณีที่นิยมกันมาแต่โบราณ ที่เรารังเกียจในการแต่งงานผิดชั้นผิดสกุลก็เพราะเหตุไร ไม่ใช่เพราะความหยิ่งจองหองดูถูกกันฉะเพาะตัว แต่เพราะเรามีนิสสัยฝังอยู่จากประเพณีดั้งเดิมมาว่าควรจะบำรุงเลือดให้ดีขึ้นแทนที่จะผสมให้อ่อนเล็กลงต่างหาก”

“เลิก—เลิกพูดกันที ถ้าขืนพูดกับคนบ้า ๆ อย่างแกกันก็พลอยเป็นบ้าไปด้วยเท่านั้นกันนึกแล้วตั้งแต่เมื่อคราวแกแย่งแม่พิศวาทว่าแกมันไม่ใช่มนุษย์ธรรมดาเสียแล้ว และความคิดกันก็ไม่ผิด เพราะฉะนั้นถ้าแกไปเสียทีก็ดี มิเช่นนั้นแกคงไม่มีวันจบ กันไม่มีเวลาจะฟังเทศน์นอกคอกนอกทางของแก”

ชายที่ชื่อธวัชหัวเราะหึ ๆ ลุกขึ้นจากเก้าอี้จะเดินไปแก้ม้า แต่หันหลังมายิ้มและพูดว่า

“อ้อ! พิธูร กันนึกว่าแกควรจะเลิกเป็นฤาษี กลับลงไปกรุงเทพ ฯ พบแม่พิศวาทหน่อยซี จะได้ดีกันเสียแต่งงานหาความสุขให้สมกับความรัก ที่จริงเจ้าหล่อนก็ยังรักแกอยู่มาก พูดถึงเสมอ กันเชื่อว่าแกผู้ที่มี

ความรักแน่วแน่ถึงกับสละตัวมาเย็น ฤาษี คงไม่รังเกียจว่าเจ้าหล่อนเคยแต่งงานแล้วหรือไม่ไม่ใช่หรือ กันได้ยินว่าความรักอย่างแก่นะ ตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ กันลาทีละ หวังใจว่าแกคงจะเชื่อกัน ลงไปรับรางวัลของความซื่อสัตย์ใน ความรัก จน เย็น สุข ๆ ต่อไป เย็นแน่”

เมื่อชายที่ชื่อ ธวัช ไปแล้ว พ่อฤาษี ก็ยังนั่งเหม่อ ตรอง คำพูด ประโยค ท้าย ของเขา อยู่ บัดนี้ก็ไม่มีข้อขัดข้องที่แกจะแต่งงานกับ พิศวาท แล้ว แต่จะไปหาเจ้าหล่อนขอความรักใหม่ดีไหมหนอ? สภาพของความเย็น ฤาษี นั้นอยู่ได้ ก็โดยความไม่สมรัก แต่เมื่อไม่มีข้อขัดข้องอย่างเดียวนี้แล้ว จะมีเหตุผลอะไรที่จะอธิบายความเย็น ฤาษี แก่ตัวเองเล่า พูดถึงธรรมดาของมนุษย์ทั่วไป แกก็ควรจะกลับไปหา แม่พิศวาท ขอ แต่งงาน เพื่อ เย็น การเชิดชูความเย็น ฤาษี ที่ปฏิบัติมาแล้ว แต่บัดนี้สิน้ำใสใจจริงของแกไม่ ต้องการ ที่จะ กลับไปขอดีด้วยเลย แกพยายามที่จะบอกตัวเองว่าที่ไม่ต้องการพบแม่พิศวาท และขอแต่งงานใหม่ก็เพราะน้อยใจที่เจ้าหล่อนไม่มีความรักจริง จึงได้หักใจสละรักไปแต่งงานกับ ธวัช หรือว่าเย็นสิ่งที่โลกไม่นิยมที่จะ แต่งงาน กับ แม่หม้าย ผัวร้าง โดยถึงแม้ว่า ธวัช จะเย็นคนมีนิสสัยชั่วช้าเลวทรามปานไร พิศวาท ก็คงมีนิสสัยไม่ดีอยู่บ้าง ซึ่งแกไม่รู้แต่เดิมปนอยู่ด้วย จึงได้อยู่ด้วยกันตลอดไปไม่ได้ แต่การคิดแก้ตัวเองเหล่านี้ไม่มีผล เหตุผลต่าง ๆ เหล่านั้นเมื่อมาเปรียบ กับ เหตุผล ของ ความรักที่ทำให้แกถึงกับสู้สละโลกมาเย็น ฤาษี ตั้ง ๔—๕ ปีเข้านี่แล้ว ก็หายไปหมด ว่าที่จริงเราต้องรับอย่างหนึ่งว่าพ่อฤาษี พิธุรผู้นี้ ถึงแม้แกจะชอบหลอกตัวเอง ได้อย่างคนที่บูชาความรักทั่วไป แกก็หลอกตัวเองฉะเพาะ เมื่อ แกไม่รู้สึกตัวแสวงหาเหตุผล เมื่อแกพบเหตุผลแล้ว แกก็ไม่หลอกได้ แต่ต้องการเหตุผลจริง และในที่สุดเหตุผลจริงก็ได้ปรากฏขึ้นแก่ใจว่า แกได้เรียนรู้จักความสุขในความสงบของตำบล ห้วยช่างเคี่ยน นี้ และความสุขนั้นจะเกิดขึ้นเต็มเปี่ยมบริบูรณ์ ถ้าแกได้แม่สาวบัวคำหญิงขายดอกไม้ชาว เชียงใหม่ นี้มาเย็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข แกพบความจริงในที่สุดแล้ว ว่าแกไม่ได้หลงรักแม่พิศวาท เลยในเวลานี้ ตลอดมาก็ด้วยติดนิสสัย แกรักแท้จริง

◎ ◎ ◎

สามสี่วันต่อมา พ่อฤษีรู้สึกกลุ้มใจทุรนทุราย สาวบัวคำเคยมารับดอกไม้หรือถ้าว่างก็แวะมาคุยกับแกเสมอ แต่บัดนี้เข้าหล่อนหายหน้าไปหลายวันแล้ว แกรู้สึกว่าหมดความสุข สวนดอกไม้ก็ดูเงียบเหงาไม่สะสวยชื่นบานอย่างแต่ก่อน แกรู้สึกตัวว่าได้หลงรักสาวบัวคำจริง ๆ แล้ว ดังนั้นพ่อฤษีก็ตกลงใจว่าจะต้องไปหาเจ้าหล่อนและสู่ขอต่อผู้ใหญ่เสียทีเดียว แกจึงแต่งตัวอย่างประณีตบรรจง เรียบร้อยแล้วก็เข้าไปในเวียง พบมารดาสาวบัวคำนั่งอยู่ที่ร้านแต่ตัว สาวบัวคำไม่เห็น

"แหม! วันนี้ท่านมาถึงที่นี่เทียว เจ้ามีธุระอันหยัง?" มารดาสาวบัวคำถาม

"ฉันมีธุระสักหน่อย แม่บัวคำไปไหนเสียละจ๊ะ"

"อ้อ! ท่านบ่ฮู้หรือ บัวคำไปเมืองใต้แต่วานนี้ มีชาวกรุงที่มาพักที่บ้านพักรถไฟท่านชอบบัวคำ ข้าเจ้าเห็นท่านมั่งมี ก็ตกลงให้เสียผีไป จะได้เย็นที่พึ่งข้างหน้า ข้าเจ้าก็แก่ลงทุกวันแล้ว"

พ่อฤษีหน้ามืดแทบลมจับ พยายามถามออกมาเสียงเครือ ๆ

"ใครน๊ะ เขาชื่ออะไรน๊ะ?"

"ธวัช"

พ่อฤษีถึงกับคอตก

และต่อไปแกยังจะกลับไปบำเพ็ญตัวเป็นฤษีอีกใหม่หรือจะลองวิธีอื่น ๒—๓ อย่างที่กล่าวไว้ข้างต้น สำหรับผู้ที่ไม่สมประสงค์ในความรักก็ยังเป็นปัญหาอยู่ บางทีแกจะต้องการตามลงไปพบธวัชที่กรุงเทพฯ เพื่อถามเหตุผลของการที่เขาแต่งงานกับสาวบัวคำว่าจะทำประโยชน์อะไรให้กับโลกในภายหน้าบ้างเสียก่อน ก่อนที่แกจะตกลงใจว่าจะปฏิบัติอย่างไรต่อไปก็เป็นได้

สถานที่เคารพและสมบัติยุคเมืองเออร์

รวบรวม

จาก *American Weekly* โดย

"จุลจันทร์"

ในคำภีร์เยนีสีส[๑] กล่าวว่า ปฐมกษัตริย์อับราฮัม[๒] สมภพในนครเออร์แห่งกาลดีส[๓] และจากนครนี้ไปตามโองการของพระยะโฮห์วาเข้าเผ่าพงศ์กับชนชาติอิสราเอล (*Israel*) จากกาลครั้งนั้นมา เรื่องราวต่าง ๆ ที่กล่าวถึงย่อมตราตรึงอยู่ในความใคร่ของนักสำรวจโบราณสถานและค้นคำบรรพ์คดีทั้งหลาย ความลับอันมหัศจรรย์ทั้งปวงซึ่งโลกยังมิทราบและคาดไม่ถึง ได้กระจ่างแจ้งปรากฏขึ้นแล้วแก่ตาโลก นับประมาณเวลาถอยหลังราว ๕ หรือ ๖ พันปีขึ้นไป

บัดนี้การมหัศจรรย์ในการค้นพบความวินาศร้างแห่งนครเออร์ได้ปรากฏขึ้นอีก โดยคณะมหาวิทยาลัยแห่งเพนน์ซิลวาเนียมเอ็กสเปดิทชั่น (*University of Pennsylvania Museum Expedition*) วัตถุต่าง ๆ ยุคดึกดำบรรพ์ได้ตรวจพบเป็นครั้งแรก บางชะนิดของเหล่านี้มีสีสรรค์วรรณประเสริฐยิ่งในตัวเอง นี่แหละได้นำความชื่นชมยินดีปรากฏฉะเพาะคลองจักษุให้แก่นักวิทยาศาสตร์ทั้งปวงณ ปัจจุบันกาลนี้เทียว

เออร์ (*Ur*) เป็นนครยุคดึกดำบรรพ์นครหนึ่ง ซึ่งนับเวลาจากอับราฮัมยังคงชีพอยู่มาจนกะทั่งกาลบัดนี้ กะประมาณว่าคงมากกว่า ๕๐๐๐ ปีล่วงมาแล้ว มีหลักฐานกล่าวสืบกันมาว่า นครเออร์ตั้งอยู่ใกล้กับ

---

๑. คัมภีร์เยนีสีส (*Genesis*) เช่น คัมภีร์ไบเบิล เล่มแรก ของ คริสตศาสนา.

๒. *Abraham* เช่น *Patriarch* คัมภีร์ไบเบิล กล่าวว่าเป็นปฐมกษัตริย์ของตระกูลแรกซึ่งสืบเนื่องมาจากอะดัม คือ อับราฮัม กาคอบ (*Gacob*) และโอรสของพระองค์ (ตามคัมภีร์ลูกา บทที่ ๑๖)

๓. *Chaldees* เช่นแคว้นภูมิของชนชาว *Chaldeom* ยุคดึกดำบรรพ์

อุทยาน แห่ง เอเดน ใน ดินแดน เมโส โปเตเมีย เป็นที่เชื่อกันว่า เป็นเมืองเก่าแก่ที่สุดในโลก น่าประหลาดใจอย่างยิ่ง โดยใคร ๆ ต่าง พากันคิดไม่ถึง ความจริง บางอย่างของเรื่อง ราวยุคดึกดำบรรพ์โน้น ซึ่งได้ถูกฉุดความ ลี้ลับให้กระจ่างแจ้ง ออกมาแล้วในบัจจุบันวาระนี้ จากอุโมงค์ (*Tomb*) ที่ฝังศพของกษัตริย์ ผู้ปกครองนคร เออร์, ราชินี, อำมาตย์ และผู้ดี มีตระกูลทั้งมวล. นครเออร์ เป็นนครที่น่ารัก น่าใคร่แห่งหนึ่งอันกษัตริย์อับราฮัมได้เสด็จจาก ไปพร้อมกับ สะราห์ (*Sarah*) มเหสีของพระองค์ เกือบไม่น่าเชื่อ ประการหนึ่ง คือ ณ นครนี้ ประกอบไปด้วยวิหาร (*Church*) ห้องเต้นรำ โรงมหรสพ รวมอยู่ด้วยกัน ราตรีสโมสรและ ทาวน์ฮอลล์ (*Nightclub and Town hall*) เป็น สถานที่ใหญ่โต เหลือคณนา พื้นบนมีชาลา คล้ายดาดฟ้า มีตึกมหึมา มีโคลงร่างพิสดาร เป็นเทวสถาน (*Temple*) แห่งจันทรเทพนาร์ -นาร์ (*Moon God Narnar*) และมเหสีของ พระองค์ คือ จันทรเทพี (*Moon Goddess*) (น่าเสียใจที่ ข้าพเจ้า หาที่ค้นประวัติ จันทรเทพนี้ ไม่ได้ จึงมิได้กล่าวไว้ ในที่นี้ด้วย หากท่าน ผู้ใดมีความรู้ ยิ่ง หามาเล่าสู่กันฟังที่หลังจะเป็น ที่ยินดีมากทีเดียว "จุลจันทร์") ที่นั่นมี ห้องโถงชุมนุมสำหรับ การมหรสพ และพิธีมหา กรรม ซึ่งทุก ๆ คนทั้งตระกูลสูง และต่ำ พากันไปชุมนุมเสมอ

คณะ สำรวจ ได้ค้นพบ เพชร นิลจินดา และ ทองรูปพรรณ ประหลาดพิเศษหลายอย่าง พระ แสงชะนิดหนึ่ง ของกษัตริย์ สำหรับใช้ ใน การพระราชพิธี ต่าง ๆ ด้ามงดงาม ทำด้วย ลาพิส—ลาซูลี[1] ทำขึ้นประมาณ ๖๐๐๐ ปี ล่วงแล้ว เหล่า ราชตระกูล และผู้ดีชั้นสูง สวมช้อง ผม (*wig*) ตลอดจนกะทั่งผู้ชาย ก็สวมด้วย เหมือนกัน ความเห็นที่สำรวจเข้าใจคงเป็น เพราะคนยุคนั้นโกศีรษะ บนช้องผมประดับด้วย เครื่อง ตกแต่ง ที่ทำ ด้วย ทองคำ คล้าย หมวก เกราะ ครอบเต็มศีรษะ มีช่องเล็ก ที่หูพอฟัง อะไรได้ยินถนัด

อีกสิ่งหนึ่งได้พบถ้วย ซึ่งเป็นภาชนะที่ทำ ด้วยทองคำ มีที่ถือทำด้วยลาพิส—ลาซูลี และ หิน ชะนิด อื่น ๆ อันเป็น หิน ชะนิดเดียวกัน ข้าง กอง กะ ดูก ของ กษัตริย์เฒ่า พระนาม เมส—

---

๑. *Lapis-lazuli* เป็นแร่ธาตุชะนิดหนึ่ง มีสีเขียวคล้ายสีฟ้าแก่ในตัวเอง งดงามมาก

กาลุน—ดัก (*Mes-Kalun-Dug*) ได้ค้นพบ ที่จะได้ทรงไปยังปรภพ เมื่อได้สิ้นชีวิตไป
ชามโคม ที่ทำด้วยทองคำ สำหรับใส่เหล้าองุ่น จากภพนี้แล้ว
ยังมีสีสดใสบริบูรณ์ไม่บุบร้าวสลาย วัตถุทั้งนี้ ทุกเดือนในการสำรวจนครร้างนี้ คณะ
ต้องเป็นภาชนะใส่ของกิน และดื่มของคนยุคนั้น สำรวจได้พยายามกระทำงาน อย่างลำบากยาก
แน่นอน ยิ่ง เพราะที่ทั้งนั้นปกคลุมไปด้วยทราย เขา
ทั้งหลายมั่นใจเสมอว่า ภายใต้ภาคพื้นทราย
นอกจากนี้ยังค้นพบ หัวแกะ สลักด้วย ที่ปกคลุมอยู่นั้น ยังคงจะมีของอันน่าพิศวง
คาร์เนเลียน[๑] เชื่อกันว่าเป็นวัตถุใช้ สำหรับ และงดงามพิสดารซ่อนอยู่อีก ประดุจดังได้
รองราชบัลลังก์ กษัตริย์ อย่างหนึ่ง และ :— สำรวจ ค้นพบ มาแล้ว จาก อุโมงค์ของ กษัตริย์
รูปวัว ซึ่งแกะด้วยหินสีเขียวใบไม้สดฝังอยู่ ไอคุปต์ฟาโรห์—ตุต—อันคห์—อเมน เช่น
กับพระศพกษัตริย์แห่งนคร เออร์ ตามที่ เดียวกัน (*Tut-ankh-Amen*)
เข้าใจ นี้คือ พระราชพาหนะ สำหรับกษัตริย์

---

๑. *Carnelian* เป็นแร่ธาตุ ทำนองเดียวกับ ลาพิส—ลาซูลิ แต่มีสีแดงเข้ม

◎ เกิดเขาชาติ ประมาทใย น่าไว้ศักดิ์ สมตระหนัก กรณีย์ โลกีย์เกื้อ
หลงเกียจคร้าน สนุกสนาน การงานเรื้อ กลายเป็นเชื้อ เดียรัจฉาน ประจานเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

ทาสรัก

โดย

"นายแกล้ว"

วันนั้นเป็นวันเสาร์ อากาศปลอดโปร่งเย็นสบาย จากผลของการตรวจข่าวภาพยนตร์ทำให้ทราบว่า คืนนี้โรงหนังบ้านหม้อจะฉายเรื่องสนุก พอได้เวลาข้าพเจ้าก็จัดแจงแต่งตัวออกจากบ้าน และขึ้นรถตรงไปหน้าโรงหนังทีเดียว เมื่อไปถึงผู้คนยังไม่คับคั่งนัก ฉะนั้นจึงถือโอกาสยืนชมภาพและความโอ่โถงของสถานที่ด้วยความเอาใจใส่ แตรโหมโรงครั้งที่สองพึงจบ มีคนทะยอยซื้อตั๋วผ่านประตูเรื่อย ๆ แต่ข้าพเจ้าก็ยังหากะติกะริรันริยเข้าไปหาที่นั่งอันเหมาะเจาะเสียก่อนไม่ และเมื่อกำลังใช้ความคิดอย่างเพลิดเพลินเจริญใจไปในการชมโฉม เพราะมี 'คนแต่งตัวสวย ๆ' หมู่หนึ่งเดินผ่านประตูโรงหนังเข้าไป พร้อมกับมีคนหนึ่งในจำนวน 'คนสวย' นั้น ได้ชายตาหวาน ๆ และซึ้ง ๆ ชอบกลมายังข้าพเจ้าครั้งหนึ่ง ก็พอดีมีใครอีกคนหนึ่งเดินมาโดนข้าพเจ้าโดยแรง ซึ่งทำให้ต้องเหลียวไปดูด้วยความรู้สึกโกรธตะหงิด ๆ

"ขอประทานโทษเถอะครับ เย็นความซุ่มซ่ามของผม ความผิดของผมแท้ ๆ ทีเดียว หวังว่าคุณคงจะให้อภัย...." ผู้ที่เดินมาโดนพูดเร็วปรื๋อ แต่เต็มไปด้วยสำเนียงอ่อนน้อมแสดงความรู้สึกผิด ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าต้องเงยหน้าขึ้นมอง และรู้สึกว่าน้ำเสียงนั้นช่างเคยชินหูข้าพเจ้ามาแต่กาลก่อน แต่เมื่อเราเห็นหน้ากันถนัด ข้าพเจ้าต้องตะลึง และเขาก็ตะลึง ทั้งนี้ก็เพราะทั้งเขาและข้าพเจ้าไม่คิดว่าเราจะมาพบกันโดยลักษณะการเช่นนี้

"เสน่ห์!" ข้าพเจ้าร้องทัก

"และเธอ, กาพย์ เธอรึ?" เขาอุทานพลางจ้องหน้า

"ฉันเอง, เสน่ห์ แหม! เราไม่ได้พบกันนาน"

เสน่ห์ยิ้ม เย็นการยิ้มอย่างฝืน เท่าที่ข้าพเจ้าสังเกตเห็นได้ รูปร่างของเขาผ่ายผอมดวงหน้าโศก แววตาซึ้งไม่เหมือนกับเมื่อครั้ง

กะโน้น ครั้งกะโน้น, ซึ่งเย็นเวลาที่ล่วงเลยมาแล้ว ๒ วัน สี่ปีเต็ม

"เราไม่ได้พบกันจวนสี่ปี ฉันคิดถึงเธอมาก แต่ไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน จะส่งจดหมายก็ไม่ได้ คงสบายดีกะมัง"

เสน่ห์ถอนใจน้อย ๆ "สบาย" เขาทวนคำ "เปล่า, กาพย์ ฉันไม่ค่อยจะสบายนัก หรือที่ถูกไม่สบายทีเดียว ฉันมีเรื่องที่ยืดยาวมากมายที่จะแถลงถึงเหตุผลเริ่มต้นของความเย็นไปทั้งปวง"

ข้าพเจ้าจ้องมองเขาด้วยความสนเท่ห์ แล้วพูดว่า

"วันนี้ ฉันตั้งใจจะมาดูหนัง แต่มาพบเธอเข้า ความคิดควรเลิกล้ม ถ้าเธอไม่มีความประสงค์จะมาดูแต่แรก ฉันก็จะไม่ทำให้ความประสงค์ของเธอเกิดขึ้น ฉันมีความคิดเกิดขึ้นใหม่ คือ เธอกับฉันต้องไปหาที่นั่งคุยกันเหมาะ ๆ สักแห่งหนึ่ง เรื่องของเราคงมีมาก และพอที่จะเล่าสู่กันฟังได้อย่างสนุกสนาน"

เสน่ห์ พะยักหน้าเย็นเชิงเห็นพ้องด้วย ฉะนั้น เราทั้งสองจึงขึ้นรถลากตรงไปยังร้านขายอาหารที่ไม่สู้จะหรูหรา แต่เย็นที่รโหฐานแห่งหนึ่ง

ความเย็นจริง เสน่ห์กมลจิตต์กับข้าพเจ้าเย็นสหายที่สนิทสนมกันมาก ตั้งแต่อยู่โรงเรียน และถึงแม้ออกจากโรงเรียนแล้ว เราก็ยังไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันเสมอ อาศัยที่เสน่ห์มีนิสัยเย็นนักวาดเขียน และได้ฝึกฝนทางนี้จนมีความชำนิชำนาญควรสรรเสริญคนหนึ่ง เขาจึงยึดถือวิชชานี้เย็นอาชีพ ส่วนข้าพเจ้าซึ่งไม่ได้ฝึกฝนวิชชาการอย่างใดเย็นพิเศษ ฉะนั้นจึงต้องเขนหน้าเข้าหาราชการ และได้รับพระราชทานเงินเดือนซึ่งสมควรแก่หน้าที่และความสามารถ กับมีหวังที่จะได้ดิบได้ดีกับเขาในอนาคตข้างต่อมา ข้าพเจ้าถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหาร จึงสมัครเข้าเย็นนักเรียนนายดาพ อันเย็นหน้าที่ของลูกผู้ชายที่จะต้องเตรียมพร้อมสำหรับการป้องกันรักษา ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บ้านเกิดเมืองมารดร การติดต่อของเราจึงห่างลง เมื่อสอบไล่ได้ก็ต้องออกไปประจำการหัวเมืองในบี่รุ่งขึ้น ตอนนี้ข้าพเจ้าไม่ทราบข่าวคราวจากเสน่ห์เลย เขาไม่ได้ส่งจดหมายถึงข้าพเจ้า และถึงแม้ข้าพเจ้าจะส่งถึงเขาเย็นหลายฉะบับก็ไม่ได้รับตอบ จึงเข้าใจว่าเขาคงจะย้ายบ้านเสียแล้ว ข้าพเจ้ากลับกรุงเทพ ฯ และทำงานที่เก่าในบี่ต่อมา แต่ไม่ได้พบเขาอีกเลย จนกะทั่งวันนี้

จนผู้เย็นเจ้าหน้าที่ได้ยกอาหารมาวางเรียง

รายตรงหน้าพร้อมกับขวดเบียร์ ตามธรรมดา ข้าพเจ้าไม่ชอบเบียร์นัก เพราะเห็นว่าการดื่มเบียร์ก็เท่ากับดื่มน้ำแช็งเปล่า แต่ครั้นจะสั่งวิสกี้ก็ขัดด้วย เสน่ห์ไม่ถนัดในเชิงนี้ จึงต้องระงับไว้ก่อน

"นับตั้งแต่ฉันไปเย็นทหาร เราไม่ค่อยจะได้สมาคมกันเหมือนเคย" ข้าพเจ้าพูดพร้อมกับยกแก้วเบียร์ขึ้นดื่ม

เสน่ห์ยกมือขึ้นเสยผม แล้วยิ้มแห้ง ๆ

"เย็นดังนั้น ฉันยังคงระลึกถึงเธอเสมอ แต่บัดนี้ ฉันต้องติดตามละครคณะหนึ่งไปทางเมืองเหนือ เย็นคนแต่งหน้าและจัดฉาก เห็นว่ารายได้ดีจึงได้ไป และคิดว่าได้ไปเที่ยวหัวเมืองแปลก ๆ ที่เราไม่เคยไปด้วย"

"เธอเห็นจะได้เที่ยวหลายหัวเมือง ?" ข้าพเจ้าถาม

"เที่ยวแค่เมืองที่แวะเล่น และมักจะแวะแต่หัวเมืองใหญ่ ๆ ที่เห็นว่าพอจะได้กำไรเท่านั้น เมื่อฉันกลับมา รู้ว่าเธอไปหัวเมืองแล้ว และฉันมีธุระมาก ——— ฉันต้องถูกทรมานทำใจอย่างหนัก จนกะทั่งฉันคิดไม่ออกว่า ฉันนี้คือใคร ? เย็นอย่างไรมาแล้ว"

"อย่างไรกัน เสน่ห์ ?" ข้าพเจ้าถาม พลางมองดู

ชายหนุ่มผู้เคยทรงไว้ซึ่งความสวยงามและความอ่อนโยนอย่างเยี่ยม หายใจสะท้อนและเบือนหน้าไปเสียทางหนึ่ง คล้ายซ่อนน้ำตาไม่ต้องสงสัยเลย เสน่ห์คงต้องเจ็บอย่างหนักและมีชีวิตจวนจะถึงซึ่งความหักพัง ความสวยงาม ราศีเลือดฝาดที่เปล่งปลั่งแต่ก่อนได้หายไป ความเขียวชัดและผ่ายผอมได้เข้ามาแทนที่ ความผ่องใสแห่งชีวิตและความร่าเริงหรรษามิได้ปรากฏในความเย็นอยู่และกิริยาท่าทางของเขาเลย อะไรทำให้เย็นเช่นนี้, อะไรสามารถทำให้ชีวิตของชายหนุ่มผู้สวยงามและเยือกยานต้องเปลี่ยนแปลกเย็นถึงฉะนี้, จะเย็นอะไรอื่นได้ นอกจาก ความรัก ! เย็นความจริงเจียวหรือที่ความรักเย็นสาเหตุ !

"เธอเปลี่ยนแปลงไปมาก เสน่ห์ ดูเธอไม่ค่อยอาลัยตายอยากในชีวิต คงจะมีเหตุการณ์ที่ร้ายกาจเกิดขึ้นในชีวิตของเธอแน่แล้ว"

"เหตุการณ์ที่ร้ายกาจ, เหตุการณ์ที่ประหัตประหารชีวิตของฉัน, ยิบคั้นชีวิตของฉัน, กาพย์ สหายที่รักเอ๋ย ถ้าเธออยากทราบ เธอควรให้เวลาฉันสักเล็กน้อย"

ข้าพเจ้าเอื้อมมือไปตบไหล่เขาเบา ๆ เย็นเชิงแสดงความคุ้นเคย

"เรื่องราวของเพื่อนขอทราบ ต้องจริง ๆ, ให้ฉันฟัง"

"การที่จะเล่า ฉันไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยวันเดือนปี พ.ศ. หรือกล่าวพรรณาถึงดินฟ้าอากาศ หรือด้วยคำพูดไพเราะเพราะพริ้งแกมสุภาษิตทำนองโรมานซ์หรือนิยายเริงรมย์ทั้งหลาย" เสน่ห์กล่าว "แต่ฉันขอทวนซ้ำว่า ที่เป็นโรมานซ์ของฉันเอง แสดงถึงชีวิตของฉันแท้ ๆ ฉะเพาะตอนที่เธอไม่ทราบ และต้องเป็นตอนที่สำคัญที่สุด ฉันได้รับความทรมานจากความรัก ถูกแล้ว โดยมากความรัก มักจะดำเนิรไปตามธรรมดา และตามธรรมชาติ คนโดยมาก มักถูกความรักลงโทษ และก็น้อยคนที่จะดำเนิรไปในเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ สะดวกตาย ในสภาพที่เธอเป็นนักอ่าน นักดูภาพยนตร์ นักแต่ง นักแปลอะไรพวกนี้ เธอคงทราบดีว่า ชีวิตบุคคลที่ดำเนิรไปด้วยความรักนั้น มีความยุ่งยากเพียงไร ฉันไม่สามารถบรรยายได้อย่างละเอียดละออ มันเหมือนกับนิยายเริงรมย์ทั้งหลายที่ท่านนักประพันธ์ที่ดีได้ร้อยกรองไว้ด้วยคำพูดอันไพเราะ และอยู่ในกรอบของธรรมชาติ และความเป็นจริงนั่นแหละ ฉะนั้นก็เป็นหน้าที่ที่เธอคงลืม เธอลืมเสียได้ ชีวิตของเธอก็เป็นสุขแล้ว สำหรับฉัน — เริ่มต้น ฉันได้ย้ายไปอยู่กับอาแสที่บ้านถนนราชวิถี แถบพญาไท ที่นั่น อากาศสดชื่นและเงียบเชียบ ซึ่งถูกกับ

ขณะนี้ลมได้พัดโตรกเข้ามาทางหน้าต่างที่เปิดทิ้งไว้ ดวงจันทร์อันกลมซึ่งโผล่พ้นทิวเมฆอันดำมะเมื่อมขึ้นมารำไร มองดูคล้ายกับภาพที่นายจิตรกรรมโกศล แสร้งวาดขึ้นด้วยใจรักสายตาของเสน่ห์เพ่งจ้องทัศนียภาพนั้นหยุดพูดสักครู่หนึ่ง คล้ายกับจะพยายามฝืนความทรงจำทุก ๆ กะเบียดนิ้วแต่กาลก่อน และพยายามจะสร้างให้เป็นรูปลอยเด่นขึ้นฉะเพาะหน้าอย่างเต็มที่ แน่นอนทีเดียว ที่เขาจะลืมเสียมิได้ เสน่ห์ผู้น่าสงสาร ชีวิตอันเต็มไปด้วยความเปลี่ยวเปล่าของเขานั้นเกิดจากความรักโดยแท้จริง

"ฉันจะพยายามเล่าอย่างย่อที่สุด" เขาพูดสืบไป "เพื่อให้จบลงโดยเร็ว แต่ฉันควรจะกล่าวอย่างไรก่อน กาพย์ ขอถามสักหน่อยเถอะ เธอเคยนึกรักผู้หญิงอย่างจับอกจับใจมาบ้างไหม?"

"ก็ดูเหมือนจะมีครั้งหนึ่ง!" ข้าพเจ้าตอบ

"ครั้งนั้น คงตามที่ฉันทราบ แต่บัดนี้เธอคงลืม เธอลืมเสียได้ ชีวิตของเธอก็เป็นสุขแล้ว สำหรับฉัน — เริ่มต้น ฉันได้ย้ายไปอยู่กับอาแสที่บ้านถนนราชวิถี แถบพญาไท ที่นั่น อากาศสดชื่นและเงียบเชียบ ซึ่งถูกกับ

นิสสัยของฉันมาก ความสงบเพียงไร กับ อัมพวันวิลลา สฤษดิการ

"อัมพวันวิลลา เป็นบ้านที่ใหญ่โต และงดงาม ข้างหน้ามีสวนดอกไม้ มีสนามหญ้า และบ่อน้ำพุ มีพันธุ์ไม้เลื้อย ไม้ใบ ไม้ดอก หลายอย่างต่างชะนิด สุดที่ฉันจะกล่าวชมให้เสมอเหมือน

"เย็นวันหนึ่ง ฉันลงไปเขียนรูปในสวนข้างบ้าน เนื่องด้วยอากาศค่อนข้างร้อนสักหน่อย ไม่ สามารถ ทนความ อบอ้าว อยู่ในห้อง หรือเพียงแต่ระเบียงได้ ขณะที่กำลังเขียนเพลินอยู่นั้น มีเสียงรองเท้าแตะข้างหลัง พร้อมกับมีเสียงหวาน ๆ ถามว่า

"'ขอโทษ นายแสอยู่หรือเปล่าคะ?'

"ฉันจึงเหลียวกลับไปดู กาพย์ สหายที่รัก ฉันไม่คิดเลยว่า ฉันเคยเห็นสตรีที่ไหนครั้งไร สวยกว่าสตรีที่กำลังยืนอยู่ณะเพาะหน้าครั้งนี้ อายุของเธอประมาณสัก ๑๘—๑๙ ปี แต่งกายเรียบ ๆ แต่มีราคา ท่าทางสง่ามีราศีขณะที่เห็น ทำให้ฉันหวลคิดถึงกาพย์กลอน ชมโฉม ต่าง ๆ เท่าที่เคยได้ ประสพพบปะ ตามหนังสือ และเรื่องราว ที่ ท่าน กวี ผู้สามารถได้ร้อยกรองไว้อย่างสดใสไพเราะ ดวงตาของเธอหวานซึ้งและคำสนิท ทำให้หัวใจของฉันเต้นแรงและเร็วอย่างไรพิกล มีเสน่ห์แรงอยู่ในนัยน์ตานั้น ซึ่งเตือนให้ฉันคิดอย่างที่ไม่ควรจะคิด แต่จะงามเหมือนอะไรนั้น ฉันบอกไม่ถูก ฉันลงความเห็นอย่างฉับพลันว่า เธอผู้นี้คงจะเป็นลูก หรือ หลาน ของ คุณหญิงวิเศษ ฯ เป็นแน่ เพราะแถบนี้ไม่มีใครที่ไหนอีกเลย ในที่สุด เมื่อพยายามระงับสติอารมณ์เต็มที่แล้วจึงกล่าวตอบว่า

"'ผมคิดว่าเวลานี้ ท่านคงจะไม่อยู่ เพราะเมื่อผมจะลงมาจากบ้าน เห็นท่านกำลังแต่งตัวจะไปธุระ และผมลงมาก็นานแล้ว คุณมีธุระอะไรหรือครับ? ถ้าไม่ขัดข้องโปรดบอกไว้ก็ได้ แล้วผมจะบอกท่านทีหลัง'

"เธอยิ้มอย่างอ่อนหวาน สายตาจับจ้องภาพบนขาหยั่งที่ ฉันกำลังเขียน ด้วย ความเอาใจใส่ แล้วพูดว่า

"'ไม่มีธระสำคัญอะไรนักดอกค่ะ ไม่ต้องสั่งเสียอะไรไว้ก็ได้ แต่นี่ ดิฉันมารบกวนเวลาคุณมากพอแล้ว เชิญเขียนต่อไปอีกซิคะ ดิฉันชอบการช่างเขียนเหมือนกัน ถึงแม้จะเขียนไม่เป็น'

"ฉันต้องยิ้มด้วยความรู้สึกเบิกบานใจ

"'ไม่เป็นไรมิได้' ฉันกล่าวตอบ 'ผมจะไม่ถือว่าเป็นการรบกวนเลย และผมก็ไม่ใช่นักวาดเขียนที่มีฝีไม้ลายมืออะไรนัก พึ่งจะเริ่มริแท้ๆ'

"เธอสั่นศีรษะ พูดว่า 'อะไรได้คะ คุณออกจะถ่อมตัวเกินไป เท่าที่แลเห็น ดิฉันเชื่อว่า คุณมีฝีมือคนหนึ่ง และนี่คุณมาพักอยู่กับ นายแส กะมัง?'

"ฉันคอยรับรองคำถามของเธอ และพูดเสริมต่อไปว่า 'ท่านเป็นอาของผม ทั้งอันที่จริง ตำบลนี้ เงียบมาก ผมชอบความเงียบจึงได้มาพักอยู่ด้วย'

"'ค่ะ, ที่นี่เงียบดี ดิฉันก็ชอบความเงียบเหมือนกัน ดิฉันอยู่ที่อัมพวานี่เอง ฉะนั้นก็นับว่าเราเป็นเพื่อนบ้านกันทีเดียว นายแสคุ้นเคยกับ คุณแม่ มาก ในโอกาสต่อไป ถ้าคุณไม่รังเกียจ เชิญไปเที่ยวบ้านดิฉันบ้าง'

"แล้วเธอก็ลาไป ปล่อยให้ฉันยืนตะลึงพรึงเพริดชมความงามของเธอแต่ผู้เดียว อย่าเพ่อหัวเราะเยาะเย้ยฉัน และอย่าเพ่อหาว่าแต่ก่อนตาฉันบอดพึ่งมาสว่าง พอแลเห็น สตรีคนแรกเข้า ก็หลงใหลใฝ่ฝันเสียแล้ว โดยความสัตย์จริง คุณอัมพวัน สมิทธิสุข เป็นยอดหญิงที่ทรงความงามบริบูรณ์ และนับตั้งแต่วินาทีแรกที่ฉันเห็นหน้าเธอ ฉันคิดว่าหัวใจของฉันไม่บริสุทธิ์เสียแล้ว ฉันต้องตกเป็นทาสความงามของเธอ

"คุณอัมพวัน เป็นบุตรีคนเดียวของ เจ้าคุณและ คุณหญิง วิเศษสุขกิการ แต่ เจ้าคุณได้สิ้นชีพไปเสียแล้ว ประมาณ ๕ ปี ฉะนั้นขณะนี้เธอจึงอยู่ในความคุ้มครองของ คุณหญิงเพียงคนเดียว เท่านั้น กับ เธอเป็นผู้ที่จะได้รับมฤดก กองใหญ่ และเป็นหญิงที่ได้รับการอบรมศึกษามาแล้วอย่างดี ฉันหรือ, กาพย์ที่รักเอ๋ย ก็เป็นความข้า อย่างดี ๆ นี่แหละที่คลุ้มคลั่งไม่หักใจ นับแต่วารนั้น ทุกวินาทีภาพของเธอ, น้ำเสียงของเธอ, คงลอยเด่นอยู่ใน คลองจักษุ และโสตประสาท ทุก ลมหายใจเข้าออก ทุกอิริยาบถที่เคลื่อนไหว แม้ฉันจะรู้ดีว่า ฉัน คือใคร และ เธอ คือใคร ความจริงที่ฉันรู้นั้น ก็หาสามารถลบล้างความมืนเมาของฉันให้หายสาปศูนย์ไปได้ไม่

"ฉันรักเธอ, คุณอัมพวัน รักด้วยความแท้จริง ไม่ใช่รักสมบัติ ไม่ใช่รักโดยหวังจะเพิ่มพูนฐานะของตน ฉันรักฉะเพาะตัวเธอ และใฝ่ประสงค์ในเธอเท่านั้น แต่ความคิดของฉันทั้งหมด ควรจะเป็นความฝัน อะไรรู้ไหม? ฉันนักวาดเขียนตัวเลวๆ มีฐานะ

อย่างแร้นแค้น ไม่มีบ้านช่องของตนเอง แค่นจะเผยอรักหญิง ผู้มีสภาพดุจดวงจันทร์ เหลือฝัน ! เหลือที่ฉันจะมุ่งหมายได้

"คืนนั้น ฉันนอนไม่หลับ กระสับกระส่ายไปมา ต้องลุกขึ้นเปิดหน้าต่าง ปล่อยให้ลมโชยกและนั่งชะแง้ชมแสงจันทร์ด้วยความวังเวงใจ

"ความเงียบสงัดในยามกลางคืน กำลังปกคลุมทั่วบริเวณอัมพวันวิลลา ซึ่งตั้งอยู่เด่นเดี่ยว ท่ามกลางแสงพระจันทร์อันตระการ ยังมีแสงไฟฟ้าที่หน้าต่างชั้นบน และแล้วฉันก็ได้ยินเสียงบีอาร์โนดังมาจากวิลลานั้น เย็นเพลงไทยทำนองรักแกมโศก อย่างโหยหวล ซึ่งทำให้ฉันผู้กำลังอยู่ในสภาพเช่นนั้น มีหัวใจห่อเหี่ยวลงไปอีกถนัด ฉันควรทำอย่างไรต่อไปอีกเล่า ?

"วันและคืนล่วงเลยไป หัวใจของฉันคงอยู่ในสภาพเดิม จนกระทั่งเย็นวันหนึ่ง ฉันจึงได้มีโอกาสติดตามอาแสเข้าไปในอัมพวันวิลลาด้วย

"อาแสจะไปด้วยธุระอะไรไม่ปรากฏ แต่คุณอามาพบ ขณะที่ฉันกำลังเดินเรื่อยอยู่ตามร่วัต้นไม้ด้วยความเอาใจใส่ จึงถามว่า

"'อย่างไร พ่อเสน่ห์ บ้านนี้เขางามดีมากทีเดียว เข้าไปดูด้วยกันก็เอาซิ เผื่อจะเย็นประโยชน์กับนักวาดเขียนบ้าง'

"ฉันถือเย็นโอกาสจึงรับปาก เราได้พบคุณหญิงที่สวนดอกไม้ข้างตึก และฉันแลเห็นคุณอัมพวันยืนอยู่ด้วย เธอยิ้มเมื่อเห็นฉันและฉันก็ยิ้มตอบเธอ แล้วจึงยืนเลี่ยงอยู่เสียทางหนึ่ง อาแสจะพูดกับคุณหญิงถึงเรื่องอะไร ฉันไม่ได้ยิน เพราะไม่สนใจที่จะฟังจิตต์ใจและสายตาของฉันเพ่งเล็งอยู่ฉะเพาะแต่คุณอัมพวันคนเดียว วันนี้เธอยิ่งสวยกว่าวันก่อน และยิ่งพิศก็ยิ่งทวีความน่ารัก เธอน่าเอ็นดูจริง ๆ อ่อนหวานจริง ๆ ไม่มีกิริยาเย่อหยิ่งในตัว เหมือนหญิงที่สวย และรวยอื่น ๆ ที่มักจะดูถูกดูหมิ่นผู้ชายที่มีคุณสมบัติเท่าเทียมฉัน หรือถึงแม้จะดีกว่าฉันสักเล็กน้อย เธอแต่งกายชุดสีม่วง มือถือซ่อไวโอเล็ท และกำลังบงการให้สาวใช้ตัดดอกกุหลาย ซึ่งกำลังบานแย้มมีสีวิจิตรและสดใส ขณะที่ฉันกำลังลอยชมโฉมเธอ ได้ยินอาแสพูดกับคุณหญิงว่า 'หลานชายของกระผมเองครับเขาเป็นนักวาดเขียน กระผมชวนเขาเข้ามาเพื่อจะได้แบบอย่างความงามในอัมพวันวิลลานี้บ้าง'

"ฉันได้หันไปแสดงความเคารพคุณหญิงด้วยกิริยาอ่อนน้อม คุณหญิงวิเศษสุขดีการ

ผงกศีรษะ และยิ้มละไม รับความเคารพของฉัน อย่างสง่างดงาม สังเกตเห็นว่า คุณหญิง มีอายุอยู่ในเรือนไม่เกิน ๔๐ รูปร่างค่อนข้างอ้วนท้วม ผิวพรรณผ่องใส เพราะบุญวาสนาไม่ต้องสงสัยเลย เมื่อสาว ๆ คุณหญิง คงจะเป็นสตรีที่ทรงโฉมผู้หนึ่ง ซึ่งแม้บัดนี้ก็ยังหาทิ้งรอยเสียที่เดียวไม่

"'เป็นนักวาดเขียนหรือจ๊ะ?' คุณหญิง ปราศรัย 'แหมดีที่เดียว เจ้าคุณท่านมีรูปอยู่รูปหนึ่ง ท่านรักมาก ท่านซื้อไว้ก่อนถึงแก่กรรมหลายปี ฉันเผลอไปนิดเดียว มดมันเข้าไปไข่ทำรัง ทำเอาเสียโฉมไป แม่อัมพวันเขาปรารภกับฉันว่า ควรจะซ่อมแซมเสียใหม่ให้ดี ก็พอเหมาะมาเจอคนกันเองเข้า เธอคงไม่รังเกียจที่จะรับทำกะมัง ไปดูกันก่อน ถ้าเธอทำได้ก็ลงมือที่เดียว'

"ฉันตอบว่า 'ขอรับ คุณหญิง กระผมไม่มีความรังเกียจเลย รู้สึกว่าเป็นเกียรติยศอย่างสูง บางที กระผมอาจไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะตกแต่งก็ได้ แต่ถ้า กระผมได้ดูเสียก่อนแล้ว กระผมจะเรียนให้ทราบ'

"'อย่างนั้นซี' คุณหญิง คล้อยตาม แล้วหันไปทาง คุณอัมพวัน 'แม่อัมพวัน พา—ง่า—ขอโทษ เธอชื่ออะไรจ๊ะ?'

"'อา ของฉันร้องตอบว่า 'เสน่ห์'

"'แม่อัมพวัน พา นายเสน่ห์ไปดูที่เถอะ แม่ยังมีธุระที่จะพูดจาเรื่องต้นหมากรากไม้กับนายแสก่อน'

"ฉะนั้น แล้วฉันจึงเดินตาม คุณอัมพวันไป โดยความสงบเสงี่ยม เราไปด้วยกันสองคนเท่านั้น ฉันเดินไปข้างหลัง แต่เฉียงทางข้างหนึ่ง จึงมีโอกาสชมความงาม ของเธอตลอดทาง แม้ตัววิลลาจะงามตระการ แม้ภูมิประเทศจะสมบูรณ์สดชื่นสักเท่าไร และแม้ความเย็นอยู่แห่งยามเย็นจะชวนให้รื่นรมย์ด้วยอเนกประการก็ดี สิ่งทั้งหมดก็หาสามารถดูดดึงใจฉันได้ไม่ กาพย์ที่รักเอ๋ย เธอคงนึกยิ้มเยาะฉันหลายครั้งหลายหนแล้ว ที่ฉันพูดไปพูดมา ก็หวลกลับมาสรรเสริญเยินยอความสวยงามของ คุณอัมพวันอีก ฉันเย็นบ้าจริง ๆ ฉันขอรับสารภาพ และยอมรับคำตำหนิติเตียน ของเธอ หรือของใคร ๆ โดยชื่นตา

"ภาพนั้นเย็นภาพสีน้ำมัน เย็นภาพสงครามระหว่าง ฝรั่งเศส กับ เยอรมัน หรือ อย่างไรไม่แน่นัก มีชายหนุ่ม แต่งกายด้วยเครื่องแบบนายทหารชั้นสูงกำลังตระกองกอดหญิงสาวไว้ในวงแขน และหญิงสาวนั้นเอนศีรษะแนบกับอกชายหนุ่ม ณท่ามกลางสมรภูมิชัย เย็น

ภาพที่แสดงถึงความรักอย่างดูดดื่ม พร้อมทั้งความกล้าหาญ และความแสนสยดสยอง นอกจากนั้นยังมีทหารทั้งสองฝ่ายกำลังประจันบานกันอย่างดุร้าย แต่ดูเหมือนว่าหนุ่มสาวทั้งคู่มีรู้สึกและแน่ที่เดียวที่ชีวิตของเขาทั้งสองจะต้องพินาศลงโดยฉับพลัน. รอยยิ้มสลายมีเพียงเล็กน้อย รู้สึกว่าความสามารถของฉันเท่าที่มีอยู่ ฉันอาจแก้ไขดัดแปลงให้ดีขึ้นได้ โดยไม่เหลือบ่ากว่าแรงเกินไป เมื่อคุณอัมพวันถามฉันจึงตอบว่า

"'ผมคิดว่าพอทำได้ เพราะไม่สู้ยากนัก'

"เธอพูดว่า 'ยังงั้นก็ดีทีเดียว คุณตกลงกับคุณแม่ก็แล้วกัน ไม่ดูรูปอื่นอีกบ้างหรือคะ? คุณพ่อท่านเป็นนักเล่นรูป และนักหนังสือคนหนึ่ง' ตอนนี้ฉันนึกถึงเธอ กาพย์ เพราะเธอก็เป็นคนชอบหนังสือ"

ข้าพเจ้าพะยักหน้ารับคำ เขาจึงกล่าวต่อไปอีก

"ยังมีรูปงามๆ อีกหลายรูป ล้วนสวยๆ ทั้งนั้น เช่น รูปเทพอิดา วินัส รูปพระมหากษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ของเรา เป็นต้น หนังสือก็มีมาก ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ และคุณอัมพวันยังพูดว่า ถ้าฉันอยากจะอ่านแล้ว ไม่รังเกียจเลยที่จะอนุญาต ให้หยิบยืมไปอ่าน ฉันกล่าวตอบขอบใจเธอด้วยน้ำเสียงพิมพำ หัวใจเต็มไปด้วยความปีติที่ได้รับเกียรติยศด้วยความอ่อนน้อม จากหญิงยอดสวยยอดเสน่ห์ถึงเพียงนี้ ฉันได้เห็นรูปเจ้าคุณวิเศษฯ ที่ห้องสมุด รู้สึกว่าคุณอัมพวันมีรูปร่างละม้ายแม้นบิดามากกว่ามารดา และถึงแม้จะเป็นรูปถ่าย ฉันก็สามารถนึกทำนายได้ว่า เจ้าคุณวิเศษฯ เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความกรุณาปราณี ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ และความนับถือตนเองกับคนทั่วไป ด้วยหัวใจอันเที่ยงธรรม์ ทำไมคนที่ดีเช่นนี้ มัจจุราชจึงรีบด่วนล้างชีวิตเสียเร็วนัก ทำไม มัจจุราชจึงไม่เลือกผลาญชีวิตแต่พวกคนที่โหดร้าย สามานย์ ดูถูกดูหมิ่นคนอื่น ให้พินาศเสียก่อน. คำขอร้องของฉันนี้จะไม่สามารถยกขึ้น อุทธรณ์ และฎีกาได้เลยหรือ? กาพย์ สหายที่รักของฉัน ฉันได้กลับบ้านด้วยความอิ่มเอมเปรมใจ แต่ก็มีวายที่จะฝันร้ายเสียทีเดียว ฉันได้เริ่มไปบูรณภาพนั้นให้ดีขึ้น อย่างเก่า ในวันรุ่งขึ้น เมื่อเสร็จแล้ว คุณหญิงได้คาดคั้นจะให้ฉันกะราคา แต่ฉันปฏิเสธอย่างเด็ดขาด อ้างว่าเป็นการเล็กน้อย ทั้งคุณหญิง และคุณอัมพวัน พากันขอบอกขอบใจฉันมาก และพูดว่า ถ้าฉันมีเรื่องราวอะไรแล้วให้บอก จะพยายามช่วย

เหลือเต็มความสามารถ

"ฉันได้ไปที่อัมพวันวิลลาเย็นนิตย์ ขนกะทั่งคุ้นเคยกับผู้คนในบ้านนั้นแทบทุกคน ความรักของฉันหรือแน่นอนมันได้เพิ่มพูนยิ่งขึ้น คุณอัมพวันอ่อนหวานต่อฉันเสมอ เราได้มีโอกาสคุยด้วยกันตามลำพังในสวนหลายครั้ง แต่ฉันขาดความสามารถพอที่จะแสดงความในใจให้เธอทราบ ดวงตาของเธออ่อนโยนและหวานซึ้ง น้ำเสียงไพเราะไม่กะด้างกะเดื่อง และไม่รังเกียจในการที่จะสนทนากับฉันเลย เธอคงกรุณาฉันบ้างกะมัง อันที่จริงเธอสภาพมากทีเดียว ไม่เพลิดไม่หรหราซ่าซู่ เหมือนหญิงสาวสมัยใหม่ที่เคยประสพพบเห็นมาแล้ว รวมความในที่สุดวันหนึ่งฉันได้รับโทรเลขจากคณะละครที่ฉันเคยไปประจำ ซึ่งกำลังแสดงอยู่ที่จังหวัดลำปาง ให้ไปแต่งฉากใหม่ และในธุระการนี้ ฉันจำต้องจากกรุงเทพฯ ประมาณสองเดือน ฉันได้ไปหาคุณอัมพวันเพื่อลา และเพื่อจะพูดถึงความรู้สึกในใจอย่างเด็ดขาด ฉันจะทนทานต่อไปอีกไม่ไหวเย็นแน่แท้แล้ว ถ้าเธอกรุณาก็เหมือนกับฉันได้แก้วอันประเสริฐล้ำค่าสุดที่จะหาสิ่งใดมาเปรียบเทียบ และไม่นึกไม่ฝันเลยว่าจะได้รับในชีวิต แต่ถ้าเธอปฏิเสธ สำหรับคนอื่นก็จะพากันเห็นว่า เย็นการสมควรแล้วที่จะเย็นเช่นนั้น จะไม่มีใครนึกแปลกประหลาดใจและตื่นเต้น ส่วนสำหรับฉันเองนั้น จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ชีวิตของฉันจะพลันทรุดโทรมลงอย่างน่าจะพันทันด่วน สู่ความทุกข์ทรมาน ความหมดหวัง และความนิรสุขทั้งปวง

"ฉะเพาะแต่คนบ้ารักอย่างเดียวที่มีความคิดเห็นอย่างนี้ เพราะคนเช่นฉันจะใคร่เอื้อมเอาลูกสาวพระยาที่ทรงเกียรติยศและบริบูรณ์ด้วยธนสารสมบัติ และเมื่อไม่ได้แล้วก็จะมีชีวิตอันเปล่าประโยชน์นั้น เย็นการแสดงชัดทีเดียวว่าขาดสติสัมปชัญญะ ฉันมีความหวังเต็มเปี่ยมแล้วหรือที่จะได้เธอ จึงได้กล้าเอาชีวิตอันควรรักควรถนอมของตนลงมัดจำถึงเพียงนั้น ความหวังที่แท้จริงจะมีเพียงห้าในร้อยละกะมัง แม้เธอจะมีใจกรุณาปราณีฉัน เธอก็จะต้องนึกถึงฐานะของเธอ และเกียรติยศของเธออีกประการหนึ่งเย็นส่วนสำคัญ แต่อย่างไรก็ดี ด้วยความรักอันสุดที่ฉันจะยั้งใจได้ ทำให้ฉันกล้าพอที่จะลงโทษตนเอง กล้าพอที่จะพังคำวินิจฉัย อันน่าจะประหัตประหารชีวิตของฉันมากกว่าอย่างอื่น จากปากของเธอ

"ลมได้พัดมาอ่อน ๆ เราได้หยุดนั่งใต้ซุ้ม

กะดังงาจิ๋น ซึ่งส่งกลิ่นหอมหวล กลบกลุ้มไปทั่ว พระอาทิตย์ ลับหายลงไปหลังทิวไม้แล้ว อากาศกำลังสดชื่น ฉันนั่งเก้าอี้ตรงข้ามกับเธอ ฉันมองดูเธอ เมื่อเธอสบตาฉัน เธอก็หลบอย่างเอียงอาย โลหิตได้ฉีดขึ้นสู่พวงแก้มงามเปล่งปลั่ง สหายของฉันเอ๋ย ฉันทนทานไม่ได้จริง ๆ ความงามของเธอ ความอ่อนโยนของเธอ มัดหัวใจฉันอย่างมั่นคง เย็นทาส พระอนงค์อันแรงกล้า

"'อากาศเย็นวันนี้ช่างสดชื่นดีจริงนะคะ? ดิฉันอยากจะให้เย็นอย่างนี้เสมอ' เธอพูดเบา ๆ

"'อากาศที่ลมพัดสดชื่นอย่างนี้หาได้ยากนัก' ฉันพูด 'แต่โอกาสของผมอย่างนี้ คือได้มีเกียรติยศมานั่งสนทนากับคุณนั้น ย่อมหาไม่ได้ง่ายนักดอก'

"'อุ๊ย! ตูแน่ะ! อยู่ดี ๆ ก็มายอกันต่อหน้าต่อตาอย่างนี้เองแหละ คุณเสน่ห์นี่พิลึกจริง' เธอพ้อ พลางยิ้มแล้วก็ค้อน ทำเอาฉันใจเต้น 'แหม! การที่ได้คุยกับดิฉันน่ะหรือคะเย็นเกียรติยศ?'

"'แน่ทีเดียว คุณอัมพวัน' ฉันว่า 'เย็นเกียรติยศอย่างสูงของผมทีเดียว'

"เธอหัวเราะเบา ๆ ดวงตาหวานฉ่ำ ริมฝีปากอันแดงจัดจัมล้ม เผยอยิ้มจนเห็นรายฟันที่ขาวสะอาดปานไข่มุกดำ

"'เถอะค่ะ ดิฉันจะไม่เถียงละ แล้วแต่ความคิดเห็นของคุณก็แล้วกัน แต่ความจริงคุณคงไม่ชอบโอกาสเช่นนี้เสมอนักไม่ใช่หรือคะ?'

"ฉันยิ้ม แล้วตอบว่า 'ตรงกันข้าม แม้ชีวิตของผมจะลดไปสักครึ่งหนึ่ง ถ้าได้มีโอกาสสนทนากับคุณเสมอ ๆ แล้ว ผมก็ยอม'

"'อุแหม! ถึงยังงั้นเทียว' เธอทำเสียงแหลม 'ฉะนั้นดิฉันก็สามารถทำให้ชีวิตคุณยืดยาวหรือหดสั้นก็ได้น่ะซิคะ?'

"'ถูกทีเดียว คุณอัมพวัน' ฉันพูดออกไปอย่างกล้าหาญ 'คุณไม่ทรายหรอกหรือว่าคุณเย็นผู้กำชีวิตของผมไว้ในอุ้งมือ คุณเย็นเจ้าแห่งหัวใจผม'

"เธอสะดุ้ง! เงยหน้าขึ้นมองฉัน คงทราบความหมายได้ดี และกิริยาท่าทางของเธอขณะนี้ ไม่ทำให้ฉันเกิดความเกรงขามหวาดกลัวอย่างไรแล้ว ฉันรวบจับมือเธอไว้ เปลี่ยนจากเก้าอี้ตัวเดิม ไปนั่งเก้าอี้ตัวเดียวกับเธอ

"'ผมรักคุณ' ฉันพร่ำต่อไป 'รักจริง ๆ เหมือนชีวิต แต่ผมเย็นคนวาสนาน้อย อัตคัดขาดแคลน ไม่มีเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ มีแต่ความรัก ความซื่อสัตย์ และผมไม่มี

อะไรจะให้คุณได้ นอกจากร่างกาย และชีวิต วิญญาณเท่านั้น คุณจะกรุณาผมหรือ?'

"เธอมิได้หัตถ์หนึ่งพูดว่า 'คุณเสน่ห์ ดิฉันไม่เห็นว่าฐานะและความมั่งคั่งเป็นข้อสำคัญอกค่ะ'

"กาพย์เพื่อนรัก เธอตอบเพียงเท่านี้ก็พอแล้วกะมัง กิริยาท่าทางทั้งหมด น้ำเสียงที่อ่อนหวานทั้งหมด ชวนให้ฉันหาญพอ กล้าพอที่จะปฏิบัติการต่อไปได้ โดยแน่แก่ใจและไม่มีผิดพลาดเลย

"เธอรักฉัน เธอยอมอยู่ในวงแขนของฉัน และฉันได้กอดเธอไว้ด้วยความรัก สหายเอ๋ย ความสุข ความปลาบปลื้ม ขณะนั้น เป็นวารแรกในชีวิตที่พึงประสพ ฉันไม่ลืมเลย แม้แต่ขณะนี้

"'คุณอัมพวัน คุณไม่รังเกียจผมเลยหรือ คุณกรุณาและเอ็นดูที่จะรับผมไว้เป็นคู่เคียงหรือ?'

"เธอซบศีรษะกับอกฉันแล้วตอบค่อย ๆ ว่า 'ค่ะ คุณเสน่ห์ ดิฉันรักคุณ'

"เราได้พูดกันถึงเรื่องอะไรต่ออะไรอีกนาน ในที่สุด ฉันก็บอกเธอถึงการที่จะไปต่างจังหวัด และขอลาเธอชั่วคราว เธอกำชับให้กลับโดยเร็ว และขอให้คิดถึงเธอบ้าง อย่างไรก็ดี ฉันนอนไม่หลับในคืนวันนั้น หัวใจเต็มไปด้วยความตื่นเต้น ความปลาบปลื้มและความรัก นอนคิดสมบัติข้าอยู่เรื่อยเปื่อย จนดึกมากทีเดียว

"ไม่เป็นข้อที่ควรจะติฉินที่ฉันลิงโลดถึงเพียงนี้มิใช่หรือ? การได้ชัยชะนะหญิงสาวซึ่งมีฐานะ มีสกุล มีลักษณะปาน พระจันทร์ มีคุณสมบัติอย่างประเสริฐนั้น เป็นสิ่งที่น่าตื่นเต้น และฉันจะไม่ถูกหาว่าข้าต่อไปเป็นอันขาด แต่การแต่งงานกับเธอ นี่ซิ เพื่อนรัก ฉันพยายามไตร่ตรองอย่างหนัก แต่ก็คิดไม่ตกว่าควรปฏิบัติสถานใด แม้เธอจะรับรองว่าไม่เป็นไร ๆ เธอจะเรียนคุณหญิงเพื่อขอความกรุณา ฉันก็หานอนใจไม่เลย คุณหญิงจะเห็นดีเห็นดีด้วยเจียวหรือ ผู้ปกครองย่อมมีความคิดเห็นในเรื่องการแต่งงานพิถีพิถันมากกว่าเด็ก และมักจะตัดสินลำเอียงเข้าข้างฐานะยศศักดิ์เกียรติคุณ ความมั่งคั่งเป็นพื้น ส่วนฉันมีอะไรเล่า ขอให้เพื่อนคิดดู เราแม้จะไม่อดตาย และสามารถยังชีวิตไปด้วยสุขภาพตามปกติชนชั้นกลาง เมื่อเทียบเคียงกับคนชั้นสูงแล้ว ย่อมไกลกันมากนัก นี่แหละทำให้ฉันหนักใจและวิตกมาก

"ตั้งแต่ฉันออกจาก พระมหานคร ไปลำปาง เธอได้ส่งข่าวคราวถึงฉันเสมอ แต่ฉันไม่กล้า

ส่งมาถึงเธอ เพราะเกรงว่า คุณหญิง จะทราบ เมื่อขวนจะกลับ ได้ข่าวว่า คุณหญิง ป่วย ฉะนั้น จดหมายของเธอก็ต้องระงับ เพราะไม่มีเวลาจะเขียน และเห็นว่าฉันขวนจะกลับแล้วด้วย

"ตลอดเวลาที่ไป ฉันคิดถึงเธอเป็นนิตย์ ไม่ลืมความรัก คงระลึกอยู่ทุก ลมหายใจเข้าออก ขณะที่เขียนรูปใคร หรือ อะไร ชวน ๆ จะเขียนเป็นรูปเธอเสมอแทบทุกคราว

"พอเสร็จธุระจึงรีบกลับกรุงเทพ ฯ โดยเร็ว และตรงมาบ้าน อาแส พอสบโอกาส ก็รีบไปอัมพวันวิลลา ได้พบกับเธอ ที่ห้องรับแขก อย่างปลอดคน เธอดีใจมาก โผเข้ามาหาฉัน ซึ่งฉันได้ ประคองรับขวัญ ด้วยความคิดถึง และสุดแสนเสน่หา

"'แหม! ดีฉันคิดแล้วทีเดียวว่าเธอจะมาเร็ว ๆ นี้' เธอพูดพลางยิ้มละไม 'คุณแม่ค่อยยังชั่วมากแล้ว ดีฉันเขียนจดหมายถึงเธอเสร็จตั้งแต่เช้า นึกว่าจะให้คนไปทีเดียวนี่ทีเดียว ถ้าเธอมาช้าสักหน่อย จดหมายคงเก้อ'

"เธอล้วงลงไปในอกเสื้อ หยิบจดหมายส่งให้ฉัน ฉันรับมาและยกขึ้นสูดกลิ่นน้ำอบที่ตัวเธอ ซึ่งอบซองสีชมภูเสียหอมกรุ่น ชื่นใจเสียนี่กะไร หน้าเธอแดง แล้วเมินหนี

"'ขึ้นไปเยี่ยม คุณแม่ กับดีฉันก่อนนะคะ' เธอพูดแล้ว ออกเดินนำฉันขึ้นไปชั้นบน ส่วนฉันเดินตามเธอไปโดยมิปริปาก จนกะทั่งถึง

"คุณหญิง กำลังเอกเขนกอยู่บนเตียง อันงาม หน้าตา มีเลือดฝาด แสดงว่าค่อยยังชั่วขึ้นมากแล้ว ท่านพะยักหน้ารับความเคารพของฉัน พร้อมกับทักทาย ที่ข้างเตียง มีชายหนุ่ม ปากหนวด คนหนึ่ง อายุประมาณ ๓๐ นั่งอยู่บนเก้าอี้ นับตั้งแต่ครั้งแรกที่เราสบสายตากัน ฉันรู้สึกชังน้ำหน้าเขาไม่น้อย แต่ขณะนั้น เข้าใจว่า เขาเป็น แพทย์ ที่มารักษาคุณหญิง

"'กระผมพึ่งมาจากต่างจังหวัด ได้ทราบว่าคุณหญิง ป่วย จึงได้รีบมาเยี่ยม กระผมหวังว่า คุณหญิง คงจะค่อยยังชั่วแล้ว' ฉันพูดขณะเมื่อหย่อนกายลงบนเก้าอี้อีกตัวหนึ่ง ส่วนคุณอัมพวัน เดินอ้อมเตียงไปข้างโน้น

"คุณหญิง ตอบว่า 'จ๊ะ, ค่อยยังชั่วมากแล้ว จะว่าเกือบหายทีเดียวก็ได้ ขอบใจที่สู้อุตส่าห์มาเยี่ยม'

"ฉันนั่งพูดสักครู่หนึ่งจึงลากลับ แต่ขณะที่กำลังยืนรอ คุณอัมพวัน อยู่ข้างนอก ก็ได้ยินชายคนนั้น ถาม คุณหญิง ว่า 'ใครกัน'

"'นักวาดเขียน อยู่ที่บ้าน หลังนั้น'

คุณหญิง ตอบ

"'อ๋อ' เสียงชายคนนั้นอุทานเบา ๆ มีสำเนียงแห่งความดูหมิ่นอยู่ด้วย

"คืนวันนั้น ฉันมีโอกาสพบกับคุณอัมพวันอีก จึงได้ถามว่าเขาคือใคร เธอตอบว่าเขาคือ นายกำธร ศิริเดช เจ้าของเหมืองแร่ดีบุกผู้ถือหุ้นส่วนรายใหญ่ของห้างวิสูตรกัยกิจ คนโปรดปรานของคุณหญิง กับเขาได้รับปริญญามาอย่างดีแล้ว จากวิทยาลัยแห่งไพรัชช์ประเทศ

"'ทีแรกฉันคิดว่าเขาเย็นหมอเสียอีก" ฉันว่า 'ทำไมแต่ก่อนฉันจึงไม่เห็นเขาเล่า?'

"เธอตอบว่า 'เขามักไปอยู่เสียที่ภูเก็ตค่ะ นาน ๆ จึงจะมาเที่ยวกรุงเทพ ฯ เมื่อเขาทราบว่าคุณแม่เจ็บก็มาเยี่ยม'

"'เขาน่าจะเย็นคนที่ดูถูกคนเก่ง' ฉันพูดเปรย ๆ คล้ายไม่มีความหมาย

"'ก็น่าจะเย็นดังนั้น' เธอตอบ 'ดิฉันไม่ค่อยจะได้สังเกต เพราะดิฉันไม่ชอบเขาจริง ๆ นะคะ เขาออกจะแสดงท่าทางแข่ลก ๆ กับดิฉันมาก'

"'เขาทำยังไง?' ฉันถามโดยความร้อนรน

"'คล้าย ๆ กับจะมาปกครองดิฉันงั้นแหละ ดิฉันเกลียดคนเสือกอย่างนั้นนัก'

"เรานั่งอยู่ด้วยกันข้างพุ่มราตรี และเย็นเวลาจวนเที่ยงคืน พระจันทร์ข้างแรมพึ่งโผล่พ้นทิวไม้ขึ้นมารำไร ฉันมองดวงจันทร์พลางทอดแขนโอบรอบสะเอวเธอไว้

"'สำหรับความรักของเรา!' ฉันพึมพำ 'ความรักของเรา จะว่าอย่างไรกัน?'

"เธอตอบว่า 'ความรักของเรา ต้องเย็นความรักเสมอ จะไม่มีอะไรสามารถทำให้เปลี่ยนแปลงไปได้'

"'ไม่ใช่เช่นนั้น' ฉันแย้ง 'หมายความว่าเราจะปฏิบัติต่อความรักของเราอย่างไร'

"'ดิฉันจะยอมคุณแม่เมื่อท่านหายดีแล้ว คุณแม่ท่านรักและตามใจดิฉันมาก ท่านคงจะไม่คัดค้าน และเมื่อดิฉันตกลงกับท่านแล้ว เธอก็ไปหาท่านอีก เท่านั้นก็สิ้นเรื่อง'

"'เท่านั้นก็สิ้นเรื่อง' โอ! เธอพูดง่ายดายนัก เรื่องเช่นนี้จะไม่สามารถสิ้นเรื่องไปอย่างง่ายดายดังนั้นเลย กาพย์, สหายที่รักของฉัน เธอเห็นจะเบื่อหน่ายที่ต้องทนนั่งฟังนิยายอันยืดยาวของฉันนี้มากละซิ ฉันได้พยายามย่นทอนให้สั้นแล้วนา แต่จะให้สั้นกว่านี้อีกไม่ได้ ความเย็นอยู่ทั้งหมดในตอนนั้น ฉันจำได้ทุกอิริยาบถอย่างแม่นยำ จำ,

จำขนกว่าฉันจะสิ้นลมหายใจ ฉันเดียวนี้ ตัวคนเดียวในโลก ไม่ต้องเย็นห่วงใคร ไม่ต้องพึ่งใคร”

กิริยาท่าทาง ของ เสน่ห์ วารินี เต็มไปด้วยความเยือกเย็นและโศกเศร้า น้ำเสียง ของเขาค่อย ๆ เงียบ นัยน์ตาเพ่งขึง มองตรงไปฉะเพาะหน้า มือ ที่วางอยู่บนโต๊ะ กำแน่น น้ำตา ก็ ดู เหมือน จะไหลหยาด อนิจจา ! ความรักได้ บั่นทอน ความรู้ สึก ในทาง บรรเทิงเริงรมย์ของเขาเสียสิ้นแล้ว

“ฟังต่อไป” เขาพูด “ฉันไม่ไว้ใจความรักของเราเลย แต่สำหรับเธอ อัมพวัน ฉันไม่สงสัยสนเท่ห์แม้แต่น้อย เธอรักฉันจริงเหมือนฉันรักเธอ ความรักของเธอใสสะอาดปานน้ำค้าง และเธอก็เย็นหญิงสาวอันทรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ คุณเพ็ชรรัตน ทรงไว้ซึ่งความเที่ยงตรงและซื่อสัตย์ รูปที่เธอให้ไว้กับฉัน เธอก็เขียนข้อความไว้ว่า ‘ด้วยความรักอันมีค่าปานชีวิต บริสุทธิ์ปานน้ำเพ็ชรที่มิได้ชอกช้ำ อัมพวัน ขอมอบภาพนี้ให้แก่ คุณเสน่ห์ กมลจิตต์ เพื่อเป็นพะยานในความสัมพันธ์ระหว่างเราทั้งสอง ซึ่งจะมีมิวันร้าวสลาย’ และมันก็เป็นดังนั้นแล้วโดยเที่ยงแท้แน่นอน ซึ่งจะมิมีใครกล้าคัดค้านในภายหลังได้เลย’

“ฉันไม่ได้อยู่ที่บ้าน อาแส ต่อมา เพราะต้องไปอยู่ที่ห้องช่างเขียนซึ่งเย็ดใหม่ แต่เราก็มีโอกาสพบกันเสมอ และการช่างเขียนของฉันขณะนั้น ก็ผลิดอกออกผลงดงามสมใจคิดว่าถ้าเย็นอย่างนี้สัก ๓—๔ ปี และฉันเก็บออมรอมริบสักหน่อยแล้ว ฉันอาจขยายกิจการ สำหรับส่วนตัวฉันเองให้ใหญ่โตขึ้นได้บ้างอย่างไรก็ดี ฉันรู้สึกวิตกด้วยชีวิตตนเองอย่างหนัก ถ้า คุณหญิง ยินยอมตามความประสงค์ของเราแล้ว จะเย็นไรมิ ความรัก และความสุขจะดำเนิรมาสู่ฉัน และเธอ อย่างแน่ ๆ แต่ความจริงหาเย็นเช่นนั้นไม่ และฉันต้องเย็นอย่างนี้

“ไม่ใช่เกิดขึ้นเพราะความทรยศระหว่างเรา ไม่ใช่เกิดขึ้น เพราะ คุณหญิง ปฏิเสธ อย่างแข็งแรง แท้จริงมันเย็นด้วยฉันเอง ฉันมันเย็นบ้าขณะนั้น ไปคิดถึงแต่ เกียรติยศ เกียรติศักดิ์ แล้วก็ทำอะไรได้ เปล่า ! เหลวทั้งเรื่อง เพราะมิใช่เห็นแก่ความมี คุณธรรม อย่างบ้า ๆ บอ ๆ นั่นหรือ ฉันจึงต้องเย็นอย่างนี้ ถ้าฉันปฏิเสธความขอร้องของ คุณหญิง ถ้าฉันปฏิเสธไม่เย็นตัวละครที่เลวทราม คิดเห็นแต่ความรักและความสุขของฉันและของเธอ และคิดว่าการแต่งงาน คือ ความสุขอันแท้จริงแล้ว

เดี๋ยวนี้ฉันจะต้องเป็นมนุษย์ที่ผาสุกที่สุดในโลก ถ้ามีความรักจะเป็นที่ไหน, ในที่ใด, ในน้ำ, บนบก, ในป่า บนภูเขาหรือ? แม้แต่ในดงหนาม สามีภริยาที่รักกันจะต้องมีความสุขทั้งนั้น แม้จะกินเข้ากับเกลือ กินเผือกมัน ถ้ามีความรัก สามีภริยาก็ต้องมีความสุข แต่ขณะนั้น ฉันลืมนึกถึงกฎธรรมดาข้อนี้เสียสิ้น

"คุณหญิงคงรู้ระแคะระคายในความรักระหว่างฉันกับเธอเป็นแน่ และฉันทราบว่าวันหนึ่ง คุณหญิงได้พยายามคาดคั้นเอาความจริงจากเธอ และเธอก็สารภาพ คุณหญิงได้ห้ามปราม และบอกว่า 'ความรักของเรานั้นจะดำเนินไปไม่ได้'

"'ดิฉันไม่เห็นว่ามีข้อขัดข้องที่ตรงไหน' ฉันทราบว่าเธอเถียงอย่างนี้ 'เธอรักดิฉันปานชีวิต และดิฉันก็รักเธอเช่นนั้น เหมือนกัน ดิฉันจะไม่ขออยู่ในโลกโดยปราศจากเธอเลย คุณแม่จงกรุณาดิฉันเถอะค่ะ ดิฉันก็ไม่เคยทำอะไรอันเป็นที่ขัดเคืองใจคุณแม่ แต่นี่เป็นการเกี่ยวด้วยชีวิตของดิฉัน ความสุขของดิฉัน ดิฉันต้องเลือกผู้ที่ดิฉันรัก และเธอก็ไม่มีข้อเสียหายอะไรที่ดิฉันไม่ควรจะรัก เว้นแต่ฐานะซึ่งเห็นว่าไม่จำเป็น เราก็มีพอแล้ว ดิฉันไม่มีความทะเยอทะยานอีกเลย'

"'แม่กลัวว่าเขาจะไม่ดีจริงน่ะซี คนเราเห็นภายนอกก็ว่าดี แต่นิสัยอันแท้จริงของเขาเป็นอย่างไร เราก็รู้ไม่ได้ คนจนอย่างนั้นมักจะเห่อเหิมในเมื่อมั่งมีขึ้น แม่เกรงว่าเขาจะทำความเจ็บช้ำน้ำใจให้ลูกในภายหลัง เพราะเขาไม่มีความรู้พอ ไม่ได้รับความอบรม และไม่ได้เคยสมาคมในแหล่งที่ดี อย่างน้อยเขาจะต้องทำให้ลูกเสียชื่อเสียง ต้องอับอายบรรดามิตรสหาย ถ้าเหมือนอย่างคุณกำจร.....'.

"'คุณแม่คิดมากเกินไป และขออย่าเอ่ยชื่อคนนั้นให้ดิฉันฟัง' เธอค้านโดยเร็ว "แท้จริง ดิฉันรู้จักเธอดีกว่าคุณแม่ และอะไร ๆ ก็ไม่สำคัญเท่าความรัก แต่เธอไม่ใช่คนเลวเลย เธอดีกว่าคนชั้นสูงบางคนเสียด้วยซ้ำ ดิฉันยังไม่อยากจะยกเธอขึ้นเปรียบเทียบกับใคร เพราะไม่ช้า คุณแม่คงเห็นเอง'

"เป็นอันว่าคุณหญิงต้องนิ่งด้วยความรักและความเกรงใจบุตรสาว แต่ในความคิดของคุณหญิงจะเป็นอย่างไร ฉันไม่สามารถบอกได้

"ฉันได้รับคำบอกเล่าจากเธออีกครั้งหนึ่งในการนัดพบคืนนั้น และเธอได้พูดอย่างหนักแน่นและแน่ใจว่า 'ดิฉันไม่เห็นมีอันตราย

อย่างไรแล้ว เพราะท่านนิ่งอยู่ในวันพรุ่งนี้'

"แล้วเธอหัวเราะน้อย ๆ แสดงความดีอกดีใจมาก คล้าย ๆ เด็กได้ของเล่นใหม่ ส่วนฉันก็ต้องพลอยยิ้มตามเธอไปด้วย แต่ในใจไม่วายวิตกทุกข์ร้อนเลย

"'ดิฉันอยากไปเที่ยวหัวเมืองชายทะเลมานานแล้ว แต่คุณแม่ไม่ชอบไป เมื่อเราแต่งงานกันแล้ว เราต้องไปด้วยกันนะคะ' เธอพูดเยา ๆ มือขยับลูกกะดุมเสื้อของฉันหมุนเล่น

"ฉันเชยคางเธอเงยขึ้นเชิงสัพยอกแล้วตอบว่า 'ต้องเย็นอย่างนั้นแน่นอนเทียวยอดรัก ความปรารถนาของเธอคือความปรารถนาของฉัน'

"'คุณเสน่ห์' เธอเรียกเยา ๆ 'รักดิฉันคนเดียวใช่ไหม?'

"'พุทโธ่เอ๋ย! ใครจะรักหญิงอื่นอีกได้เมื่อมีขวัญใจหวานถึงปานนี้ คิดว่าฉันต้องเย็นบ้า ถ้าใครพรากเธอไปจากฉัน'

"ฉันต้องรับขวัญเธออีก และพูดรับรองว่า 'เรามีชีวิตดวงเดียวกัน'

"การไปหาคุณหญิงในวันรุ่งขึ้นทำให้ฉันพรั่นใจ เมื่อพูดกันถึงเรื่องอื่น ๆ สักครู่คุณหญิงก็บอกให้เธอไปเสีย เพราะต้องการจะพูดกับฉันโดยฉะเพาะ

"'ฉันได้ทราบข่าวว่า เธอกับแม่อัมพวันรักกัน' คุณหญิงเริ่มต้น

"ฉันตอบว่า 'ขอรับ เย็นความจริงทุกประการ กระผมรักเธอด้วยน้ำใสใจจริงด้วยความสุจริต'

"'ข้อนั้นฉันไม่สามารถทรายได้' คุณหญิงตอบน้ำเสียงกะด้าง 'ฉันรู้เพียงว่ามันเย็นการไม่สมควรอย่างยิ่งของอัมพวันที่จะไปรักกับใคร ถึงกับยินยอมจะแต่งงานก่อนความเห็นดีของฉันผู้เย็นมารดา สำหรับเธอ ฉันไม่เห็นเย็นความผิด และสมควรแล้วที่เธอจะรวบรัดความมีชัยไว้ทั้งหมด และขณะนี้ เธอก็ได้เปรียบเต็มตัว อัมพวันเหมือนปลาตัวใหญ่และเธอได้เหวี่ยงแหรวบตัวไว้ได้แล้ว การที่เธอคิดจะปล่อยนั้น ฉันไม่ฝัน นอกจากเจ้าปลาจะดิ้นรนออกได้เอง เมื่อมันรู้ว่าอยู่ในแหล่งอันตราย'

"ใบหูของฉันร้อนฉ่าด้วยความโกรธ เมื่อได้ฟังคำดูหมิ่นของคุณหญิง ไม่ต้องสงสัยเลย ถึงแม้สหายเองก็คงจะนึกออก คุณหญิงเปรียบฉันเหมือนชาวประโมงค์ และเตรียมจะล่าอาหารชั้นสำคัญ คุณหญิงเข้าใจว่าฉันเย็นคนจน จะต้องการอะไรเล่า นอกจากเงิน

จริง, เงินใครจะเกลียด แม้คุณหญิงเองซึ่งมั่งมีถึงปานนั้น ก็คงยังจะละโมภเงินอีกไม่ต้องสงสัย แต่สำหรับความรักของฉันที่มีอยู่ฉะเพาะคุณอัมพวัน จะยกขึ้นเปรียบเทียบกับเงินไม่ได้ มันมีค่ามากมายกว่ากันนัก แม้แต่ชีวิต ความสุข และอิสสรภาพก็ไม่เท่าเทียม

"'คุณหญิง ตัดสิน กระผม ผิด เสียแล้ว' ฉันตอบด้วยน้ำเสียงอ่อนน้อม พยายามพ้นความรู้สึกว่า คนที่ฉันกำลังพูดด้วยนี้ คือมารดาของ คุณอัมพวัน 'กระผมไม่มีเจตนาร้ายแรงถึงเพียงนั้น ขอ พระรัตนไตร จงเป็นพะยาน กระผมรักเธอด้วยความบริสุทธิ์ รักฉะเพาะตัวเธอ ไม่ได้คิดถึงความมั่งมี ความกรุณาของเธอ ความอ่อนหวานของเธอ เป็นสิ่งที่กระผมพึงประสงค์ยิ่งกว่า กองมฤดก นับแสนของเธอเสียอีก แต่ใครเล่าเขาจะเชื่อกระผม แม้กระผมจะพูด ถึงแม้คุณหญิงเอง แต่ความจริงมันเป็นอย่างนี้'

"'เปล่า! ฉันไม่ได้ติเธอ' คุณหญิงปฏิเสธ 'ลูกของฉันมันรนหาที่เอง และฉันรักเขามาก ฉันตามใจเขามากทุกอย่างเสมอ ทั้งเขาเองก็ประพฤติดี ไม่นอกรีดนอกรอย มาครั้งนี้ฉันควรตามใจเขาหรือไม่ดูเถอะ, เป็นสิ่งที่ยากมากแท้ๆ ฉันไม่สามารถวินิจฉัยได้โดยฉับพลัน ถ้าสมมุติว่าเธอเป็นฉัน และเธอคิดอย่างยุตติธรรมแล้วเธอจะเห็นว่าเป็นการลำยากโขอยู่'

"'จริงขอรับ คุณหญิง' ฉันคล้อยตาม 'เพราะ คุณหญิง ไม่รู้จัก กระผม ไม่รู้ใจกระผมว่าเป็นอย่างไร'

"'พอที เอาเป็นระงับกันไว้เพียงเท่านี้ก่อน ฉัน จะใช้ ความ ตริกตรอง อย่าง ละเอียด ละออก่อน แต่ฉันหวังน่าเธอเป็นสุภาพบุรุษคนหนึ่งที่จะไม่ผลาญเกียรติยศ หญิงสาว เล่น โดยหวังจะ แยล์คเมล์ อย่างเลวทรามเป็นแน่'

"เจ้าประคุณเอ๋ย! โลหิตฉันเดือดพล่านขึ้นมาในทันที พ่อเพื่อนรัก คนมั่งมีมักจะดูถูกคนจนอย่างนี้ หาว่าเป็นชาวประโมงค์บ้างละ, จะทำลายความบริสุทธิ์ของหญิง, เพื่อแบล็คเมล์บ้างละ, ไกลร้อยโยชน์แสนโยชน์เถิด ไม่ขอพบขอเห็นแล้ว พอแล้ว ฉันเจ็บช้ำน้ำใจพอแล้ว"

เสน่ห์ถอนใจเฮือกใหญ่ เพราะต้องเล่าเรื่องมาอย่างยืดยาว ลักษณะอาการทั้งหมดน้ำเสียงที่กล่าวทั้งหมด ซาบเข้าไปในหัวใจข้าพเจ้าอย่างลึกซึ้ง มักเป็นเช่นนี้แหละความรักระหว่างความมีกับความจน ออกจะดำเนิรไปได้ไม่สะดวกนัก และน้อยครั้งที่จะ

บรรลุผลสำเร็จ สำหรับเสน่ห์ ความพังพินาศแห่งความสุขคงจะมีความเย็นอยู่สืบมาจากการหมดหวังในความรักเย็นแน่ ๆ

"'ในนามแห่งลูกผู้ชาย'" เสน่ห์พูด "ฉันพูดต่อไป 'ในนามแห่งลูกผู้ชาย ขอคุณหญิงจงไว้วางใจเถิด กระผมจะไม่ทำการที่เลวทรามเช่นนั้น เย็นอันขาด และคุณอัมพวันเธอก็ไว้ใจกระผม และเชื่อมั่นในเกียรติยศของกระผมพอที่เดียว'

"คุณหญิงตอบว่า 'ข้อนั้นฉันทราบแม่อัมพวันไว้ใจเธอมาก และการชอบพอกันนี้ฉันคิดว่าคงดำเนิรมาเย็นเวลาไม่น้อย น่าติแม่อัมพวันเหลือเกิน แกเคยเย็นเด็กดีที่เดียว ไฉนจึงกลับกลายเย็นเช่นนี้ไปได้'

"ไม่ดี อา! ไม่ดีเพราะเหตุไร ถูกแล้วไม่ดีเพราะคุณอัมพวันเลือกคู่ไม่เย็น มาเลือกเอาฉัน หมาตัวเล็ก ๆ ผอมโซ มีแต่ซี่โครง ถ้าคุณอัมพวันเลือกคู่ที่มั่งมี ขี่รถยนตร์ปรู๊ดปร๊าด หันอกเชียบ แล้วจะเย็นอะไร ดีทั้งนั้น เมื่อฉันลาคุณหญิงแล้วก็รีบเดินกลุ้มออกมา หัวใจปวดร้าวและรุ่มร้อน ไม่ได้เหลียวดูอะไรทั้งหมด เมื่อผ่านสวนก็พบคุณอัมพวันกำลังรออยู่ เธอถามว่าเย็นอย่างไรบ้าง'

"'คุณหญิงพูดว่า เย็นการยากมากที่จะตัดสินลงไป' ฉันตอบด้วยน้ำเสียงแผ่วเบา 'ฉะนั้น ส่วนความหวัง เรามีน้อยที่สุด หรืออาจไม่มีหวังเลย คิดดูเถิด ฉันเย็นคนจนเธอเย็นคนมั่งมี กอบไปด้วยคุณสมบัติอันประเสริฐ ยากที่จะหาหญิงอื่นเปรียบปานได้ เย็นความสัตย์ ใคร ๆ ก็ต้องลงความเห็นเช่นนี้ ไม่ใช่เกลงเยินยอโดยปราศจากเหตุผล ฉะนั้นก็สูงเกินไป สูงที่เดียวสำหรับฉัน ไม่ผิดอะไรกับคำที่ท่านพวกจินตกวีกล่าวไว้ว่า 'กระต่ายหมายจันทร์' นั้นเลย อิกสักกี่ร้อยกี่พันชาติเล่าจึงจะสมหวัง เธอควรถือทางของเธอเย็นใหญ่ ฉันจะเย็นอย่างไรช่างมัน เย็นความดีของเธอที่จะดำเนิรไปตามทางอันควร เราไม่ควรรักกันเลย จริงนะ ถ้าเราไม่พบกันเสียแต่แรก ที่ไหนจะเกิดเรื่องเช่นนี้ ที่ไหนฉันจะต้องทนทุกข์เวทนาอย่างนี้'

"เธอยืนอึ้งตะลึงตะไล มองดูฉัน สายตาของเธอเต็มไปด้วยความแปลกใจ แล้วก็มองลงต่ำ ยกมือขึ้นขยี้ไหล่ทั้งสองของฉันไว้

"'คุณเสน่ห์ คุณพูดอะไรอย่างนั้น ให้ดิฉันไปตามสภาพของดิฉัน โดยปราศจากคุณน่ะหรือ? คิดดูซิคะ ดิฉันจะได้รับความเปลี่ยวเปล่าเพียงไร เย็นไปไม่ได้ดอกค่ะ ดิฉันจะไม่ยอมอย่างเด็ดขาด เราต้องนึกถึง

ความรักของเราให้มากนะคะ'

"'ความรัก!' ฉันเดิรำพึงถึงความรัก มาตลอดทาง 'ความรัก' สิ่งนี้จะเป็นประโยชน์อะไรกับเราบ้าง อนิจจา! มันก็เป็นความเปล่า ๆ ทั้งนั้น"

"เราไม่ค่อย มีเวลาพบกัน เหมือนแต่ก่อนอีก เพราะคุณหญิง คอยระแวดระวัง และคอยกักตัวเธออยู่ทุกขณะ อาแส รู้เรื่องนี้ แกมองดูฉันอย่างสงสาร แล้วพูดว่า 'พ่อเสน่ห์ ความรักอย่างนี้ ก็คือความทรมาน"

"วันหนึ่ง คุณหญิงมีจดหมายมาถึงฉันว่าต้องการพบฉันโดยธุระสำคัญ เมื่อฉันไปถึงอัมพวันวิลลา ตามความนัดหมายของคุณหญิงนั้น คุณอัมพวันไม่ได้อยู่บ้าน ไปธุระเสียฉะนั้น ฉันจึงเผชิญหน้ากับคุณหญิงโดยฉะเพาะ

"คุณหญิงนั่งอยู่บนเก้าอี้ยาวตัวงามในห้องรับแขก สาวใช้นั่งอยู่ข้าง ๆ เมื่อเห็นฉันก็บอกให้สาวใช้ไปเสีย และยิ้มตอบการเคารพของฉัน ไม่มีการเคียดแค้นในกิริยาท่าทาง แต่ทว่าดวงตาที่มองฉันนั้นมีความหมายอย่างไรพิกล.

"'เธอคงแปลกใจมาก นายเสน่ห์ ที่ฉันต้องการพบเธอครั้งนี้' คุณหญิงเอ่ยอารัมภกถา 'แต่เป็นความสำคัญมากทีเดียว เกี่ยวด้วยเกียรติยศของ อัมพวัน และต้องอาศัยการช่วยเหลือของเธอโดยตรง ที่จะดำรงเกียรติยศของแม่ อัมพวัน ด้วย เธอจะยินดีช่วยไหม เธอรักแม่ อัมพวัน พอที่จะช่วยดำรงเกียรติยศเข้าหล่อนหรือไม่?'

"คุณหญิงเล่นไม้มีดกับฉันแล้ว จริงไหม กาพย์ที่รัก ถึงแม้เป็นเธอ เธอก็คงกลุ้มกลุ้มไม่ผิดอะไรกับฉันขณะนั้น.

"'คุณหญิงจะไม่บอกให้กระผมทราบก่อนหรือครับ' ฉันถาม 'และทำไมเมื่อมีการเกี่ยวด้วย เกียรติยศ ของ คุณ อัมพวัน ที่จะต้องให้ช่วยเหลือแล้ว ทำไมเธอจึงไม่บอกให้ผมทราบเสียก่อนบ้าง'

"ดวงหน้าของ คุณหญิงที่ยิ้มย่องเหือดหายไปทีละน้อย กลับเป็นโศก แล้วก็สั่นศีรษะช้า ๆ พร้อมกับพูดว่า.

"'แม่อัมพวันไม่รู้ ไม่สามารถจะรู้ และในหน้าที่ ๆ ฉันเป็น มารดา ฉันจะต้องพยายามป้องกัน ฉะนั้นจึงได้ขอร้องเธอ เพราะเธอมีโอกาสช่วยได้ทีเดียว'

"ฉันอึกอักไม่รู้จะพูดอย่างไร นึกแล้วนึกเล่า ในที่สุดก็ตัดสินอย่างใจบ้าตอบว่า.

"'ถ้าเป็นการรักษาเกียรติยศชื่อเสียงของคุณ อัมพวัน จริงแล้ว กระผมยอมทำทุก

ประการ'

"'ยังงั้นซิ พ่อหนุ่มน้อย' คุณหญิง ว่า 'แต่บางที มันอาจทำให้เธอ เจ็บปวดหัวใจมากก็ได้ คือว่า ฉันขอให้เธอไปเสีย จากแม่ อัมพวัน และพยายามทำให้ แม่อัมพวัน ลืมเธอ'

"ฉันรู้สึกอย่างไรขณะนั้น เดี๋ยวนี้เมื่อระลึกถึง ฉันก็ยังรู้สึกอย่างนั้น แต่ฉันไม่สามารถพูดอธิบายได้ สมองของฉันปวดร้าว นัยน์ตาพร่าพราย หัวใจเต้นแรง คอหอยตีบตัน ไม่สามารถจะพูดอะไรออกมาได้เลย.

"คุณหญิงได้กล่าวต่อไปว่า 'เธอไม่คิดบ้างเลยหรือว่า การที่แม่อัมพวัน รักกับเธอ และจะแต่งงานกับเธอนั้น ต้องทำให้เจ้าหล่อนเสียเกียรติยศ และชื่อเสียงเพียงไร แม่อัมพวันมีเพื่อนฝูงที่มีศักดิ์สกุลสูงมากมาย และตัวเจ้าหล่อนเอง ก็เป็นถึง ลูกพระยาที่มีเกียรติยศ ฉันไม่กล้าพอที่จะออกบัตร เชื้อเชิญ เขาเหล่านั้นมาในการสมรสระหว่างแม่อัมพวันกับเธอได้จริงอยู่ เธอเป็นคนดีที่ฉันเห็น เป็นสุภาพบุรุษแท้ แต่ถึงแม้เธอจะดีเพียงไร เธอก็ยังอยู่ในชั้นกลาง คุณสมบัติ อันดีงามของเธอ ไม่สามารถส่งเสริมเธอให้ลอยเด่น เทียมบ่า เสมอไหล่ แม่อัมพวัน ได้ หน้าที่ แม่อัมพวัน จะถูกตัดการสมาคม หรืออย่างน้อย ก็เป็นที่ดูหมิ่นถิ่นแคลนในบรรดาญาติมิตร ผู้ที่รู้จักมักคุ้น สำหรับขณะนี้ แม่อัมพวัน หาเห็นไม่ เพราะเจ้าหล่อนกำลังตายอด ด้วยความรัก และแม่อัมพวัน รักเธอ มาก เพียงไร ฉันย่อมทราบฉันเห็นอกที่เดียว แต่ความสงสารของฉันนี้ไม่มีอำนาจพอที่จะทำได้ ฉันปล่อยให้อัมพวันให้เสียเกียรติยศ นายเสน่ห์ โปรดคิดดู ตามที่ฉันพูดนี้ เธอก็คงมีวิจารณญาณดีพอมิใช่หรือ ไม่น่าที่จะให้ ฉันต้อง อธิบาย อะไรยืดยาวไป โดยมิยังควร เธอควรปลีกตัวไปเสียจาก แม่อัมพวัน ทำให้เจ้าหล่อนลืมเธอ แล้วเจ้าหล่อน ก็จะเป็นอิสสระเป็นสุขในสมาคมชั้นเดียวกัน เจ้าหล่อนควรได้สามีที่ดี ด้วยประการทั้งปวง แต่ข้อสำคัญ ก็คือ แม่อัมพวัน ได้หมั้นกับคุณ กำจร ศิริเดช แล้ว เธอจะว่ายังไง ถ้าเธอช่วยได้ครั้งนี้ เธอ ต้องการจะให้ฉันช่วยอะไร ตอบแทน โปรดบอก, ฉันยินดีช่วย สุดความสามารถ'

"'คุณ อัมพวัน หมั้นกับนาย กำจร' ฉันกล่าวลอย ๆ.

"'จ๊ะ, เป็นดังนั้น คุณกำจร คือใคร เธอคงทราบบ้างกะมัง.'

"'ผมไม่เอา ใจใส่ ในการที่ทราบ มา แล้วหรืออยากจะทราบอีกนัก' ฉันตอบด้วยความ

แค้น ‘แต่ผมอยากทรายเพียงว่า คุณอัมพวันหมั้นกับเขาด้วยความเต็มใจหรือ?’

“‘อ๋อ แม่อัมพวันไม่ทราย เย็นความตั้งใจของฉันมานานแล้ว และแม่อัมพวันจะทรายในเร็ว ๆ นี้.’

“‘คุณหญิงเห็นว่าเย็นการยุตติธรรมดีพอแล้วหรือ?’ ฉันถาม

“‘เย็นการดีพอที่จะรักษาเกียรติยศของแม่อัมพวันทีเดียว’ คุณหญิงตอบหน้าเฉยตาเฉย.

“‘ทำไมคุณหญิงจึงไม่ขอร้องคุณอัมพวันโดยตรงให้ลืมกระผม และเลิกรักกระผมเล่า ถ้าคุณอัมพวันเขียนจดหมายไปถึงกระผม มีความเพียงว่า ‘**ความรักของเราขอให้ยุตติไม่มีการเกี่ยวข้องกันอีก**’ เท่านี้แล้ว กระผมก็จะหันหน้าเดิรไปตามยถากรรม และจะไม่กลับมาอีกเลย’

“คุณหญิงยังพูดกับฉันอย่างอ่อนหวานอีกว่า ‘โธ่, นายเสน่ห์เอ๋ย ฉันบอกแล้วไม่ใช่หรือว่า เธออาจสามารถทำได้คนเดียวเท่านั้น ฉันจึงสู้บรรยายให้เธอฟัง แม่อัมพวันขณะนี้ไม่ใช่เด็กที่ว่านอนสอนง่ายเสียแล้ว ฉันไม่สามารถหักห้ามความรักของหล่อนได้ หล่อนยังเย็นเด็ก ยังไม่รู้จักค่าของความรัก พอเริ่มรักครั้งแรก ก็ปล่อยจิตต์ใจเย็นทาสรักเสียหมด ถ้าฉันกำจัดโดยตรง แม่อัมพวันน่าจะอกแตกตาย แต่ครั้นฉันจะไม่ทำก็ไม่ได้ เพราะมันเกี่ยวด้วยวงศ์ตระกูล เกี่ยวด้วยเกียรติยศของตนเอง แม่อัมพวันลูกยอดหัวใจคนเดียวของฉัน และเย็นยอดรักของเธอ โดยความหวังดีต่อคนที่เรารัก เราจะไม่ร่วมมือกันกำจัดสิ่งที่ไม่ดี อันจะมาแปดเปื้อนเขาหรือ’

“‘คุณหญิงไม่คิดถึงอกกระผมบ้าง’ ฉันพูดอย่างหมดหวัง ‘คุณหญิงพูดเล่นตามชอบใจ ความรักของกระผม จะไม่ฆ่ากระผมบ้างเลยหรือ คุณหญิงเอาแต่ได้.’

“‘คิดดู’ น้ำเสียงของคุณหญิงแสดงความกรุณาปราณี ‘เธอเย็นผู้ชาย มีน้ำใจกล้าแข็ง สามารถระงับความเศร้าโศกได้ง่ายกว่า และฉันมีอุบายที่จะทำให้อัมพวันต้องคลายรักเธอ ต้องลืมเธอในที่สุด แล้วหล่อนก็จะมีความสุขในสมาคมของหล่อน ส่วนการที่เธอจะแต่งงานกับหล่อนโดยเปิดเผยนั้น ฉันทำไม่ได้ และจะไม่ยอมทำอย่างเด็ดขาด จะมีทางเดียวเท่านั้นก็หนีไปด้วยกัน ฉันเชื่อว่าเธอมีอำนาจอาจทำได้ทีเดียว เพราะเวลานี้เท่ากับเธอกำเอาชีวิตและหัวใจแม่อัมพวันไว้ในมือ เธอจะยื้นหรือแปรรูปให้เย็นอะไรก็ได้

แม่อัมพวัน จะต้อง ทำ ตาม ใจ เธอ ทุก ประการ แม้จะเป็นการ ล้างผลาญเกียรติยศ ถึง เพียงนั้น แต่ฉันหวังว่า เธอคงไม่กระทำไม่ใช่หรือ ในฐานที่เธอเป็น สุภาพบุรุษ ด้วย หัวใจอัน แท้จริง ก็ฉะนั้นแล้ว เธอจะทำอย่างไรได้ ถ้าหากเธอทำลงไป การล่วงเลยไปแล้ว แม่อัมพวันรู้สึกตัวได้ ก็จะเสียใจภายหลัง แต่สายเสียแล้ว ที่จะกลับตัว ในที่สุดก็ต้องปล่อยไปตามยถากรรม ความทุกข์ ความโศกเศร้าก็จะเกิดขึ้น ญาติมิตรก็จะไม่คบค้าสมาคม จะไม่เป็นที่นับหน้าถือตา ความหวังต่าง ๆ ก็จะอันตรธานไปสิ้น ขณะนั้น ความสุขจะไม่เหลืออยู่เลย เธอมองไม่เห็นภาพนั้น ๆ บ้างเลยหรือ เธอควรจะคิดบ้าง แล้วไตร่ตรองดูให้ถูกต้องตามหลักการบ้างซิ'

"'พอแล้ว ๆ' ฉันต้องทะลุขึ้นกลางปล้อง 'ขอ คุณหญิง อย่าได้ฆ่า กระผมเสียด้วยคำพูดเช่นนี้'

"'ฉันพูดให้เธอเห็น' คุณหญิง อธิบายต่อไป 'เธอ ควรปล่อยตัว แม่อัมพวัน เป็นอิสสระ และทำตามอุบายของฉัน ส่วนรางวัล----'

"'ความรักของผม มีค่าป่านชีวิต มีค่ายิ่งกว่าสมบัติ ของมหาจักรพรรดิ คุณหญิง อย่าพูดถึงรางวัล' ฉันพูดตัดบท

"'งั้นก็เพื่อความรัก, เพื่อรักษาเกียรติยศของหญิง ที่เธอรักก็แล้วกัน' คุณหญิงพูดแก้

"'กระผมจะทำอย่างไรเล่า?' ฉันถามโดยไม่ได้ มีความมุ่งหมาย

"'อีกเจ็ดวันฉันจะทำบุญฉลองวันเกิดที่นี่' คุณหญิงว่า แล้วก็มลงบอกอุบายให้ฉันทราบ.

"กาพย์เพื่อนที่รักของฉัน ถ้าฉันมีอำนาจทำได้ ฉันคงฆ่าเขาเสียแล้ว คุณหญิง คนนั้น, อุบายของเขา, เป็นการลงโทษ, เป็นการทรมานฉัน, ฉันคนเดียว และผลทั้งหมดจะเป็นความดีความงามแก่หญิงที่ฉันรักปานชีวิตจิตต์ใจ ตามที่เขาพูดนั้นจริงหรือ.

"'ฉันตรองมานานแล้ว เห็นว่าไม่มีทางอื่น และฉันเห็นว่า เหมาะดีด้วยประการทั้งปวง ฉันไม่ต้องการให้เธอรับปากเดี๋ยวนี้ดอก นำเอาไปคิดเสียก่อน แต่อย่าลืมคิดว่า ทั้งหมดเป็นการกระทำ เพื่อ แม่อัมพวัน' เป็นคำอธิบายเพิ่มเติมของ คุณหญิง.

"คุณหญิง พูดแล้ว ก็ลุกขึ้น และฉันก็ลากลับ พร้อมด้วยความทุกข์ทรมานอันหนาหนัก เป็นแน่ที่เธอจะต้องสงสัยในกลอุบายที่คุณหญิงยุยงส่งเสริมฉัน ถ้าเช่นนั้นแล้ว ขอเธอจงอดใจไว้ก่อน จงฟังความที่จะได้เล่าแสดงถึง

บทบาทของฉันต่อไป แล้วจะเห็นว่าฉันมีความสามารถในทางเล่นละครไม่น้อยเหมือนกัน.

"ฉันนั่งนิ่งอยู่ในห้องที่ทำงานแต่ผู้เดียว ภาพอันงามของคุณอัมพวัน ที่ฉันพยายามวาดไว้อย่างประณีตตั้งอยู่ไม่ห่าง แสงไฟฟ้าฉายต้อง มองดูราวกับเธอมานั่งอมยิ้มอยู่ ณ ที่นั้น ฉันพิศดูแล้วก็สะท้อน อนิจจา, ฉันนี่เองหรือจะเป็นผู้ทรยศต่อความรักของเธอ, ฉันนี่หรือจะทำให้ชีวิตของเธอเจ็บช้ำ และสำหรับฉัน ฉันก็น่าจะฆ่าตนเองอย่างแน่ ๆ ฉันซบหน้าลงกับแขนแค้นใจ แทนจะร้องไห้ จนน้ำตาเย็นสายเลือด ทันใดนั้นเด็กคนใช้ก็ยื่นหน้าเข้ามาบอกว่ามีคนมาหา ขณะนั้นเป็นเวลาใกล้จะสามทุ่มแล้ว ฉันแปลกใจว่าจะเป็นใครกันหนอพอยันขึ้นประตูก็เปิดออก คุณอัมพวันย่างเท้าเข้ามาด้วยอาการอันร้อนรน.

"'คุณอัมพวัน!' ฉันขานชื่อเธอด้วยความแปลกใจ.

"'ค่ะ, คุณเสน่ห์แปลกใจหรือคะที่ดิฉันมาหา ดิฉันคิดถึงเหลือเกิน ที่ดิฉันหนีมาจากงานที่บ้านคุณหลวงบริบูรณ์ฯ' เธอพูดพลางเดินเข้ามาใกล้ 'คุณพี่หน้าซีดเซียวมาก มีเรื่องอะไรหรือคะ โอ! ดิฉันคิดว่าคงมีแน่ๆ'

"ฉันพยายามแค่นหัวเราะพร้อมกับปฏิเสธดูเหมือนเธอจะไม่เชื่อและพูดตัดพ้อว่า 'คนเราถ้ารักกันจริงแล้ว เมื่อมีความทุกข์ก็ควรบอกกันจะได้ช่วยกันแก้ไข'

"ฉันต้องจับมือเธอไว้และบีบแน่นด้วยความรัก พร้อมกับพูดว่า 'ยอดรักของเสน่ห์ ถ้าฉันมีความวิตกทุกข์ร้อน ความวิตกทุกข์ร้อนนั้นก็มิใช่เรื่องอื่น นอกจากความรักของเรา'

"เธอทำตาพองโตพร้อมกับยิ้ม พูดว่า 'ดิฉันไม่เห็นจะน่าวิตก คุณแม่จะต้องตามใจดิฉันทุกอย่าง'

"ฉันถอนใจ ไม่เห็นจริงในคำพูดของเธอเลย แสงไฟขณะนี้ส่องจับหน้าเธอเป็นนวลใย เธอแต่งการด้วยชุดสีเขียว ประดับอาภรณ์อื่น ๆ พอสมควร แต่ความงามตามธรรมชาติของเธอนั้น สุดที่ฉันจะกล่าวชมได้ ฉันควรจะทำตามคำขอร้องของคุณหญิงเขียวหรือ' ฉันจะกล้าขยี้ชีวิตของฉันด้วยมือตนเอง เขียวหรือ, ทั้งหมดเป็นความคิดอันกำลังปั่นป่วนอยู่ในหัวใจ ดวงหน้า นัยน์ตา ปากคอแก้มและคาง รูปทรงอย่างนั้น อกทั้งผิวพรรณอย่างนั้น. จะหาอีกไม่ได้แล้วในชีวิต ทั้งมรรยาทและความสุภาพอ่อนหวานก็ดีเกินที่ฉันจะฝัน กับข้อสำคัญก็คือความรักที่เธอมีต่อฉันนั่นแหละ คิดว่าใครในโลกนี้จะไม่กระทำเช่นฉันเลย ฉันเหมือนกับ

ตัวเต่าที่ปล่อยให้เขาจูงหมูกเล่นด้วย ลมปากง่าย ๆ ควรแล้วหรือ?

"ลมได้พัดมาแต่อ่อน ๆ กลิ่นโมกที่ข้างหลังบ้านฟุ้งตระหลบอยู่ เรากำลังยืนอยู่ด้วยกันใกล้หน้าต่าง พระจันทร์พึ่งจะลอยเลื่อนออกจากก้อนเมฆ กลิ่นหอมของเธอซาบซึ้งเข้าไปในหมูกของฉัน.

"'ดิฉันฝันถึงความสุขเสมอ' เธอพูดค่อย ๆ พลางเอนศีรษะพิงกับไหล่ของฉัน 'ดิฉันไม่เคยกลัวเลยว่า จะเกิดความทุกข์ อะไร ๆ ทั้งหมดอยู่ที่ดิฉันคนเดียว ฉะนี้แล้ว คุณพี่ยังจะกลัวอะไรอีกเล่า'

"ทั้งความปลื้ม—ทั้งความเศร้า—ทั้งความปวดร้าวบ้วนอยู่ในหัวใจของฉันขณะนั้น ฉันปลื้มเพราะเธอรักฉัน, เศร้าเพราะจะต้องระทมทุกข์และปวดร้าว เพราะความทุจริตที่ฉันจะกระทำทุจริต, ถูกทีเดียว มันเย็นความทุจริตอันแสนร้าย ถ้าฉันฉลาดพอ ฉันคงไม่ปล่อยให้สิ่งที่ควรจะได้ สิ่งที่เยี่ยวยาชีวิตต้องศูนย์สิ้นไปเสียอย่างมีมีวันกลับคืนมา คุณ อัมพวัน ยอมอยู่ในวงแขนของฉันแล้ว ด้วยความเต็มใจ จะไม่มีใครสามารถมาแย่งชิงไปได้อย่างเด็ดขาด เย็น คนอื่น เขาจะไม่ แสดง ความบ้า อย่าง ที่ฉันแสดงนั้นเลย ทุกคนที่มีความคิด คงต้องฉวยความฉลาดพลันที่จะรวบรัดความดี ความมีโชค, ความสุข, ความอะไรต่ออะไร ซึ่งล้วนแล้วแต่เย็น คุณ สมบัติ ของ สวรรค์ไว้ ใน กำ มือ อย่างแน่ ๆ ส่วนฉันชิหาทำเช่นนั้นไม่ ฉันปล่อยให้ โอกาส อันดีงาม ต้อง หลุดลอยไปเสีย ด้วยความเขลา.

"'ไปกับฉันเถิด—ไปกับฉัน เราไปด้วยกันสู่ดินแดน แห่ง ความสุข — ดินแดน แห่ง ความรัก' ถ้าฉันพูดเพียงเท่านี้ เธอจะไม่ขัดขืนเลยแล้วอย่างนั้น ฉันจะเย็นอย่างไร.

"ในที่สุดฉันก็พาเธอไปส่ง เธอมาอย่างไรเมื่อกลับคงเย็นอย่างนั้น บริสุทธิ์เหมือนหยาดน้ำค้าง ทั้งฉันและเธอ ทุก ๆ วินาทีที่ล่วงไป ฉันพยายาม วินิจฉัยในเรื่อง เกียรติยศของ คุณ อัมพวัน และคำแนะนำของ คุณหญิง ทั้งในเวลานั่ง, เวลานอน, เวลากิน, ฉันคิด, คิดและคิด แต่ผลก็คือ ความเปล่า ความลังเล ความไม่ตกลง.

"ห้าคืนและห้าวัน ล่วงเลยไป ตราบใดที่ยังมีความรู้สึกอยู่ ตราบนั้น ความคิดก็ยังคลุ้มคลั่งอยู่ในสมองของฉัน และมันเย็นด้วยความบ้า ไม่ใช่ความคิดถูก และมันเย็นโชคของฉันแล้ว ในที่สุดเมื่อพยายามหาเหตุผล พยายามมอง ลงไป ให้ซึ้ง ฉัน ก็เห็นว่า คำพูดของ

คุณหญิง น่าจะเย็นจริงทั้งหมด และอุปเท่ห์ของ คุณหญิง ก็คือ พอที่ฉันจะปฏิบัติตาม พอตัดสินใจ เด็ดขาด ก็โทรศัพท์ ไปบอก คุณหญิง เทียวว่า ฉันตกลงแล้ว ฉะนั้น ในเย็นนั้นเอง ก็ได้รับ บัตรเชิญ ไปใน งาน ฉลอง วันเกิด ของ คุณหญิง.

"หัวใจของฉัน เต้นแรง เต้นจนรู้สึกว่า กะทบซี่โครงอย่างหนัก ความวิงเวียนทำเอา ฉัน ต้องเซไปปะทะเข้า กับรั้วสะพาน ข้ามคูเข้าสู่ อัมพวันวิลลา เย็นวันนั้น เย็นวันสำคัญที่สุด ในชีวิต ซึ่งจะลืมเสียมิได้เลย อย่างไรก็ดี ฉัน พยายามกัดฟัน พยายามนำความแกล้วกล้า มาสู่ดวงใจ และก้าวเข้าไปอย่างอาจหาญ คุณ อัมพวัน ได้วิ่ง ออก มา ต้อนรับ ด้วย ความยินดีล้นเหลือ ฉันพยายามฝืนยิ้มตามเธอ ด้วย อาการแร้นแค้น ไม่กล้าสบสายตาเธอ เพราะ เกรงว่า เธอจะขัยอาการพิรุธได้.

"มีแขกเหรื่อเผื่อหน้าที่สนิทสนมกับคุณหญิง และคุณอัมพวันพร้อมทั้งญาติมิตรมาประชุมกัน มากหน้าหลายตา ทั้งหญิงทั้งชายล้วนแต่เย็น บุคคลชั้นสูง ทรงไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์เกียรติคุณ แต่งกายงดงาม และสุภาพ แต่ในจำนวนนั้น มี นาย กำจร ศิริเดช ด้วยคนหนึ่ง เมื่อ คุณหญิง แนะนำให้ เรารู้จักกัน เราต่างน้อมศีรษะให้กัน อย่างมีเลศ เขามองฉันเย็นเชิงค้อน ๆ มีอาการถือตัวในที แต่ฉันไม่นึกอะไร เพราะพยายามจะเอาชัยชะนะตนเองเท่านั้น สายตาของ นาย กำจร เต็มไปด้วยความหึงหวง เพราะเหตุที่ คุณ อัมพวัน คอยติดอยู่กับฉันเสมอ คนอื่น ๆ ก็ดูเหมือนจะพากัน แปลกใจ เพราะคอย จับตาดู เรา แต่ ฉันทำเย็นทองไม่ รู้ร้อน.

"กาพย์เพื่อนที่รัก นี่แหละเย็นยทยาทของ ฉัน เย็นฉาก ที่ฉันต้องแสดง โดยเต็มความ สามารถ เมื่อการรับประทานอาหารได้ล่วงเลย ไป ไฟฟ้านวลจ้าทั่วบริเวณ เสียงดนตรี ดัง เสนาะท่ามกลาง การพูดซุบซิบ ของสตรี การ หัวเราะ และ พูดจาตลก คะนอง ของ สุภาพ บุรุษอีกฝ่ายหนึ่ง ฉันแกล้งทำเมา, แกล้งทำ เย็นพูดไม่ได้ภาษา, แกล้งแสดงกิริยาอย่าง ไพร่ คุณ อัมพวัน มองดูฉัน ด้วยความรู้สึก แปลก ส่วนนาย กำจร และ คุณหญิง ดูเหมือน จะมีความพอใจมาก ภายนอกขณะนั้น นาย กำจร และฉันสนิทสนมกันที่สุด เหมือนเย็น เพื่อนกันมาสักสิบปีก็ไม่ปาน ฉันแกล้งทำ เย็นไม่เอาใจใส่อะไรกับคุณ อัมพวัน เลย และ นาย กำจร ได้แนะนำให้ฉันรู้จักกับหญิงสาว คน หนึ่ง ชื่อ สัมพันธ์ ลูก คุณหลวงคุณพระอะไร ก็ลืมเสียแล้ว ฉันแสร้งทอดสนิทกับหล่อน

ซึ่งตามธรรมดาแล้ว ก็ยากที่ฉันจะทำได้ ทั้งหมดที่ฉันปฏิบัติไป เย็นชะนวนอย่างแรงพอหวังผลได้ว่า จะลุกลามไหม้ไปอย่างรวดเร็ว สายตาทุก ๆ คนพากันเพ่งจ้องมองดูฉัน เย็นสายตาแห่งความดูหมิ่นถิ่นแคลน ความตำหนิความทะนงตน เย็นอันว่า ฉันแสดงบทบาทสมหวังคันหนึ่งละ ฉะนั้น ต้องกระทำให้บรรลุเสียโดยเร็วพลัน ฉันเหลือบเห็น คุณ อัมพวัน หน้าซีด ท่าทางตื่นตกใจ พยายามจ้องฉัน และจะเดิรตาม แต่ คุณหญิง กันไว้เสีย จึงหมดโอกาส พอถึงเวลาสำคัญ ฉันทำเดิรเซปะทะโต๊ะงามตัวหนึ่ง ซึ่งมีเครื่องแก้ว วางอยู่ ล้มลง เครื่องแก้วก็แตกกระจาย ส่วนฉันก็ยืนท้าวสะเอวมองดู คล้ายสนุกสนานเต็มที.

"'ผ่าซิ, มันไม่ใช่ความผิดของผมเลย' ฉันหันไปพูดกับ นาย กำจร ด้วยสำเนียง อ้อแอ้ 'มันกิดเกะกะนัก งั้นไม่ใช่หรือ คุณ?'

"นาย กำจร ยิ้มแห้ง ๆ แล้วหลบสายตา ปากมุบมิบพูดอะไรไม่ได้ยิน ฉันแกล้งหัวเราะด้วยเสียงอันดัง ถูกแล้ว ขณะนั้น ฉันเย็นตัวละครที่สำคัญที่สุด เสียงซุบซิบได้มีอยู่ทั่วไป.

"'เสียใจคุณ สัมพันธ์ที่รัก' ฉันหันไปพูดกับสุภาพสตรีคนนั้น 'หวังว่าคุณคงไม่ถือโทษ เราจะไม่ไปคุยกันในสวนหรือ ผมมีกิจส่วนตัวที่จะพูดสักเล็กน้อย' แล้วฉันก็เซเข้าไป โอบแขนจะพาออกเดิร แต่ฉันกลับถูกตบหน้าอย่างแรง และได้ยินเสียงตวาดว่า 'แกบ้า!'

"ฉันหัวเราะต่อคำปรามาท และยืนหมุนอยู่กลางห้อง มีพวกสุภาพบุรุษหลายคน ขยับจะเดิรตรงมาหาฉัน แต่นาย กำจร ห้ามไว้ แล้วเขาเดิรเข้ามาคนเดียว คุณหญิง ยืนประคอง คุณ อัมพวัน อยู่อีกทางหนึ่ง แต่ฉันไม่กล้ามองดูตรง ๆ เลย คนอื่น ๆ พากันยืนตะลึงเงียบสงัด ฉันรู้สึกว่า ไม่เย็นฉัน ทั้งสมองทั้งหัวใจ ทั้งความรู้สึก ดูเหมือนจะอันตรธานศูนย์หายไปแล้ว.

"'ผมเสียใจมากที่ต้องขอเชิญคุณออกไปจากบ้าน' นาย กำจร พูดอย่างฉาดฉาน 'ไม่คิดเลยว่า คุณจะมีมรรยาทเลวถึงเพียงนี้ เท่าที่คุณแสดงมา เย็นการพอเพียงแล้ว และเย็นความประสงค์ของ คุณหญิง ไม่พึงประสงค์ให้คุณเหยียบ อัมพวันวิลลา อีกต่อไป เข้าใจยัง?'

"ฉันยิ้มแสยะเข้าไปหาเขา ถามเขาว่า นักคุณเข้าใจหรือยังว่า ผมกับคุณ อัมพวัน มีการเกี่ยวข้องกันเย็นส่วนตัว และผมมีหน้าที่ ๆ จะเข้ามาเสมอ' แล้วฉันก็หันไปโค้งคำนับ คุณ

อัมพวัน ซึ่งกำลังก้มหน้าสะอื้นอยู่ในวงแขนของคุณหญิง.

“แปลกใหร็อ! กาพย์ที่รัก อา! มันไม่น่าจะแปลกใจเลย ฉันได้แสดงบทบาทได้อย่างสนิทสนมที่สุด จนเดี๋ยวนี้ฉันยังนึกแปลกใจไม่หายว่า ฉันได้ทำไปแล้วได้อย่างไร ขณะนั้น ฉันทำตนคล้ายนักเลงสุราที่เมาหยำเปคล้ายคนที่มีความประพฤติเลวทราม ไม่เคยเข้าสมาคม ขาดการศึกษา ขาดการสุภาพและทั้งหมด เย็นกะจกฉายให้เห็นถึงอุปนิสสัยอันแท้จริงด้วย แต่เพื่อนเอ๋ย หัวใจของฉันนั้นร้าวระบมปานกลัดหนอง ทุกคนคงไม่มีใครทราบความจริง เว้นแต่คุณหญิง กับนายกำจร ว่าฉันเย็นอย่างไร ฉันได้ใส่หน้ากากให้คุณอัมพวันดู แสดงความเลวของฉัน ความไม่คู่ควรกับเธอให้เธอเห็น และทำให้เธอเกลียดฉัน—ลืมฉัน เสียใจในการที่หลงรักคนเลว ๆ เช่นฉัน และดีใจในการที่รีบสลัดหนีไปเสียได้ เพราะฉันชิงแสดงให้เธอเห็นเสียก่อน.

“เหมาะมาก เย็นบทบาทที่ดีซึ่งคุณหญิงเย็นคนวางแผนขึ้น เพื่อให้ฉันแสดง นายกำจรได้กะซากฉันหันกลับไป พร้อมกับยกมือชี้ไปที่ประตู.

“‘ออกไปเดี๋ยวนี้’ เขาบงการ ‘มิฉะนั้นฉันจะเรียกคนใช้มาเฉดหัวแกไป’

“ฉันตอบว่า ‘ก็ดี’ ฉันจะได้พักผ่อนร่างกายเสียบ้าง แล้วจึงเดินโซเซออกไปจากบ้านโดยมิได้ปรายตาดูหรือหันหลังกลับมาดูอีกเลย.

“หัวใจฉันตายแล้ว นับแต่ย่างเท้าออกจากธรณีประตู อากาศข้างนอกเย็นเฉียบ ดวงดาวนับหมื่นพันส่องแสงระยับอยู่ท่ามกลางนภากาศ ฉันเดิร—เดินดุ่มไปคนเดียวไม่เหลียวหลัง จนไปไกล และเห็นว่าไกลพอแล้ว จึงค่อย ๆ หมุนตัวกลับเพ่งจ้องอัมพวันวิลลา พร้อมด้วยอาการถอนใจ.”

เสน่ห์เล่าถึงตอนนี้ก็เอนกายพิงเก้าอี้ มิดวงตาอันเยิ้มไปด้วยน้ำตา.

“เธอสามารถถึงเพียงนั้นเชียวหรือ?” ข้าพเจ้าเอ่ยถามด้วยความสมเพช “เธอสามารถสละความรักเพื่อเกียรติยศของหญิงที่เธอรักเทียวหรือ?”

“ตามที่ฉันเล่ามานั่นแหละ” เขากล่าวตอบ “แล้วชีวิตฉันก็เฉาลงในทันใดนั้นเอง”

“คุณอัมพวันเห็นอย่างไรบ้าง?” ข้าพเจ้าถาม.

เสน่ห์ยกมือขึ้นช้า ๆ “เดี๋ยวก่อน, ฉันจะเล่าต่อไป รุ่งขึ้นอีกสองวันหลังจากฉันได้ฆ่า

ความสุขของตนเองแล้ว ฉันได้รับซองใส่ธนบัตรจำนวนหนึ่ง จาก คุณหญิง กลับโดยเร็ว และในเย็นวันนั้นเอง ก็ได้รับจดหมายอีก มีข้อความยืดยาว ในตอนหนึ่งกล่าวว่า 'การปฏิบัติของเธอนั้น เป็นผลอย่างประเสริฐ แม่อัมพวัน เชื่อมั่นตามเหตุผลแล้วว่า เธอเป็นคนเลวทรามจริง และยินยอมจะแต่งงานกับคุณ กำจร แล้ว กำหนดในเดือนหน้า ความจริง ฉันสงสารเธอมาก เธอเป็นสุภาพบุรุษ พร้อมทั้งกายวาจา และใจ และเห็นว่า เธอรัก แม่อัมพวัน ด้วยน้ำใจ อันบริสุทธิ์ ฉันมิใช่ใจไม้ ไส้ระกำดอก แต่มันเป็นทางการของฉันที่พึงปฏิบัติ ดังที่ฉันบอกเธอแล้ว แม้เธอจะดิ้นเพียงไรก็ตาม แต่ฉันไม่สามารถรับรองเธอไว้ ในตำแหน่งบุตรเขยได้ ฉะนั้น ฉันจึงต้องจัดกระทำไปตามทางการ อย่าได้ตำหนิโทษอีกเลย จงเห็นอกฉันบ้างเถิด ฉันพยายามแล้วที่จะทำโดยละมุนละม่อม อย่างไรก็ดี แม้กระนั้น บัดนี้ แม่อัมพวัน ก็ยังหาลืมเธอโดยเด็ดขาดไม่ ดูเหมือนคล้ายกับว่า เจ้าหล่อน เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง ถ้าเจ้าหล่อนไม่เห็นเอง แต่ทรายโดยการยอกเล่าแล้ว จะไม่เชื่อเลย ต่อไปในโอกาสข้างหน้า เมื่อหล่อนแต่งงานแล้ว หล่อนคงลืมได้อย่างแน่ แล้วหล่อนก็จะเย็นอิสสระ มีความสุขในสมาคมของหล่อน เมื่อนั้นแหละ ความหวัง ของเธอ และ ของฉัน จะผลิดอกออกผล และเย็นประโยชน์แท้จริงต่อไป ชายหนุ่ม ที่มีนิสัยใจคออย่างเธอนั้น เห็นจะหาได้ โดยยากในโลกนี้ และดูเหมือนจะเป็นโชคบันดาลให้มาเป็นเธอ ถ้าเป็นเขาคนอื่นแล้ว ความหวังของฉันทั้งหมด จะต้องล้มละลาย เธอมีอะไรจะให้ฉันช่วยเหลือบ้าง โปรดบอกเถิด ฉันยินดีจะช่วยเสมอ ในที่สุดนี้ ขออวยพรให้เธอมี ความสุข และจง ลืม ความหลัง ทั้งปวง ฉันคิดว่าคนสุภาพ เช่น เธอยังมีหญิงอีกมากเต็มใจจะเป็นภริยา จงรีบแต่งงานเสีย แล้วเธอจะสามารถลืมความหลังได้.'

"'ความหลัง' ลืม! ใครจะลืมได้ ต่อเมื่อไรตายไปเสียแล้วนั่นแหละ ว่าไม่ถูก จะพอลืมได้กระมัง เวลาเลยมาไม่ช้านัก ก็ได้ทราบข่าวจากหนังสือพิมพ์ว่า คุณ อัมพวัน แต่งงานกับนาย กำจร ศิริเดช แล้ว ฉันล้มเจ็บด้วยโรค เส้นประสาทพิการ เป็นการเจ็บอย่างหนัก แทบจะเอาชีวิตไม่รอด เมื่อค่อยยังชั่วขึ้น แพทย์ได้แนะนำให้ไปเปลี่ยนอากาศในที่เงียบๆ เสียชั่วคราว ฉะนั้น ฉันจึงตกลงใจไปศรีราชา เพราะมีเพื่อนอยู่ที่นั่นคนหนึ่ง บุญเพ็ญ อย่างไรเล่า เธอจำได้กระมัง?"

ข้าพเจ้า พะยักหน้า รับคำ เสน่ห์จึงเล่าต่อไป.

“อากาศสดชื่นแห่งชายทะเล ทัศนียภาพแห่งชายทะเล จะมีเพียงไรนั้น ไม่จำเป็น ที่ฉันจะต้องบรรยาย ในยามเย็น อันสงบเงียบ มีแต่เสียงลมพัด และลูกคลื่น ฉันมักนั่งมอง และชมความงามตาม ธรรมชาติ นั้น ๆ ด้วย หัวใจอันเศร้า กาพย์ที่รักของฉัน จะเย็นด้วยเคราะห์กรรมหรือบุญกรรมอย่างไรก็ตามที เถิด ฉันได้พบคุณ อัมพวัน ที่นั่นอีก เมื่อเดินกลับจากชายทะเลในตอนเย็น เราต่างตะลึงตะไลด้วยกันทั้งคู่ รูปร่างของเธอยังคงสวยพริ้งอยู่ตามเดิม แม้จะแต่งงานเป็นเวลาหกเดือนแล้ว แต่ดวงตาที่หวานซึ้งนั้น เศร้าโศกไม่เหมือนแต่ก่อน และดวงหน้าก็แสดงว่า ไม่ค่อยผาสุกนัก ฉันก้มศีรษะให้เธอ พยายามฝืนกิริยาให้เป็นปกติ ดวงตาที่ลึกลอยของฉัน ดวงหน้าที่ซีดเซียวเพราะความร้อนใจของฉันคงจะไม่พ้นจากความสังเกต ของเธอเลย.

“‘ผมไม่คิดเลยว่า คุณมาที่นี่’ ฉันพูดออกไปลอย ๆ.

“‘ค่ะ, ดิฉันมาเที่ยว สบายดีหรือคุณเสน่ห์’ เธอถามอย่างเสียไม่ได้.

“และฉันตอบว่า ‘ครับ สบายดี’ และท้วงว่า ‘คุณคงเป็นสุขดี เหมือนกันด้วย’

“เธอ รับคำ แล้ว ก็กล่าว คำ อำลา ทีเดียว ฉันทอดสายตามองตามเธอไปจนลับ และหวลระลึกถึง คำพูดของเธอตอนหนึ่งว่า ‘ดิฉันอยากไปเที่ยวหัวเมืองชายทะเลมานานแล้ว แต่คุณแม่ ไม่ชอบ เมื่อเราแต่งงานกันแล้ว เราต้องไปด้วยกันนะคะ’ ฉันต้องสั่นศีรษะปฏิเสธตนเอง คิดว่า คำพูดนั้นมิใช่ สำหรับฉัน วันรุ่งขึ้นก็เห็นเธอมากับสามีของเธอ คือ นายกำจร แต่ ฉันหลบเสียก่อน เขาจึงแลไม่เห็น และเดือนผ่านไป วันนั้น เมื่อกลับมาถึงบ้าน ก็คิดว่า ฉันไม่ควรอยู่ที่ ศรีราชา อีกต่อไป อากาศทะเลและความสวยงามแห่งฉาก อันแปลก ๆ ใหม่ ๆ ณ ที่นั้น ไม่สามารถทำให้ชีวิตของฉันสดชื่นได้ มิหนำ จะกระทำให้ โรคกำเริบยิ่งขึ้นเสียอีก ตกลง ฉันรีบเดินทางกลับในเวลา อันเร็วพลัน หอบเอาความทุกทรมาน มาด้วยเป็นอันมาก ฉันพยายามข่มเยาะตนเอง พยายามเรียกตนเองว่า ‘อ้ายบ้า’ เมื่อนึกถึง สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น พยายามลืม ลืมความหลัง แต่ลืมหรือ? ใครจะลืมได้ ชีวิตของฉัน ทำไมจึงถูกลงโทษรุนแรงถึงเพียงนั้นหนอ.

“เย็นวันหนึ่งจวนจะค่ำเมื่อกลับกรุงเทพ ฯ แล้ว ฉันกำลังเดินทอดอารมณ์อย่างเพลินใจ

มาตามถนนศรีอยุธยา และมุ่งไปสู่พระบรมรูป โดยมิได้เหลียวแลไปดูทางอื่น ฉันได้ถูกรถยนตร์คันหนึ่งชนอย่างแรง และฉันได้สลบไป เมื่อฟื้นขึ้นนั้นได้มานอนอยู่ที่โรงพยาบาลวุฒากาศ ลงกรณ์ แล้ว เนื่องด้วยถูกกะทบกระเทือนอย่างหนัก โรคเส้นประสาทได้กำเริบขึ้นด้วย แต่ไม่มีใครบอก ฉันเลย ว่า รถยนตร์ อะไร และของใครชนฉัน และใครเป็นคนพามาที่นี่ จนกะทั่งบ่ายวันรุ่งขึ้นจึงมีผู้ที่ทำให้ฉันเจ็บมาเยี่ยม ฉันแทบไม่เชื่อสายตาที่เดียวว่า ผู้ที่เข้ามาในห้องนั้น คือ คุณอัมพวัน เธอมีดวงหน้าซีดสลด น้ำตาคลอหน่วย และชุดนั่งบนเก้าอี้ข้างเตียง.

"'คุณเป็นอย่างไรบ้าง ?' เธอถามเสียงสั่น ๆ.

"'คิดว่าผมยังไม่สามารถกะดิกตัวได้ และนายแพทย์บอกเช่นนั้นด้วย' ฉันตอบเรื่อย ๆ

"'เป็นความผิดของดิฉันเอง ดิฉันขับรถไปชนคุณ เพราะต้องหลีกรถซึ่งแล่นตัดหน้าอีกคันหนึ่งและแลไม่เห็นว่ามีใครเดินมาหรือไม่ ?' เธอว่า 'หวังว่าคุณคงยกโทษ ไม่คิดว่าเป็นบาปกรรม'

"ฉันพยายามฝืนยิ้ม แล้วพูดว่า 'แน่นอนที่เดียว คุณอัมพวัน ผมต้องมีการยกโทษให้คุณเสมอ และมันเป็นด้วยเคราะห์กรรมของผมเองต่างหาก อีกไม่ช้าผมคงหายและแข็งแรงดีเหมือนเดิม คุณไม่ควรวิตกทุกข์ร้อนอะไรด้วยผมเลย ขอบพระคุณมากที่สู้อุตส่าห์มาเยี่ยม'

"'โอ! ไม่ใช่เช่นนั้นค่ะ ไม่ใช่เช่นนั้น' เธอกล่าวค้าน 'ดิฉันเสียใจเหลือเกินคุณเสน่ห์ คุณจะไม่สามารถลวงดิฉันได้อีกเลย'

"ริมฝีปากของเธอเม้มสนิทแน่น คล้ายพยายามซ่อนเสียงสะอื้น น้ำตาก็จวนจะไหลอยู่แล้ว.

"'คุณหมายความอย่างไรกัน ?' ฉันถามเย็นเชิงสงสัย.

"เธอหยิบจดหมาย เย็นจดหมายที่คุณหญิงมีมาถึงฉันฉบับหนึ่งชูให้ฉันดู.

"'คุณเสน่ห์ ดิฉันพึงทราบความจริงเดี๋ยวนี้เอง' เธอกล่าวด้วยสำเนียงสั่นเครือ 'ดิฉันพึงทราบความจริงทั้งหมด จดหมายฉบับนี้พร้อมด้วยรูปของดิฉันตกลงมาจากกระเป๋าของคุณเมื่อคืนวานนี้ โอ! ร้ายกาจอะไรอย่างนั้น และคุณช่างโหดเหี้ยมเสียเหลือเกิน'

"'ร้ายกาจ, โหดเหี้ยม' ฉันทวนคำใจลอย 'เปล่า, เพื่อความหวังดีแก่คุณต่างหาก และคุณหญิงพูดว่า เย็นการรักษา

เกี่ยรติยศของคุณด้วย'

"เธอสั่นศีรษะน้ำตาไหลอายแก้ม พูดว่า 'ความรัก, คุณกล้าสลัดความรักเขียวหรือคะ แน่นอน, คุณทรมานคุณเองเพื่อดิฉันดิฉันทราบ ลักษณะท่าทางของคุณซึ่งดิฉันเห็นที่ศรีราชานั้น คล้าย ๆ จะเตือนใจให้ดิฉันรู้สึกครั้งหนึ่งแล้ว แต่ดิฉันยังไม่เฉลียวใจพอ มายัดนี้คุณจะเลี่ยงบอกความจริงไม่ได้.'

"'ความจริงก็เป็นความจริงดังที่คุณทรายนั้นแล้ว' ฉันตอบ.

"'คุณกระทำไปได้ด้วยความรู้สึกอย่างง่ายดายหรือคะ และไม่ทราบหรอกหรือคะว่าการกระทำของคุณนั้นเป็นการขยี้หัวใจดิฉันโดยตรง' เธอพ้อ.

"'ผมกระทำไปด้วยอาการยากลำบากที่สุด' ฉันตอบ 'และผมต้องเจ็บอย่างหนักเนื่องด้วยเส้นประสาทพิการ และที่ผมไปที่ศรีราชาก็เพราะหมอแนะนำให้ไปเปลี่ยนอากาศ แต่ผมพบคุณที่นั่น และผมต้องกลับ เพราะไม่สามารถต้านทานความรู้สึกนั้นได้'

"เธอพูดว่า 'ถ้าการกระทำของคุณเมื่อเช็คแปดเดือนก่อนนั้น เป็นความประพฤติอันแท้จริงเสียอะไร ๆ ทั้งหมดก็จะหายกลายเป็นคลื่นกระทบฝั่งไปได้ทีละน้อย แต่นี่หาเป็นเช่นนั้นไม่ ดิฉันเสียใจเหลือเกิน เมื่อคืนนี้ดิฉันนอนไม่หลับตลอดคืน คิด—คิดจนแทบจะเป็นบ้า'

"'ฉันสั่นหน้า 'ลืมมันเสีย, ลืมมันทั้งหมดฉันพูดทั้ง ๆ ฉันเองก็ไม่สามารถลืมได้เลย 'คุณต้องลืมความหลังแต่เดิมทั้งหมด คิดว่าไม่มีผมอยู่ในโลกนี้ คิดว่าเราไม่เคยพบไม่เคยรู้จักจักมักคุ้นกัน คุณได้ดำเนินไปตามทางที่ควรของคุณแล้ว'

"'และคงพยายามลืมดิฉันเหมือนกันหรือ?' เธอถามพลางสะอื้น.

"'ลืม, ลืม ผมพยายามลืม' ฉันตอบ.

"'การลืมของคุณเป็นผลสำเร็จ' เธอถามอีก.

"ฉันตอบว่า 'เปล่า, ผมจะลืมไม่ได้จนกว่าผมจะตาย!'

"เธอได้เลื่อนจากเก้าอี้มาคุกเข่าร้องไห้ที่ข้างเตียง ฉันหลับตานิ่งพยายามสะกดใจ และด้วยความอ่อนเพลีย ดูเหมือนฉันจะหลับลืมตาขึ้นเธอได้ไปแล้ว.

"เธอได้มาเยี่ยมฉันในโอกาสต่อมาอีกเสมอ เรามิได้พูดกันถึงเรื่องเก่านั้นอีก จนกระทั่งฉันหายเป็นปกติ และจะกลับบ้าน.

"'ดิฉันไม่มีความสุขเลยเดียวนี้' เธอพูด

ด้วยน้ำเสียงอ่อนเครื่อ เมื่อเรามีโอกาสอยู่ด้วยกันสองต่อสอง 'เวลานี้คุณ กำจร ไม่อยู่เขาไปดูการเหมืองแร่ ดิฉันมีโอกาสมาเยี่ยมเยียนคุณได้ คุณ เสน่ห์ ขา, ดิฉันพยายามลืม—ลืมความรักความหลังของเราทุกประการนั้น แต่ดิฉันไม่สามารถลืมได้ มันคอยกะตุ้นเตือนดิฉันอยู่เสมอ ทำไมหนอ คุณจึงมีความคิดเห็นผิด ๆ อย่างครั้งก่อน คุณควรคิดถึงความรักเย็นใหญ่ และรู้ดีแล้วว่าสิ่งนั้นจะทำให้เกิดความสุขได้ ดิฉันยินดีที่จะไปกับคุณทุกหนทุกแห่ง ยินดีแม้จะกินเข้ากับเกลือร่วมคุณ ดิฉันจะมีความสุขไม่น้อยเลย แต่เดี๋ยวนี้การเช่นนั้นไม่สามารถเย็นไปได้เสียแล้ว ชีวิตแห่งการแต่งงานของดิฉัน—มันทำลายความสุขความอิสสระของดิฉันเสียสิ้น ไม่มีความรักเจือปนอยู่เลย ไม่มีความทราบ, ไม่มีความกรุณา คิดดูซิคะคุณเสน่ห์ ชีวิตแต่งงานที่ปราศจาก คุณสมบัติ ดังนั้น แล้ว จะเย็น อย่างไร จะขมขื่นเพียงไร ดิฉันได้ ยินยอมกับเขา ด้วยหัวใจอันเลื่อนลอย เพราะความเสียใจในการเปลี่ยนแปลงของคุณในคืนวันนั้น และ คุณแม่ก็พยายามเล้าโลมดิฉันด้วยประการต่าง ๆ ดิฉันเย็นหญิง มีหัวใจอ่อนตามธรรมชาติ กับยังถูกความเศร้าเสียใจซ้ำเติมเช่นนั้น ไม่มีการปลอบประโลมจากผู้ที่รัก และหวัง จะชูชื่นด้วยแล้วจะเย็นอย่างไร โอ! ดิฉัน ไม่เคยลืมนึกถึงคุณเลย แม้ คุณจะเย็นอย่างนั้น ตามที่ดิฉันเข้าใจ ลักษณะกิริยาอะไร ๆ ทั้งหมดของคุณแต่ก่อน ดูช่างไม่สมเหตุผลกับการเปลี่ยนแปลงเมื่อครั้งหลัง คุณเย็นสุภาพบุรุษอันน่าสรรเสริญเคยได้ เกียรติยศ ผู้หญิง ทั้งใน ที่ลับ และ ที่แจ้ง คุณไม่เคยล่วงเกินดิฉันเลย แม้เราจะพบพูดคุยกันในสวนขนดิกดื่น และแม้ครั้งหนึ่งที่ดิฉันไปหาคุณถึงบ้าน คุณก็หาแสดงกิริยาอันใด ซึ่งจะส่อนิสสัยอันไม่น่านับถือไม่ ทั้งหมดเย็นเหตุผลทำให้ ดิฉันลังเลใจต่อมาภายหลัง แต่คุณได้ ไปแล้ว ไปอย่างมิหันหลังกลับมาหาดิฉันอีก และดิฉันก็ไม่สามารถติดตามไปคาดคั้นเอาความจริงจากคุณได้ เย็นอันว่า ดิฉันต้องฝืนใจเชื่อ และกลืนความเศร้าโศกไว้จนเต็มเปี่ยม จนกะทั่งวันแต่งงาน ซึ่งน่าจะเย็นวันที่สดชื่น และบรรเทิงเริงรมย์ ก็เปล่า, ดิฉัน มีหัวใจด้านต่อความรักฉะเพาะสามีของดิฉัน ดิฉันไม่ชอบเขา คุณก็รู้แล้ว ฉะนั้น คิดดูซิคะ คุณเสน่ห์ ความขมขื่นจะมีแก่ดิฉันเพียงไร.'

"เธอยกผ้าขึ้นซับน้ำตาที่ไหลลงมาอาบแก้ม ฉันยืนตะลึงมองเธอ ด้วยความร้อนรนในดวงจิตต์ ตระหนักทีเดียวว่า การกระทำของฉัน

เพื่อหวังดี ครั้งนั้นจะพลันกลับเป็นผลร้ายไป เสียแล้ว ทั้งฉัน และทั้งเธอ น่าจะมีชีวิตอันขมขื่นสุดที่จะเยียวยาได้.

“นี่หรือคือ ผลแห่งความรัก ฉันพึ่งเริ่มประสพความรักครั้งแรกครั้งเดียว และก็ได้รับความทรมานถึงเพียงนี้ มีพวกบุรุษอีกมากที่กล้าเล่นกับความรัก และความรักไม่เคยทรมานเขา เขาเคยรื่นรมย์ด้วยความรักเสมอ เขาไม่วิตกที่เสียความรัก และก็ไม่ยากใจในการที่จะสร้างความรักขึ้นใหม่ ผู้หญิงที่มีรูปร่างพอใช้ได้ทุกคน สามารถสร้างให้เขาเกิดความรักขึ้นได้ และจากคนนี้เขาก็ไปหาคนนั้น—และคนโน้น มีลักษณะ อาการเหมือนแมลงผึ้งไม่มีผิด ทำไมธรรมชาติจึงไม่ทำให้ฉันเป็นดังนั้นบ้าง นี่หรือคือ ความยุติธรรม

“‘ขอให้มิตรภาพของเราคงดำเนิรต่อไป ดีฉันคงมีความสุขบ้าง ถ้าได้เห็นหน้าคุณแม้ไม่เสมอก็บ่อยครั้ง’ เธอพูดพร้อมกับสะอื้น ‘คุณคงไม่ปฏิเสธ การร้องขอของดีฉันครั้งนี้นะคะ?’

“ฉันตอบว่า ‘แน่ทีเดียวคุณ อัมพวัน, ถ้าเป็นความประสงค์ของคุณ และคุณไม่เกรงการเสียเกียรติยศแล้ว ผมก็ยินดีปฏิบัติตาม’

“วันนั้นเธอได้พาฉันขึ้นรถยนตร์ไปส่งบ้าน ความทรมานใจได้เกิดขึ้นกับฉัน เมื่อนั่งใกล้เธอ รถได้แล่นไป ตาม สถานที่ อัน เงียบ สงัดต่าง ๆ และไปโดยช้า ๆ กลิ่นน้ำหอมที่เธอใส่โชยมาต้องจมูกฉัน เย็นกลิ่นที่ฉัน เคยสูดดมอย่างใกล้ชิด แต่บัดนี้ฉันไม่มีโอกาสอีกแล้ว ดวงหน้าของเธอเศร้า สายตาเพ่งตรงหน้า ช่วงแขนอันขาวสะอาดทอดขัยพวงมาลัย ในที่สุดฉันก็มาถึงบ้านที่ฉันกับเพื่อนอีกคนหนึ่ง เช่าอยู่ แล้วเธอจึงกลับ.

“ฉันได้รับความทรมานใจยิ่งขึ้น รุนแรงกว่าทุกครั้งคราว คืนหนึ่ง ฉันไปดูหนังที่โรงบ้านหม้อ เห็นเธอ กับ คุณหญิง นั่งอยู่ที่บ๊อกซ์ส่วนฉันนั่งอยู่ที่สองสลึง เธอเห็นฉัน และยิ้มต้อนรับ ฉันไม่กล้ามองไปบ่อยนัก เพราะเกรงคุณหญิง จะเห็น ตกลงวันนั้นฉันดูหนังไม่รู้เรื่องเลย ต้องลงมาเดิรเล่นข้างล่าง. ชะรอยเธอจะรู้ว่า ฉันลงมา จึงตามลงมาด้วย และเราได้พบกันที่หน้าบาร์ข้างล่าง.

“‘วันนี้โอกาสไม่ดี คุณแม่มาด้วย’ เธอพูดเบา ๆ ‘แต่คงไม่แลเห็นคุณ พรุ่งนี้ตอนเย็นคุณจะไปพบกับดีฉันที่ศาลาในเขาดิน ตรงกับท่าอาบน้ำช้างได้ ไหม?’

“ฉันก้มศีรษะรับคำ แล้วเธอก็กลับขึ้นไปดูหนังตามเดิม ส่วนฉันไม่ได้กลับขึ้นไปดูอีก

ออกจากที่นั่นได้ ก็ตรงแน่วไปบ้าน ล้มตัวลงนอนสะกดใจให้หลับอย่างเต็มที่.

"ฉัน ควรเย็นคนเลวทรามที่กล้า ไปพยกับเมียคนอื่นในที่รโหฐานสองต่อสองเช่นนั้น ฉันก็รู้ว่าเย็นการไม่ดี แต่ไม่สามารถห้ามใจได้ เธอมารถยนตร์ตอนเดียว และคนเดียว ถึงที่ ๆ นัดหมายที่หลังฉันเล็กน้อย บริเวณนั้นไม่มีคนเงียบสงัด เพราะไม่ใช่วันอาทิตย์ เราทั้งสองก็นพิงลูกกรง ตามองดูพื้นน้ำ อันเรียวและใสนาน ๆ จะมีปลายุกว่ายให้เห็นตัวสักครั้งหนึ่ง.

"'ดิฉันต้องไปภูเก็ตในเร็ว ๆ วันนี้ ฉะนั้นเราจะไม่มี โอกาสพบ เห็น กันอีก เย็น เวลานาน และ ดิฉันไม่ สามารถไป โดย มิได้ลา คุณ ได้' เธอพูดเบา ๆ 'ดิฉันไม่สามารถลืม หัวใจของดิฉัน ยังเย็นทาสรักดังเดิม'

"ฉันค่อย ๆ วางมือทับมืออัน ขาว สะอาดของเธอ และเธอมิได้หดหนี เงียบสักครู่ลมพัดมาอ่อน ๆ เสียงนกร้องระงมตามพุ่มไม้ ความงามตามธรรมชาติแวดล้อม เราโดยรอบ เธอมองดูฉันด้วยสายตาละห้อย เย็นแววอันหวานซึ้งจับหัวใจฉันทีเดียว เราได้พูดกันถึงเรื่องอื่น ๆ อีกนาน ซึ่งล้วนแล้วไปด้วยความในใจของเรา เย็นความในใจที่ทรมาน ดวงวิญญาณของเรา.

"พระอาทิตย์ได้ล่วงลับทิวไม้ ไปแล้ว ความมืดได้มาแทนที่ เธอ พร้อมด้วยฉัน จึงออกจาก เขาดิน และรถของเราได้หยุดที่ถนนอ้อมโค้งพระที่นั่งอนันตสมาคม ดวงจันทร์แห่งคืนข้างขึ้น เริ่มเปล่งรัศมี เธอเอนกายพิงกับเบาะ มือคงจับพวงมาลัย.

"'โอกาสเช่นนี้ จะหาได้ โดยยาก' เธอว่า 'และดิฉันคงต้องจมอยู่ในห้วงทุกข์อีก'

"'คุณลืมผมเสียมิได้หรือ?' ฉันพูดอย่างผิดใจ 'ลืมผมเสียแล้ว คุณจะมีความสุข'

"'ลืม,' เธอทวนคำ 'ยิ่งพยายามลืมก็ดูเหมือนจะยิ่งพยายามระลึก ดิฉัน จะลืมได้อย่างไร'

"ในที่สุดเธอก็จากไป ปล่อยให้ฉันอ้างว้างอยู่แต่ผู้เดียวดาย เธอ ได้มอบจี้เพชร รูปหัวใจมีคำจารึก ว่า 'ทาสรัก' ให้ฉันอันหนึ่ง เพื่อเย็นเครื่องระลึก สำหรับ ความรัก

"เมื่อไปถึง ภูเก็ต เธอ ก็ล้มเจ็บ คุณหญิงได้ลงไปพยาบาล อาการของเธอ หนักมาก และเธอได้สารภาพต่อ คุณหญิง ว่า ทั้งนี้ เย็นด้วยความรัก ระหว่าง ฉัน กับ เธอ และบอกว่าเธอทรายความจริงทั้งหมด แต่ เธอ ไม่โกรธคุณหญิงเลย เพราะเห็นว่า การที่ทำลงไป ก็

โดยหวังดีแท้ ๆ คุณหญิงวิเศษ ฯ จะต้องรู้สึกในยาปอนนี้อย่างรุนแรง และทำให้คุณหญิง พิพักพิพ่วน ด้วยความยากใจ ต่อมาไม่ช้านัก เธอก็ตาย — ตายเพราะความทรมานแห่งความรัก—ตายเพราะเธออยากตาย อนิจจา—เป็นอันว่า สุดสิ้นประวัติของหญิงสาว ซึ่งทรงคุณสมบัติอันเลิศ ด้วยประการทั้งปวง.

"ฉันทราบความเป็นไป ทั้งหมด จากปากของคุณหญิง เอง คุณหญิง ได้มาหาฉัน เล่าให้ ฉันฟังทั้งหมด ขอโทษฉัน และมอบจดหมาย ฉะบับ สุดท้าย ของ คุณอัมพวัน ให้แก่ฉัน ฉันไม่สามารถอ่านจดหมายฉะบับนั้น ต่อหน้า คุณหญิง ได้ ต้องเก็บไว้ ในกะเป๋า นำมาอ่านในห้อง อันสงัด.

"ไม่มีข้อความอะไรยืดยาวมากนัก นอกจากคำอำลา และปลุกใจฉัน.

"'คุณ เสน่ห์, ยอดชีวิตของดิฉัน ?' เธอกล่าวในจดหมาย 'ดิฉัน กำลังจะตายในเร็ว ๆ นี้แล้ว เมื่อดิฉัน ตายไปแล้ว คุณ จงลืมเสีย คิดเสียว่า เป็นความฝัน จงปลูกชีวิตของคุณใหม่ คงจะมีสตรีบางคนที่สามารถชุบชีวิตคุณได้ จงไปกับเจ้าหล่อน ถ้าคุณได้พบ'

"สตรีดังที่เธอกล่าวไม่มีอีกเลยในโลก กาพย์เพื่อนที่รักของฉันเอ๋ย นี่แหละคือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงชีวิตของฉันทั้งหมด ทำให้ฉันเบื่อหน่ายชีวิต และนึกแค้นใจตนเอง ถ้าฉันไม่ทำตามคำแนะนำของ คุณหญิง บ้านนี้ทั้งฉัน และ เธอ คง มี ความสุข ตาม ประสา คนรัก จะอยู่ที่ไหนก็ตาม ฉันไม่ต้องเอาใจใส่ ความสุขก็คงมีเสมอ แต่ทั้งหมดนั้นหรือจะเป็นไปไม่ได้ อีกแล้ว"

พอกล่าวขบลง เสน่ห์ก็ลุกขึ้นยืน เงี่ยหูฟังเสียงนาฬิกาตียอกเวลาอยู่หว่าง ๆ สิบเอ็ดนาฬิกา ล่วงไป เสน่ห์ได้ชวน ข้าพเจ้า ไปบ้านด้วย ซึ่ง ข้าพเจ้าปฏิบัติตาม บ้านเช่าสองชั้นกะทัดรัด ซึ่ง เสน่ห์อยู่นั้น ตั้งอยู่ในภูมิประเทศอันสงัด แห่งถนน นครชัยศรี เขาได้ชี้ให้ข้าพเจ้า ดูภาพคุณ อัมพวัน ซึ่งตั้งอยู่ทางมุมเบื้องซ้ายห้องนอน ภาพนั้น เป็นภาพสีน้ำมันที่งามมาก ถ้า เสน่ห์มิได้ตกแต่งจนให้เกินความจริง ก็ต้องนับว่า คุณ อัมพวัน เป็นยอดหญิงที่ทรงความงามอย่างเอกอยู่พอแล้ว เขาได้หย่อนกายลงบนเก้าอี้ข้างหน้าต่าง.

"ฟัง" เขาว่า "นั่น, เธอได้ยินเสียง

นายแกล้ว มิถุน

ขิมไหม นั่นแหละคือเพลงพระยาโศก ชาย เพราะโรคเส้นประสาท เมื่อวันจะตาย เขาได้จับ
หนุ่ม บุตร คุณพระ คนหนึ่งเย็นคนดี เขามี มือข้าพเจ้าไว้ แล้วพูดเบา ๆ ว่า “เธอคนเดียว
หัวใจโศกจริงตามทำนองเพลงนั้น เพราะคู่รัก ที่ทราบสมุฏฐาน แห่งโรคของฉัน” ข้าพเจ้า
ของเขาได้ถึงแก่ความตายไปเมื่อเร็ว ๆ นี้” น้ำตาไหล ด้วยความสงสาร แต่เขากลับยิ้ม

แล้ว ข้าพเจ้าก็ลากลับ ปล่อยให้เขานั่ง อย่างอ่อนเพลีย และพูดต่อไปอีกว่า “คุณ
ซึมอยู่คนเดียว นี่แหละคือ “ชีวิตของเสน่ห์” อัมพวัน ไปก่อน, ฉันตามไปที่หลัง ถ้ามีชาติ
สหายที่รักของข้าพเจ้า ซึ่งบัดนี้เขาได้ตายแล้ว หน้า เราคงพบกัน.”

◎ การทุกข์ร้อน ข้อนอก วิตกตรอม ซักซิดผอม ย้อมจริต ให้คิดเขว
เที่ยวเปลี่ยนฉาก หลากตา วิญญาเปร ปานอุปเท่ห์ น้ำเขลอะ เกรอะใสเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

เรื่องประเทศอินโดจีน

รวบรวมโดย

"กังสดาน"

ถ้อยแถลง

ก่อนที่จะดำเนิรความ ขอกล่าวมูลเหตุที่ ต้มยำ ยูราแยส จะกลายเป็นยำจระเข้ กับ ข้าพเจ้ารวบรวมเรื่องนี้ขึ้น ด้วยเห็นว่าสมัย พักแฟงแตงน้ำเต้า จึงได้ตรวจค้นเรื่องราวใน นี้เป็นสมัยที่ประเทศสยามวิ่งขึ้นสู่ความเจริญใน สมุดรวบรวมขึ้นแทนการไปเที่ยว ตอนกล่าว การคมนาคม มีรถไฟเดิรติดต่อไปยังประเทศ ด้วยโบราณสถานต่าง ๆ ในกรุงกัมพูชา จะไม่ เพื่อนบ้านใกล้เคียง ทั้งบักษ์ใต้ฝ่ายเหนือ มีกล่าวในเรื่องนี้ เพราะมีอยู่ใน หนังสือ นิราศ ตะวันตกตะวันออกแทบทุกทิศ เป็นการสะดวก นครวัด ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม ที่จะสัญจรไปมา จึงตั้งใจว่าจะไปเที่ยวทาง พระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์ไว้ เมืองเขมร ภายหลังเมื่อมาคิดถึงสถานที่ แล้วอย่างพิสดาร เลยต้องเลิกล้มความคิดนั้น โดยตรึกตรอง ในเรื่องนี้ มีกล่าวพงศาวดาร ของชาติ เห็นว่า เมื่อไปถึงแทนที่จะไปอยู่ที่โฮเต็ล นั้น ๆ บ้างเล็กน้อย นอกนั้นกล่าวถึงบ้านเมือง ซึ่งเป็นที่สบายน่าพักผ่อน จะต้องไปอาศัย ระเบียบจัดการปกครองของ ฝรั่งเศส หวังว่า ห้องแถวหรือที่พักคนเดิรทาง อาหารที่จะ คงจะให้ประโยชน์ต่อท่านผู้ที่สนใจ ทราบเรื่อง บริโภค เช่น คองซอมเม จะกลายเป็น จระเข้ ราวของบ้านเมืองนั้น ๆ บ้างเป็นแน่

ประเทศอินโดจีน

พงศาวดาร

และวิธีจัดตั้งการปกครองของฝรั่งเศส

ประเทศอินโดจีน เป็น ประเทศ อยู่ใน ความ ปกครองของ ฝรั่งเศส ในบูรพาทิศ เป็นฉางเข้า และขุมทรัพย์ของชาว ฝรั่งเศส ในทวีปอาเซีย

อินโด—จีน เป็น นาม รวมเรียก เมืองใหญ่ ๕ เมือง กับแคว้นเล็กหนึ่งแคว้น คือ โคแชงจีน กัมพูชา อนัม ตังเกี๋ ลาว และแคว้น กองเขาวัน มีเนื้อที่ ๗๗๕,๐๐๐ กิโลเมตร จัตุรัสส์ พลเมือง ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ คน เวลา นี้เจ้าแผ่นดินนั่งเมือง แต่ไม่ได้ กินเมือง อยู่ ในความย่องกันของ ฝรั่งเศส สามองค์ ญวน ทรงพระนามว่า พระเจ้าโยไค เขมร พระเจ้า มณีวงศ์ ลาว พระเจ้าศรีสวัสดิวงศ์ อยู่ใน กรอบผู้สำเร็จราชการ ฝรั่งเศส บัญชาการ ปกครองสิทธิขาด ตั้งที่บัญชาการใหญ่ที่ เมืองฮานอย ใน ตังเกี๋ เรื่องเปลี่ยนแปลง สภาพการปกครอง ฝรั่งเศส กล่าวว่ากิน เวลาไม่ถึงห้าสิบปี สู่ความเจริญ

โคแชงจีน เดิมชาติขอมเป็นผู้ปกครอง สมัยหนึ่งพวก ชะวา สุมาตรา ยกเข้ามาตั้ง ทำมาหากิน อำนาจ ขอม ก็เสื่อมลง พวก อินดู ยก มา ตี บ้านเมือง เข้า ปก ครอง ประเทศ กัมพูชา ไว้ จากประเทศ อินเดีย ภาพจากพวก ชะวา

ต่อมามีหัวหน้า พราหมณ์มา รวมกำลังกู้ความอิสสร- กลับสู่ความเจริญมา อีกสมัยหนึ่ง

พ.ศ. ๑๘๒๗ กุบลายข่าน ผู้ครอบครอง ประเทศจีน ได้ส่งแม่ทัพ มงโคลชื่อ โซโต ยกทหารจีนมาตีเมือง ตังเกี๋ โดยอ้างสาเหตุ ว่า ญวน ไม่ อ่อนน้อมส่ง เครื่องราชบรรณาการ พวก ญวน อพยพหนียุทธภัยโดยทางเรือ ลงมา ข้างใต้ เข้าตั้งในแคว้น ขอม หรือ เขมร ตอนใต้ ริมชายทะเล ให้นามเรียกว่า ดงใน แถบที่ตั้งเมือง ไซ่งอน เดียวนี้ ต่อมา ญวน ได้ขยายบ้านเมืองตลอดชายทะเลตอนใต้ แถบ ลุ่มราบปากแม่น้ำโขง โอบขึ้นมาตามฝั่งใน อ่าวสยาม ซึ่ง ฝรั่งเศส เรียกว่า โคแชงจีน หรือ ญวนใต้

ภายหลังเมื่อพวก จาม สิ้นเจ้าแผ่นดิน เสื่อม อำนาจลง บ้านเมืองตกเป็นของ ญวน ราว พุทธศักราช ๒๑๒๒ สมัยราชวงศ์งูเยน งูเยนนอง ได้ย้ายราชธานีมาตั้งที่ กรุงเว้ รวม ราช อาณาเขตต์ ญวน เหนือ ใต้ ติด ต่อ เป็น อัน เดียวกัน

สัญญาฉะบับแรกระหว่าง ฝรั่งเศส กับญวน มีนามสัญญา แวร์ไซล์ ลงวันที่ ๒๘ พฤศจิ-

กายน พ.ศ. ๒๓๒๙ ขอตั้งการค้าขายกับ เกิดจลาจลขึ้น ยาดหลวง พาเจ้าญวน กลับมา
ญวน จุดสำคัญความมุ่งหมายของ ฝรั่งเศส แวะที่เมือง ปอนดิเชร์รี ซึ่งเป็นเมืองของ
เรืองแคว้น โคแชงจีน เวลานั้น ยาดหลวง ฝรั่งเศส ริมชายทะเลประเทศอินเดีย ชวน
ฝรั่งเศส และสเปญ เข้าตั้งสอนศาสนาอยู่ที่เมือง ได้พวกนายทหารฝรั่งเศส หลายนาย ลงเรือ
ไซ่ง่อน แล้ว สองลำกลับมายังเมือง ไซ่ง่อน ในปลายปี พ.ศ.

พ.ศ. ๒๓๑๔ ตรงกับรัชชกาลพระเจ้า ๒๔๒๘ ชักชวนได้พวก ญวน ที่ ยัง มีความ
กรุงธนบุรี ทางเมืองญวน เกิดกบฏไกเซิน สวามิภักดิ์ต่อราชวงศ์เก่าขึ้น เป็นทหาร ฝึกหัด
พระเจ้าแผ่นดินญวน แพ้ ถึงสิ้นพระชนม์ เจ้า ตามยุทธวิธีชาวยุโรป
ใน ราชวงศ์ งูเยน หนี กระจัดกระจาย ใน
พ.ศ. ๒๓๒๖ องเชียงสือ หนี เข้า มา พึ่ง พระ ใน พ.ศ. ๒๓๒๙ องเชียงสือ หนีจาก
บรมโพธิสมภาร ใน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอด กรุงเทพฯ ไปตั้ง ซ่องสุม กำลัง ที่ เมืองไซ่ง่อน
ฟ้าจุฬาโลก ณ กรุงเทพมหานคร ให้บุตรชาย ปี พ.ศ. ๒๓๓๐ ได้เริ่มรบกับพวกญวนไกเซิน
อาศัยอยู่กับ ยาดหลวงอาครัน (ภายหลัง เพื่อกู้ราชสมบัติ ไทย ได้ส่ง กองทัพและ
เลื่อนขึ้นเป็นสังฆราช) ที่เมือง ไซ่ง่อน เพื่อ ศัตราวุธยุทธภัณฑ์ ไปช่วยหลายคราว องเชียงสือ ทำสงครามอยู่สิบสามปี จึงกู้บ้าน
ซ่องสุมกำลัง ยาดหลวง คิดเกลี้ยกล่อม เมืองกลับคืนได้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๔
เจ้าญวน ให้เข้ารีต สัญญาจะช่วยอุดหนุน องเชียงสือ ยก ตน ขึ้น เป็น พระ เจ้ากรุง เวียด-
กำลังช่วยกู้บ้านเมืองคืน ฝ่ายข้าง เจ้าญวน นาม ใช้ศักราชยาลอง ยาดหลวงอาครัน กับ
สัญญาว่าเมื่อการสำเร็จจะยอมแบ่ง อาณาเขตต์ นายทหารฝรั่งเศส หลาย นาย ได้ ไป ยัง กรุงเว้
ญวนใต้ให้ฝรั่งเศส ยอมจัดประโยชน์การ ช่วย ก่อสร้าง ป้อมคู ประตู หอรบ กำแพง เมือง
ค้าขายกับ ฝรั่งเศส และบำรุงคริสตศาสนา กรุงเว้ เมืองเว้ จึงมีป้อมปราการแต่นั้นมา

พ.ศ. ๒๓๒๗ ท่านยาดหลวงนักการเมือง เมื่อ พระเจ้าเวียดนามยาลอง กลับกู้บ้าน
ได้พา เจ้าญวน ไปยังปารีส เพื่อขอกำลัง เมืองได้แล้ว หาได้ปฏิบัติตามสัญญาที่ได้
ทหารฝรั่งเศส จาก พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ มา พูดไว้ กับ ยาดหลวงไม่ ฝรั่งเศส ก็สงบอยู่
ปราบ ญวนกบฏ ประจวบทางเมือง ฝรั่งเศส ด้วยทางประเทศฝรั่งเศสต้องทำศึกสงครามกับ

นานาประเทศในยุโรป ผลฝรั่งเศสได้รับจากญวนกลับตรงกันข้าม ด้วยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๐ ญวนทราบว่าทางบ้านเมืองฝรั่งเศสกำลังยุ่งทำการเบียดเบียนชาวฝรั่งเศสทั่วไป ขาดหลวงฝรั่งเศสที่เมืองไซ่ง่อนถูกผู้ร้ายฆ่าตาย รวมทั้งขาดหลวงสเปญด้วย

พ.ศ. ๒๓๙๙ ทางประเทศญวนพระเจ้าตือดึกครองราชย์ ทางประเทศฝรั่งเศสพระเจ้านะโปเลียนที่ ๓ ทรงราชย์ ทรงฝักใฝ่ในเรื่องเมืองจีน จึงได้ส่งกองทัพเรือฝรั่งเศสสองกอง ในบังคับบัญชานายพลเรือเรโกลล์-เดอ เกนูลลี กับนายพลเรือชาร์เนร์ ยกไปยังเมืองตูรัน ระดมยิงและยกทหารขึ้นยึดเมือง บังคับให้ญวนทำสัญญาเปิดการค้าขายกับฝรั่งเศส ให้ช่วยบำรุงขาดหลวงฝรั่งเศสอย่างแต่ก่อน

พ.ศ. ๒๔๐๑ กองทัพเรือฝรั่งเศสยกกลับมาไซ่ง่อน ยกทหารขึ้นประจำรักษาแม่ทัพญวนได้ยกทหารเข้ารบฝรั่งเศสหลายคราว กลับแพ้ต้องยอมอ่อนน้อม รัฐบาลญวนทำหนังสือสัญญายกเขตต์ญวนใต้ (โคแชงจีน) ให้เป็นสิทธิแก่ฝรั่งเศส สัญญาลงวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๕ ตรงกับในรัชชกาลที่ ๔ กรุงรัตนโกสินทร์ ฝรั่งเศสได้ตั้งจัดการปกครองอาณาเขตต์โคแชงจีนแต่นั้นมาเป็นปฐม

ตังเกีย และ อนัม

ถึงจะมีผู้กล่าวว่า แถบเขตต์ตังเกียตอนเหนือมีผู้พบศิลาจารึกอักษรสันสกฤตอยู่หลายแห่ง ดังนั้น ชาติญวนก็ไม่มีประเพณีและขนบธรรมเนียมอย่างชาวอินเดียเลย แม้ลัทธิทางศาสนาพุทธก็ถือทางลัทธิมหายาน อุตตรนิกาย ถือพระโพธิสัตว์ต่าง ๆ เจือไปอย่างชาวธิเบต มีสวรรค์นะรกเวียนว่ายตายเกิด กราบไหว้เส้นสรวงบรรพบุรุษอย่างจีนตลอดการแต่งกาย

ชาติเดิมที่ยกมาตั้งในตังเกียแล้วกลายเป็นญวน คงเป็นพวกชาติไทยเดิมที่ตั้งอยู่ในแว่นแคว้นตอนใต้ประเทศจีน ซึ่งต่อมากลายเป็นเงี้ยว แกว, ฉาน, บางพวกสัมพันธ์กับชาติอื่นทางตะวันตกเรียก ขอมลาวะ ลาว ข่า แม้ว ลื้อ เมื่อจีนแผ่อำนาจลงมาถึงตังเกีย ชาวตังเกียสัมพันธ์กับจีนเลยถือลัทธิประเพณีขนบธรรมเนียมอย่างจีนตลอดจนเครื่องนุ่งห่มอย่างจีน มีที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย

ตามความคาดคะเนเดิม เมืองหลวงคง

ตั้งอยู่ที่เมือง ทันหวา เดียวนี้ อยู่ริมชายทะเล ระหว่างเมืองวินห์ และ เมืองฮานอย เพราะมีที่ฝังพระศพ พระเจ้าแผ่นดิน สมัยครั้งดึกดำบรรพ์ อยู่จนบัดนี้เป็นอันมาก

ตามพงศาวดารจีน ปรากฏตอนสมัย พุทธศักราช ๑๖๐๐ ปีลงมา จีนได้จัดพนักงานมาประจำใน ตังเกี๋ย เก็บส่วยและภาษีส่งไปยังเมืองหลวงของจีนปีละครั้ง บางสมัยเมื่อจีนเสื่อมอำนาจลง ข้าหลวงจีนที่ ตังเกี๋ย ยกตนขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดิน บางสมัยเกิดผู้วิเศษซ่องสุมสมัครพรรคพวกได้มากขึ้น ยกมาชิงราชสมบัติ แต่คงเป็นเมืองประเทศราชย์ขึ้นต่อประเทศจีนตลอดมา

ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๒๐ ถึง ๒๑๒๒ ญวนขยายอาณาเขตต์ลงมาทางใต้ ปรายปราม พวกจาม ทำลาย เมืองตูรัน ซึ่งเป็นเมืองหลวงของจาม รวมประเทศจำปา เข้าเป็นราชอาณาเขตต์ของญวน แต่ครั้งนั้น

พ.ศ. ๒๔๑๕ ทาง ประเทศฝรั่งเศส ได้เปลี่ยนการปกครองบ้านเมืองเป็นประชาธิปไตย ประธานาธิบดี แกมเบตตา ได้ให้นายเรือโท ฟรางซิซคานิเอร์ เป็นทูตไปยัง ตังเกี๋ย ขอพูดการเมืองกับอำมาตย์ญวน ช่วยไกล่เกลี่ยความแตกร้าวเรื่องการค้าขาย ระหว่างพ่อค้าญวน กับ มองซิเออร์ ดิยี่ พ่อค้าฝรั่งเศส ให้เป็นการเรียบร้อย ขอปรึกษาเรื่องกำหนดอำนาจ การจำหน่าย สินค้า และที่ตั้งพักสินค้าเมื่อราษฎรญวน ทรายเรื่องไม่เป็นที่พอใจ เลยยึดสินค้างดการซื้อขายกับ ฝรั่งเศส นายเรือโท คาร์นิเอร์ ก็ถูกผู้ร้ายฆ่าตาย

เมื่อรัฐบาลฝรั่งเศส ทราบความ ได้ ส่งทูตตรง ไป ยัง กรุงเว้ ต่อ ว่า พระเจ้า ตือดึก ขอ ทำสัญญาการค้าขาย สัญญาลงวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๖ ข้อความโดยมากเกี่ยวด้วยเรื่องเมือง ตังเกี๋ย ได้ทำสัญญาเพิ่มเติมอีกฉะบับหนึ่ง ฝรั่งเศส มีอำนาจปราบปราม พวก กบฏ ใน อาณาเขตต์ ญวน ได้ตลอดและให้เรือรบ ญวน ห้าลำพร้อมทั้งเครื่องศัตราวุธยุทธภัณฑ์เป็นการตอบแทน เวลานั้นใน ตังเกี๋ย เกิดกบฏพวก โจรธงดำ

เมื่อฝรั่งเศส ยก กองทัพเรือไป ปรายปรามพวก โจรธงดำ แตกกระจัดกระจายไปแล้วฝรั่งเศสเข้าตั้งรักษาอาณาเขตต์ตามบ้านเมือง

ครานี้ข้างฝ่ายรัฐบาลญวน ขอให้ฝรั่งเศสถอนทหารออกจากดินแดน ตังเกี๋ย ขอแก้หนังสือสัญญาใหม่ อ้างเหตุว่าสัญญาที่ได้ทำไปแล้วนั้นยังไม่เป็นสัญญาอันถูกต้อง เพราะยังไม่ได้รับอนุมัติจากประเทศจีน ญวน เป็น

ประเทศราชย์ของจีน ยังน่านน้ำตังเกี๋ย จีนกับฝรั่งเศสเกิดรบกันขึ้น จีนสู้ฝรั่งเศสไม่ได้ก็ถอยกองทัพเรือกลับไป การณ์ก็สงบมาหลายปี

พ.ศ. ๒๔๒๔ พวกโจรจีนคำกลับมีกำลังทำการกำเริบขึ้นอีก โดยรัฐบาลญวนส่งกำลังมาช่วยอุดหนุน กองทัพเรือฝรั่งเศสในบังคับบัญชากัปตันฮังรีริวิแอร์ยกทหารขึ้นบกทำการปราบปราม กองทัพฝรั่งเศสพ่ายแพ้โจรที่ตำบลหนึ่งในแขวงซนใต ริมแม่น้ำแดง เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ กัปตันฮังรีตายในที่รบ

รัฐบาลฝรั่งเศสได้ส่งกองทัพเรือใหญ่ในบังคับบัญชานายพลเรือควัร์เบต์ไปยังตังเกี๋ยเข้าเมืองฝรั่งเศสที่ไซ่ง่อน เดิรทางไปยังกรุงเว้ทางปาริสก็ส่งทูตพิเศษผู้มีอำนาจเต็มไปยังกรุงเว้อีกคณะหนึ่ง คณะทูตพิเศษเดิรทางยังไม่ถึงกรุงเว้ ควัร์เบต์ได้ปราบพวกโจรและทัพญวนที่ตังเกี๋ยพ่ายแพ้ กองทัพเรือจีนที่ยกมาช่วยญวนก็ปราชัยกลับไป ควัร์เบต์ยกทัพเรือกลับมายังกรุงเว้ ระดมยิงบ้านเมืองยกทหารฝรั่งเศสขึ้นโจมตีกองทัพญวน ๆ สู้ไม่ได้ยอมทำสัญญาสงบศึก ลงวันที่๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๖ ยอมเย็นเมืองอยู่ในความป้องกันของฝรั่งเศส

เมื่อทูตพิเศษปริกษาสัญญากับญวนเรียบร้อยแล้ว ได้ไปกับกองทัพเรือยังเมืองจีน ประกาศยึดท่าเมืองจีน ยังคับให้จีนถอนสิทธิไม่เกี่ยวข้องกับญวนอนัม และตังเกี๋ยเรียกว่าสัญญาเทียนสิน ลงวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๗ แล้วกลับมาทำสัญญาเพิ่มเติมกับญวนอีกฉะบับหนึ่ง ญวนยอมยกตังเกี๋ยเย็นสิทธิกับฝรั่งเศสเย็นการเด็ดขาด เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๘

ต่อไปนี้เย็นเรื่องพระเจ้าแผ่นดินญวนในวงศ์งเยนต้องถกเนรเทศ ซึ่งเจ้าหญิงอาชิลล์มูราต์ได้นิพนธ์ไว้ตอนหนึ่ง มีข้อความกล่าวว่า การพระราชพิธีของญวนทำกันพิธีหนึ่งหลายวัน พระราชาญวนต้องออกมาประทับในการพิธี ทรงถือคทาธรหยกประทับนิ่งเหมือนตุ๊กตาวันละหลายชั่วโมง เย็นการทรมาน พระกาย พระเจ้าแผ่นดิน โดยตรงมากกว่าทำการพิธี พระเจ้าแผ่นดินญวนองค์หนึ่งต้องทรมานพระกายในพระราชพิธีห้าวัน พอรุ่งขึ้นวันที่หกก็สิ้นพระชนม์

พระเจ้าทานไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ พอเสร็จการพระราชพิธีแล้ว ก็มีพระสติฟั่นเฟือนสัญญาวิปลาส เล่นหุงเข้าต้มแกงออกร้าน

ขายของกับพระมเหสีนางสนมกำนัล พระองค์ทรงขายปลาสด พระมเหสีมาซื้อปลาหาว่าปลาเน่า ทรงพระพิโรธตีพระมเหสีจนแขนหัก มิกิฟ้าในพระราชวัง เอาเข็มเย็บปากนางกำนัลให้วิ่งกะโดดลงสระ ขอร้องให้ฝรั่งเศส สร้าง ทาง รถไฟ ใน เขตต์ กำแพง พระราชวังชั้นใน เมื่อทรงคลั่งหนักขึ้น เผลอพระองค์ทรงคิดว่าเป็นแพทย์ทางศัลยกิจ จับนางกำนัลคนหนึ่งผ่าท้องตรวจดูในท้อง ฝรั่งเศสต้องจับตัวส่งเนรเทศ ไปยัง รัวนิออง

ตาม รัฐประศาสโนบาย ของ ฝรั่งเศส ต้องให้มีเจ้าแผ่นดินนั่งเมือง ท่านมองซิเออร์ เลอะเรสิดังผู้ประจำรักษาการณ์กรุงเว้กับนายแพทย์ผู้หนึ่ง เที่ยวตรวจค้นในพระราชฐาน หาพระราชบุตรของ ทานไทย ขึ้นทรงราชย์ไม่เย็นการง่ายนัก เพราะเวลานั้น ในพระราชสำนัก ญวนปั่นป่วน พระมเหสี นางสนมกำนัลอยู่ในกองทุกข์ดวงตาเต็มไปด้วยน้ำตา

ท่านเรสิดัง กับแพทย์ ค้นได้เด็กอาย ๘ ขวบคนหนึ่งหน้าตาดี ซึ่งต้องจำโซ่ตรวนอยู่ณที่คุมขัง นัยว่าเป็นพระราชบุตรของทานไทย ชื่อ ดวยทาน แพทย์ตรวจว่าร่างกายเห็นว่าแข็งแรงปราศจากเชื้อบ้า เอามาลอกคราบชำระขัดสี ชุบองค์ขึ้นเป็นพระราชาทรงราชย์ อนัมประเทศ ทุก ๆ เวลาเย็นออกขุนนางในท้องพระโรง เหนือพระราชบัลลังก์มังกรทองเป็นประธาน ตำแหน่งพระราชบุตรแห่งสวรรค์และพระราชบิดามารดาของราษฎรญวน ตามประเพณี เมื่อพระชนม์ ๓๘ ปีกำลังเกิดมหายุทธสงครามในยุโรป ในคืนหนึ่ง ดวยทาน หนีออกจากพระราชวัง ไปซ่องสุมกำลังอยู่ที่ ชนบท แห่ง หนึ่งใกล้ กรุงเว้ คิดจะกู้ความอิสสรภาพจากอำนาจฝรั่งเศส พวกอำมาตย์ ญวน ตามจับ ตัวได้ ส่ง ฝรั่งเศส ๆ ส่งเนรเทศไปอย่างพระราชบิดา

ตอนนี้ ฝรั่งเศส กลับ หนักใจ ยิ่ง กว่าคราวก่อน เรื่องหาตัวคนยกขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินต้องสืบหากันขนานใหญ่ และเป็นเวลาหลายวัน ราชบัลลังก์มังกรทองจึงได้กับเจ้าชายบอดัว ราชบุตรองค์หนึ่งของพระเจ้าดองขันซึ่งครองราชย์ก่อน ทานไทย

ตาม พระราชประวัติ เจ้าชาย บอดัว องค์นี้กล่าวว่า เมื่อทรงพระเยาว์ติดไปกับพระมารดาผู้ซึ่งไปบวชเป็นชีข้าพระศพ รักษาพระศพดองขัน อยู่ที่ตำบลนำเย้า ตามประเพณีผู้ชื่อสัตย์กตัญญู เมื่อ บอดัว เจริญวัยขึ้นได้ ไปศึกษาวิชาที่ กรุงเว้ แล้วกลับไปอยู่ที่ นำเย้า กับพวกหลวงจีน เมื่อฝรั่งเศสเชิญ

ให้ขึ้นทรงราชย์ พ.ศ. ๒๔๕๘ พระชนม์ได้ ๓๕ พรรษา ใช้ศักราชไกดิน หมายความ "ศักราชแห่งความเจริญอันยั่งยืน" คือ พระราชบิดาพระเจ้าโยใด ยัดนี่ วงศ์กษัตริย์ญวน ที่สืบเนื่องจากองเชียงสือยาลอง คือ มินมาง เหรียวตรี ตือดึก, ดองขัน, ทานไทย, ควยทาน, ไกดิน, และโยใด

กัมพูชา

ชาติในอินโดจีน สมัยดึกดำบรรพ์ ประมาณกาลก่อนพุทธศาสนาอุบัติสองพันปี เป็นชาติที่ได้ยกมาจากประเทศอินเดียโดยทางบก ต่อมาอีกพันปี ได้ยกมามากอีกคราวหนึ่ง

ตอนต้นพุทธสมัย ชาวอินเดีย ได้มาทางเรือที่แรกเข้า ตั้งในสุวรรณภูมิ นามโดยมากชาวฮินดูเลียนนามจากอินเดียมาให้ชื่อ เช่น สุวรรณภูมิ ที่ตั้งเมืองของ พวกเมง หรือรามัญที่อยู่ชายทะเล คล้ายกับแคว้นปากแม่น้ำสินธุ ซึ่งชาวฮินดูโบราณถือว่าเป็นเมืองของงู หรือ นาค แคว้นขอม ให้นามว่า กัมโพช แคว้นจาม ก็ให้นามว่า จำปา

ชาติขอม หรือ เขมร มีประเพณีขนบธรรมเนียมและลัทธิ ภาษา คำพูดเดิม คล้ายกับพวกมอญ และ จาม จามแยกลัทธิเมื่อชาวฮินดู และ ชาว มะลายู ยก เข้า ไป ตั้ง เมือ ราว พ.ศ. ๑๓๐๐ ปี เมื่อ ศาสนาโมหมัด แพร่หลายถึง พวกขอมจาม ก็กลายเป็น แขกจาม ไป เวลานี้พวก จาม ยกมาตั้งริมทะเลสาบเขมร เป็นชาวประมงค์หลายร้อยครัว

ชาวกัมโพชา ถือลัทธิ อย่างชาวฮินดู แทบทุกอย่าง พระอาทิตย์ พระจันทร์ พรหม พุทธศาสนา อิศวร นารายณ์ ชั้นแต่ศาสนาลิงค์หรือศิวลิงค์ ที่เรียกว่า โสมนาถ ศาสนาเดิมของพวกราชปุตนะ ใน มูลต่าน ก็มี

สมัย ชาว ฮินดู อพยพ จาก อินเดีย มาทางเรือมาก ครั้งพระพุทธศักราชล่วงแล้วสี่ร้อยปีเศษ เข้าตั้งในสุมาตรา ชะวา เมื่อชาวชะวามีอำนาจมากขึ้นได้ ปกครอง ประเทศ ขอม จนศตวรรษที่ ๑๔ แห่งพุทธศก ขอม จึงกู้ความอิสสรภาพคืนจากพวกชะวา สร้างบ้านเมือง และ เทวสถาน สู่ความ เจริญ รุ่งเรือง แผ่ราชอาณาเขตต์กว้างขวาง ในสมัยศตวรรษที่ ๑๗ แห่งพุทธศกเป็นสมัย ขอม มีอำนาจมาก เริ่ม ใน รัชชกาล พระเจ้าสุริยวารมัน ที่ ๒ จน ถึงพระเจ้าสุริวามัน ที่ ๗ ขอม จึงเริ่มเสื่อมอำนาจลง ตอนเหนือก็เสียดินแดนกับกษัตริย์ชาติ ลือ ลาว ไทย เป็นลำดับ เขตต์ต่อรามัญ ไทย ยกเป็นอิสระ ต่อมา เขมร อาศัยอำนาจ ญวน บ้าง ไทย บ้าง

พ. ศ. ๒๓๙๕ ตรงกับรัชชกาลที่ ๔ กรุงรัตนโกสินทร์ พระเจ้าแผ่นดินเขมร ได้ขอร้องต่อฝรั่งเศส ให้ช่วยป้องกันบ้านเมือง จาก ความรุกรานของ ญวนและไทย [๑]

เมื่อ ฝรั่งเศส ได้ โคแชงจีน เป็น สิทธิ จาก ญวน รัฐบาลฝรั่งเศส ได้ ให้แม่ทัพเรือชื่อ กรางดิแอร์ ทำสัญญากับสมเด็จพระนโรดม ลงวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ. ศ. ๒๔๐๕ เรียกว่าสัญญาอุดง ฝรั่งเศส รับป้องกันกรุงกัมพูชา

พ. ศ. ๒๔๐๘ สมเด็จพระนโรดม ได้ย้ายราชธานีจาก อุดงค์ฦาไชย ลงมาประทับยังเมืองพนมเพ็ญตามความ แนะนำของ ฝรั่งเศส ๆ ได้ช่วยออกเงินก่อสร้างพระราชวัง ตำหนัก รักษา สิ้นเงินมากมาย

พ. ศ. ๒๔๒๔ ตรงกับรัชชกาลที่ ๕ กรุงรัตนโกสินทร์ รัฐบาลฝรั่งเศส กับ เขมร ได้ทำสัญญาฉะบับ หนึ่ง ลงวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๒๔ เขมร ยอมให้ ฝรั่งเศส จัดการบ้านเมืองได้ตลอด แต่ พระเจ้านโรดม ได้ ออกประกาศเบื้นทาง ราชการ ต่อเมื่อ วันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๓๙

ตามสัญญาลง วันที่ ๒๓ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๔๙ ระหว่างรัฐบาลสยามกับฝรั่งเศส สยามต้องคืนเขตต์แดนเดิมของเขมร คือ เขตต์เมืองพระตะบอง เสียมราษฐ ศรีโสภณ กับ ฝรั่งเศส โบราณสถานของ ขอม ซึ่งชาว เขมร ร่ำร้องอยากได้คืนติดไปในครั้งนั้นด้วย

ลาว

เบื้น การยาก ที่จะ สืบ สวน หาหลักฐาน ว่า ชาติลาวเดิมสืบเชื้อสายมาจากชาติใด แต่ คาดคะเนว่าคงสืบเนื่องสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพวก ลื้อ ชาติลาว มีหลายพวกถือลัทธิ และมี ประเพณีต่าง ๆ กัน บางเหล่าศพใช้ฝัง บางเหล่าเผา

โบราณสถานหรือถาวรวัตถุสิ่งที่จะอุปกรณ์ ทางสืบสวนมีน้อยเต็มที คงจะไม่ได้ตั้งหลัก แหล่งส่ความเจริญนาน เพราะถูกชาติหรือ เหล่าอื่นรุกรานอยู่เสมอ

---

[๑] ตอนนี้ไม่ปรากฏในพระราชพงศาวดารไทย ซึ่งตรงกับแผ่นดิน สมเด็จพระหริรักษ์รามาธิศราธิบดี ครอง กัมพูชา เขมร จะแปรพักตร์จากไทย เสียแต่ครั้งนั้นก็ได้ นะโปเลียน ที่ ๓ จึงได้ส่ง มองซิเออร์ เดอ มงติญี เป็นทูตเข้ามาทำสัญญากับไทย เกี่ยวข้องเรื่อง เมืองเขมร

เวลานี้ใน ดินแดนลาว ยังมี พวก ที่ไม่ได้รับ ใหญ่ ในมณฑลลาวกาว, ลาวพวน, ลาว ความเจริญอีกมาก เช่น ข่า ม่าน แม้ว พุงขาว ม้อย พวกม้อย คงยังมีเหลืออยู่มาก กว่า พวกอื่น ๆ แถบเขายันทัดซึ่งเรียกว่า ยุตตังเกีย ยุตอนัม ยุตลาว

พวกม้อย ชอบอยู่ที่สูง เช่น ตามไหล่เขา และพื้นที่ราบบนยอดเขา เมื่อถึงฤดูฝนก็ยก กันลงมาในที่ราบ ถางและเผาป่า ปลูกพืช พันธุ์ธัญญาหาร เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วก็ยกกลับ ไปยังแหล่ง เดิม รัฐบาล ฝรั่งเศส ไม่ได้ ปกครองเก็บส่วยสาอากร ปล่อยเป็นอิสสระ เต็มที่

กรณีย์เหตุที่ฝรั่งเศส จะยก แดนลาว ขึ้นใน สหกรณ์ อินโดจีน คือ เมื่อ พ. ศ. ๒๔๓๔ ฝรั่งเศสตั้งที่ประชุมปรึกษากันอาณาเขตต์เมืองขึ้น ได้ ประชุม จัดการ ปก ปัน เขตต์ ญวน กับ เขมร เรื่องจัดพนักงานปกครอง ฝ่าย ญวน และ เขมร ต่าง ขอ ร้อง ให้ ฝรั่งเศส แบ่ง เขตต์ ลาว ต่าง ๆ รวมเข้าในเขตต์ของตน ตามที่ เขมร และ ญวน เคยได้ปกครองมาแต่ก่อน การ แก่ง แย่ง ก็ เกิด ขึ้น ระ หว่าง ญวน และ เขมร ประจวบเป็นสมัยข้างฝ่ายไทย ได้ จัดตั้งข้าหลวง ใหญ่ ในมณฑลลาวกาว, ลาวพวน, ลาว ล้ำเข้ามาในเขตต์ไทยปกครอง จึงได้เกิด การ วิวาท ขึ้น ใน ระ หว่าง รัฐบาล ฝรั่งเศส กับ ไทย [๑]

ความ ยุ่ง เหยิง ใน แดนลาว แถบ ลุ่ม ราบ แม่น้ำโขง รัฐบาลสยาม กับ ฝรั่งเศส ได้ทำ สัญญาตกลงกันทั้งสองฝ่าย ครั้งแรกลง วันที่ ๓ ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๓๖ รัฐบาลสยาม ยอมถอน สิทธิ การ ยึดถือ แดนลาว ทางฝั่งซ้าย แม่น้ำโขง และ เกาะต่าง ๆ ต่อมาได้ทำ สัญญาต่อกันอีกฉะบับหนึ่ง ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๕๐ รัฐบาลสยาม ยอม ถอน สิทธิ ดินแดน ตอน บาสสัก ตอน หนึ่ง กับดินแดนฝั่งขวาลำแม่น้ำโขงตอนตรงกับเมือง หลวงพระบาง และ เวียงจันทน์ ตอนหนึ่ง

เมื่อ รัฐบาล ฝรั่งเศส ได้ จัด การ กับ ไทย เรียบร้อยแล้ว ได้ยกเขตต์ลาวขึ้นอีกเมือง หนึ่งเข้าใน อินโดจีน จัดมีเจ้าแผ่นดินลาว สถิตอยู่ณเมืองหลวงพระบาง มีเรสิดังสุยีริเอ ประจำรักษาการณ์

---

[๑] มีรายละเอียดกล่าวอยู่ในประชุมพงศาวดารภาค ๔ ว่าด้วยเรื่องหัวเมือง มณฑลอิสาณ

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

แควันกองเจาวัน

ภายหลังสงครามจีนกับญี่ปุ่นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ อำนาจจีนเสื่อมลง มหาอำนาจในยุโรปต่างเตรียมป้องกันอำนาจทางบูรพทิศ ฝรั่งเศสไม่ปล่อยโอกาสอันดีให้หลุดลอยไป เสียริบขยายรั้วบ้าน ได้ทำสัญญากับจีน ลงวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๐ ขออนุญาตสร้างทางรถไฟเข้าไปในเขตต์แคนจีน เชื่อมทางรถไฟในตังเกี๋ยจากเมืองลาวไกขึ้นไปยังเมืองยูนนานฟู และทำสัญญาเพิ่มเติมลงวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ขอแควันกองเจาวันซึ่งฝรั่งเศสเช่าจีนไว้แต่เดิมเป็นสิทธิ

การปกครองของฝรั่งเศสในอินโดจีนชั้นแรกรัฐบาลฝรั่งเศสใช้กำลังทหารรักษาการณ์ในโคแชงจีน นายทหารในนาวิกูแลกำกับการตลอดมาจน พ.ศ. ๒๔๒๘ จึงเปลี่ยนเป็นพลเรือน เมืองอนัมและตังเกี๋ยมองซิเออร์ปอลเบอร์ครับหน้าที่เป็นเรสิดังเยเนอรัลคนแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๗

ในครั้งนั้น โคแชงจีน อนัม ตังเกี๋ย กัมพูชา ยังแยกสังกัดกันอยู่ เคาวเนอร์เยเนอราล โคแชงจีน กับ เรสิดังเยเนอราล กรุงกัมพูชาขึ้นกระทรวงการประเทศราชย์ เรสิดังเยเนอราล อนัม และ ตังเกี๋ย ขึ้น กระทรวงการต่างประเทศ ต่อมารัฐบาลฝรั่งเศสเริ่มจัดการทางเศรษฐกิจ ต้องการความติดต่อบังคับบัญชาอันเดียวกัน

ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๙ รัฐบาลฝรั่งเศสได้ประกาศรวม โคแชงจีน กัมพูชา ญวนอนัม ตังเกี๋ย (ลาวต่อทีหลัง) เรียกว่า อินโด—จีน ตั้งผู้สำเร็จราชการมีอำนาจสิทธิขาดบังคับบัญชาการปกครองแทนประเทศฝรั่งเศส เสนาบดีกระทรวงการประเทศราชย์รับผิดชอบ

ผู้สำเร็จราชการอินโดจีนมีชื่อเสียงในการจัดการบ้านเมือง คือ มองซิเออร์ดูแมร์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ วางระเบียบโครงการทางเศรษฐกิจกว้างขวาง วางระเบียบการโยธาเรื่องรถไฟ ถนนหนทาง การทดน้ำระบายน้ำ สร้างเขื่อนกันน้ำทะเล บำรุงการกสิกรรมพาณิชยการ สำเร็จลุล่วงไปได้โดยมาก และเป็นโครงการสู่ความเจริญ นำประโยชน์ทางตรงและทางอ้อมให้แก่ประเทศฝรั่งเศสมาก

เรื่องจัดการบ้านเมืองในอินโดจีน อาศัยความเห็นจากที่ประชุมใหญ่ ผู้สำเร็จราชการนั่งเป็นประธาน เลขานุการรัฐบาลอินโดจีน

เย็นเลขา สมาชิกที่ประชุม คือ อธิบดี คมนาคม อธิบดีศาล อธิบดีคลัง อธิบดี ตรวจการโยธา อธิบดีศุลกากร อธิบดีศึกษาธิการ และเศรษฐกิจ อธิบดีเกษตราธิการ รวมป่าไม้และการบำรุงพันธุ์สัตว์ อธิบดีไปรษณีย์โทรเลข อธิบดีตำรวจ อธิบดีการแพทย์ และสุขาภิบาล ผู้บัญชาการทหารบกสูงสุด ผู้บัญชาการกองทัพเรือ นอกจากท่านที่ได้กล่าวนามมาแล้ว สมุหเทศาภิบาลโคแชงจีน เรสิดังสุปรีเอ อนัมตังเกี๋ย กัมพูชา ลาว และอำมาตย์ญวนและเขมร ชาติละห้านายต้องเข้านั่งในที่ประชุมด้วยปีละครั้ง หรือเมื่อมีเหตุการณ์ฉุกละหุกเกิดขึ้น สุดแล้วแต่ผู้สำเร็จราชการจะกำหนดนัด

ข้าหลวงตรวจการโยธา ข้าหลวงใหญ่ตรวจการคลังประเทศราชย์ ถ้าเวลามาตรวจการตามคำสั่งจากปาริสมีสิทธิเข้านั่งในที่ประชุมได้ทุกเมื่อ เวลามีการประชุม

นอกจากที่ประชุมใหญ่ มีที่ประชุมที่ไซ่ง่อน ฮานอย, และเมืองไฮฟอง เกี่ยวกับพาณิชยการและกสิกรรม อุตสาหกรรมนายก สโมสรพาณิชยการ และ กสิกรรมนั่งประชุมด้วย ที่ประชุมต้องพังหัวข้อการที่จะประชุมจากนายกเหล่านั้นก่อนเสมอไป

เงิน ภาษี อากร สมพัตสร เย็น หน้าที่ของนคราภิบาล ซึ่งประจำอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ เย็นผู้เกี่ยส่งเข้าหน้าที่คลัง

การปกครองโดยมาก อยู่ในมือ ชาวญวนและเขมร ที่กรุงเว้และพนมเพ็ญ เจ้าพนักงานเย็นชาติญวน เขมร โดยมาก ฝรั่งเศสปล่อยอำนาจ ผ่อนผัน ตาม ประเพณี ขนบ ธรรมเนียมของชาตินั้น ๆ เพื่อสมาน ความ สามัคคีโดยหวังความสงบ

สหรัฐอินโดจีน มี อาณาเขตต์กว้างขวางอย่างราชอาณาจักร การบังคับบัญชาต้องแยก อนุโลม จำเพาะเย็นเมือง ๆ ไป ตามความนิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีของพลเมืองนั้น ๆ

กฎหมาย หรือ ข้อบังคับ ใด ๆ ที่ฝรั่งเศสทำขึ้น ผู้เย็นประมุขของชาตินั้นต้องรับรองเห็นพ้องด้วย จึงออกประกาศให้ใช้ได้ กฎหมายจึงมีข้อธรรมนูญปนกันอย่างชาวตะวันออก และชาวตะวันตกใช้อยู่ เย็นการสมานสามัคคีสู่ความเจริญเรียบร้อย ดังจะเห็นได้ครั้งมหายุทธสงคราม พลเมืองได้ช่วยเหลือทั้งกำลัง และทรัพย์ต่อ ประเทศฝรั่งเศส อย่างดี

หนังสือพิมพ์ไทยเขษมรัตน์

เมืองในอินโดจีน

ในไม่ช้าเมืองในประเทศอินโดจีนคงเจริญรุ่งเรืองทั่วไป จะไม่ต้องถูกประณามว่าเป็นที่สำหรับเนรเทศ ดังเคยมีผู้กล่าวมาแต่ก่อนที่เมืองฮานอย และไฮฟอง ฤดูหนาวไม่แปลกกับยุโรปก็มากน้อย บางปีต้องใช้เตาอบอุ่นอย่างในยุโรป

เมืองไซ่ง่อน เป็นเมืองที่มีถนนกว้างขวางสองข้างปลูกต้นไม้ร่มรื่น จนมีฉายาว่า "ราชินีแห่งเส้นศูนย์กลางโลก" ก่อนที่ทหารฝรั่งเศสยกขึ้นตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑ รอบค่ายฝรั่งเศสมีแต่บ้านเล็กน้อยมุงด้วยแฝกไม่กี่สิบหลัง พื้นที่เป็นหนองน้ำและป่าทั่วไป เวลานั้นไม่มีใครนึกเลยว่าจะเป็นบ้านเมืองใหญ่โต การที่ก่อสร้างทำนุบำรุงจนสู่ความเจริญรวดเร็วได้ อาศัยความเพียรความพอใจของพลเมืองด้วย

ไซ่ง่อน อยู่ห่างจากทะเล ๑,๖๐๐ เส้น ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโดใน หรือบัดนี้เรียกกันว่าแม่น้ำไซ่ง่อน ถ้าไปทางเรือจะเห็นยอดโบสถ์สีแดงสองยอดได้แต่ไกล หน้าเมืองมีท่าเรือเข้าเทียบได้สะดวก มีเรือจอดรับสินค้าเป็นแถวอยู่เสมอ

แผนถนน เมืองไซ่ง่อน ใช้ปลูกต้นไม้สองข้าง ริมถนนที่อาศัยโดยมากมีสวนรอบ ตำบลรัวคาตินาต์ เป็นที่ประชุมชนศูนย์กลางของเมือง มีภัตตาคาร กาเฟร์ ร้านจำหน่ายของต่าง ๆ และโรงมหรสพ

ถ้าขับรถไปตามถนน จะผ่านที่อาศัยของเจ้าพนักงาน ตึกเก็บสินค้า วังผู้สำเร็จราชการ ตึกที่อาศัย สมุหเทศาภิบาล ที่ว่าการมณฑล สำนักงานไปรษณีย์โทรเลข สำนักงานทำการนายหน้า และบริษัทต่าง ๆ ศุลกากร โรงทหาร โรงพยาบาล และสโมสรต่าง ๆ

ร้านใหญ่ของชาวยุโรป ขายของอย่างในปารีส ตามถนนเต็มไปด้วยรถยนต์นับด้วยร้อย ราคาค่าโดยสารย่อมเยาว์ จะไปไหนได้รวดเร็ว มีสวนสำหรับประชาชนเที่ยวเปลี่ยนอากาศเวลาเย็น เมืองไซ่ง่อนมีพลเมือง เป็นชาวยุโรป ๘,๕๐๐ คน ชาวอาเซีย ๑๐๐,๐๐๐ คน

โคแชงจีน เวลานี้มีถนนติดต่อเมืองต่าง ๆ ทั่วไป มีถนนใหญ่ตัดไปเมืองญวนและกัมพูชา ถนนจากเมืองไซ่ง่อนไปนครวัดผ่านเมืองพนมเพ็ญ ได้สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ไปมาด้วยรถยนต์ได้สะดวกรวดเร็ว

ระยะทางประมาณ ๗๕ เส้นจากเมืองไซ่ง่อน

มีเมืองเรียกว่า เขาเล่ง แต่ก่อนเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ เวลานี้เป็นเมืองสำคัญ เป็นที่ตั้งโรงสีเข้า มีพลเมือง ๒๐๐,๐๐๐ คน เป็นจีนเสียราว ๙๐,๐๐๐ คน การงานในเมืองนี้ทำทั้งกลางวันกลางคืน เป็นเมืองศูนย์กลางจำหน่ายเข้า ใน โคแชงจีน

เมืองพนมเพ็ญ เป็นธานี ของ กัมพูชา จาก ไซ่ง่อน ไปทางบก ๕ ชั่วโมง ทางเรือ ๓๖ ชั่วโมง เมือง ตั้งอยู่ริมฝั่ง แม่น้ำโขง ตรงแยกแม่น้ำหลายสาย จะเห็น พระราชวังเก้าแผ่นดินเขมร และ เจดีย์เป็นสง่า เป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ เก็บโบราณวัตถุ จาก นครวัด มีพลเมือง ๗๗,๐๐๐ คน เป็นชาวยุโรป เสีย ๒,๐๐๐ คน

เมืองเว้ เป็น ราชธานี เก่าของ อาณาจักรอนัม มี สถานแบบแผนญวนโบราณ ตอนฝรั่งเศส สร้างใหม่ อยู่คนละฝั่งลำน้ำ ตรงกันข้าม มี รถไฟ ติดต่อไปถึง เมืองตูรัน

เมืองฮานอย แต่ครั้งโบราณ จีน เรียกว่า เชียวชี ญวน เรียกว่า แกโซ เป็นเมืองที่ตั้ง รัฐบาลอินโดจีน ผู้สำเร็จราชการ และเจ้าหน้าที่สำคัญ อยู่ใน เมืองนี้ทั้งสิ้น ตอนเขตต์พวกญวนอาศัย บ้านเรือนเป็นแบบญวน อย่างจีน คงเหลืออยู่ให้ชมมาก อากาศใน ตังเกี๋ย ผิดกับอากาศเมืองอื่นใน อินโดจีน รู้สึก สบาย อย่างใน ฝรั่งเศส มี หมอก มาก และหนาว ต้องใช้ ที่ อบอุ่น บ้านเรือนที่ ฝรั่งเศส สร้างใหม่อยู่รอบ ทะเลสาบน้อย มี ถนนกว้าง สองข้างปลูกต้นไม้ รูปเมือง เป็นสี่เหลี่ยม ที่อาศัยมีสวนรอบ อากาศโปร่ง

เมืองฮานอย ตั้งอยู่ ระหว่างน้ำ สองด้าน ระหว่าง แม่น้ำแดง กับ ทะเลสาบใหญ่ ถนนตัดไปตามเมืองต่าง ๆ ใน ตังเกี๋ย ลอดสะพาน รถไฟ ยูแมร์ ที่ไป ไฮฟอง

ถ้ามาจาก เมืองไฮฟอง โดยรถไฟ จวนจะถึง เมืองฮานอย พ้นสะพาน ยูแมร์ สองข้างทาง แน่นหนาไปด้วย บ้านเรือน ราษฎร จาก สถานี กลาง รถไฟ เดิรไป จนเขตต์แดน มณฑล กวางไซ ของจีน และ มีทางแยกไป อนัม ทางยาวสองหมื่นเส้น สองข้างทาง ภูมิประเทศ เป็นภาพน่าชม

เมืองฮานอย เวลานี้มีพลเมือง ๑๐๐,๐๐๐ คน เป็น ชาวยุโรป เสีย ๖,๐๐๐ คน ที่จำหน่าย สินค้า สำคัญ ตั้ง อยู่ใน เมืองนี้ ทั้งสิ้น สินค้ารถยนตร์จำหน่ายดี มีผู้นิยมใช้กันมาก เป็นรถรับจ้างโดยสารไม่น้อย

โรงงานทางอุตสาหกรรม ตั้งขึ้นหลายแห่ง พลเมือง ฝีกหัดและทำงานได้ดี อาศัยความ

แนะนำจากตำราของ ชาวฝรั่งเศส เล็กน้อย

โรงเรียนเพาะช่าง มีพลเมืองเข้นอันมาก เข้าฝึกหัด ทำงานฝีมือวิชชาชั้นเก่า ๆ ที่ จะศูนย์เสีย กลับคงอยู่ เช่น วิชชาเย็บปัก ทำเครื่องเรือน ทำเครื่องรัก เครื่องสัมฤทธิ์ มีร้านจำหน่ายของเหล่านั้น ยวนใจให้ผู้ฝึกหัดมีมานะประกอบการงานดีขึ้น ในบีหนึ่งมีการออก ร้าน ประกวดสิ่ง ของ ต่าง ๆ คราว หนึ่ง หลาย ๆ วัน

ที่ เมืองฮานอย มีวิทยาลัย ผู้เข้าศึกษาทั้ง ชาวยุโรป และ ชาวพื้นเมือง วิชชาแพทย์ และ การ พยาบาล วชชา กสกรรม และ พาณิชยการ มีผู้ศึกษาไม่ น้อย เผยแผ่ความรู้ กว้างขวาง จากการ ทำใน ประเทศ และ นอกประเทศ

เมืองไฮฟอง เข้น เมืองท่า ชายทะเล ของ ตังเกี๋ย ตั้งอยู่ทางจาก เมืองฮานอย ๑,๕๐๐ เส้น เข้นเมืองใหญ่และมีอากาศดี มีพลเมือง ๑๐๐,๐๐๐ คน เข้น ชาวยุโรป ๒,๐๐๐ คน แต่ไม่มีที่รื่นเริงมาก อย่างที่ เมืองไซ่ง่อน และ ฮานอย เข้นเมืองที่ทำการงานแท้ มีที่เก็บสินค้า รับและส่งจำหน่ายต่อ นานาประเทศ มีอู่ซ่อมและต่อเรือ มี อนาคารใหญ่ ๆ หลายแห่ง

อาศัยสถานบนเขาและรมณียสถาน

เวลานี้ ใน อินโดจีน รัฐบาลฝรั่งเศส กำลังเอาใจใส่เรื่องอาศัยสถานบนเขา เกือบจะนับว่ามีทั่วไปทุกแห่ง เพื่อเข้นที่เปลี่ยนอากาศเวลาว่างการงาน และพักผ่อนร่างกาย ตามอาศัยสถานมีถนนติดต่อกับบ้านเมืองทุกแห่ง บางแห่งมีรถไฟไปถึง

ใน โคแชงจีน ริม ปากน้ำไซ่ง่อน ที่แหลมซังต์แย็ค ที่แห่งหนึ่ง มีนามว่า บีติต์วิลล์ เดอ เซซอง ถนนจาก ไซ่ง่อน ไปถึง เข้นที่พักผ่อน ของ ชาวไซ่ง่อน แห่งหนึ่ง สำหรับไปเปลี่ยนอากาศ และอาบน้ำทะเล

สถานที่ สำหรับ ชาวไซ่ง่อน ไปพักผ่อนร่างกายที่นิยมกันมาก แถบ ลาดเขา แลงเบียง ในอนัม ชื่อ ดาลัต มีอากาศคล้าย ยุโรป ในไม่ช้า ที่ ตำบล ดาลัต จะ กลาย เข้น เมือง อย่างเมืองซิมลา หรือ เมืองดาจิลิง ใน อินเดีย เข้นที่ มีภาพเขาไม้ งามมาก ตำบล ดาลัต ตั้งอยู่สูงกว่าระดับทะเล ๔,๐๐๐ ฟีต อากาศ วัดปรอทวันในฤดูร้อน ๑๙ ดีกรี เศษ ๖ เซ็นติเกรต วันในฤดูหนาว ๑๖ ดีกรี เศษ ๔ อากาศแห้ง ไม่ ชื้นแฉะ ดอกไม้ป่าได้ส่งกลิ่นหอมตระหลบชื่นใจ ยุง ไม่มีเลย ใกล้ ๆ นั้น มี พุน้ำร้อน ลาดเนิน ห้วยเหว โกรกธาร

ที่เที่ยวชมหลายแห่ง มีโฮเต็ลจัดอย่างสมัยใหม่ ทำความสะดวกให้แก่ผู้ไปพัก ชื่อกรังด์โฮเต็ล เดอ ดาลัด และ ลังเบียงปาเลส์ มีโรงมหรสพ สนามกอล์ฟ และเต็นนิส ถ้าใครสนใจอยากจะล่าสัตว์ มีสัตว์หลายอย่างทั้งใหญ่เล็กชุกชุมตามเขตต์บริเวณใกล้ๆ นั้น

ในอนัม มีที่พักอายน้ำทะเลหลายแห่ง เป็นที่มีอากาศดี แต่อยู่ค่อนมาข้างใต้ ใกล้เมืองไซ่ง่อน ที่แพนเทียต และ ญาตรัง มีโฮเต็ลดีๆ หลายหลัง

ชาวยุโรปที่อยู่ใน กัมพูชา โดยมากไปพักเปลี่ยนอากาศที่เมืองกำปอด ตำบล บอโค เสียมาก. ที่ บอโค มีอาศัยสถานตั้งอยู่สูงกว่าระดับทะเล ๑,๐๕๐ เมตร ทางจาก กำปอด ๑,๐๕๐ เส้น ตั้งอยู่ในที่เหมาะ อาจชมภาพงามๆ ได้รอบตัว ระยะทางจาก บอโค ถึง เมืองพนมเพ็ญ ๓,๗๐๐ เส้น

ตำบล แก๊บ ริมอ่าวสยาม ระยะทางจาก กำปอด ๖๐๐ เส้น โฮเต็ลกว้างขวาง ระยะรถยนตร์จาก แก๊บ ถึงตำบล บอโค กินเวลาเพียงหนึ่งชั่วโมงครึ่ง จาก เมืองพนมเพ็ญ ถึงตำบล แก๊บ สามชั่วโมง จาก เมืองไซ่ง่อน สิบชั่วโมง

โฮเต็ลที่ตำบล บอโค เปิดแต่ที่ ๑๕ ตุลาคม ถึงที่ ๑๕ พฤษภาคม ๗ เดือน แต่ที่ตำบล แก๊บ เปิดตลอดปี

พวกที่อยู่เมืองตูรัน และ เมืองเว้ ไปพักที่ตำบล คอตุง ใกล้ๆ กับที่อาศัยสถานบนยอดเขา ชื่อ บานา อยู่ในเทือกเขาญวน สูงจากระดับทะเล ๓,๕๐๐ เมตร

ชาวยุโรปที่อยู่ใน ตังเกีย ไม่มีใครค่อยเว้นที่จะไปพักผ่อนร่างกาย เวลาหยุดงาน ตำบล หาดโดสุน ระยะทาง ๗๐๐ เส้น จากเมืองไฮฟอง เป็นที่สำหรับอายน้ำทะเล มีที่พัก และโฮเต็ลหลายหลัง และที่ตำบล หาดแซมสน อีกแห่งหนึ่ง อยู่ในเขตต์อนัม หาดสะอาด เป็นที่สำหรับอายน้ำทะเล มีคนไปพักยิ่งละมากๆ

อาศัยสถานใน อนัม มีอยู่ในเขตต์ตอนเหนือที่ ตำบล ตามเดา และ ชาปะ ตำบล ตามเดา สูงกว่าระดับทะเล ๓,๒๐๐ ฟุต ระยะทางจากเมืองฮานอย ๑,๗๕๕ เส้น มีถนนดีลงมายังสถานีรถไฟ ตำบล ชาปะ สูงกว่าระดับทะเล ๔,๘๐๐ ฟุต ระยะ ๘,๔๗๕ เส้น จากเมืองฮานอย อยู่ริมทางรถไฟที่จะไปเมืองลาวไก ที่ ชาปะ มีภาพงามๆ ชมหลายแห่ง

กลาง ย่าน รถไฟ สาย ฮานอย กับ เมืองยูนานฟู เมืองที่ควรจะพักลงชม คือ มองเส

มิโฮเต็ล สะอาด สบาย ระยะรถไฟจาก เมือง ฮานอย ถึง เมือง ยูนานฟู กินเวลา สองวัน กับ หนึ่งคืน เมืองยูนานฟู ตั้งอยู่สูงกว่าระดับทะเล ๕,๕๐๐ ฟีต มีอากาศสบาย คล้ายสถานแถบ ภูเขาแอลบีน ในยุโรป มีโฮเต็ล ของชาว ฝรั่งเศส สะอาด กว้างขวาง

ระยะทางและสถานที่จะเที่ยว ในอินโดจีน

ผู้ที่ประสงค์จะเที่ยวใน อินโดจีน หลาย ๆ สัปดาห์ เพื่อจะได้เห็นภาพบ้านเมือง และโบราณ สถาน เกี่ยวกับ พงศาวดาร มาก ควร กะไป ต้นฤดูหนาว เป็นเหมาะ จะไปเที่ยวในเขตต์ เมืองลาว ก็ได้ เพราะมีถนนติดต่อทั่วไป

จะขึ้นที่ เมืองไซ่ง่อน โดยมากับเรือ เดิรไป เมืองจีน ก็ได้ หรือ จะเดิรทางผ่าน ประเทศ สยาม มาทาง กัมพูชา ก็สะดวก เพราะมีรถไฟ ไทย ติดต่อ กับ รถไฟ สาย มะลายู ของ อังกฤษ จาก สิงคโปร์ และ ปีนัง

ถ้าประสงค์จะเอา เมืองไซ่ง่อน เป็นที่พัก ทั้ง ขาไป และ ขากลับ ไปเที่ยว เมืองเจาเลิง พนมเพ็ญ และ นครวัด ชม พระราชวังเขมร และโบราณสถาน ก็สะดวก ก่อนที่จะเดิรทาง ไปชม เมืองญวน และ ตังเกี๋ย ตำบล แรก จาก ไซ่ง่อน ไป ทาง เมืองญวน คือ ที่ ดาลัด ไป รถไฟ จาก ไซ่ง่อน ลง ที่ กองภะ แล้วขึ้น รถยนตร์ไป ดาลัด (รถไฟ ฝรั่งเศส กะ จะให้แล้ว เดิรได้ถึง ดาลัด ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓) ทาง รถยนตร์ ผ่าน ตำบล แพนเทียต และ จิลิง ใกล้ ตำบล จิลิง มี กวาง ชุกชุม เหมาะกับผู้ประสงค์จะเที่ยวล่าสัตว์

ใกล้ ๆ กับตำบล ดาลัด แถบเขา แลงเบียง ตำบลหนึ่ง ชื่อ ดาแล็ก มีพื้น ภูมิภาค น่าเที่ยว เมืองบันเมทวต อยู่ใกล้ ๆ นั้น เป็นที่ตั้งที่ว่าการ มณฑล มีที่พักดี ๆ มีที่ไปเที่ยว คือ ทะเลสาบ ตักลัก รอบ ทะเลสาบ เป็นหน้าผาชัน ลงไปจดน้ำ มีนก ชุกชุม ตำบล บันดอน ริม เมืองบันเมทวต เป็นที่ตั้งตลาดจำหน่ายช้าง

จากตำบล ดาลัด กลับมาทางเดิม ประจบ กับ ถนนใหญ่ ริมชายทะเล เลี้ยวขึ้นไปทาง เหนือ ตามฝั่ง เมืองญวน ที่ ตำบล พันรัง มี ปรางค์ก่อด้วยศิลาสีแดง สร้างครั้งสมัย จาม มีอำนาจ ต่อไป ถึง ตำบล โพนาคา มีหมู่ โบราณสถาน ร้าง ปราสาทเทวสถาน ของ จามโบราณ หลายหมู่ รูปทรงสัณฐาน และ ลวดลาย คล้าย นครวัด

เมือง นิณหวา อยู่ หว่าง เมือง ญาตรัง กับ เมืองทุยหวา มีถนนแยกไป เมืองบันเมทวต

ต่อไป ถึง เมืองกินฮอน แล้วถึง ตำบล ซองคอ ภาพชายทะเลน่าชม

ระหว่าง เมืองกินฮอน และ ไฟโฟ ผู้ที่ไป เที่ยว จะได้ เห็น โบราณ สถาน ของ ชาติ จาม ครั้งสมัยรุ่งเรืองที่ตำบล ดองดวง และ มิสุ่น ที่ตำบล มิสุ่น มี ปราสาทศิลา น่าชม จนมีฉายาว่า "นครวัด ของ อนัม"

ต่อจาก กินฮอน ผ่านแควัน กอนตุง เป็นแควันที่อาศัย ของพวก ชาวป่า เรียก พวก เบนา ซาดัง ลองกัว

เมือง กองไง อยู่ หว่างทาง เมือง กินฮอน และเมืองเว้ ไม่มีโบราณสถานอะไร แต่มีของที่ควรกล่าว คือ ญวน เรียก โนเรส์ ระหัดวิดน้ำใหญ่ ผิดกว่าที่ใช้กันอยู่ตามประเทศอื่น ๆ

เมืองไฟโฟ เป็นเมืองศูนย์กลางที่จำหน่าย จันทน์เทศ การจำหน่ายอยู่ในมือ จีน สถาน บ้านเรือนสร้างอย่างแบบ ชาวญี่ปุ่น คงเป็นบ้านเมืองที่ ชาวญี่ปุ่น เข้ามาตั้งอยู่แต่ครั้งโบราณ

เมืองตรัน เป็น เมืองโบราณ เคยเป็นราชธานี ของ พวกจาม จนมีนามว่า พิพิธภัณฑ์จาม มี ปราสาทราชสถาน ครั้ง จาม มาก มีภูเขาศิลาขาว ตามเชิงเขามีถ้ำและรอยเจาะศิลา บรรจุเจดีย์นับด้วยร้อย จาก ตูรัน ถึงเมืองเว้ มีรถไฟเดิรถึง พอข้ามช่องเขา นูคา ใกล้ชายทะเล ก็ถึง เมืองเว้

เมืองเว้ เป็นเมืองตั้งอยู่ระหว่างกลางระยะเรือเดิรจาก เมืองไซ่ง่อนไป เมืองฮานอย รู้สึกว่าเป็น เมืองญวน แท้ แลดูเห็นยอดเจดีย์จีน รูปต่าง ๆ และที่ ฮวงซุ้ย ทั่วไป โบสถ์ทาง พุทธศาสนา โบสถ์ทาง ศาสนาเต๋า และ ขงจู

รอยกำแพงพระราชวังพระเจ้าแผ่นดินญวน มีสถาน และ ตึก อย่างแยบจิน มีสวน ต้นไม้ร่มรื่น ศาลเจ้า เสาสลักเป็นรูปมังกร ยึดทอง เมื่อเดิรเที่ยวผ่านไป หอมระรื่นไปด้วยกลิ่นจูป และเครื่องหอม ผู้รักษา ศาลเจ้าที่ เมืองเว้ โดยมากเป็น หญิง อยู่ในปนชรา ผิดกว่าประเทศจีน ที่ เฮียกง เป็นชาย

ผู้ที่ไปอยู่ใหม่ ๆ ใน เมืองเว้ ยังไม่คุ้นกับสถานที่ ต้องรับความว้าเหว่ใจ เป็นเมืองที่ไม่ครึกครื้นทันสมัย ทวยนาคร ชาวญวน เป็นคนสงบเสงี่ยมเจียบ ๆ

ที่ พระราชวัง พระเจ้าแผ่นดิน เปิดให้ คนเที่ยวชม บางตอน นอกจาก ศาลเจ้า ในพระราชวัง ที่สำหรับเที่ยวชม คือ ท้องพระโรงที่ตั้ง พระแท่น แห่งหนึ่ง พิพิธภัณฑ์หลวง มีเครื่องทองเหลือง เครื่องลายคราม เครื่องทอง เครื่องหยก ผ้ามือโบราณ และแบบตัวอย่าง พระราชวังไทยหวา ซุ้มประตูใหญ่

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

และห้องพระบรรทม

นอกจากในร่วมพระราชวังที่กล่าวมาแล้ว พิพิธภัณฑ์ไกดิน เดิมเย็น พระตำหนัก ทำด้วยเครื่องไม้ทั้งสิ้น สลักลวดลายฝีมือ อย่างเอกของที่บรรจุในนั้นรวบรวมโดยพวกสมาชิกของสมาคมสหายชาวเว้โบราณ มีเครื่องทำโดยฝีมือญวน เช่น เครื่องใช้ต่าง ๆ เครื่องลายคราม เครื่องรัก เครื่องแพร และผ้าปักต่าง ๆ

จากเมืองเว้ทางเหนือลำน้ำ มีถนนติดต่อไปถึงยังที่ฝังพระศพ พระเจ้าแผ่นดิน เรียกนำเย้า มีหอสำหรับทำพิธีสังเวย พระเจ้าพระเจ้าแผ่นดินต้องเสด็จไปสามปีครั้งหนึ่งอย่าง ราชาธิราช ประเทศจีน ทำที่หอสวรรค์กรุงปักกิ่ง แต่ก่อน

ที่ฝังพระศพ พระเจ้าแผ่นดินญวน เนื้อที่กว้างขวาง แบ่งเป็นตอน ๆ ตั้งอยู่ตามลูกเนินตอนหนึ่ง ก็มีกำแพงกั้น รอบเนิน มีคูปลูกบัว มีเจดีย์ มีหอสำหรับทำสักการ มีที่อยู่ของนางชี ข้าพระศพ คอยเส้นสรวงตามประเพณี ที่หน้าพระศพ มีฉากพระบ้ายการิกพระราชประวัติที่เก็บพระศพ ก่อนแน่นหนา มีประตูเหล็ก ไม่อนุญาตให้ใครเข้า นอกจาก พระเจ้าแผ่นดิน

ที่ฝังพระศพ มีหลายตอน พระศพที่สำคัญคือ พระศพ พระเจ้ายาลอง พระเจ้ามินมาง อยู่ริมลำน้ำ พระศพ พระเจ้าเทียวตรี และพระศพ พระเจ้าตือดึก อยู่ใกล้เชิงเขา

ตามลำน้ำ แต่ตำบลนำเย้า ลงมายังเมืองเว้ สองฝั่ง ระดะไปด้วยเจดีย์ โบสถ์ในพระพุทธศาสนา ศาลเจ้ากวนอิม ศาลเจ้าขงจู ตามถนนทางยก ใกล้กับที่ฝังพระศพ สองข้างทางมีรูปสัตว์ทำด้วยศิลา รูปช้าง ม้า โค เสือ สลับเรียงเป็นแถว

ทางจากเมืองเว้ ไปเมืองฮานอย ผ่านเมืองกองตรี ที่เมืองกองตรี มีทางใหญ่แยกไปทางทิศตะวันตกเข้าแดนลาว

จากเมืองเว้ ไปพักรับประทานกลางวันที่เมืองดองฮอย ไปพักแรมทันที่เมืองวินห์

รุ่งขึ้น จาก วินห์ ผ่านเมืองทันหวา เคยเป็นราชธานีของญวน เมื่อสมัยราชวงศ์โห พ. ศ. ๑๙๐๐ มีที่ฝังพระศพหลายแห่ง จากเมืองทันหวา ระยะทาง ๔,๔๐๐ เส้น ถึงเมืองฮานอย

ที่เมืองฮานอย ไม่เงียบเหงาอย่างเมืองเว้ นอกจากตอนเมืองใหม่ที่ฝรั่งเศสสร้างขึ้น มีราษฎรแน่นหนาคับคั่ง มีถนนหลายสาย เรียกนามตามชื่อสิ่งของที่จำหน่าย เช่น ถนนไหม ถนนน้ำตาล ถนนเครื่องยา ถนน

เข้าสาร ถนนผักดอง ถนนเครื่องทองแดง ถนนเครื่องจักสาน ถนนวุ้นเส้น เมื่อผ่านไปจะได้รับกลิ่นอาหารกับเครื่องหอมปนกันฟุ้งตามถนนที่ไม่ได้จำหน่ายของ สองข้างเสียงค้อนและเครื่องมือทำภาชนะต่าง ๆ เครื่องไม้ เครื่องรัก เครื่องงา เครื่องมุกดำ เมืองฮานอย เป็นเมืองที่มีช่างทำของต่าง ๆ มากอย่าง เมืองพักนิน เมืองนำดิน

ที่เมืองฮาดอง ใกล้ ๆ กับ ฮานอย เป็นเมืองที่ทอผ้าไหม และทำผ้าลูกไม้

รายฎรญวน ในเมืองฮานอย ติดลัทธิทางไหว้เจ้า ไม่ว่าตามบ้านเรือนไหนที่ไม่ได้อยู่ใกล้ศาลเจ้าใหญ่ ปลูกศาลเล็ก ๆ ด้วยไม้ ๆ ดูธูปบูชาควันตลบหอมกรุ่นทั่วไป เจดีย์จีนสร้างทั่วไปแทบทุกแห่ง บางศาลบรรจุพระพุทธรูปกวนอิม บางศาลข้างในว่างเปล่ามีแต่ฉากบังกับที่บูชา ทางศาสนาเต๋า ริมทะเลสาบใหญ่มีเจดีย์ใหญ่อย่างเจดีย์จีน เรียกว่า มหาพุทธ์ เจดีย์สองพี่น้อง เจดีย์หยกอยู่บนเกาะกลางทะเลสาบน้อย ชาวญวนเป็นชาติที่มีนิสสัยใจคอโอบอ้อมกว้างขวาง ชอบรับแขก ถือเป็นเกียรติยศอันดี

จากเมืองฮานอย เรื่องจะเที่ยวเขา ควรไปเที่ยวที่แถบเขาแดน ตังเกี๋ย จะได้พบเห็นพวกแม้ว ไทย ม่าน มอง ซึ่งยังเป็นชาติที่ยังไม่ได้รับความเจริญ ที่แคว้นโคแยง มีหมู่ทะเลสาบ มีเรือนที่พักใกล้ ๆ นั้น เหมาะกับการเที่ยวชมน้ำตก ถ้ำ ธาร ห้วย เหว

การเที่ยวในตังเกี๋ย ควรไปชมให้ถึงที่ตำบลประตูเข้าประเทศจีน ซึ่งอยู่ในแคว้นแลงสุน หรือที่ตำบลดองแดง และนาจำเขตต์ติดต่อกับประเทศจีน มณฑลกวางใส เมืองนำดิน แพ็กนิน ซอนเตย์ เป็นเมืองโบราณเกี่ยวข้องกับพงศาวดารมาก

ที่เมืองแพ็กนิน มีที่ฝังศพราชวงศ์หลี มีเจดีย์เจ็ดเจดีย์ ที่ใกล้ ๆ นั้น เป็นตำบลที่รายฎรในอินโดจีน ไปนมัสการปีละมาก ๆ

ระยะทางจากเมืองฮานอย ๑,๕๐๐ เส้น ในแคว้นฮาดอง ที่ตำบลฮองดี้ มีวิหารในพระพุทธศาสนา รายฎรนิยมนับถือกันมาก แต่กลางเดือนมีนาคม ถึงกลางเดือนเมษายน มีสัปปุรุษไปประชุมนมัสการ เป็นที่สำคัญทางศาสนาแห่งหนึ่ง

ตำบลที่จะชมภาพชายทะเล คือ ที่อ่าวอาลอง เป็นตำบลที่ควรชมงดงามมาก นักประพันธ์จีนเคยแต่งบทกลอนชมความงามของสถานที่นั้น มีเรือสำหรับโดยสารจากเมืองไฮฟองไปยังตำบลนั้น เป็นหมู่เกาะนับด้วยร้อย

มีรูปทรงสัณฐานต่าง ๆ บางเกาะเย็นคูหา ยนตร์ไปทาง ลาวเบา จน ถึง เมืองสุวรรณเขตต์ คล้ายประตู เรือเดินลอดได้ บนเกาะต่าง ๆ ริมแม่น้ำโขง ลงเรือขึ้นไปเมืองหลวงพระบาง มี พันธุ์พฤกษาชาติ ปกคลุม เวลา อาทิตย์ หรือ จะออกเดินทาง จาก เมืองวินห์ ไป ลง เรือ ฉายแสง เปลี่ยนสีต่าง ๆ งดงาม บางเกาะ ซะล่า ที่ตำบล ท่าแขก และ นาเป ขึ้นไปยัง เมือง มีลิง เย็นผู่ง ๆ ลงมา คอยรับ อาหาร จาก ผู้ที่ หลวงพระบาง ก็ได้ ภูมิประเทศสองข้างลำน้ำ ไปเที่ยว น่าชม ภูเขาเย็นหน้าผาลงมาจดริมน้ำ ที่ ตำบล ปากหน มีถ้ำที่หน้าผาริมน้ำ ในถ้ำเต็ม ไปด้วย พระพุทธรูป ขนาดต่าง ๆ.

ถ้ำ ตามเกาะที่น่าชม คือ ถ้ำ ที่มีนามว่า ถ้ำพิศวง กับ ถ้ำประหลาด ถ้าจะเที่ยวเย็น อิสสระ จะจ้างเรือยนตร์เย็นพิเศษ จาก ไฮฟอง ก็ได้ เวลากลับไม่ควรลืมแวะชม บ่อถ่านศิลา ที่ตำบล คำปา

เศรษฐกิจใน อินโดจีน

ก่อน ที่ ชาว ฝรั่งเศส มา ปกครอง ประเทศ อินโดจีน ความเจริญในทางพาณิชยการ และ กสิกรรมไม่แพร่หลายเท่าใด มี พ่อค้าจีน บ้าง เล็กน้อยที่เที่ยวค้าขายอยู่ เวลานี้ได้เจริญทั่วไป พลเมืองมั่งคั่งสมบูรณ์ขึ้น ด้วยได้เปิดตลาด การค้าขายในประเทศ และนอกประเทศ ได้ จัดการขยายตามโครงการรวดเร็ว ยึดการ คมนาคม เป็นหลัก

การเที่ยวใน เมืองลาว เป็นการสนุกเพลิด เพลินไม่น้อย เรื่องล่องแก่งตามลำ แม่น้ำโขง ตามทางยก เที่ยวพัก ตาม บ้า เขา จะได้ชมภาพ ต่าง ๆ ทราบประเพณีของ พวกลาว และการ ละเล่น เช่น การเต้นรำ สาก เย็นต้น แม้ อยากจะล่าสัตว์ก็สะดวก มี พวกพราน คอย นำทางแทบทุกแห่ง พื้นประเทศ มี ช้าง เสือ โคร่า ชุกชุม

ถ้าจะไปจาก ไซ่ง่อน ยัง เมืองเวียงจันทน์ หรือ เมือง หลวงพระบาง ตาม ลำ แม่ น้ำโขง เปลืองเวลา ควรไปจาก ไซ่ง่อน ทางทะเล ไปขึ้น ที่ เมืองตูรัน หรือ ที่ เมืองเว้ ขึ้น รถไฟ ไปลงที่ เมืองดองฮะ ในแควัน กองตรี ขึ้นรถ

เมื่อ พ. ศ. ๒๔๐๓ สินค้าเข้า ได้จำหน่าย ออกนอกประเทศเพียง ๖๐,๐๐๐ ตัน ต่อมา อีก สิบปี ได้ทวีขึ้นถึง ๑,๔๐๐,๐๐๐ ตัน เหตุ ด้วย ฝรั่งเศส ได้ สร้าง ทาง ตัด ผ่าน ตาม ตำบล ที่เปลี่ยวต่าง ๆ สร้างรถไฟติดต่อกับเมืองท่า ชายทะเล และ เมือง ริมน้ำ ใน ระหว่าง ปี พ. ศ. ๒๔๔๓—๒๔๖๘ ฝรั่งเศส ได้ใช้เงิน

ในการโยธาถึง ๓๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ยีแอสเตอร์ การที่ได้สร้าง ไม่ใช่แต่ได้รับผลสะดวกในทางคมนาคม เท่านั้น ทำให้พื้นแผ่นดิน ชุ่มชื้นสำหรับการเพาะปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ ขึ้นมาก

อินโดจีน เป็นศูนย์กลางจำหน่ายสินค้าระหว่าง เมืองฮ่องกง และ สิงคโปร์ เท่ากับเป็นศูนย์กลาง ส่งอาหารไป ยัง ประเทศจีน และประเทศอินเดีย ซึ่ง มี พลเมือง รวม กว่าแปดร้อยล้านคน พลเมืองใน อินโดจีน เป็นพวกที่อยู่ในจำนวนทำการเพาะปลูก กว่า เจ็ดสิบเปอร์เซ็นต์ ของ พลเมือง สิบสี่ล้าน การปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร จึงได้เพียงพอกับ พลเมือง และเหลือจำหน่ายออกนอกประเทศ

การกสิกรรม อากาศในประเทศอินโดจีน ส่วนมาก มีอากาศร้อนอบอุ่น เหมาะกับการเพาะปลูก พื้นดินอุดม มีที่ลุ่มรายมาก มีลำน้ำ ห้วยหนอง โดยธรรมชาติอยู่แล้วไม่น้อย เว้นแต่ที่ใกล้ ๆ เขา ซึ่ง ยังไม่ เป็นที่อุดมพอสำหรับการเพาะปลูก เมื่อช่วย ขุดคลอง ระบายน้ำ ทดน้ำ ก็ ทำให้ ที่เหล่านั้น อุดมขึ้น เข้า เป็น สินค้า ทางเศรษฐกิจสำคัญ ของประเทศอินโดจีน เพราะเป็นอาหารจำเป็นของ ชาติ อาเซีย ใน ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๓—๒๔๑๒ เข้า ได้ ส่งออก นอกประเทศ ปีหนึ่ง ๑๐๐,๐๐๐ ตัน ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๕๙—๒๔๖๘ จำนวนทวีขึ้นถึงปีละ ๑,๓๗๒,๐๐๐ ตัน โดยที่ได้ขุดคลอง ทำการทดน้ำ ระบายน้ำ เปลี่ยนที่แห้งแล้งให้ ดินอุดมชื้น เป็นจำนวนเนื้อที่ ๑,๓๘๐,๐๐๐ เฮคแตร์[๑] รวมกับจำนวน ที่ราบ ที่ได้ทำนาทั้งหมด ๖,๒๔๐,๐๐๐ เฮคแตร์

เข้าโภชน์ เป็นพืชพันธุ์ที่สองรองจากเข้า พ. ศ. ๒๔๔๓ ได้ส่งจำหน่ายออกนอกประเทศเพียง ๑๐๐ ตัน ใน พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้จำหน่ายถึง ๕๗,๐๐๐ ตัน และจำหน่ายในพื้นเมืองได้ดี

มะพร้าว เนื้อที่ได้ปลูกมะพร้าว ๓๐,๐๐๐ เฮคแตร์ ผลจำหน่ายได้ราคาในท้องตลาดดี มะพร้าวตากแห้ง ที่ได้ส่งจำหน่าย ต่าง ประเทศ ปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ๓,๔๐๐ ตัน ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้ทวีขึ้นถึง ๘,๙๐๐ ตัน

น้ำมัน น้ำมันปาล์ม น้ำมันละหุ่ง น้ำมันงา น้ำมันถั่วต่าง ๆ ได้เป็นสินค้า จำหน่ายออกนอกประเทศไม่น้อย ชั่วแต่น้ำมันละหุ่ง ปี

---

[๑] หนึ่งเฮคแตร์ ประมาณ ๖ ไร่ ครึ่ง

พ.ศ. ๒๔๔๓ ส่งจำหน่าย ๑๗๓ ตัน ปี ๓๖,๐๐๐ เฮคแตร์ ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้ยาง
พ.ศ. ๒๔๖๘ ๔๙๘ ตัน เมล็ดที่ยังไม่ได้ ๘,๐๐๐ ตัน และยังจะทวีขึ้นเป็นลำดับ
หีบอีก ๑๙๔๕ ตัน ไหม รายฎรได้เลี้ยง ตัวไหม รวม ทั้งห้า
เมืองในสหกรณ์ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้ไหม
น้ำตาล อ้อยมีปลูกทั่วไปใน อนัม ตังเกี๋ย หนัก ๒๒๕ ตัน ได้ส่งจำหน่ายไปต่างประเทศ
โคแชงจีน เดิมใช้อยู่แต่ในประเทศ พึ่งส่ง ๘๒ ตัน
จำหน่าย ออกนอก ประเทศ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ฝ้าย ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้ส่งจำหน่าย
ปีหนึ่ง (เป็นน้ำตาลทรายแดง) ๑๐,๐๐๐ ตัน ต่างประเทศ ที่เอา เมล็ด ออกแล้ว ๑๒๗๗ ตัน
ทั้งเมล็ด ๑๔๕๒ ตัน แต่ก็ยังต้องซื้อฝ้ายจาก
กาแฟ ปลูกกันมาก ในเมืองตังเกี๋ย และ อินเดียมาเข้าโรงงานในตังเกี๋ย ๖๘๘๐ ตัน
อนัม ตอนเหนือ เวลานี้ปีหนึ่งได้ผล ประมาณ
๑,๔๐๐ ตัน ได้ส่งออกนอกประเทศ ๕๘๐ ตัน
เมื่อปี ๒๔๔๖ ส่งขายนอกประเทศเพียง ๑๔ ตัน

สัตว์ที่เป็นอาหารและพาหนะ

ชา มีปลูกทั่วไปในอินโดจีน แต่ยังไม่ การผะสมสัตว์ในอินโดจีน โคและกระบือ
เจริญดี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๔๒—๒๔๔๖ ส่ง มี ๓,๗๐๐,๐๐๐ ตัว เป็น สินค้า ส่ง จาก
ออกนอกประเทศเพียงปีละ ๑๖๐ ตัน ระหว่าง เมือง ญวน ลาว เขมร ไปยังเกาะฟิลิปปิน
ปี พ.ศ. ๒๔๖๔—๒๔๖๘ เพิ่มจำนวนขึ้นถึง ใน ระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๔๔๒—๒๔๔๖ ปีหนึ่ง
ปีละ ๖๖๘ ตัน ประมาณ ๗๐๐ ตัว ระหว่าง พ.ศ. ๔๒๖๔
—๒๔๖๘ ปีหนึ่ง ๒๐,๖๐๐ ตัว

พริกไทย มีปลูกมากใน กัมพูชา และใน สุกร ประมาณ ๒,๔๐๐,๐๐๐ ส่งจำหน่าย
โคแชงจีน ส่งจำหน่ายนอกประเทศ ระหว่าง ไปนอกประเทศปีหนึ่งราว ๒๔,๐๐๐ ตัว
ปี พ.ศ. ๒๔๔๒—๒๔๔๖ ๒,๘๐๐ ตัน แกะ แพะ ม้า มีน้อย ไม่ได้จำหน่ายออก
๒๔๖๔—๒๔๖๘ ๓,๘๖๐ ตัน นอกประเทศ ไก่ก็เหมือนกัน ใช้เป็นอาหาร
ใบยาสูบ ทำพอจำหน่ายในประเทศ ยัง อยู่ในบ้านเมือง ฟองไก่ใช้เยื่อขาวสำหรับ
ไม่เป็นสินค้าส่งออกนอก ฟอกหนัง
ยาง เวลานี้รัฐบาลฝรั่งเศสกำลังจัดการ
เรื่องปลูกยาง ในภาคใต้ เนื้อที่ประมาณ

ป่าไม้ มีเนื้อที่ ๗,๘๒๕,๐๐๐ เส้นจัตุรัสส์ ได้สำรวจแยกเมืองต่าง ๆ ดังนี้

อนัม	๑,๕๐๐,๐๐๐	เส้นจัตุรัสส์
กัมพูชา	๑,๐๐๐,๐๐๐	,, ,,
โคแชงจีน	๔๕๐,๐๐๐	,, ,,
ลาว	๔,๐๐๐,๐๐๐	,, ,,
ตังเกี๋ย	๘๗๕,๐๐๐	,, ,,

เป็นไม้เบญจพรรณต่าง ๆ มาก มีไม้สักมากในแคว้นป่าสักลาวตอนใต้ ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ สินค้าไม้สักได้ส่งออก นอกประเทศ ๒๔,๐๐๐ ตัน

นอกจากนั้น มีไม้ที่สำหรับ ทำ เครื่องหอม ครั่ง น้ำมันยาง และ กาว

ถ่านศิลา มี หลายแห่ง แต่ไม่เป็น ชะนิด อย่างดีทุกแห่ง ที่มีถ่านดีที่ตำบล ดองเตรียง อ่าวอาลอง มีเนื้อที่ ๔๕๐๐ เส้นจัตุรัสส์ เดิมจีนทำ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๒—๒๔๔๖ ปีหนึ่ง ได้ถ่านประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ ตัน ระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๔๖๔—๒๔๖๘ ปีหนึ่งขุดได้ ปีหนึ่ง ๑,๑๐๐,๐๐๐ ตัน จำหน่ายออกนอกประเทศ ปีหนึ่ง ๑๙๘,๐๐๐ ถึง ๖๗๕,๐๐๐ ตัน

แร่ต่าง ๆ แร่ สังกะสี พบอยู่ ตาม แคว้น ระหว่าง แม่น้ำแดง กับ ทาง รถไฟ เมือง ฮานอย ลาวไก ได้ขุดทำ ที่ ตำบล โซเดียง ตรังห์ และที่ตำบลแรงฮิด เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ขุดได้ รวมจำนวนเพียง ๕๑๐๐ ตัน มาระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๔๖๔—๒๔๖๘ จำนวน ทวีขึ้นถึง ปีละ ๓๑,๖๐๐ ตัน ได้เอาถลุงที่โรงงานเมืองไฮฟอง ทำ เป็น แผ่น สัง กะสี จำ หน่าย ปี หนึ่ง น้ำ หนัก ๖๐๐๐ ตัน

แร่ดีบุกและตุงสเต็น ทำที่ตำบลไปก๊อก ริมเมืองโคแยงในตังเกี๋ย ที่ตำบลบันทโคนา ในเมืองลาว เมื่อระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๔๒—๒๔๔๖ ได้เพียงปีละ ๕ ตัน มาเมื่อระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๖๔—๒๔๖๘ ได้ ทวี ขึ้น ปีหนึ่ง ๒๗๘ ตัน

ทองคำพบหลายแห่งใน ตังเกี๋ย อนัม และ ลาว แร่เหล็ก ได้ ทำที่ ตำบล ไทยงูยัน ใน ตังเกี๋ย พลอยต่าง ๆ ได้ทำใน กัมพูชา ใน ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ขุดได้ จำหน่าย เป็น จำนวน ๕๒๔๐ กะรัต

อุตสาหกรรม

โรงสีเข้า ที่เป็นตลาดใหญ่ใน โคแชงจีน รวมอยู่ที่ เจาเล่ง มีอยู่ด้วยกันสิบแปดโรงสี เดิมจีนเป็นเจ้าของทั้งสิ้น เวลานี้ตกเป็นของ ฝรั่งเศส สี่โรงใหญ่ ปีหนึ่ง จำหน่ายเข้า ไปต่างประเทศ ๒,๐๐๐,๐๐๐ ตัน

ในอินโดจีนมีโรงกลั่นกอฮอล์ใหญ่สี่โรง สามโรงในตังเกี๋ย โรงหนึ่งในโคแชงจีน กลั่นจากเข้า ปีหนึ่งรวมทำได้ ๓๐๐,๐๐๐ เฮกโตลิเตอร์ (๖๖๐,๐๐๐ แกลลอน)

นอกจากโรงสีและโรงกลั่นกอฮอล์ มีโรงกลั่นน้ำมัน ทำสะบู่ ทำน้ำตาลทราย ทำเหล้ารัม มวนบุหรี่ ประมาณทั้งสิ้น ๑๒๐๐ ตัน นอกนั้นยังมี กาว ครั่ง แชลแล็ก เย็นสินค้าออกจำหน่าย

โรงทอไหม โรงทอผ้า หลายโรง และดังนั้นยังมีไหมดิบ ส่งจำหน่ายต่างประเทศ ปีละ ๑,๐๐๐ ตัน

ที่เมืองตังเกี๋ยมีโรงฟอกหนังใหญ่ โรงทำกะดุม โรงทำกระดาษ โรงทำไม้ขีดไฟ ในกัมพูชา และ อนัม มีโรงเลื่อยไม้ใหญ่ ๆ หลายโรง

ที่เมือง ไฮฟอง มีโรงทำปูนสิเมนต์ใหญ่ ปีหนึ่งทำได้ ๑๕๐,๐๐๐ ตัน ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ จำหน่ายออกนอกประเทศ ๖๖,๐๐๐ ตัน

โรงกลั่นเครื่องยาตาต่าง ๆ ที่เมือง ไฮฟอง จำหน่ายในท้องตลาด คอสติ๊กโซดา โคลรีน กรดไฮโดรโคลริก และน้ำเชื่อผลไม้ต่าง ๆ

โรงพิมพ์เผาอิฐ จำหน่าย ปีหนึ่ง ๓,๐๐๐ ตัน โรงทำอ๊อกซิเจ็นและอาเซติเลน โรงไฟฟ้าโรงน้ำแข็งมีทั่วไปทุกเมือง

โรงทำปลาและการจับปลา อินโดจีนมีชายทะเลยืดยาว มีทะเลสาบใหญ่ และแม่น้ำโขงเนื่อที่ ๆ จับปลา ๔๕๐,๐๐๐ เฮคแตร์ ปีหนึ่งจับปลาได้ ๑,๐๐๐,๐๐๐ ตัน ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ปลาย่างและปลาเค็มจำหน่ายออกนอกประเทศ ๓๓,๐๐๐ ตัน ปลามีชุกชุมตามฝั่งและในทะเลสาบ ที่อ่าวอาลองเย็นตำบลจับปลาน้ำเค็มได้มากกว่าที่อื่น

โรงทำปลากะป๋องใหญ่ ที่ตำบล ลุกมำ ในเมืองญวน ชาวฝรั่งเศสเย็นเจ้าของ

รัฐบาลฝรั่งเศสใน อินโดจีน เอาใจใส่ในเรื่องทำปลากะป๋องมาก ตั้งกองสมุทรศาสตร์แยกธาตุพันธุ์สัตว์ทะเลต่าง ๆ ที่ตำบลญาตรัง

การออกร้านประกวดสินค้า

ในอินโดจีน ได้เริ่มออกร้านประกวดสินค้าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ โดยเทศาภิบาล ชื่อปอลเบอร์ต เย็นผู้ริเริ่มที่เมืองฮานอย พ.ศ. ๒๔๔๕ มีเย็นการใหญ่ มีผู้นำสิ่งของไปเผยแผ่สินค้าสี่พันราย พ.ศ. ๒๔๖๑ เย็นต้นมาที่เมืองฮานอยและเมืองไซ่งอนก็มีการออกร้านประกวดสินค้าปีละครั้ง ในเดือนธันวาคม ไม่จำเพาะแต่สิ่งของในประเทศอินโดจีน รับ

สิ่งของจากต่างประเทศที่ใกล้เคียงด้วย ตั้งแต่ปี พ. ศ. ๒๔๖๗ เป็นต้นมา มีประเทศใกล้เคียง เช่น ญี่ปุ่น สยาม จีน เกาะฟิลิปปีน ได้ส่งไปเข้าประกวดด้วย

การไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์

ไปรษณียภัณฑ์ ส่งทางเรือจาก อินโดจีน สองสาย โดยเรือสายมาร์เซล์—โยโกฮามา สองอาทิตย์ต่อครั้ง แวะส่ง ถึงไซ่ง่อนด้วย อีกสายหนึ่ง มาร์เซล์ไฮฟอง ระยะ เวลา ๓๘ ถึง ๔๐ วัน ระหว่างไซ่ง่อน ถึง สิงคโปร์ ๑๔ วัน ไซ่ง่อน กรุงเทพ ฯ ไซ่ง่อน ไฮฟอง เดือน ละ ๒ ครั้ง ไฮฟอง ตรงไป ฮ่องกง อาทิตย์ละครั้ง ไฮฟองไปฮ่องกง แวะ ปาคอย ไฮเฮา ในเกาะไหหลำ และแวะที่กองเจาวัน เดือนละ ๒ ครั้ง สายไฮฟองกับเมืองกวางตุ้ง แวะ ไฮเฮา กองเจาวัน ฮ่องกงปีละ ๑๓ เที่ยว

ไปรษณีย์ส่งทางบก โดยรถไฟ รถยนตร์ ตาม ลำแม่น้ำโขงโดย เรือเมล์ มีที่ทำการไปรษณีย์ ๔๘๐ ตำบล ทางธนาณัติ ปีหนึ่ง มีผู้ส่ง ๕๔๒,๐๐๐ ราย เป็น จำนวน เงิน ๓๘,๖๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์

โทรเลข ได้วางสาย เป็นระยะ ๔๒๗๑๕๐ เส้น โดยทางตรงถ้ารวมทั้งสายแยกต่าง ๆ ด้วย รวมเป็นระยะ ๘๖๐๖๒๕ มีผู้ใช้ ๒๓๗๑๐๐๐ ราย เป็นคำโทรเลข ๓๕,๐๐๐,๐๐๐ คำ ในปี พ. ศ. ๒๔๖๘

โทรศัพท์ ในปี พ. ศ. ๒๔๖๘ สายยนดิน และใต้ดิน ๒๐๓๐๐๐ เส้น การใช้ ได้เจริญขึ้นรวดเร็ว ในสองสามปี มีผู้ให้ตั้งเครื่อง ทวีขึ้นสองเท่าตัว เพราะรัฐบาล คิดราคาย่อมเยาว์

วิทยุโทรเลข ได้ ตั้ง ขึ้น แล้ว ๒๑ ตำบล ติดต่อกับเรือเดินมหาสมุทร และ ประเทศต่าง ๆ ส่งจาก ฮานอย กับ ยุนนันฟู ถึง ฮ่องกง และมาเก๊า จาก ไซ่ง่อนยังหมู่เกาะฟิลิปปีน และหมู่เกาะเนเธอแลนอินดิส รวมที่ไซ่ง่อนส่งตรงไปยังประเทศฝรั่งเศส ยัง เกาะมาดาคาสคา เกาะฮาไวอิ ยัง ส. ห. ปาลิรฐูอเมริกา และที่เมืองตาฮิติ นิวคาลิโดเนีย

การสินค้าระหว่างนานาประเทศ

เทียบประเทศราชย์ฝรั่งเศสอื่น ๆ ประเทศอินโดจีน สู่ความเจริญ ด้วย อาการลำบาก และเปลืองเงินมาก จึงได้รับผลเพียงพอ ปี พ. ศ. ๒๔๓๔ สินค้าขาเข้า ๒๓ ล้าน สินค้าขาออก ๒๘ ล้าน ปี พ. ศ. ๓๔๖๘ สินค้าขาเข้า ๑๔๖ ล้าน สินค้าขาออก ๑๘๐ ล้าน ปี พ. ศ. ๒๔๓๔ ราคาสินค้า

ที่ส่งเข้าออกเพียง ๕๑ ปีแอสเตอร์ ปี พ.ศ. ปีแอสเตอร์ ๒๔๖๘ ขึ้นถึง ๓๒๖ ล้านปีแอสเตอร์ ทวีขึ้น ๖ เท่าตัว

น้ำหนักสินค้า ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ สินค้าเข้า ๔๑๘๐๐๐ ตัน สินค้าออก ๒๕๖๔๐๐๐ ตัน

การขยายทางเศรษฐกิจในอินโดจีน ตามโครงการ เรื่องสร้างทาง รถไฟ ทดน้ำ ท่าเรือ การสุขาภิบาล กะงบประมาณไว้ ๓๔๐ ล้านปีแอสเตอร์ จะให้แล้วเสร็จในสิบสองปีข้างหน้า เมื่อการสร้างเรียบร้อยตามโครงการ ไม่ต้องสงสัย ที่จะได้รับผล เพียงพอ บ้านเมืองสู่ความเจริญ

โครงการกะเย็นสามตอน ๑ การสร้างลงไปจะได้รับผล ทางตรงโดยทันที เช่น การทดน้ำ ระบายน้ำ ๒ การเปิดบ้านเมือง คือ สร้างรถไฟ สร้างทาง ขุดคลอง สร้างท่าเรือ ๓ ทางอ้อม คือ สร้างสถานในการสาธารณสุข และ การศึกษา

ในโคแชงจีน เย็นดินแดนที่ลุ่มราบ ดินอุดม ขุดคลองสร้างประตูระบายน้ำ ทดน้ำ และทำเขื่อนกั้นน้ำทะเล ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๙ ถึง ๒๕๖๘ เนื้อที่ได้กลายเย็นนาขึ้น ๑,๒๐๐,๐๐๐ เฮคแตร์ ได้ผลเมล็ดเข้าปีหนึ่ง ๘๐๐๐๐๐ ตัน ซึ่งเย็นเงินปีหนึ่ง ๘๐ ล้านปีแอสเตอร์

การขุดคลองระบายน้ำสิ้นเงิน ๔๘ ล้านปีแอสเตอร์ คิดถัวเนื้อที่เฮคแตร์หนึ่ง ๔๐ ปีแอสเตอร์ จำหน่ายเนื้อที่ได้กว่าสามเท่า.

การทดน้ำได้ทำที่แม่น้ำแดง ในตังเกี๋ย ตามที่ราบลำน้ำหลายแห่งใน อนัม ติดต่อกับแม่น้ำโขงในกัมพูชาและลาว ข้อสำคัญเรื่องระบายน้ำเวลาน้ำข่าท่วม

ในตังเกี๋ย ได้มีการทดน้ำ ระบายน้ำแล้ว ๒๓๐,๐๐๐ เฮคแตร์ ใน อนัม ๒,๒๔๐ เฮคแตร์ ใน โคแชงจีน กัมพูชา และ ลาว ๑๐๐,๐๐๐ เฮคแตร์ ในไม่กี่ปีการทดน้ำระบายน้ำที่เหนือเมืองโขง (สีทันดร) ติดต่อกับลำแม่น้ำโขง จะแล้วเสร็จได้เนื้อที่เย็นนาอีก ๑ ล้านเฮคแตร์

ในโคแชงจีน และ ญวน เมื่อถนนได้ตัดขึ้นที่สองข้างทาง ได้เกิดเย็นสวนยางขึ้นหลายแห่ง

ถนนได้สร้างแล้วเย็นระยะ ๗๕๐๐๐๐ เส้น แบ่งออกเย็นดังนี้ ๓๒๕,๐๐๐ ที่โรยหินแล้วที่ถมแน่นแล้วรถเดรได้ตลอดปี ๒๕,๐๐๐ เส้น ที่สร้างพังแล้วเสร็จ รถเดรได้แต่เวลาหน้าแล้ง ๔๐๐,๐๐๐ เส้น พ.ศ. ๒๔๖๖ รถยนต์ได้เจริญขึ้นโครงการสร้างถนนได้เพิ่มเติมขึ้น

เย็นอันมาก ทางน้ำหลายสาย ยาวมากต้องขัดการกับแก่งเพื่อให้เรือเดิรติดต่อขนสินค้าลงมายังเมืองพนมเพ็ญ และท่าเรือชายทะเลที่ตำบลแก่งโขง การระเบิดแก่งยังไม่สำเร็จตอนนั้นต้องทำรถไฟลำเลียงทางบกไปก่อน

เมื่อการสร้างรถไฟจากตำบลตานับถึงตำบลท่าแขกเสร็จ สินค้าคงจะทวีขึ้นถึงปีละ ๑๐๐,๐๐๐ ตัน เพราะเวลานี้สินค้าปีหนึ่งล่องตามลำแม่น้ำโขงเพียง ๓๐๐๐๐ ตัน

เมืองท่าเรือสำคัญในอินโดจีน เมืองไซ่ง่อนกับเมืองไฮฟอง ทั้งสองเมืองตั้งอยู่ริมแม่น้ำเย็นที่เหมาะ สินค้าโคแชงจีน กัมพูชา ญวนใต้ ลาวบ่าสัก ลงมารวมที่ไซ่ง่อน สินค้าญวนเหนือและตังเกี๋ย ประเทศยูนันของจีนรวมลงที่เมืองไฮฟอง

แม่น้ำเมืองไซ่ง่อนเรือใหญ่ขึ้นเทียบท่าได้ทั้งติดต่อกับตำบลเจาเล่ง เลยเย็นที่จำหน่ายสินค้าใหญ่ เมืองไฮฟองก็คล้ายกัน เรือเดิรสมุทรจากประเทศฝรั่งเศสแวะรับส่งสินค้าได้สะดวก

ปี พ. ศ. ๒๔๔๓ ได้เริ่มลงมือสร้างขนถึงเวลานี้ ที่ไซ่ง่อนสิ้นเงิน ๙,๐๐๐,๐๐๐ ยีแอสเตอร์ ที่ไฮฟอง ๕,๐๐๐,๐๐๐ ยีแอสเตอร์ ๒,๐๐๐,๐๐๐ ยีแอสเตอร์ เย็นค่าสร้างประภาคาร และสถานที่ต่าง ๆ ในการอุปกรณ์การเดิรเรือ

นอกจากเมืองท่าสำคัญดังที่กล่าวมาแล้วยังมีท่าเรือที่ยังจะเจริญต่อไปที่ตำบลวินห์เยนทวย เย็นท่าที่จะรับสินค้าจากเมืองลาว เมื่อรถไฟจากตำบลตานับ ท่าแขกริมแม่น้ำโขงสร้างสำเร็จ ที่เมืองตูรัน และกินฮอน จะเย็นท่ารับสินค้าจากตอนกลางประเทศญวนในแควันกอนตุมและแควนเบนเมทวด ที่กาลงพงเย็นไร่นากว่า ๑,๐๐๐,๐๐๐ เฮคเตอร์

การรถไฟ

ตามโครงการของมองซิเออร์ดูแมร์ เมื่อปี พ. ศ. ๒๔๔๑ ชะงักเสียโดยต้องเปลี่ยนความดำริไปสร้างทางรถไฟสายยูนันในแดนจีน

รถไฟสายยูนันได้เริ่มสร้างแต่ปี พ. ศ. ๒๔๔๔ ได้แล้วเสร็จเมื่อปี พ. ศ. ๒๔๕๓ ค่าสร้างตอนจากไฮฟองถึงลาวไก กิโลเมตร ๑ เย็นเงิน ๘๗.๗๕ เหรียญ ตอนลาวไกไปเมืองยูนันฟู กิโลเมตรเตอร์ ๑ สิ้นเงินถึง ๑๔๗.๓๐ เหรียญ รวมค่าสร้างทั้งสิ้น

๑๐๒ ล้าน ปีแอสเตอร์ ต้องจ่ายเงินเวลาสร้างปีหนึ่งถึง ๒๔๓,๕๐๐,๐๐๐ แฟรงค์

สายที่มีนามว่า ตรานส์อินโดจีน ตามที่กะยาวถึง ๑๘๐๐ กิโลเมตร ยาวกว่าสายยูนัน สองเท่า เมื่อครั้งสมัย ดูแมร์ ได้สร้างเสร็จไปได้ ๓ ตอน เลียบชายทะเลจาก ไซ่ง่อน ขึ้นไปทางเหนือยังขาดระยะไม่ติดต่ออยู่สองตอน ด้วยกะประมาณผิดเงินไม่พอจึงต้องงด คือระยะที่สร้างแล้วจาก ไซ่ง่อนถึงญาตรัง จากเมืองตรันถึง กองตรี จากเมือง วินห์ถึง ฮานอย พ.ศ. ๒๔๔๗ การเงินฝืดเคือง ดูแมร์ต้องออกจากหน้าที่ผู้สำเร็จราชการการจึงต้องพักไป มาเริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ พอประจวบมหาสงครามเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ การหยุดไปอีก มาเริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ แล้วเสร็จเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ความเห็นแตกแยกกันเป็นสองฝ่าย ๆ หนึ่งเห็นว่าสายนี้ไม่ต้องจำเป็นติดต่อกันให้ถึงตลอด ทำเป็นตอนตามแคว้นที่จะต้องรับสินค้าติดต่อ ออกมาจากกลางประเทศ เพราะมีเรือเดินเลียบฝั่งอยู่แล้วเดือนละ ๒ ครั้ง ระหว่างเมือง ไซ่ง่อน กับ ไฮฟอง สร้าง ติดต่อให้ถึงกัน ตลอด เมื่อความเจริญได้รุ่งเรืองแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งเห็นควรสร้างให้ ติดต่อเสีย โดยเมื่อมีเหตุฉุกเฉินเรื่องการเมือง จะได้ลำเลียง กำลัง ป้องกันได้รวดเร็ว ตกลงคงจะทำ ติดต่อ เมือง ไซ่ง่อน จาก ญาตรัง ให้ถึง เมืองตูรัน ซึ่งจะต้องใช้เงิน ๔๐ ล้าน ปีแอสเตอร์ และทางแยกเข้าไปรับสินค้าทาง เมืองกรองภะ – ดาลัด เป็นเงินอีก ๖,๕๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์

สายที่สองที่จะต้องทำจากชายฝั่ง เมืองญวน ถึง ท่าแขก ริม แม่น้ำโขงใน แดนลาว เป็นระยะ ๑๘๖ กิโลเมตร ค่าใช้จ่ายประมาณ ๑๕ ล้าน ปีแอสเตอร์

สาย ที่ สาม จาก ไซ่ง่อน ผ่าน โคแชงจีน กัมพูชา ต่อกับสายรถไฟไทย เพราะที่แคว้นพระตะบอง เสียมราษฎ์ พื้นแผ่นดินอุดมจะเป็นที่เจริญในการกสิกรรมภายหน้า

สายที่สี่ จาก ไซ่ง่อน มาทางตะวันตก ผ่านเมือง คันโท สมิถ่อ ถึง เมืองแพ็กเลียว แต่ความมุ่งหมายยังไม่แน่นอน บางทีจะเปลี่ยนเป็นรถเดิรด้วยกำลังไฟฟ้า เพราะจะต้องทำสะพานข้ามลำน้ำและที่ลุ่มรายมาก

สายจากเมือง ฮานอย ถึง ยูนันฟู ตอนตังเกี๋ย เก็บเงิน ได้สูงกว่า ตอนในเขตต์แดนจีน

เพราะค่าระวาง บรรทุก ตอนแดนจิน เก็บต่ำกว่ามาก

ตามรายงานของ มิสเตอร์ลอเรนซ์ การประมาณเงินห้าร้อยล้านปีแอสเตอร์ จะต้องใช้ในการโยธา ๓๐๐ ล้านปีแอสเตอร์ เรื่องสร้างและบำรุงการทดน้ำ และถนน

ตั้งแต่ปี พ. ศ. ๒๔๔๓ ถึงปี พ. ศ. ๒๔๖๘ รัฐบาลได้สิ้นเงินในการสร้างสถานบ้านเมือง ๕๒,๕๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์ เศษ ๒ ส่วน ๕ ของจำนวนเงินต้องกู้จากประเทศฝรั่งเศส เศษ ๓ ส่วน ๕ ได้ใช้เงินจากรายได้ในงบประมาณ

แต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ถึงปี พ. ศ. ๒๔๖๘ รัฐบาลฝรั่งเศสได้ใช้เงิน ๓๑๕ ล้านปีแอสเตอร์ ได้ใช้ในการโยธาสร้างรถไฟ ทดน้ำ ระบายน้ำ และทำถนน บำรุงการกสิกรรม พาณิชยการ เสียราว ๘๐ เปอร์เซ็นต์ หรือ ๒๕๓ ล้านปีแอสเตอร์ ๑๑,๕๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์ เป็นค่าก่อสร้างสถานที่ พยาบาลสถานและโรงเรียน

ตามกะประมาณ ต่อไปจะต้องใช้เงินเป็นค่าสิ่งของ ๒๗๓ ล้านปีแอสเตอร์ ค่าแรง ๓๑๔ ล้านปีแอสเตอร์

แต่รัฐบาลคงอนุญาต ที่เป็นการจำเป็นในการโยธาไว้เป็นสองประเภท ดังนี้

ประเภท (ก)

ทำถนนหนทาง ๕๐,๐๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์

การทดน้ำ ระบายน้ำ ๘๕,๐๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์

สร้างทางรถไฟ ๑๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์

สร้างท่าเรือต่าง ๆ ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์

เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ และการณ ๒๕,๐๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์

ประเภท (ก) รวม ๒๗๐,๐๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์

ประเภท (ข) การก่อสร้างและซ่อมสถานที่ต่าง ๆ

สร้างโรงพยาบาล, โรงเรียน ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์

สร้าง สถาน ทำ การ รัฐบาล ๒๔,๐๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์

สถานที่สำหรับป้องกัน ๒๐,๐๐๐,๐๐๐

พ.ศ. ๒๔๗๓ เรื่องประเทศอินโดจีน

ปีแอสเตอร์

เบ็ดเตล็ด ต่าง ๆ และการขน ๖,๐๐๐,

๐๐๐ ปีแอสเตอร์

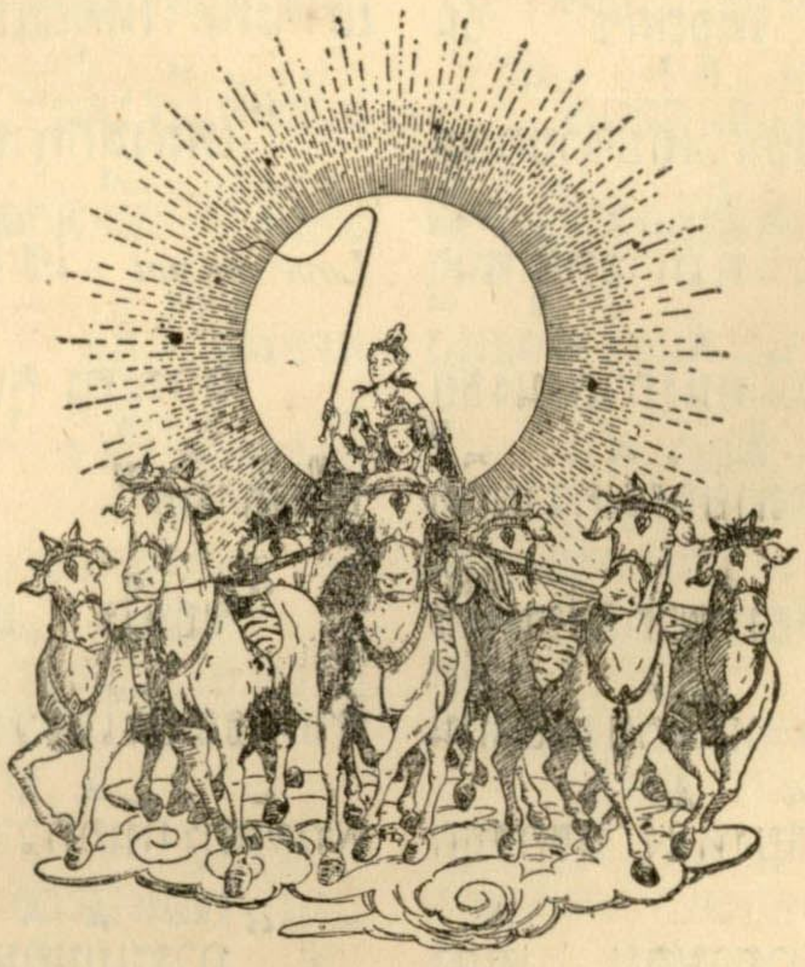
ประเภท (ข) รวม ๗๐,๐๐๐,

๐๐๐ ปีแอสเตอร์

รวมทั้งสิ้น ๓๔๐,๐๐๐,๐๐๐ ปีแอสเตอร์

เงิน ๑๑๐ ล้าน ใช้เงินในยอดงบประมาณ

รายจ่ายของประเทศอินโดจีน เงินอีก ๒๓๐ ล้าน ใช้เงินจากประเภทกู้จากรัฐบาลฝรั่งเศส โดยที่กะตามจำนวนข้างบนนี้ จะสร้างทางรถไฟให้แล้วใน ๕ ปี สร้างในการทดน้ำระบายน้ำให้แล้วในหกหรือเจ็ดปี จะเสร็จบริบูรณ์ภายในสิบสองปี นับแต่ปี พ. ศ. ๒๔๖๘ เป็นต้นไป.

◎ หากคนเขลา ยอมเขลา เอาโอวาท ยิ่งเขลายิ่ง หยิ่งทะนง หลงเขลาคิด คนฉลาด คล้ายฉลาด สามารถกิจ เหมือนผูกอิฐ ถ่วงตน เสียคนเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

บาปของใคร

โดย ‘เพทาย.’

เงียบ.....!

เที่ยงคืนแล้ว ! แสงประทีปทั้งหลายในถนนวิกตอร์เรียดับหมด เหลือแต่แสงสว่างสลัวของดวงจันทร์ ซึ่งกำลังโผล่ขึ้นทางขอบฟ้าโน้น กับแสงประทีปลอดออกจากบานหน้าต่างของรมณียสถาน — — ‘เดอลุกซ์’ อันตั้งเด่นอยู่หน้าถนน ที่แล่นขนานกับชายทะเลเมืองท่าสิงคโปร์ วารนี้เก้าอี้หมู่หน้ารมณียสถาน มีชายหนุ่มผู้หนึ่งกำลังนั่งอยู่ทอดอารมณ์พ่นควันยาหรี่ คล้ายกับมีความคิดอะไรอยู่ลึกซึ้ง ส่วนมือทั้งสองที่พาดอยู่บนโต๊ะได้เคาะจังหวะ เข้ากันเชิงประสานกับเสียงออแกนที่คลอเคล้ากับเสียงร้องอีกเสียงหนึ่ง ลอดออกมาจากหน้าต่าง กังวานมาตามลม เสียงร้องเพลง กับเมโลดี้ของออแกนที่เจือยแจ้วในเวลานี้ แสดงถึงฐานะความเย็นสุขของผู้เล่นอยู่บริบูรณ์.

ต่อมาสักครู่ เสียงเพลงนั้นเงียบหาย และม่านหน้าต่างนั้นเผยออก ชายหนุ่มจึงแหงนหน้ามองขึ้นไป พบภาพหนึ่งยืนอยู่ที่หน้าต่าง จึงร้องทักขึ้น

“แม่ยอเยียร์ ! ร้องเพลงต่อไปซิจ๊ะ ฉันกำลังฟังเพลินทีเดียว”

“นั่น คุณถนิม หรือคะ ? เพลงอะไรเล่าคะที่ทำให้คุณเพลิน ?”

“เพลงสุดท้ายนี้ ดูเหมือนชื่อ *Love me or Love me not* ใช่ไหมจ๊ะ ?”

“ถูกละค่ะ คุณพอใจจะฟังอีกหรือคะ ดิฉันจะได้ลงมือ”

“ขอบใจ แต่นี่ดึกแล้ว อย่าเลยจ๊ะ หากเธอยังไม่ง่วง ฉันคิดว่า ลงมานั่งดูพระจันทร์กันดีกว่า.”

“ถ้าจะเย็นดีนะคะ แหมเดือนกำลังหงายด้วย เดียวดิฉันจะลงไป” หล่อนพูดแล้วก็หลบตัวหายไปจากหน้าต่าง.

แม่ยอเยียร์ หล่อนเป็นดาราดวงหนึ่ง ที่มีความงามสุกใส ทำให้รมณียสถาน เดอลุกซ์ครึกครื้นและโอ่โถง หรือจะกล่าวให้เหมาะ

หล่อนก็คือแม่เหล็กที่ดูดเอามนุษยธาตุทั้งหลายจะเป็นแก่หรือหนุ่มเพศใดก็ตามที่ย่างเท้าเข้ามาในสถานเพื่อดมความสำราญในครั้งแรก แล้วต้องมาอีกในครั้งที่สอง และสามต่อ ๆ ไป ทั้งนี้เป็นด้วยหล่อนเป็นหญิงที่มีความงามหวานเย็นสิเน่ห์ มีมรรยาทเป็นสมบัติ มีความสามารถในทางดนตรีที่ทำให้ผู้ฟังเพลินใจ และเป็นนักเต้นรำที่สามารถด้วย ฉะนี้จึงทำให้รมณียสถานเดอลุกซ์เป็นสถานที่ ๆ อยู่ในความนิยมอย่างเยี่ยมแห่งหนึ่งในสหมะลายู และทั้งหุ้นส่วนผู้จัดการของสถานนี้คือคุณถนิมก็เป็นชายหนุ่มที่สามารถอาจหาญ และมีมรรยาทสมเป็นสุภาพบุรุษอย่างดีเลิศ จึงไม่เป็นของที่ควรจะสงสัยว่า รมณียสถานเดอลุกซ์จะไม่เป็นสถานที่ ๆ พร้อมบริบูรณ์ด้วยความรื่นเริงและความเจริญทุกอย่าง

ภายหลังจากเวลาที่ได้กล่าวมาแล้ว แม่ยอเยียร์แต่งกายด้วยสะเก็ดขาวล้วนสวมเสื้อแขยกะลาสี เปิดช่องอกให้แลเห็นเนื้ออันนวลละอองแต่พองาม เดินออกมาที่กลางสนาม ขณะที่หล่อนกำลังนวยนาดมานั้น สายตาของถนิมจ้องจับอยู่ที่ใบหน้าอันงามขาวนวลของหล่อนด้วยความพินิจ กษณะนั้นพระจันทร์เคลื่อนดวงออกจากหมู่เมฆส่องแสงนวลอร่าม จับกับผิวพรรณอันขาวผุดผ่องของหล่อน และลมรำเพยมารัว ๆ สะบัดเส้นผมอันดำขลับแลหยิกฟูให้ปลิวไสว เย็นเงาระยับเข้ากับแสงนวลแห่งจันทร์ ในระหว่างแสงสลัวเขาเห็นดวงตาเย็นเงาปลาบและมีแววงามน่ารักของหล่อน เหลียวมาสบกับเขา และทันใดมีสิ่งกายสิทธิ์สิ่งหนึ่ง แล่นเข้ากะแทกหัวใจของเขาอย่างแรง แต่แล้วในที่สุด ถนิมก็ถอนใจยาวออกมาอย่างประหลาด.

"คุณเหนื่อยใจมากหรือคะวันนี้" หล่อนพูดขึ้นในขณะที่มาหยุดยืนอยู่ตรงหน้าโต๊ะ แล้วยิ้มอย่างอ่อนหวาน

"มิได้, เธอ, นั่งลงก่อนซิ" ถนิมตอบแล้วขยับตัวไปชิดมุมเก้าอี้ แบ่งที่ให้ยอเยียร์หย่อนตัวลงนั่ง

"ดิฉันเข้าใจว่าคุณเข้านอนแล้วอีก แหม! เดือนหงาย และท้องฟ้าสว่างงามแท้" หล่อนพูดพลางแหงนหน้าขึ้นไปบนท้องฟ้า

ถนิมไม่พูดว่ากระไร ปล่อยให้ความเงียบเข้าล้อมรอบที่นั้นเย็นครู่ใหญ่, ยอเยียร์เหลียวหน้ากลับจากแหงน หันมาทางถนิม พยสายตาคมปลาบทั้งสองของเขาจ้องอยู่ที่ใบหน้าหล่อน หล่อนจึงหลบสายตาลงต่ำ

"เอ๊ะ ! คุณเย็นไรไป วันนี้จึงดูเหงา และหงิมนัก ?"

"เธอสังเกตเห็นด้วยหรือ ?"

"แววตาของคุณบอกอยู่ชัด ๆ"

ถนิมหัวเราะหึ ๆ "แม่ยอเยียร์ หากฉันจะบอกอะไรกับเธอสักอย่าง เธอมีใจแข็งพอที่จะทนได้ไหม ?"

"ทำไมคุณต้องถามเช่นนั้น ถ้าจะเย็นเรื่องสำคัญมากกะมังคะ ?" หล่อนถามเย็นเชิงสงสัย

"ก็ไม่เชิงนัก, แต่ถ้าฉันทายไม่ผิด"

"วันนี้ดูคุณมีอาการแปลกกว่าเคยมาก"

"เพราะความสนิทสนมระหว่างเธอและฉันจึงเย็นเหตุให้เธอสามารถอ่านแววตา และอาการของฉันออกกะมัง ?"

"คุณมีทุกข์ร้อนมากหรือ บอกกับดิฉันบ้างซิคะ ถ้าเย็นสิ่งที่ดิฉันช่วยได้ ก็จะได้แบ่งเบาได้บ้าง"

"ขอบใจ, แม่ยอเยียร์ แต่เย็นสิ่งที่เธอไม่สามารถจะช่วยได้เลย."

"ก็เรื่องอะไรเล่าคะ ?"

"ฉันจะต้องกลับกรุงเทพ ฯ กลับอย่างไม่มีเวลาที่จะกลับมาที่นี่อีก."

ณขณะนี้ หากแสงสว่างมีพอ ถนิมจะเห็นหล่อนสะดุ้ง และจะพบเลือดที่หน้าของหล่อนค่อย ๆ ละลายไป จนเผือด—เผือดซีด ในที่สุดขาวคล้ายกระดาษ ริมฝีปากอันบางสั่นระริก แต่ในท่ามกลางของแสงจันทร์นี้ถนิมได้รู้สึกแต่เพียงเสมือนหล่อนกลืนอะไรสิ่งหนึ่งลงไปในลำคอเท่านั้น

"ฉันได้บอกแล้วว่า ฉันคงทายไม่ผิด ยอเยียร์ ฉันเข้าใจดีว่าคำพูดเมื่อกี้นี้ คงคมเหมือนมีดโกน ที่ได้เฉือดเฉือนความสุขของฉันมาแล้วตลอดอาทิตย์ และกำลังบาดใจเธออยู่เดี๋ยวนี้ด้วย"

"คุณทรายได้อย่างไร" หล่อนถามด้วยกระแสเสียงที่ยังคับมิให้สั่น

"นั่นเธอกำลังจะร้องไห้อยู่มิใช่หรือ ถ้าไม่เช่นนั้น เธอคงรู้สึกยินดี ที่จะได้เห็นฉันกลับกรุงเทพ ฯ กะมัง ?"

"ดิฉันไม่เข้าใจเลยว่า คุณมุ่งหมายอย่างไร จริงค่ะ คำพูดของคุณเมื่อกี้ ทำให้ดิฉันตกใจมาก"

"แม่ยอเยียร์ หากไม่เย็นเพราะเหตุที่เธอตกยันไดเมื่อวันอาทิตย์ที่แล้วนี้ ฉันจะจากเธอไปอย่างผาสุกใจที่สุด แต่นั่นเย็นความผิดของฉัน ที่ปล่อยให้ความรู้สึกเบื้องต่ำ เข้าครอบงำสติไว้หมด และทั้งเย็นด้วยความงาม

ความหวาน และคุณสมบัติอันเลิศของเธอ นั้นเอง รวมกัน จึงทำให้ฉันรังใจไม่อยู่” เขาหยุดพูดครู่หนึ่งแล้วกล่าวต่อไป “ขอให้ฉันพูดก่อน ยอเยียร์ วันนั้น เทพเจ้าดูเหมือนได้บันดาลให้เธอพลาดจากบันไดลงมา แล้วฉันเข้าประคอง เธอไว้ เธอเย็นลม อยู่ในอ้อมแขนของฉัน ฉันตกใจมาก และเข้าใจว่าเธอสลบ จึงสำผัสร่างเธอเพื่อตรวจหัวใจด้วยความตกใจ ฉันจึงอุ้มเธอขึ้น กอดเธอไว้ประทับอกเธอไว้ กับอกฉัน และพร่ามความรู้สึก อันจริงใจ ออกมา แล้วเธอลืมตาขึ้น และยิ้ม ยิ้มทั้งขณะที่ฉันละลายละล้วงต่อเธอ และเธอก็มิได้พยายาม คลายออกจากวงแขนของฉัน นอกจากยิ้มแล้วหลับตาต่อไป พร้อมกับเขยื้อนตัวให้กะชับกับอกฉันอีก ข้อนี้พระเจ้าทราบได้ดี และจะลงโทษเธอไม่ได้ นอกจากเย็นความชั่วช้าของฉัน ที่ปล่อยให้ความรักหลุดออกมา โดยปราศจากการเหนี่ยวรั้งใจ ปราศจากการละอาย ต่อยาปอย่างใด ๆ ฉันไม่มีสิทธิในความรักอันนี้เลย แต่ — —”

“แต่บัดนี้คุณเกลียดดิฉันเสียแล้ว” ยอเยียร์สอดขึ้นเกือบสุดเสียง

“อย่าเพ่อยริภาษฉันเลย เธอเอ๋ย ฉันยอมรับแล้วว่า เย็นความผิดของฉันเองคนเดียว ที่เข้าจูบ ความรัก ให้ลุกกะพือโหมขึ้นในดวงใจ. ตลอดเวลา ๓ ปีที่เราได้ร่วมชายคา ร่วมอาชีพ เย็นหุ้นส่วน และมิมิตรภาพต่อกันมานี้ ฉันได้พยายามกระทำตนเย็นเพื่อนอย่างดีหรือเย็นพี่ชายของเธอมากกว่าอย่างอื่น แต่มันเย็นสิ่งที่เหลือฝืน ฉันหลีกสายตา หลีกวาสนา หรือจะกล่าวให้แท้ ก็คือ หลีกจากการเย็นทาสความรักของเธอไม่พ้น ความรักของเรา เย็นความรักที่ยังมิได้สารภาพต่อกัน แต่เย็นความรักที่แรงกล้า ค่อย ๆ กรุ่นขึ้นในความรู้สึก ทีละน้อย จนในที่สุด ระเบิดออกมาเอง เธอไม่ต้องสารภาพ ฉันก็ทราบได้ดีว่า เธอปราณีฉัน ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าที่ฉันรักเธอเลย แต่ฉันได้พบความรักของเธอสายไปนิดเดียวเท่านั้น”

“หมายความว่าคุณแต่งงานแล้ว”

“มิได้! ไหน ๆ ฉันก็ได้บอกกับเธอเลยไปแล้ว ขอให้ฉันพูดให้จบเถิด เขาว่าความงามของหญิง — — ที่งามเช่นเธอ — — งามพร้อมเช่นนี้ ทำให้หัวใจของคนหนุ่ม ๆ เต้น——เต้นแทบอกทะลาย นี่เย็นความจริง ชายใดที่อยู่ใกล้ ๆ เธอเช่นนี้ ถ้าไม่นึกรักเธอเลย ชายคนนั้นก็คือคนวิกลจริตแท้ ๆ ความรักคืออะไร ?

ทำไมหญิงชายถึงต้องเกิด มีความรักกันเสมอ เมื่ออยู่ใกล้ชิดกันเช่นนี้ ขอเธออย่าลงโทษว่า นั่นเป็นธรรมชาติ จริงไหม ? ยอเยียร์ ที่ฉันจะพูดว่า เธอรักฉัน ?”

“ทำไมคุณถึงพูดอย่างนี้ ดิฉันไม่เข้าใจว่า คุณกล่าวถามเพื่ออะไร ในสิ่งที่คุณทราบแล้ว”

“อ้อ ! นั่น ! ถึงว่า เรามีดวงใจตรงกัน มีความปรารถนาด้วยกันทั้งคู่”

ขณะนี้ เมฆกลุ่มหนึ่งลอยมาบังดวงจันทร์ ปล่อยให้แสงหลัวหรุบรู่ลอดออกมา และดูเหมือนท้องฟ้ากำลังพะยับฝน และอากาศกำลังปั่นป่วนคล้ายกับดวงใจของคนทั้งสอง ซึ่งกำลังรู้สึกอยู่ขัดนั้น

“ฉันจะเล่าให้เธอฟังให้ตลอด และขอคำตัดสินของเธอด้วย” ถนิม กล่าวก่อน “เธอได้พบกับฉันที่บ้านนั้น และที่เมืองนี้ เธอได้พบแต่สิ่งใหม่ในชีวิตของฉันทั้งสิ้น เบื้องหลังคือชีวิตเก่าของฉันแต่กรุงเทพ ฯ นั้น เธอหาทราบไม่ว่า ฉันเป็นอย่างไร ถนิม ฉะเพาะหน้าเธอเดี๋ยวนี้ เป็นคนที่เธอเข้าใจว่าเป็นคนที่น่าเอ็นดู น่าสมาคม แต่ ถนิม คนก่อนเมื่อ ๓ ปี ล่วงมาแล้ว ชาวกรุงเทพ ฯ ขนานชื่อ ถนิม แล้ว ในสมาคมเป็นรู้ดีว่า เป็นนักเลงกล้า และขี้เมาอย่างหยำเปที่สุด และมีผิการพะนันอย่างดุร้ายที่สุดสิงสู่ประจำอยู่ในสันดานอีกด้วย มิใยใครจะห้ามปรามว่ากล่าว ดูเหมือนคำห้ามปรามและตักเตือนนั้น เป็นเครื่องยแหย่สันดานของฉันหนักขึ้น จนที่สุด คุณพ่อของฉัน ซึ่งมีลูกอยู่คนเดียว ก็ยังเลี้ยงไม่ไหว ต้องอเปหิ ออกจากบ้าน ฉันถูกลบชื่อออกจากกองมฤดก ถูกสมาคมให้หลัง เป็นที่เกลียดชังของผู้ดีทั้งหลาย คุณพ่อเสียใจ มากถึงกับออกปากว่า ‘อ้ายหนิม หากคุณแม่ของเจ้ายังอยู่ เขาคงเสียใจ น้ำตาตกเป็นเลือดแน่ และพ่ออยากได้ยินนักว่า เขาจะว่ากะไรกับเจ้า’ ฉันยังมีน้ำหน้าตอบว่า ‘ถ้าคุณแม่ของผมยังอยู่ ผมก็คงยังมีเงินเที่ยวกินเหล้าตีผีและเล่นม้าได้อย่างสนุกเท่านั้น’ และนี่เองเป็นเรื่องที่คุณพ่อท่านชี้ประตูให้ฉันออกจากบ้านทันที.”

“แม้ฉันจะเป็นนักดื่ม ก็ยังเคยมีความรักถกละ ฉันมีค่รัก ยอเยียร์ แต่เข้าใจว่าเป็นความรักที่ดับแล้ว แต่คำสัตย์ — คำปฏิญาณที่มอยไว้ให้กับหล่อน หาดับไปตามความรักด้วยไม่ เวลานั้นฉันรักหล่อนเหมือนกับฉันรักเธอเดี๋ยวนี้ แต่เป็นความรักอย่างร้อนของคนหนุ่ม ๆ เนื่องจากความอับอาย ที่ถูกไล่

ออกจากบ้าน ถูกประกาศการไม่รับผิดชอบ ลืมความชั่วร้ายของฉันหมดแล้ว ยอมอภัยให้ จากตระกูล ถูกตัดจากการเป็นลูกของคุณพ่อ และเรียกฉันกลับบ้าน พร้อมกับหมั้นหล่อนไว้ ฉันจึงต้องหนี — หนีความอับอาย ฉันต้องหนี คอยท่าด้วย แต่อาจสายเสียแล้วกระมัง”

จากความยั่วเยาะ ของ สมาคม ไม่กล้า “คุณ ถนิม!” ยอเยียร์พูด “คุณอย่า แยกหน้าไปหาหล่อน — คนรัก จำใจต้องทิ้ง กล่าวว่าเป็นการสาย คุณมีน้ำใจซื่อตรงดีมาก บ้านเกิด ออกจากกรุงเทพ ฯ ล่องลอยไปตาม ที่พูดกับดิฉันอย่างตรงไปตรงมา ความรู้สึก ยถากรรม สุดแต่มีความสุขที่ไหน ฉันก็ ของดิฉันไม่ทราบจะพูดกับคุณอย่างไรให้เหมาะ อยู่ที่นั่น ไม่มีความมุ่งหมายแห่งชีวิต พร่า ตรงกับความรู้สึกในเดี๋ยวนี้ได้ แต่คุณบอกว่า เวลาไปในทาง อันควร ของความสุข วันหนึ่ง ๆ คุณต้องการคำตัดสินของดิฉันด้วย ใช่ไหม จนที่สุดพบเธอ และเข้าใจว่าได้พบโลกใหม่ คะ ? เท่านี้ ดิฉัน พอเดา ความ ยุ่งยาก ใน อก พร้อมทั้งชีวิตใหม่ด้วย แต่วันนี้เอง ฉันได้รับ ของคุณออก ด้วยความกตัญญู และความรัก จดหมายจากบ้าน บอกข่าวคุณพ่อเจ็บหนัก นับถือ ดิฉันขอให้คำตัดสินว่า คุณควรคิดถึง พร้อมกับคำบอกเล่าของท่านว่า คู่รักของฉัน พระคุณของคุณพ่อ คุณมากกว่าอย่างอื่น ๆ คุณ กำลังคอยอยู่ด้วยความรักอันบริสุทธิ์” ควรกลับกรุงเทพ ฯ จะ — — —”

“หล่อนมิได้ทราบความชั่วของคุณ ตามที่ “นั่นเธอพูดว่ากระไรจ๊ะ ?” ถนิม ถามดัง คุณเล่านั้นหรือ ?” “เธอหมายความว่า ให้ฉันทิ้งเธอไป ทิ้ง

“ไม่ทราบว่าหล่อนรู้หรือไม่ แต่เข้าใจ ความรักของเธอไว้ที่นี่” ว่าคงได้ยิน คำเล่าลือบ้าง เพราะเข้าใจ อย่างนี้ “คุณไม่เชื่อหรอกหรือคะ ว่าดิฉันพูด ฉันจึงคิดว่า ทางที่ดี ฉันไม่ควรอยู่ เพื่อ ด้วยความจริงใจ ?” เป็นการทำลายขวัญ และ ทำลายความสุข “เธอ มิได้ ลวงตัว ของ เธอ เอง ดอก หรือ ของหล่อน ฉันรู้สึกว่าไม่ คู่ควร กับหล่อน ยอเยียร์ และความรักความสนิทชิดเชื้อของ จึงหนีมาจากหล่อนเสีย และเข้าใจว่าบ้านนี้ เราล่ะ” หล่อนคงลืมฉันแล้วด้วย และมิได้ ฝันว่าคุณพ่อ “อ้อ ! ความรักของเรา” หญิงสาว ท่านจะห่วงใย เอาใจใส่ฉันอยู่ทุกขณะ ท่าน ทวนคำ ไม่ช้าก็จะลอยไปจากความจำ และ

เป็นสิ่งที่คุณควรพยายามลืมมันเสียด้วย”

“ลืมความรักของเธอ อนิจจา เธอคงเข้าใจว่า ฉันรักเธอด้วยธรรมชาติรัก หรือรักเพราะจำเป็นต้องรัก เธอไม่ทราบกระมังว่าฉันรักเธออย่างไร เย็นทาสแห่งน้ำใจเธอเพียงไร เช่นนี้แล้วเธอจะให้ฉันทิ้งเธอไปอย่างไรได้”

“คุณ ถนิม ขา ! คุณยังเห็นอกของพวกเรา _ผู้หญิง _ น้อยนัก” หล่อนกล่าว “คุณจงโปรดเล็งดูถึงหัวอกหญิง ที่ตั้งตาคอยคุณ ด้วยความรัก คอยคุณ ด้วยความภักดีสุจริต ยอมผูกมัดตัวของหล่อนเองด้วยการหมั้น และเมื่อหล่อนทราบว่า ชายซึ่งหล่อนตั้งตาคอยนั้น ทรยศต่อความรักของหล่อน หัวใจของหล่อนจะชอกช้ำปานไร”

“แต่ความรักอันนั้นได้มอดไปแล้ว และชีวิตใหม่ ที่ฉันมีความสุขและราบรื่นทุกวันนี้ก็เพราะเธอเป็นผู้อุปการทั้งสิ้น ครานี้ฉันเจ็บหนักหากมิได้เธอพยาบาล บ้านนี้ฉันคงเป็นอะไรไปแล้ว และทั้งเธอยังเป็นผู้ถอดเกลานิสสัยชั่วร้ายของฉันด้วยความรักด้วย”

“ดิฉันไม่มีอภินิหารอย่างใด ที่สามารถเกลานิสสัยคุณได้เลย เป็นเพราะคุณปรารถนาเองต่างหาก และช่วยเหลือคุณในบางสิ่งก็ทำโดยหน้าที่ ดิฉันไม่มีอำนาจอะไรเลย ข้อที่คุณเปลี่ยนนิสสัยเพราะดิฉันเห็นจะมิใช่ข้อความที่ถูกต้องนักกระมังคะ ?”

“ทำไม ความดีของเธอ ความเมตตาจิตต์ของเธอ ทำให้ฉันกลับตัว ละนิสสัยชั่วได้หมด และปลูกชีวิตของฉันขึ้นใหม่ ฉะนี้แล้วจะให้ฉันเข้าใจเย็นอย่างไร ฉันไม่สามารถทิ้งเธอไป และก็จะไม่พยายามทอดทิ้งเธอไปด้วย.”

“ทำไมคุณกล่าวเช่นนั้น คุณ ถนิม เย็นความคิดที่ผิดมาก ดิฉันก็มีหัวอก เช่นเดียวกับหญิงทั้งหลาย จึงมีความเข้าใจในความปรารถนาของความรักได้ดี ถูกแล้ว ดิฉันรักคุณ ทุก ๆ ส่วนของร่างกายนี้ นึกอุทิศให้แก่คุณเสมอเมื่อก่อน แต่เมื่อดิฉันทราบเช่นนี้แล้ว ดิฉันก็พอ อุทิศ ความรัก แก่ เพื่อนร่วมเพศได้. คุณยังจะขืนใจให้ดิฉัน เดินทางอันเต็มไปด้วยยาปิดกหรือ ?”

ถนิม หัวเราะอย่างเศร้า “เมื่อเธอรักฉันไม่น้อยไปกว่าฉันรักเธอแล้ว เธอจะมีน้ำใจเด็ดพอ ที่จะยอมให้ฉันทิ้งจากเธอไปเชียวหรือ ไม่ได้เป็นอันขาด ฉันเข้าใจได้ดีทีเดียวว่าหากฉันทอดทิ้งเธอไปแล้ว ชีวิตของเธอก็เหมือนกับแสงเทียนที่ต้องพายุ เธอต้องร้องไห้

ระกำใจในวาสนา ฉันร้องขอ ยอดรัก ! กับฉัน”

เราจงร่วมทาง แห่งความสุข อันเดียวกันไปใน อนาคต ใครจะอย่างไรก็ช่างเขา ขอความสุขในรสรักจงมาเป็นของเราเถิด”

“โอ๊ย ! คุณถนิม ดวงใจของคุณเป็นอย่างไรไปแล้ว คุณกล้าพูดกับดิฉันเช่นนี้ทีเดียวหรือคะ อนิจจา ! เนื้อกรรมแท้ ! คุณควรปล่อยให้ดิฉันมีความรู้สึกเป็นหญิงเยี่ยงอกหญิงทั้งหลายเถิด คุณคาดว่าดิฉันจะต้องระกำใจแต่หญิงที่คอยคุณจะระกำใจยิ่งกว่าดิฉันหลายร้อยเท่า ระหว่างคุณกับหล่อนนั้น มีคำมั่นสัญญาผูกมัดดวงใจกันไว้ ส่วนคุณกับดิฉัน ที่ผูกพันกันก็เพราะต่างมีอุปการ และหัวใจตรงกันตามวาสนา ดิฉันคิดว่า ในไม่ช้าเมื่อคุณถึง แวดล้อมอยู่ด้วยวงศ์วารของคุณ คุณคงมีความสุขพอที่จะนึกว่า ชีวิตของคุณตอนนี้ เท่ากับละครฉากหนึ่งเท่านั้น ซึ่งได้ปิดม่านลงแล้ว ในที่สุด ดิฉันก็คงผ่านพ้นไปจากความทรงจำของคุณได้”

“ยอเยี่ยร์ ! เธอพูดราวกับเป็นปราชญ์ผู้คงแก่เรียน แต่เป็นสิ่งที่ฉันทำไม่ไหว เพราะหัวใจไม่สามารถ ฉันขอวิงวอน เอาความรักยังคับ เธอต้องการให้ฉันกลับบ้าน ฉันจะปลงใจกลับ ในเมื่อเธอ ยินยอมไปบ้านพร้อมกับฉัน”

“ไปไหน, คุณถนิม, ไปบ้านคุณ, ไปรอบคอบแล้วหรือ จารีตและนิติธรรมในระหว่างพวกของคุณกับดิฉันเหมือนกันหรือไม่ คุณคงเข้าใจดี อา คุณถนิม คุณเริ่มยึดหัวใจของดิฉันแล้วละ คุณควรจะนึกถึงหญิงคนที่คุณเคยรักให้มาก เพราะถ้าคุณได้แต่งงานกับเขา จะทำให้ความเรียบร้อยในครอบครัวยังเกิดขึ้นได้อย่างไม่มีอะไรเป็นอุปสรรค คุณถนิม คุณอย่าเดินทางผิดซิคะ”

“ถูกแล้ว เป็นความประสงค์ของฉันที่สนทนากับเธอเดี๋ยวนี้”

“คุณขา ! คุณรักดิฉัน หรือคุณจะแกล้งทรมานหัวใจของดิฉันต่อไปอีกแน่ คุณเอาความรักขึ้นมาเป็นเครื่องยังคับดิฉัน ให้ไปกับคุณ ไปอยู่ในพวกพ้องของคุณ คุณคิดรอบคอบแล้วหรือ จารีตและนิติธรรมในระหว่างพวกของคุณกับดิฉันเหมือนกันหรือไม่ คุณคงเข้าใจดี อา คุณถนิม คุณเริ่มยึดหัวใจของดิฉันแล้วละ คุณควรจะนึกถึงหญิงคนที่คุณเคยรักให้มาก เพราะถ้าคุณได้แต่งงานกับเขา จะทำให้ความเรียบร้อยในครอบครัวยังเกิดขึ้นได้อย่างไม่มีอะไรเป็นอุปสรรค คุณถนิม คุณอย่าเดินทางผิดซิคะ”

เวลานี้ เสียงนาฬิกาจากหอสูง หน้าสถานที่ทำการของรัฐบาล ย่ำ ๓ เก๋ง เบื้องบนท้องฟ้า อากาศกำลังวิปริตแปรปรวน ทางสุดขอบฟ้าโน้น ฉ่ำด้วยเมฆฝน ในหมู่เมฆอันมะเมื่อม มีสายฟ้าวิ่งแปลบปลาบ แต่หนุ่มสาวทั้งสองคงนั่งนิ่ง มือทั้งสองที่ประสานยึดกันแน่น สายตาสองคู่เพ่งกัน เหมือน

จะบอกความขันข่วนของดวงใจที่กำลังมืดและกลุ้มเฉกเช่นท้องฟ้าณยามนี้ เข้าครอบงำ นานสักครู่ ถนิมจึงเอ่ยขึ้นอีก

"แม่ยอเยียร์ หัวใจของเธอกล้าและแข็งแรง หน้าบูชามาก เสียใจนักที่ฉันได้พบกับเธอช้าไป — ฉันควรจะทำอย่างไรเล่า จึงจะเป็นสุขดีกว่านี้"

"ควรคิดถึงความกตัญญู และหน้าที่ของบุตรเถิด และดิฉันขอวิงวอน อย่าพยายามพลิกหัวใจของดิฉัน และนั่นคือความปราณีของคุณ" ยอเยียร์ตอบ "คุณเป็นพุทธศาสนิกชน ส่วนดิฉันมีกำเนิดในคริศตศาสนา แต่สิ่งนี้ไม่ใช่ของควรคำนึงสำหรับความรัก แต่คุณพ่อของคุณ เป็นสิ่งที่คุณควรระลึกก่อนสิ่งอื่น ๆ คุณไม่มีทางใดแล้วที่จะสนองคุณสนองความเมตตาของท่าน นอกจากหักใจไปจากดิฉันเท่านั้น ถ้าดิฉันตามใจคุณตามความปรารถนา ก็เท่ากับดิฉันมีส่วนหยิบยื่นยาพิษให้กับท่าน ในยามที่ท่านกำลังเจ็บหนักตามที่คุณขอก ดิฉันเตือนคุณเช่นนี้ ก็เพราะรักคุณด้วยหัวใจของหญิงแท้จริง คุณย่อมทราบดีแล้ว"

"ขอยใจนักที่เธอหวังดี ฉันจะพยายามตามใจเธอเท่าที่สามารถ" ถนิมตอบด้วยเสียงสั่น แล้วขยับตัวเข้าใกล้เอื้อมมือไปช้อนคางหล่อนเงยขึ้น "อา! โปรดอย่าเบือนหน้าหนีก่อนจะไป อา! ชื่นใจของฉัน" ถนิมพึมพำ

"ปฏิญาณซิคะ คุณถนิม ปฏิญาณต่อหน้าผู้ที่คุณรัก — ว่าคุณจะซื่อตรงต่อหล่อนผู้เป็นคู่รักเก่า รักหล่อนเหมือนกับหัวใจของคุณที่เต้นอยู่เดี๋ยวนี้ สัญญาซิคะ"

"โปรดอย่าบังคับฉันเลย อย่าให้ฉันลวงตัวของฉันเอง แต่อย่างไรก็ตาม ฉันจะสัญญาตามที่เธอหวังดี ในเมื่อฉันถึงบ้านแล้ว เงยหน้าขึ้นอีกครั้ง อย่าร้องไห้ซิจ๊ะ มองตาของฉันทางนี้ ทำไมหน้าซีดอย่างนี้ โอ! แม่ยอดชีวิตของถนิม"

◎ ◎ ◎

กรุงเทพ ฯ พระมหานครรุ่งเรืองด้วยความเจริญ เป็นศูนย์กลางของสมาคมชั้นสูงด้วยสมาคมชั้นสูงนี่แหละ ชีวิตมนุษย์จึงมีต่าง ๆ บ้างทุกข์บ้างสุข หวานปนขม หนาวระคนร้อน เพราะเหตุไร เพราะสมาคมผู้ที่จะย่างเข้าสมาคมจักต้องมีวุฒิอะไรบ้าง ใช้เงินเหมือนเทน้ำต่างทาสความสุข เปลี่ยน

แปลงตามสมัย รู้จักดื่มเหล้า ต้องเต้นรำเป็น การเต้นรำคือกิฬาที่กอดกันต่อหน้าที่ชุมนุม และเป็นการแสดงความศิวิไลส์เจริญตามสมัย หรืออะไรในเทือกนี้แหละ ในสมาชิกของสมาคมชั้นสูงที่กล่าวแล้ว มีนางสาวมาลัย นันทจิตต์ ร่วมสโมสรอยู่ด้วย หล่อนงามเหมือนชื่อ และหอมกรุ่นอยู่ในหมู่บุรุษทั้งหลาย และทั้งหล่อนเอากำเนิดจุติมาในกองเงินกองทอง อันนับแสน บริบูรณ์ด้วยทรัพย์ศฤงคารและความสุข ฉะนี้แล้ว จะเป็นของแปลกอะไร ที่ชื่อของหล่อนอยู่ที่ริมฝีปากของคนทั้งหลายในสมาคม เวลาว่างของหล่อนในวันหนึ่ง ก็คือนั่ง เวลานั่งคำนวณแบ่งภาคของวัน ว่าเวลานั้นจะต้องทำอย่างนั้น ๆ เช้าไปตัดผมเล่าทอง กลางวันไปตามห้างร้าน เย็นตากอากาศ หรือเล่นกอลฟ์ กลางคืนดูละคร หรือไม่ก็ไปในงานสันนิบาตสโมสรต่าง ๆ หรือจะกล่าวให้แน่ เวลาว่างของหล่อนอันแท้จริง ก็คือเวลานิทรานั่นเอง

วันนั้น คือวันที่เรื่องต่อไปนี้จะเกิดขึ้น แม่มาลัยหล่อนนอนตื่นสายผิดธรรมดา จนคุณหญิงเกษมผู้บ้าต้องไปปลุกเรียกหล่อนให้ตื่น

"มาลัย! มาลัย! ยังไม่ตื่นอีกหรือ ลุกขึ้นเถิด บ้ามีข่าวดีจะบอก"

"ข่าวอะไรเจ้าคะ?" เสียงตอบจากข้างใน "เชิญเปิดประตูเข้ามาเถอะคะ ดิฉันตื่นแล้ว"

"ข่าวคุณถนิม" คุณหญิงบอกในขณะที่เข้าไปนั่งที่เก้าอี้หน้าเตียงมาลัย

"คุณถนิม! คุณถนิมชูวงศ์น่ะหรือคะ! ทำไมกัน!" มาลัยถามอย่างพิศวง พลางลุกขึ้นนั่งพิงกับหมอน ด้วยอาการยังไม่หายงัวเงีย.

"เธอกำลังเดินทางกลับ" คุณหญิงตอบเรียบ ๆ

"กลับจากไหนคะ?"

"กลับจากระหกระเหินมาบ้านนอกซิหลาน"

"ดิฉันยังมีดอยู่ ทำไมกันคะ ในโลกนี้ยังมีคุณถนิมอยู่อีกหรือคะ"

"หลานมัวแต่เที่ยวเสียนี่"

"โปรดอธิบายให้แจ่มแจ้งอีกนิดเถอะค่ะ"

"คุณถนิมไม่ตาย ตามที่พวกเราเข้าใจและบัดนี้กำลังเดินทางกลับมารับเป็นทายาทของเจ้าคุณรักษา ฯ ด้วย"

"ดิฉันงงใหญ่ ก็พินัยกรรมของเจ้าคุณลุงทำไว้ให้กับดิฉันไม่ใช่หรือ เมื่อครั้งสุดท้ายและจะยังมีคุณถนิมเกี่ยวข้องด้วยอีกหรือ"

"พวกเราเข้าใจผิดกันมานาน แท้จริง เธอมิได้ศูนย์ไปจากโลกนี้ เย็นแต่หายไปชั่ว ขณะเท่านั้น เข้าคุณรักษา ฯ ก็พึงทราบ เหมือนกัน ฉะนั้นก่อนหน้าที่ท่านจะจากเราไป ท่านทำพินัยกรรมใหม่อีกฉบับหนึ่ง ยอมรับ คุณถนิมเย็นลูก และมีพิเศษไปอีกก็คือ ท่านแจ้งหมายประกาศไว้ ให้หลาน กับ คุณถนิม แต่งงานกัน กองมฤดกนั้นจึงจะตกเย็นของหลานและเธอ เข้าใจหรือยัง และบำรับหมั้นเจ้าคุณไว้แล้ว" คุณหญิงกล่าวแล้วหัวเราะอย่างพอใจ

"ดิฉันไม่ทรายอะไรเลย" มาลัยตอบเรื่อย ๆ แล้วก่ายมือทั้งสองไว้บนตัก ช้องสายตาไปยังผนังข้างหน้า "คุณถนิม เออ! เธอทรมานดิฉันมาก เธอทำให้ดิฉันต้องนั่งน้ำตาตก คุณบ๋า นี่เธอจะมาถึงเมื่อไร" มาลัยถาม หากคุณหญิงสังเกต จะเห็นหน้าของมาลัยค่อย ๆ ซีด และเม้มริมฝีปากทั้งสองเข้ากัดไว้แน่น

"เห็นจะมาถึงในวันนี้ โดยเรือจุฬาฯ ทุ่น นี่เรือออกจากสิงคโปร์ได้สองวันแล้ว เอ๊ะ! นั่น หลานเย็นอะไรไป ข่าวของคุณถนิม ไม่ทำให้หลานมีความสุขดอกหรือ หรือนั่นคือน้ำตาแห่งความดีใจ หลาน! ทำไมตาลอยอย่าง

มิถุน

"พวกเราเข้าใจผิดกันมานาน แท้จริง นั้น" คุณหญิงถาม

"มิได้ค่ะ คุณบ๋าขา ได้กรุณาให้ดิฉันอยู่คนเดียว นึกอะไรสักประเดี๋ยว" มาลัยบอก พลางก้มหน้าลงมองดูตัก เพื่อซ่อนน้ำตาแห่งความรู้สึกอะไรบางชะนิดไว้

"หลานลืมเธอเสียแล้วกระมัง บ๋าเข้าใจว่าหลานคงดีใจเหมือนบ๋า ที่จะได้พบคุณถนิมอีก ใจของหลานเปลี่ยนแปลงไปจากเธอแล้วหรือนี่"

"เปล่าทั้งนั้นเจ้าค่ะ หลานยังคงรักเธอและเย็นความรักที่ลืมไม่ได้ หลานรักเธอตั้งแต่ครั้งเย็นเด็กเล่นหัวมาด้วยกัน แต่เธอได้ทอดทิ้งดิฉันไปอย่างโหดเหี้ยมที่สุด เธอทำตัว ผิดเยี่ยง คนรัก ทั้งหลาย ที่ควร ประพฤติต่อกัน ได้กรุณาเถิดเจ้าค่ะ ขอให้ดิฉันอยู่คนเดียวสักวันหนึ่ง เพราะคุณบ๋ากล่าวถึงเรื่องการแต่งงาน ซึ่งดิฉันต้องใช้ความคิดมาก"

"หลานไม่พอใจกระนั้นหรือ หากหลานรักเธอแล้ว ก็ไม่ควรนึกวิตกอะไร และการแต่งงานกันด้วย ความรัก บ๋าไม่เห็นเย็นของควรคิดให้มากไปเลย ทั้งหลานก็มีอายุตั้ง ๒๐ ปีแล้ว บ๋าจะได้หมดกังวลเสียคราวหนึ่ง"

"มิได้ แต่ดิฉันยังขอกความรู้สึกไม่ถูกได้โปรดเถอะเจ้าค่ะ ขออย่าให้ใครมารบกวนดิฉันด้วยตลอดวันนี้ ถ้าใครมาหาได้กรุณาบอกว่าดิฉันไม่อยู่บ้านด้วย แล้วโปรดสั่งให้นมเอากาแฟและอะไรมาให้รับประทานสักแก้วหนึ่ง วันนี้ดิฉันต้องการอยู่คนเดียวมากกว่าอย่างอื่น"

"ตามใจหลาน ประเดี๋ยวจะให้นมเอากาแฟขึ้นมาให้" คุณหญิงตอบอย่างปราณีตามนิสสัย แล้วออกจากห้องไป

ต่อมาครู่หนึ่ง เมื่อสาวใช้นำกาแฟมาวางไว้แล้ว มาลัยจึงลุกขึ้นออกจากเตียง ล้นกลอนประตู แล้วไปยืนที่หน้ากระจก อา! ผิวพรรณและดวงหน้าของหล่อนเวลานี้ ขาวซีดปราศจากเลือดฝาด หัวอกนูนขึ้นและยุบลงตามลมหายใจเข้าออก คล้ายระบายความกลัดกลุ้มอย่างแสนเข็ญ ในที่สุดหยิบกรอบเงินสี่เหลี่ยม ภายในเย็นรูปถ่ายของ ถนิม ขึ้นมากอดประทับไว้กับทรวงอก

"โอ้อกเอ๋ย! พ่อทูลหัวของน้อง!" มาลัยพึมพำกับตนเอง "เธอไม่ทราบว่าอกของ มาลัย ในยามนี้เย็นอย่างไร อนิจจา! ร้ายกาจมาก ทำไมโลกจึงเหลือเธอไว้ ให้มาทรมาน มาลัย อีก ถ้า มาลัย ทราบว่าเธอยังมีชีวิตอยู่ก่อนหน้านานกว่านี้อีกหน่อย แล้วความรัก — ความปรารถนา ของเราก็จะผาสุกที่สุด" หล่อนกล่าวแล้ว ยกมือขึ้นยีดหน้าแล้วฟุบลงบนโต๊ะ สะอื้นด้วยความทุกข์อย่างสุดซึ้ง

"เออ! ความทุกข์! ความสุข! วนเวียนไปตามวิถี ใครทราบหรือใครเดาได้บ้าง ว่าชายซึ่งหญิงหนึ่งบูชาด้วยความรักแล้วหายจากไป และก็กลับปรากฏในความรู้สึกของหล่อนอีก ดังเช่นนี้ จะนำมาซึ่งความวิโยค ดังอกของ มาลัย เวลานี้ นอกจากสวรรค์ และเจ้าตัวเองแล้ว คนอื่นไม่ทราบและเดาไม่ได้เลย.

นาฑีผ่านไป ชั่วโมงวิ่งเข้ามา สิ้นแสงอาทิตย์ แล้วก็ถึงเวลาค่ำ จนนาฬิกาบอกเวลา ๒๐ นาฑี กษณะนี้ ภายในห้องโถงของตึก คุณหญิงเกษม มีชายหนุ่มผู้หนึ่งเครื่องแต่งกายยับย่น แสดงว่าได้นั่งและนอนมาตลอดวัน กำลังกรายอยู่บนตักของคุณหญิง และท่านกำลังประคองกอด จูบหน้าลูบหลัง — ชายผู้นั้นด้วยความปราโมทย์ พร้อมด้วยน้ำตาแห่งความยินดีไหลเย็นทางที่แก้ม

"พ่อถนิม นี่มาอย่างไรกัน แหมน่าเกือบจำไม่ได้"

"ผมมารถไฟ ถ่ายจากเรือเมล์ที่สงขลา เพราะทางจาก หาดใหญ่ไป น้ำท่วม นี่น้อง มาลัย ไปข้างไหน" ถนิม ถามและมองไป รอบ ๆ

พอคุณหญิงจะออกปากตอบ ก็มีเสียง หนึ่งดังลงมาจากบนตึก แต่ เสียงนั้นสั่นคล้าย ผู้ เจ็บหนัก

"คุณพี่! น้องอยู่นี่ เร็วซิคะ มารับขวัญ น้องเสีย" และต่อจากเสียงนั้น ได้ยินเสียง ถอดกลอน แล้วก็ปรากฏเสียงหนัก ๆ ล้มตึง ลงที่พื้น

คุณหญิง และ ถนิม วิ่งขึ้นไปบนตึกพร้อมกัน

"อุ๊ย คุณพระ! มาลัย" คุณหญิง ร้องขึ้น "เป็นลมไปกระมัง"

ถนิม ก้าว เข้าไป ประคอง ร่าง ของ มาลัย ซึ่งนอนคว่ำหน้าอยู่ที่หน้าธรณีประตูห้องนอน

"เป็นลมหรือครับ ตาย! ทำไมปากไหม้ อย่างนี้เล่า น้องมาลัย เป็นอะไรไป ดูซิเลือด เต็มปากหมด" ถนิม ร้องขึ้นด้วยความตกใจ เต็มที่

มาลัย ลืมตาขึ้น แล้วค่อย ๆ หรี่เล็กลง ใบหน้ายิ้มละไม

"คุณพี่มาทันพอดีเห็นน้องจวนสิ้นใจ อย่า ร้องไห้ซิคะ" มาลัย พูดด้วยความ ลำบาก ทูลหัวของน้อง ก่อนจะจากกัน ขอคุณพี่ได้ อโหสิให้แก่น้องนะคะ"

"ใครทำอะไรให้น้องช้ำใจ บอกพี่ก่อน" ถนิม ถามละล่ำละลัก

มาลัย ส่ายหน้าไปมา แล้วพูด ขึ้นด้วย ความยากลำบากอย่างแสนยาก

"น้องทำตัวของน้องเอง ใจของน้องเอง สมัครอย่างนี้ โน่นค่ะจดหมาย โอ! พี่ขา น้องจะขาดใจแล้ว เอียงหูมาพี่จ๋า โอย! เวรกรรม น้องขอลาก่อน" มาลัย พูด แล้ว คลายแขนออกจากคอ ถนิม ประสานงวงพะนม ยนอก หันมาทางคุณหญิง ซึ่งคุกเข่าประคอง หล่อนอยู่อีกทางหนึ่ง "คุณป้า, หลานลาก่อน พี่หนิม, ฝากคุณป้าด้วย อุย ปวด—ในอก เหลือ—กำลัง น้องยังไม่อยากตาย อยาก อยู่ในวงแขนของพี่อย่างนี้ รู้สึก—เย็น—สบ— เหลือเกิน—แต่—ช้า—ไป—เสีย—แล้ว กระแสเสียงของหล่อนต่อจากนั้นค่อยเบา เบา จางไป ที่สุดมือทั้งสองที่พะนมนั้น ยิ่งราวกับ จะเย็นเกลียวเอ็น และเนื้อกล้าม ทุกชิ้นเบ่งนูน ตาหงายช้อนขึ้น แล้วสั่นเหล่านิ่งค่อย ๆ อ่อน

ลง จนเกือบอย่างเดิม ตาทั้งสองยังคงสนิท แล้วมีลมวูบเข้ามาทางประตู เย็นเยือก พาเอาวิญญาณของสาวน้อย ลอยไปจากโลกนี้

ถนิม อุ้มหญิงที่รัก ซึ่งเมื่อครู่นี้ ยังพูดอยู่แจ้ว ๆ ไปวางบนเตียง ชักผ้าปูที่นอนขาวขึ้นคลุม ในห้องนั้น นอกจากเสียงคร่ำครวญวิโยคโหยหวล ของคุณหญิงแล้วห้องนั้น ก็คือสุสานอันเงียบสงัดวังเวงที่สุด.

ถนิม เดินไปที่โต๊ะเครื่องแป้ง หยิบซองจดหมาย ที่วางอยู่บนรูปถ่ายของเขา เปิดผนึกออกด้วยมือสั่นเทา จ้องสายตาอันมัวคร้ำด้วยน้ำตา ดูอักษรในจดหมายนั้น.

น้องได้ทราบในวันนี้ ว่าพี่กำลังเดินทางกลับมา รับพินัยกรรม์ พร้อมด้วยความหวังในตัวน้อง แต่พี่คงไม่เข้าใจว่า จะได้พบเหตุการณ์อย่างผิดคาด เพราะนับแต่นาทีที่จดหมายนี้สิ้นข้อความแล้ว มาลัย คงเหลืออยู่แต่ชื่อในความทรงจำเท่านั้น ส่วนร่างและวิญญาณได้ไปเสียแล้ว ไปยังทางที่มา และเหลือวิสัยที่พี่จะตามพบ น้องแน่ใจว่า อย่างไรพี่คงคล้องเงื่อนของเรื่องไม่พบ นอกเสียจากน้องจะบอกให้เท่านั้น และนั่นแล้วแต่พี่จะตำหนิโทษน้อง ทั้งนี้เป็นความผิดของใคร ?

พี่รักน้องแน่หรือ ข้อนี้ยังเป็นการกริ่งใจ ความรักอะไรที่ทำให้พี่หนีไปเสียจากบ้าน หนีไปเหมือนหนึ่งคนที่ตายแล้วไปจากโลกนี้ ไม่มีข่าวคราวอะไรเหลือไว้ ให้แก่น้อง นอกจากความทุกข์ ความวิตก และความอัปยศ แต่ความ อัปยศไม่เป็นสิ่งที่ร้ายแรง เท่ากับความทุกข์ยากแห่งหัวใจของน้อง ทุกวันน้องต้องนั่งน้ำตาตก ยิ่งเลือดตาไหล ใครก่อขึ้นเมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว น้องจะนึกอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากหักใจว่า พี่ที่รักยิ่งของน้องได้ตายไปเสียแล้วเท่านั้น และทิ้งรอยแผลแห่งความรักไว้ในดวงใจอย่างขมขื่นที่สุด น้องรักพี่ยิ่งกว่าความรักใด ๆ แต่จะทราบละหรือ ?

น้องเกลียดการสมาคม เกลียดการหรูหรา และการเพ้อของชีวิต อันเป็นนิสัยที่พี่ทราบ แต่ทำไมคนเราจึงต้องเที่ยว, สมาคม, คบเพื่อน, เฮฮา, หาเวลามาใช้เพื่อความสุข และถ้าใครมีโอกาสได้ใช้เงินได้อย่างวิจิตรพิสดาร ผู้นั้นก็เป็นผู้นิยมของใคร ๆ ทั้งหลาย คำตอบก็คงมีว่า เพื่อความสนุก ทำไมคนในโลกนี้เป็นทุกข์ไปหมดทุกคนหรือ น้องไม่ทราย แต่ในโลกนี้มีน้องอยู่ คนหนึ่งละ ที่เป็นคนไม่มีความสุขที่สุด

และเมื่อวิถีของคนเป็นอย่างนี้ จะเป็นความผิดสำหรับน้องด้วยหรือที่น้องต้องเป็นคน “เอก” คนหนึ่ง ในการมีเพื่อนฝูง กว้างขวางในหมู่สมาคม และเป็นคนที่เที่ยวเก่งที่สุดด้วย

ความรักคืออะไร พี่บอกถูกไหม ความรักจูงคนออกจากที่มืดได้ และก็อาจจูงคนจากที่สว่างไปสู่ที่มืดได้ดุจกัน บีหนึ่งล่วงไปแล้วจากวันที่น้องต้องนั่งกลืนน้ำตา น้องเริ่มหัดในสิ่งที่เกลียดแต่แรก สุดแต่อะไรจะให้ความสุขความเพลิดเพลิน จนอาจลืมพี่ได้ วันหนึ่ง ๆ น้องก็ทำทั้งสิ้น ความสุข และจากความสนุกทั้งหลายวิ่งมาตามอำนาจของเงิน—เงินซึ่งบรรพการีกอยโกยไว้ให้ด้วยความเหนื่อยยาก น้องใช้มันต่างทาสความสุข เงินสิ่งเดียว ที่ทำให้น้องอยู่สูงเด่นในสมาคม จูงพวกเจ้าชู้ร้อยแปดมาพะนอแทบเท้าของน้อง ต่างมีเล่ห์เหลี่ยมแปลก ๆ มุ่งมาดเข้ามาหมายตัวน้อง ด้วยความรัก หรือด้วยความลวง น้องไม่ทราบความรักอันบริสุทธิ์ เกิดแก่อกหญิงสาวได้ก็เพียงครั้งเดียวเท่านั้น.

ในหมู่ชายที่หมายปองน้อง มีชายอีกคนหนึ่ง คือ นายร้อยโท ละออ เพื่อนของคุณพี่ปนอยู่ด้วยอีกคน คุณละออเป็นเพื่อนที่สุดที่น้องเคยพบในยามที่ทุกข์ถึงพี่ เราชอบพอกันนาน จนเมื่อ ๔ เดือนก่อนนี้ คือวันทำบุญวันเกิดของน้อง ครบ ๒๐ บีบริบูรณ์วันนั้น น้องจัดให้มีงานราตรีสโมสร มีการเต้นรำด้วย

ความสนุกมีที่ไหน เหล้าก็ต้องตามไปเป็นเพื่อนที่นั่น ถ้าขาดเหล้า และขาดการเต้นรำ ในสมัยนี้ งานราตรีสโมสร ก็ยังยกพร่องอีกมาก เมื่อพูดถึงเหล้า พี่คงชอบใจ ว่าน้องทำถูก เพราะเหล้ากับพี่เป็นเกลอกัน เหล้ารู้จักกับพี่ดี และน้องเป็นคนรักของพี่ ถ้าน้องจะบอกว่า น้องดื่มเหล้าเป็นที่พึงไม่ตกใจนัก เพราะพี่เคยปรารภกับน้องว่าเหล้าเป็นเพื่อนของคนอย่างดี ในเมื่อยามกลุ้มและเหงาใจ พี่ลองคิดดู นับเป็นเวลาขวบปีน้องต้องว้าเหว่ จมอยู่ในกองทุกข์ของความรัก น้องควรจะกล่าวอย่างไร จึงจะสมกับความโหดร้ายของพี่ได้เหมาะ

เชิญเถิดพี่ขา จะตราน้องลงเป็นหญิงชะนิดใด พี่เคยกล่าวกับน้องว่า ‘โธ่! น้องมาลัย อย่าทำหน้านิ่ว อย่างนั้นซิ ถ้าขืนหน้านิ่วอีกประเดี๋ยว พี่คงต้องขาดใจ เพียงแต่น้องทำงอนเท่านั้น พี่ก็เกือบตายเสียแล้ว ก็เมื่อพี่ทรมานน้อง ยิ่งกว่าน้องทำหน้านิ่วแล้วอีกใจของน้องจะเป็นอย่างไร พี่ขา คิดดูบ้างเถิด

หวนระลึกไปถึงวันของความรักครั้งก่อนโน้น ซึ่งเวลานี้เหลือแต่เท่าถ่าน น้องยังหลับตาจำได้ยิ่งนึกยิ่งเห็นทุก ๆ สิ่งเหมือนกับว่าเมื่อวานนี้เอง แต่เดี๋ยวนี้ ความรักเหล่านั้นหายไปข้างไหน เหลือไว้แต่เงาที่คอยหลอนหลอกหัวใจน้องอยู่ทุกขณะ พร่าทุ่มโมงยามแห่งความสุขอยู่เสมอ ทางที่น้องควรนึก ไม่มีอะไร นอกจากนึกว่าสิ่งเหล่านั้นเหมือนกับความฝันที่หลับไปเท่านั้น

คุณละออกับน้อง มีโอกาสอยู่ใกล้กันเสมอ แต่น้องมิได้ใกล้กับเธอด้วยความรักคืนวันงาน เย็นคืนเพ็ญจันทร์ ท้องฟ้างามงามเช่นเดียวกับคืนแห่งความสุขครั้งก่อนโน้น พระจันทร์ทรงกรดที่น้องเห็น ทำให้หัวใจน้องหวนระลึกไปถึงวันเก่าแก่ของเรา ที่ใต้ซุ้มราตรี ภาพแห่งความทรงจำนั้น ทำให้น้องเสียวใจเย็นที่สุด อดใจมิให้นึกถึงพี่ ไม่ไหว จึงออกไปที่เก้าอี้ใต้ซุ้มนั้น ไปยืนชมดวงจันทร์อยู่ด้วยหัวใจ เคลิบเคลิ้ม และสมองกำลังบันเทิงด้วยฤทธิ์ความเปรม ที่คืนต้อนรับอำนวยพรของเพื่อนเมื่อเลยโต๊ะ ขณะนั้นลมพัดมาริ้ว ๆ กำลังที่ยืนอยู่เหมือนเทพเจ้าบันดาล สร้อยลอกเกตของพี่ที่น้องห้อยคออยู่เสมอ ขาดหลุดลงไปที่เท้าน้อง น้องก้มลงเก็บ พอเงยหน้าขึ้น ก็พบคุณละออมายืนอยู่ทางซ้ายของน้อง และเธอเอ่ยขึ้นว่า

"นั่นแน่! คุณหนีออกมานี่เอง ผมเที่ยวตามหาเสียแย่"

"เปล่าค่ะ" น้องตอบ "ในห้องร้อนเหลือเกิน ดิฉันเกือบเป็นลม จึงออกมาเปลี่ยนอากาศสักประเดี๋ยว"

"เออ! คุณครับ!" คุณละออกล่าวต่อไป "ผมไม่นึกเลยว่า ภายใต้พระจันทร์นี้จะมีเทพธิดาที่สวยสุด"

"คุณละออ อย่ากล่าวถึงดวงจันทร์เพราะจะทำให้คนเราเป็นบ้า คุณจะมาชักนิยายให้ดิฉันฟังอีกหรือ?"

"เปล่า, คุณมาลัย ถ้าคืนนี้ พระจันทร์ไม่มีคุณ ก็คงไม่มีใครเป็นบ้า" เธอกล่าวแล้ว จ้องสายตาที่มีเงาประหลาดมาจ้องน้องจนน้องตกใจ

"อย่าชักนิยายสมัยโรมเลย" น้องตัดบท "โปรดเกี่ยวสร้อยนั้นให้ดิฉันที แล้วจะได้กลับเข้าข้างใน"

ขณะที่นวมือของเธอกำลังยุ่งอยู่ที่ต้นคอ ของน้อง น้องรู้สึกว่ามีสิ่งหนึ่งเย็นวายลงที่ ซอกคอ สิ่งนั้นคือ หมูกของคุณละออนั่นเอง เร็วเท่ากับความรู้สึก น้องหันหน้า ฟาดผ้ามือขวาลงบนหน้าอันร้อนฉ่าของเธอทันที ด้วยความโทโส และความตกใจ ระคนด้วยฤทธิ์เหล้า หัวใจของน้องรู้สึกเย็นวูบคล้ายหยุดเต้น เห็นภาพทุกสิ่งที่อยู่รอบตัว วิ่งวนเวียนจนตาลาย หัวหมุนจี๋เหมือนกังหัน แล้วก็ล้มวูบ หมดสติ เห็นอะไรแต่รางๆ เท่านั้น รู้สึก คล้าย ว่า ตัว ของน้อง อยู่ใน วงแขน ของคนบ้านั้น แล้วต่อ จากนั้น ก็มืด เหมือน กับแสงไฟที่ดับพิบ

น้องสิ้นสติอยู่ที่ใต้ซุ้มราตรีนั่นเอง นานเท่าใดจำไม่ได้ และไม่ทราบว่ามีอะไรเกิดขึ้นนอกจาก ความหนาวชา เกือบ ตัวเย็น เย็นเหน็บปวดเนื้อกล้าม ทุก ๆ ส่วนของ ร่างกาย น้องพันขึ้นเกือบค่อนรุ่ง แล้วโซเซขึ้นห้องนอนหลับไป และฝันถึงเรื่องร้ายกาจต่าง ๆ ตลอดคืน

ต่อจากนั้นมา คุณละออ หายหน้า ไปจากน้อง ประมาณเดือนเศษล่วงไป วันหนึ่ง หนังสือพิมพ์ ใน พระนคร ทุกฉะบับ พากันลงข่าวเครื่องบินตก และผู้ขับขี่ศูนย์ไปพร้อมกับเครื่องที่ยังค้นไม่พบ นักบินที่พาเครื่องบินไปนี้ ก็คือ คุณละออ ต่อจากนั้นมา น้องได้รับหนังสือจากทางกรมอากาศยานว่า น้องเย็นผู้รับเงินบำเหน็จ อันเย็นรางวัลสำหรับผู้ตายในหน้าที่ราชการให้กับญาติ น้องจึงเข้าใจว่า นั่นคือการ ขอโทษ ของเธอในคืนอุบาทว์นั้น

ต่อจากนั้นมาสักหน่อย ทุก ๆ ส่วนของร่างกายของน้องเริ่มมีอาการวิปริต อา ! น้องเข้าใจแล้ว คืนมหาอุบาทว์ เย็นเวรของน้องเอง ใครช่วยกันไม่ได้

พี่จะให้น้องทนอยู่ดูหน้าพี่ โอย! ร้ายกาจมาก ข่าววันกลับของพี่ เหมือนกับเข็มสักหมื่นเล่ม ที่รุมวิ่งเข้าเสียบแทงหัวใจ ปลายไปทั่ว อนิจจาเอ๋ย, น้องควรจะทำประการใด

พี่ไม่ควรลงโทษใคร นอกจากวาสนาวาสนาตัวเดียวเท่านั้น น้องเพลิดเต็มทน และขอลาก่อน ไว้พบกันโลกหน้าโน้นเถิด น้องไม่มีสิ่งใดเหลือไว้ ให้เย็น พะยานแห่งความรักอีก นอกจากดวงน้ำตาที่หยาดลงมาเผลาะ ๆ

เย็นรอยอยู่บนกระดาษนี้ บางควงทำให้เส้นหมึก พร่า อันเหมือนกับดวงวิญญาณของน้องซึ่งจะต้อง แตกสลายในเดี๋ยวนี้ ทุก ๆ อย่าง. น้องบอกหมดแล้ว ยังแต่จะกรายลาเท่านั้น และต่อจากนี้ไป มาลัย ของพี่ ลอยไปเสียแล้วอย่างลิบลับ — — — — —

ความเย็นเชียบในดวงใจของ ถนิม เหมือนก้อน น้ำแข็ง เขาเงยหน้า ขึ้นจาก จดหมาย ก้มหน้าฟุบลง ข้างเตียง มาลัย พิมพำอะไร ออกมา ไม่มีใครทราบ แล้วลุกขึ้นอย่างแช่มช้า ประคอง คุณหญิง ที่กำลัง ฟูมฟายน้ำตา ลุกขึ้นแล้วพาออกจากห้องไป.

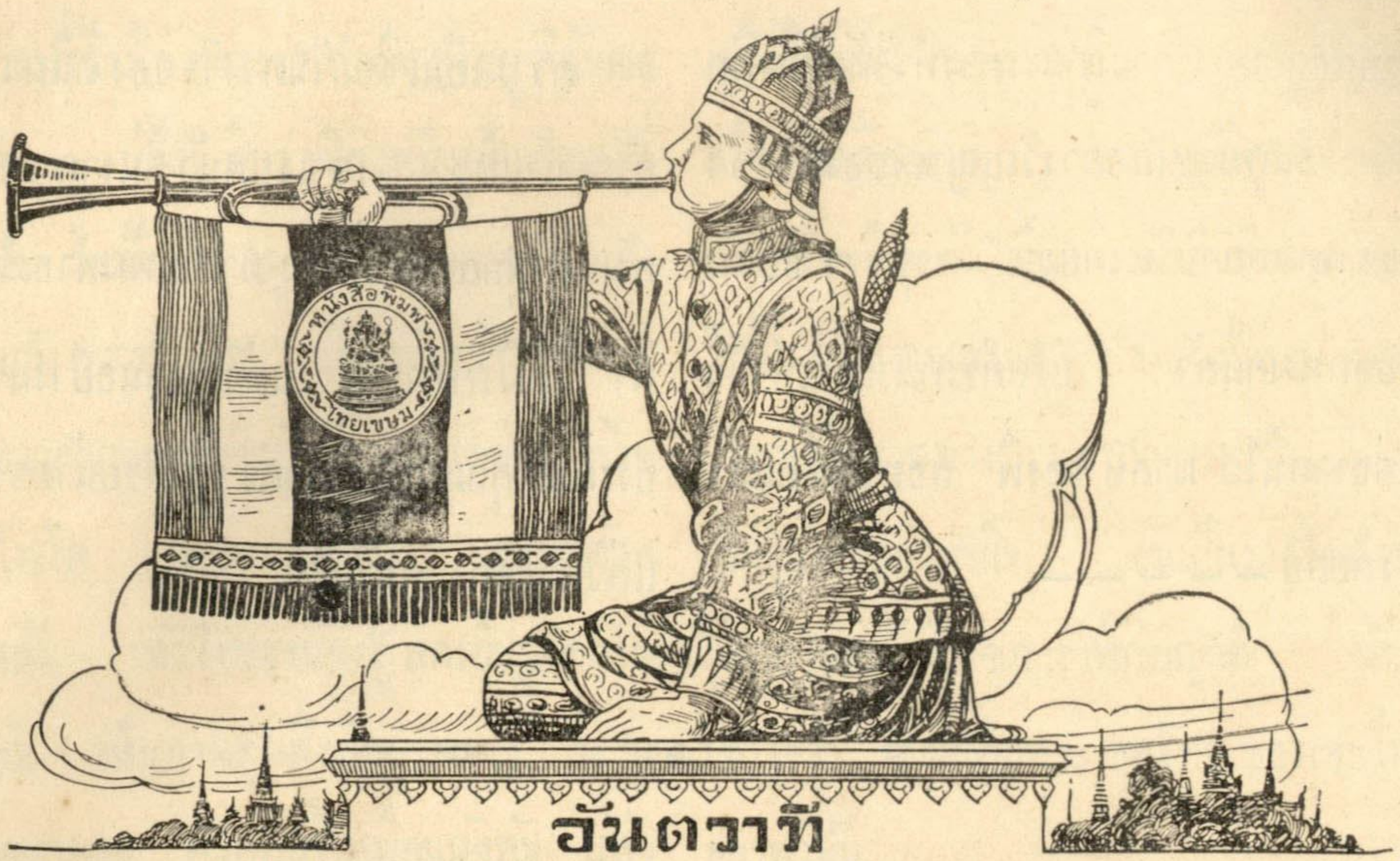
◎ ◎ ◎

ยอเยียร์ จะเป็นของใครเอ่ย ?

◎ ยามคลั่งรัก พอขัก หน่วงพักเมื่อ
ทั้งรักเบื่อ เหยออุบาย ยักย้ายรุน
แต่ยามเบื่อ เหลือผัน ยันกะตุ้น
ให้หยุบหยุ่น ยั่วได้ แม้ไหวเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

อันตวาที

เนื่องจากมีสมาชิกหลายท่านมีความเห็นพ้องกันว่า การที่นำพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา และกฎเสนาบดีต่าง ๆ ลงในไทยเขษมรวมข่าวนั้น ไม่เหมาะแก่การรวบรวม เห็นว่าถ้าได้นำลงในฉะบับรายเดือนได้จะมีคุณประโยชน์มาก คณะได้ใคร่ครวญโดยถี่ถ้วนแล้ว จึงลงมติตามความเห็นนั้น ด้วยเห็นว่าแม้จะแยกมาลงในฉะบับรายเดือนก็ไม่เสียประโยชน์แก่ผู้อ่านทางรวมข่าวเท่าใดนัก เพราะผู้รับหนังสือนี้เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด รับหนังสือไทยเขษมทั้ง ๒ ประเภทอยู่แล้ว ฉะนั้นจึงเริ่มปฏิบัติตามความเห็นดังกล่าวแล้วในฉะบับนี้เป็นต้นไป และได้เริ่มขึ้นต้นหน้า ๑ ใหม่ในแผนกนี้ไปจนตลอดปีหนึ่ง ๆ เพื่อเหมาะแก่การรวบรวมไว้เล่มหนึ่ง ต่างหากไทยเขษมรายเดือนมีอายุได้เป็นปีที่ ๗ ทั้งนี้ก็ด้วยความอุปการของท่านสมาชิกทั้งหลาย คณะไทยเขษมจึงขอถือโอกาสแสดงความขอบคุณมาในที่นี้ด้วยความเคารพ

พระราชบัญญัติรถยนตร์

พุทธศักราช ๒๔๗๓

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควรแก้กฎหมายอันว่าด้วยรถยนตร์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยบทมาตราต่อไปนี้

ข้อความเบื้องต้น

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติรถยนตร์ พุทธศักราช ๒๔๗๓

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ใช้บทบัญญัตินี้เป็นต้นไป ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎและข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

(๑) "รถยนตร์" หมายความว่า รถซึ่งเดิรด้วยกำลังเครื่องจักรเครื่องกล เว้นแต่ที่เดิรบนราง

(๒) "รถพ่วง" หมายความว่า รถซึ่งรถยนตร์ลากไปข้างหลัง ขนานข้างหรือไสไปข้างหน้า

(๓) "รถยนตร์สาธารณ" หมายความว่า รถยนตร์รับจ้างบรรทุกคนโดยสารหรือของ

รถยนตร์สาธารณมีประเภทดังนี้

(ก) รถยนตร์ประจำทาง คือ รถยนตร์บรรทุกคนโดยสารเดิรตามทางอันกำหนดไว้ เรียกค่าจ้างรายตัวโดยอัตราวางเป็นระยะทาง หรือตลอดทางเที่ยวเดียวหรือหลายเที่ยว เพื่อไปถึงที่แห่งใดแห่งหนึ่งอันเป็นปลายระยะซึ่งแจ้งกันอยู่แล้ว

(ข) รถยนตร์รับจ้าง คือ รถยนตร์สาธารณอื่นนอกจากรถยนตร์ประจำทาง

(๔) "รถยนตร์ส่วนบุคคล" หมายความว่า รถยนตร์อย่างอื่นนอกจากรถยนตร์สาธารณ

(๕) "เจ้าของรถ" หมายความว่า ผู้ถือกรรมสิทธิ์และให้รวมถึงผู้ครอบครองด้วย

(๖) "เสนาบดี" หมายความว่า เสนาบดีผู้มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(๗) "นายทะเบียน" หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งเสนาบดีตั้งให้เป็นนายทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด ๑
การจดทะเบียนและเครื่องหมายสำหรับรถยนตร์

มาตรา ๕ รถยนตร์ทั้งหลายต้องมีเครื่องอุปกรณ์ และส่วนควบถูกต้องตามกฎเสนาบดี และได้จดทะเบียน ณสำนักนายทะเบียน เสียเงินภาษีตามมาตรา ๒๓, ๒๕ กับได้เสียค่าธรรมเนียมตามกฎเสนาบดีแล้ว จึงให้ใช้ได้

แม้เมื่อได้จดทะเบียนเสียภาษีและค่าธรรมเนียมแล้ว ถ้าปรากฏว่า เครื่องอุปกรณ์หรือส่วนควบยกพร่องไปจากที่กำหนดไว้ในกฎเสนาบดี ท่านห้ามมิให้ใช้รถนั้น จนกว่าจะได้แก้ไขให้คืนดี

มาตรา ๖ ให้นายทะเบียนเรียกเงินภาษีกับค่าธรรมเนียมตามพระราชบัญญัตินี้และกฎเสนาบดีแล้ว รับจดทะเบียนรถยนตร์และออกหนังสือสำคัญให้ เว้นแต่ปรากฏว่ารถยนตร์นั้นน่ากลัวเป็นเหตุให้เกิดอันตรายในเวลาใช้ มาตรา ๗ ท่านห้ามมิให้ใช้ "รถยนตร์ส่วนบุคคล" เป็นรถยนตร์สาธารณ เว้นแต่นายทะเบียนเห็นสมควรเปลี่ยนทะเบียนให้เป็นรถยนตร์สาธารณ และได้เสียภาษีเพิ่มขึ้นอีกอย่างรถยนตร์สาธารณ ตามกำหนดเวลาที่ยังเหลืออยู่ในปีนั้น ส่วนรถยนตร์สาธารณ ท่านว่าใช้เป็นรถยนตร์ส่วนบุคคลได้

รถยนตร์สาธารณที่จดทะเบียนเป็นรถบรรทุกสิ่งของ ท่านว่าจะใช้เป็นรถบรรทุกคนโดยสารก็ได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอันว่าด้วยรถให้เช่าหรือรับจ้างบรรทุกคนโดยสาร

รถยนตร์สาธารณที่จดทะเบียนเป็นรถรับจ้างบรรทุกคนโดยสาร ท่านห้ามมิให้ใช้เป็นรถบรรทุกสิ่งของ นอกจากของไปกับตัวผู้โดยสารคนหนึ่ง ๆ ไม่เกินน้ำหนักยี่สิบกิโลกรัม

มาตรา ๘ รถยนตร์ซึ่งมีไว้เพื่อขาย หรือเพื่อซ่อม เมื่อจะขับเพื่อการนั้น ๆ ต้องมีใบอนุญาตและมีเครื่องหมายพิเศษตามกฎเสนาบดี ใบอนุญาตและเครื่องหมายพิเศษที่กล่าวนี้ใช้สับเปลี่ยนกันได้ ไม่ฉะเพาะคันรถ

มาตรา ๙ การขับรถตามความในมาตรา ๘ ผู้ถือใบอนุญาตต้องบันทึกรายการไว้ดังต่อไปนี้ทุกครั้ง สำหรับเจ้าหน้าที่ตรวจได้ทุกเมื่อ

หนังสือพิมพ์ชาวไทยเชื้อสาย

(๑) ยี่ห้อรถ และเลขเครื่องหมาย เครื่องยนตร์

(๒) ไปเพื่ออะไร

(๓) วัน เวลา ที่รถออกจากที่และกลับถึงที่

(๔) ชื่อผู้ขับ

มาตรา ๑๐ รถยนตร์สาธารณและรถยนตร์ส่วนบุคคลที่จดทะเบียนเป็นรถบรรทุกของให้ใช้บรรทุกได้ไม่เกินน้ำหนักและจำนวนอันเจ้าหน้าที่ได้กำหนดให้ภายในบังคับแห่งกฎเสนาบดี

มาตรา ๑๑ รถยนตร์สาธารณและรถยนตร์ส่วนบุคคลอันได้จดทะเบียนแล้วนั้น ให้มีเครื่องหมายทะเบียน และถ้าเป็นรถบรรทุกให้มีเครื่องหมายอัตราบรรทุกอย่างมาก หรือกำหนดจำนวนคนโดยสารอย่างมาก ยึดไว้ที่คันรถในที่อันเจ้าหน้าที่ได้กำหนดให้

เครื่องหมายทะเบียน อัตราบรรทุก กำหนดจำนวนคนโดยสาร ให้ใช้ตามแบบของเจ้าพนักงาน

มาตรา ๑๒ ใบคู่มือจดทะเบียนรถยนตร์สิ้นอายุวันที่ ๓๑ มีนาคม ทุกปี เว้นแต่จะได้กำหนดวันอื่นไว้ในใบคู่มือ

มาตรา ๑๓ การโอนรถยนตร์ ท่านให้ผู้โอนแจ้งแก่นายทะเบียนภายในกำหนดห้าวันนับแต่วันโอน

มาตรา ๑๔ รถยนตร์ที่มีขนาดกว้างยาวหรือน้ำหนักรวมทั้งน้ำหนักบรรทุกเกินอัตราที่เสนาบดีกำหนดไว้ ห้ามไม่ให้เดินบนถนนและทางหลวง

มาตรา ๑๕ ถ้าจะย้ายรถยนตร์ไปไว้ต่างท้องที่ ให้แจ้งความต่อนายทะเบียนท้องที่เดิมและท้องที่ใหม่ภายในสิบห้าวัน

ผู้ใดสั่งหรือนำรถยนตร์เข้ามาจากต่างประเทศเพื่อจำหน่ายหรือสร้างขึ้นใหม่เพื่อจำหน่าย ผู้นั้นต้องส่งบัญชีรับและจำหน่ายให้แก่นายทะเบียนก่อนวันที่ ๑๕ ของเดือนใหม่ทุก ๆ เดือน บัญชีนั้นให้มีรายการตามที่กำหนดไว้ในกฎเสนาบดี

หมวด ๒
ใบอนุญาตขับรถยนตร์

มาตรา ๑๖ ภายในบังคับแห่งมาตรา ๒๑ ผู้ขับรถยนตร์ต้องรับใบอนุญาตขับจากนายทะเบียน

มาตรา ๑๗ ใบอนุญาตขับรถยนตร์มี ๓ ชะนิด คือ

(๑) ใบอนุญาตขับรถยนตร์ส่วนบุคคล นอกจากรถจักรยานยนตร์

(๒) ใบอนุญาตขับรถยนตร์สาธารณนอกจากรถจักรยานยนตร์

(๓) ใบอนุญาตขับรถจักรยานยนตร์

ใบอนุญาตชะนิดที่ ๑ จะใช้เป็นใบอนุญาตชะนิดที่ ๒ ที่ ๓ ไม่ได้

ใบอนุญาตชะนิดที่ ๒ ใช้เป็นใบอนุญาตชะนิดที่ ๑ ได้แต่จะใช้เป็นใบอนุญาตชะนิดที่ ๓ ไม่ได้

ใบอนุญาตชะนิดที่ ๓ ใช้เป็นใบอนุญาตชะนิดที่ ๑ ที่ ๒ ไม่ได้

ใบอนุญาตขับรถยนตร์ทุกชะนิดสิ้นอายุเพียงวันที่ ๓๑ มีนาคมทุกปี

มาตรา ๑๘ บุคคลผู้ใดเมื่อได้แสดงให้เป็นที่พอใจนายทะเบียนว่าตนเป็นผู้มีวุฒิและลักษณะดังต่อไปนี้ ท่านว่าชอบที่ได้รับใบอนุญาตขับรถยนตร์ส่วนบุคคล

(๑) มีความรู้และความสามารถในการขับรถยนตร์

(๒) มีความรู้ข้อบังคับการเดินรถ

(๓) ร่างกายไม่ทุพพลภาพสามารถขับรถยนตร์ได้

(๔) อายุสิบแปดปีขึ้นไป

(๕) ไม่มีใบอนุญาตอยู่แล้ว ไม่ว่าใบอนุญาตนั้นจะได้ถูกงดหรือไม่

ถ้าจะรับใบอนุญาตขับรถยนตร์สาธารณต้องมีวุฒิและลักษณะดังต่อไปนี้ด้วย

(๖) มีอายุยี่สิบปีขึ้นไป

(๗) พูดภาษาไทยได้พอควร

(๘) รู้จักถนนและทางหลวงพอควรในจังหวัดนั้น ๆ

(๙) ปราศจากโรคติดต่อซึ่งปรากฏแก่ตานายทะเบียนทำให้เห็นว่าน่าเป็นที่รังเกียจแก่ประชาชน

(๑๐) ยังไม่เคยรับพระราชอาชญาถึงจำคุกโดยคำพิพากษาที่สุด เพราะความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือความผิดตามกฎหมายลักษณะอาชญามาตราต่อไปนี้ คือ มาตรา ๑๗๔ ถึง มาตรา ๑๗๖ ฉะเพาะการใช้ให้ผู้อื่นกระทำผิดตามมาตราที่ระบุต่อไปนี้ มาตรา ๑๗๗ ถึงมาตรา ๑๘๖; มาตรา ๑๘๘ ถึง มาตรา ๑๙๔; มาตรา ๒๐๑ ฉะเพาะเมื่อเกี่ยวข้องกับความผิดในมาตราต่าง ๆ แห่งภาค ๒ ส่วนที่ ๕ อันได้ระบุไว้ข้างต้น; มาตรา ๒๐๒ ถึง มาตรา ๒๐๖; มาตรา ๒๐๘; มาตรา ๒๔๓ ถึง มาตรา ๒๔๕ วรรค ๒; มาตรา ๒๔๖; มาตรา ๒๔๙ ถึงมาตรา ๒๕๙; มาตรา ๒๖๘ ถึง มาตรา ๒๗๐; มาตรา ๒๗๒ ฉะเพาะเมื่อเกี่ยวกับมาตรา ๒๗๐; มาตรา ๒๗๓

ถึง มาตรา ๒๗๗; มาตรา ๒๘๘ ถึง มาตรา ๓๐๔; มาตรา ๓๐๖; มาตรา ๓๑๒; มาตรา ๓๑๔; มาตรา ๓๑๗ ถึง มาตรา ๓๑๙; มาตรา ๓๒๑ ถึง มาตรา ๓๒๕; มาตรา ๓๓๔ (๒); มาตรา ๓๓๕ อนุมาตรา ๑๓, ๑๘, ๒๔ มาตรา ๓๓๖ อนุมาตรา ๑๕

มาตรา ๑๙ ถ้าปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตขับรถยนตร์ผู้ใดขาดวุฒิและลักษณะที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๑๘ ก็ดี; หรือ ยกพร่องไปภายหลัง เมื่อได้รับอนุญาตแล้วก็ดี ท่านให้นายทะเบียนถอนใบอนุญาตคืนมาฆ่าเสีย

ถ้าปรากฏว่า ผู้รับใบอนุญาตขับรถยนตร์ผู้ใด

(ก) ต้อง คำพิพากษาที่สุดให้ปรับฐานกระทำผิดพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎเสนาบดีซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งอันชอบของ พนักงาน เจ้าหน้าที่อันเป็นคำสั่งเกี่ยวกับการเดินรถ หรือ

(ข) ต้องคำพิพากษาที่สุดให้ปรับในฐานขับรถ หรือ กระทำ การใด ๆ ด้วย อาการอันน่าเป็นภัยต่อประชาชน หรือ

(ค) มีผู้ยื่น เข้ามา กล่าว โทษว่าทำลายความสงบสุขของประชาชนในถนน หรือทางหลวง โดยขู่เข็ญ ดูหมิ่น หรือ รังแกรบกวน คนขับรถด้วยกันก็ดี คนโดยสารก็ดี หรือ คนเดินทางก็ดี ท่านว่านายทะเบียนจะเรียกใบอนุญาตมายึดไว้ก็ได้

ท่าน ห้าม มิให้ ยึดใบ อนุญาต ขับ รถยนตร์เกินกว่าหนึ่งปี แต่ว่าในกรณีที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ ผู้ขับต้องหาคดีอาชญาในประเภทอันได้ระบุไว้ ใน มาตรา ๑๘ อนุมาตรา ๑๐ หรือใน ข้อ (ก) และ (ข) ที่กล่าวข้างต้น ท่านว่าการยึดอาจตั้งต้นแต่เวลายื่นฟ้องต่อศาลไต่สวนเบื้องต้นไป จน ถึง เวลาที่ คำ พิพากษา ถึง ที่สุด กำหนดเวลายึดในกรณีเช่นนี้ อาจเกินหนึ่งปีก็ได้ ในระหว่างยึดนั้น ท่านว่าไม่ให้นายทะเบียนต่ออายุใบอนุญาต

เมื่อได้ ยึดใบอนุญาตไว้แล้ว ให้นายทะเบียนสลักหลังใบอนุญาตไว้

มาตรา ๒๐ ภายในบังคับมาตรา ๑๗ และ ๒๑ ห้ามมิให้เจ้าของรถ หรือคนขับยอมให้ผู้ไม่มีใบอนุญาต หรือผู้มีใบอนุญาตขับรถประเภทอื่น เข้าขับรถของตนหรือซึ่งตนเป็นคนขับ

มาตรา ๒๑ ผู้ใดฝึกหัดขับรถยนตร์ ต้องมีผู้ซึ่งได้ รับอนุญาต ให้ ขับ รถยนตร์มาแล้วไม่น้อย กว่าหนึ่งควบคุมอยู่ด้วย ในการฝึกหัดขับ ถ้ามีการเสียหายเกิดขึ้น

ท่านว่าผู้ควบคุมต้องรับผิดด้วยในทางแพ่ง เว้นแต่เมื่อพิสูจน์ได้ว่าผู้ผิดหัดฝืนคำสอนในเวลาที่ขับอยู่นั้น

ห้ามมิให้ผู้อื่นอยู่ในรถในเวลาผิดหัดขับนอกจากผู้ควบคุมกับผู้ผิดหัด

มาตรา ๒๒ ผู้รับใบอนุญาตขับรถยนตร์ต้องมีใบอนุญาตอยู่กับตัวในเวลาขับเอง หรือควบคุมผู้อื่นผิดหัดเพื่อแสดงต่อเจ้าพนักงานได้เสมอ

หมวด ๓
ภาษี

มาตรา ๒๓ ภาษีรถมีอัตราประจำปี ดังนี้

(๑) รถพ่วง (ภายในบังคับแห่งอนุมาตรา ๖ และ ๗ ต่อไปนี้) คันละยี่สิบบาท

(๒) รถยนตร์ส่วนบุคคล นอกจากรถสำหรับบรรทุกของและลากจูง ให้เก็บภาษีตามกำลังเครื่องยนตร์ โดยอัตราหนึ่งแรงม้าหรือเศษของแรงม้าต่อสองบาท

(๓) รถแทรกเตอร์ใช้เข็นเครื่องมือกสิกรรมคันละสิบบาท

(๔) รถยนตร์นอกจากที่ระบุไว้ในอนุมาตรา (๒) และ (๗) ให้เก็บภาษีตามน้ำหนักโดยอัตราต่อไปนี้

น้ำหนักรถยนตร์รวมกับน้ำหนักบรรทุกที่อนุญาตอย่างมากเป็นกิโลกรัม	รถยนตร์สาธารณสำหรับบรรทุกของหรือสำหรับลากจูง	รถชะนิดอื่น ๆ
ไม่มากกว่า ๑๐๐๐	๑๒๐ บาท	๑๐๐ บาท
ตั้งแต่ ๑๐๐๑ ถึง ๑๕๐๐	๑๕๐ บาท	๑๒๕ บาท
ตั้งแต่ ๑๕๐๑ ถึง ๒๐๐๐	๑๘๐ บาท	๑๕๐ บาท
ตั้งแต่ ๒๐๐๑ ถึง ๒๕๐๐	๒๑๐ บาท	๑๗๕ บาท
ตั้งแต่ ๒๕๐๑ ถึง ๓๐๐๐	๒๔๐ บาท	๒๐๐ บาท
ตั้งแต่ ๓๐๐๑ ถึง ๓๕๐๐	๒๗๐ บาท	๒๒๕ บาท
ตั้งแต่ ๓๕๐๑ ถึง ๔๐๐๐	๓๐๐ บาท	๒๕๐ บาท
ตั้งแต่ ๔๐๐๑ ถึง ๔๕๐๐	๓๓๐ บาท	๒๗๕ บาท
ตั้งแต่ ๔๕๐๑ ถึง ๕๐๐๐	๓๖๐ บาท	๓๐๐ บาท
ตั้งแต่ ๕๐๐๑ ถึง ๕๕๐๐	๓๙๐ บาท	๓๒๕ บาท
ตั้งแต่ ๕๕๐๑ ถึง ๖๐๐๐	๔๒๐ บาท	๓๕๐ บาท
ตั้งแต่ ๖๐๐๑ ถึง ๖๕๐๐	๔๕๐ บาท	๓๗๕ บาท
ตั้งแต่ ๖๕๐๑ ถึง ๗๐๐๐	๔๘๐ บาท	๔๐๐ บาท
ตั้งแต่ ๗๐๐๑ ถึง ๗๕๐๐	๕๑๐ บาท	๔๒๕ บาท
ตั้งแต่ ๗๕๐๑ ถึง ๘๐๐๐	๕๔๐ บาท	๔๕๐ บาท

(๕) ในการคำนวณน้ำหนักบุคคล ให้ถือว่าคนหนึ่งมีน้ำหนักห้าสิบกิโลกรัม

(๖) รถยนตร์และรถพ่วง ซึ่งใช้ล้ออย่างอื่นนอกจากยางกลวง ให้เก็บภาษีเพิ่มขึ้นจากอัตราที่กำหนดไว้อีกร้อยละยี่สิบ

(๗) รถจักรยานยนตร์ให้เก็บภาษีคันละ ซึ่งมิใช่รถสำหรับให้เช่า
สิบบาท และรถพ่วงของรถจักรยานยนตร์คันละ (๔) รถของรัฐบาล หรือสุขาภิบาล
ห้าบาท ฉะเพาะที่ใช้ในการสร้างหรือบำรุงรักษาทาง

(๘) วิธีคำนวณแรงม้าให้คิดตามตำหรับ (๕) รถซึ่งผู้ค้ามีไว้ขาย
ซึ่งเสนาบดีจะประกาศกำหนดให้

มาตรา ๒๔ รถยนตร์ประจำทางที่ได้จด มาตรา ๒๗ ภาษีรถยนตร์ตามความในพระราชบัญญัตินี้ ท่านว่าผู้ครอบครองเป็นผู้เสียรถยนตร์ที่ได้เสียภาษีแล้วในปีนั้น ถ้าเปลี่ยนตัวผู้ครอบครอง ท่านว่าผู้ครอบครองใหม่ไม่ต้องเสียภาษีซ้ำ
ทะเบียนตามมาตรา ๕ แล้วนั้น ท่านว่าต้องรับใบอนุญาตพิเศษอีกชั้นหนึ่งจึงใช้เดินประจำทางได้ ใบอนุญาตพิเศษนี้เรียกว่าใบอนุญาตประจำทาง ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตประจำทางนั้นต้องเสียเป็นระยะครึ่งปี ตามอัตราซึ่งเสนาบดีเป็นผู้กำหนด ใบอนุญาตประจำทางโอนกันไม่ได้

มาตรา ๒๘ นายทะเบียนหรือเจ้าพนักงานซึ่งเสนาบดีตั้งให้มีอำนาจทำการตามพระราชบัญญัตินี้ อาจเข้าตรวจในที่ซึ่งมีเหตุที่ควรเชื่อว่ามีรถยนตร์ที่จะต้องเสียภาษีตามความในพระราชบัญญัตินี้ การเข้าตรวจดังว่านี้ ให้ทำได้ระวางพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก

มาตรา ๒๕ เงินภาษีนั้น ท่านให้เสียล่วงหน้าต่อนายทะเบียน จะเสียคราวละงวดสามเดือนของปี หรือคราวละหลายงวดก็ได้ แต่ถ้าเสียเป็นงวด ท่านว่าต้องเสียค่าธรรมเนียมเพิ่มตามที่กำหนดไว้ในกฎเสนาบดีสำหรับการที่มาเสียคราวหลัง ๆ ต่อมาในปีเดียวกัน

มาตรา ๒๙ นายทะเบียนอาจทำคำสั่งเรียกบุคคลซึ่งมีเหตุควรเชื่อว่าจักต้องเสียภาษีรถยนตร์มายังสถานที่ทำการเพื่อสอบถาม ยี่ห้อ จำนวน ประเภท ขนาดน้ำหนัก เลขหมายตัวรถ และเลขหมายเครื่องรถยนตร์

มาตรา ๒๖ รถยนตร์ดังต่อไปนี้ ท่านว่าได้รับความยกเว้นค่าธรรมเนียมและภาษี มาตรา ๓๐ ถ้าจำนวนเงินภาษีซึ่งต้องเก็บตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้นำมาชำระให้แก่นายทะเบียนภายในกำหนดเวลาไซร้ ให้นายทะเบียนแจ้งความเป็นหนังสือไปถึงผู้ที่จะ

(๑) รถดับเพลิง
(๒) รถใช้ในราชการทหาร
(๓) รถพยาบาล หรือรถบรรทุกศพ

ต้องเสียภาษี ให้นำเงินมาชำระณที่ทำการของนายทะเบียนภายในสิบห้าวัน นับตั้งแต่วันได้รับคำแจ้งความ

ถ้าไม่ได้นำเงินมาชำระภายในกำหนดสิบห้าวัน ให้นายทะเบียนทำคำสั่งมอบให้แก่พนักงานไปเรียกเก็บภาษีหรือยึดรถยนต์มาไว้

มาตรา ๓๑ รถยนต์ที่ยึดมาตามมาตรา ๓๐ นั้น ให้เก็บรักษาไว้เจ็ดวันถ้าไม่นำเงินภาษีและค่าใช้จ่ายในการยึดทรัพย์มาชำระภายในกำหนดนั้นไซร้ ก็ให้ขายทอดตลาดรถยนต์คันนั้น ถ้าขายทอดตลาดได้เงินเกินกว่าเงินภาษีและค่าใช้จ่ายก็ให้คืนเงินที่เหลือนั้นให้แก่เจ้าของไป

ห้ามไม่ให้พนักงานเจ้าหน้าที่สู้ราคาในการขายทอดตลาด

หมวด ๔
บทลงโทษ

มาตรา ๓๒ เจ้าของรถหรือผู้ขับรถยนต์ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติหมวด ๑ หรือบทบัญญัติมาตรา ๑๗, ๒๐, ๒๑ หรือ ๒๒ แห่งพระราชบัญญัตินี้ ท่านว่าผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าสิบบาท

มาตรา ๓๓ ผู้ใดขับรถยนต์โดยไม่มีใบอนุญาต หรือเมื่อใบอนุญาตสิ้นอายุแล้วหรือระวางใบอนุญาตถูกเจ้าพนักงานยึดไว้หรือฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๒๔ ท่านว่าผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินร้อยบาทหรือจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือทั้งปรับทั้งจำ

มาตรา ๓๔ ผู้ใดกระทำผิดดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) ให้คนอื่นใช้ใบอนุญาตหรือเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเจ้าพนักงานออกให้แก่ตนตามพระราชบัญญัตินี้

(๒) นำเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใดของรถยนต์คันหนึ่ง ไปใช้ในรถยนต์อีกคันหนึ่ง

(๓) ใช้เครื่องหมายที่เจ้าพนักงานออกและจำหน่ายให้แก่ผู้อื่น

(๔) เปลี่ยนโดยวิธีใด ๆ หรือซ่อนทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ซึ่งเครื่องหมายทะเบียนที่เจ้าพนักงานออกให้ประจำรถของตน

ท่านว่าผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าสิบบาท

มาตรา ๓๕ ผู้ใดละเมิดกฎเสนาบดีซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๘ ท่านว่าผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าสิบบาท

หมวด ๕
เบ็ดเตล็ด

มาตรา ๓๖ ในเรื่องรถยนต์ที่มีผู้นำจาก

ต่างประเทศ เข้ามาใช้ ในพระราชอาณาจักร ชั่วคราว และมิได้จดทะเบียนรับใบอนุญาตตาม พระราชบัญญัตินี้ ท่านให้ปฏิบัติตามที่รัฐบาลสยามได้ตกลงกับรัฐบาลของประเทศนั้น ๆ

มาตรา ๓๗ รถยนตร์และเครื่องอุปกรณ์ของรถยนตร์ อันมิชอบด้วย พระราชบัญญัตินี้ ซึ่งมีอยู่แล้วใน พระราชอาณาจักร ก่อนวันประกาศใช้ พระราชบัญญัตินี้ก็ดี หรือซึ่งจะนำเข้ามาในพระราชอาณาจักรภายในเวลาหกเดือน ภายหลังแต่วันประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ก็ดี ให้เสนาบดีมีอำนาจผ่อนผันได้ตามควรแก่การ และถ้าอนุญาตให้ ใช้ต่อไป ท่านว่ามิให้เกินสามปี

มาตรา ๓๘ ให้เสนาบดีมีอำนาจออกกฎว่าด้วย

(๑) น้ำหนักบรรทุกอย่างมาก หรือกำหนดจำนวนคนโดยสารอย่างมาก สำหรับรถยนตร์ส่วนบุคคลชะนิดบรรทุกของ และรถยนตร์สาธารณทุกชะนิด

(๒) สีและเครื่องหมายสำหรับรถยนตร์สาธารณ

(๓) เครื่องแต่งกาย และเครื่องหมายคนขับรถยนตร์สาธารณ

(๔) ขนาด แผ่นป้าย เครื่องหมาย และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจดทะเบียนรถยนตร์

(๕) ให้รถยนตร์ที่จดทะเบียนแล้วแสดงเครื่องหมาย อย่างใดไว้ ณที่ใดในรถยนตร์

(๖) กำหนดขนาดกว้างยาวและน้ำหนักรวมทั้งน้ำหนักบรรทุกแห่งรถยนตร์ที่จะให้เดินบนทางสายใดได้และไม่ได้

(๗) เงื่อนไขในการใช้ล้อยางตัน

(๘) เงื่อนไขในการผูกหัดขับรถยนตร์

(๙) กำหนดขนาดที่นั่งและระวางบรรทุกของและคนโดยสาร

(๑๐) กำหนดและการใช้เครื่องอุปกรณ์ที่จะติดรถ เช่น โคม เครื่องมองหลัง เครื่องห้ามล้อ แตร เครื่องระงับเสียงท่อไอเสีย

(๑๑) เงื่อนไขในการที่จะอนุญาตให้รถยนตร์ที่มิล้ออย่างอื่น นอกจากล้อยางเดินบนถนนหรือทางหลวง

(๑๒) ค่าธรรมเนียมสำหรับเครื่องหมายพิเศษ เครื่องหมายทะเบียนหรือเครื่องหมายอื่น อันเกี่ยวกับการจดทะเบียนประจำปี ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตขับรถยนตร์ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตเดินรถประจำทาง และค่าธรรมเนียมการออกใบแทน การแก้ทะเบียนเมื่อเปลี่ยนเจ้าของรถ การตรวจทะเบียนและแบบคำร้องและค่าธรรมเนียมอื่น ๆ อันจะต้องเรียกตามพระราชบัญญัตินี้

(๑๓) ข้อความอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติการให้

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๓๙ เสนาบดีมีอำนาจออกกฎข้อบังคับกำหนดเงื่อนไขการออกใบอนุญาตเดินรถประจำทาง และมีอำนาจที่จะจำกัดจำนวนใบอนุญาตนั้น ๆ ได้ตามแต่จะเห็นสมควร เพื่อป้องกันการแข่งขันอันสิ้นเปลืองไปโดยเปล่าประโยชน์และอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของประชาชน ทั้งมีอำนาจไม่ต่อใบอนุญาตเดินรถประจำทางเมื่อไม่จำเป็น เพื่อความสะดวกประโยชน์แก่การไปมา หรือจะไม่ยอมออกใบอนุญาตเดินรถประจำทางให้เดินรถในถนนที่เห็นว่าไม่เหมาะแก่การเดินรถยนตร์ประจำทางก็ได้

มาตรา ๔๐ ใบอนุญาตเดินรถประจำทางนั้น ถ้าปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตปฏิบัติบกพร่องในเงื่อนไข ที่กำหนดไว้ไซร้ ท่านว่านายทะเบียนประจำท้องที่ซึ่งปรากฏความบกพร่องขึ้นนั้น มีอำนาจสั่งงดได้ไม่เกินสามสิบวัน แต่เสนาบดีมีอำนาจที่จะสั่งงดได้ไม่มีกำหนดเวลาหรือจะสั่งถอนคืนเสียทีเดียวก็ได้

มาตรา ๔๑ ในกรุงเทพมหานคร ให้เป็นหน้าที่เสนาบดีผู้ปกครองท้องที่ และนอกนั้นให้เป็นหน้าที่เสนาบดีผู้ขัญชาการกรมทาง ที่จะรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔๒ ให้เสนาบดีเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกกฎเพื่อจัดการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ กฎนั้นเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖ ในรัชชกาลปัจจุบัน

กฎเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

ออกตามความในมาตรา ๔๒

แห่ง

พระราชบัญญัติรถยนตร์ พุทธศักราช ๒๔๗๓

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติรถยนตร์ พุทธศักราช ๒๔๗๓ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ออกกฎไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ น้ำหนักบรรทุกและจำนวนคนโดยสารให้กำหนดดังนี้

ก. รถยนตร์สาธารณหรือรถยนตร์ส่วนบุคคลที่จดทะเบียนเป็นรถบรรทุกของ ให้กำหนดน้ำหนักบรรทุกตามที่นายทะเบียนจะกำหนดให้ อนุโลมตามหนังสือสำคัญของบริษัทที่สร้างรถยนตร์นั้น ๆ

ข. รถยนตร์สาธารณที่ต่อตัวถังมีที่นั่งรับส่งคนโดยสาร ชะนิดออมนิบัส ให้กำหนดที่นั่งอย่างมากคันหนึ่งไม่เกิน ๒๐ คน เด็กอายุ ๑๐ ปีลงมา ให้นับ ๒ คน เท่ากับผู้ใหญ่ ๑ คน

ค. รถยนตร์สาธารณประทุน หรือ เก๋ง ให้กำหนดที่นั่งอย่างมากเท่าจำนวนที่นั่งที่มีอยู่ในรถคันนั้น แต่คนหนึ่งต้องกำหนดที่นั่งให้ไม่ต่ำกว่า ๔๐ ซ.ม.

ข้อ ๒ คนขับรถยนตร์สาธารณ ต้องแต่งกายสะอาดเรียบร้อย สวมเสื้อมีเครื่องหมายรูปไข่ ขอบเย็นลวดยาว ๔ ซ.ม. สูง ๒.๕ ซ.ม. มีอักษรย่อนามจังหวัดและเลขอาหรับตรงกับใบอนุญาต พื้นสีแดง ตัวอักษรและตัวเลขสีขาวติดที่หน้าอกข้างซ้าย

ข้อ ๓ ขนาดแผ่นป้ายเครื่องหมาย และอื่น ๆ มีกำหนดและลักษณะดังนี้

๑. ป้ายเลขทะเบียนรถยนตร์ชะนิดตั้งแต่ ๓ ล้อขึ้นไป

ก. แผ่นป้ายมีขนาดกว้าง ๑๔ ซ.ม. ยาว ๔๐ ซ.ม.

ข. มีอักษรย่อนามจังหวัดและเลขอาหรับซึ่งเป็นเลขหมายทะเบียน

ค. ตัวอักษรซ้อนกันอยู่หน้าตัวเลข ระยะช่องไฟห่างกัน ๑ ซ.ม.

ฆ. ตัวอักษรมีขนาดสูง ๖ ซ.ม. กว้าง

๖ ซ.ม. และตัวเลขมีขนาดสูง ๑๐ ซ.ม. ให้เห็นตัวอักษร และตัวเลขได้ทั้งข้างซ้าย กว้าง ๖ ซ.ม. เส้นโต ๑.๕ ซ.ม. และข้างขวา

ง. ป้ายทาสีดำ ตัวอักษรและตัวเลข ทาสีขาว

๒. ป้ายพิเศษสำหรับผู้ซ่อมหรือขายรถยนตร์

ก. ขนาดและลักษณะอย่างเดียวกันกับป้ายเลขทะเบียนรถยนตร์ เว้นแต่พื้นทาสีแดง ตัวอักษรและตัวเลข ทาสีขาว

๓. ป้ายเลขหมายทะเบียนรถยนตร์ชะนิด ๒ ล้อ

ก. แผ่นป้ายมีขนาดกว้าง ๖.๕ ซ.ม. ยาว ๒๕ ซ.ม.

ข. มีอักษรย่อนามจังหวัดและเลขอาหรับซึ่งเป็นเลขหมายทะเบียน

ค. ตัวอักษรซ้อนกันอยู่หน้าตัวเลข มีระยะห่างกันพองาม มีมหัพภาคคั่นหลังตัวอักษรทุกตัว

ฆ. ตัวอักษรและตัวเลขมีขนาดสูง ๕ ซ.ม. กว้าง ๓ ซ.ม. (วัดริมหน้าถึงริมหลัง เว้นแต่เลข ๑) เส้นโต ๗ ม.ม.

ง. ป้ายพื้นทาสีดำ ตัวอักษรและตัวเลข ทาสีขาว

จ. ป้ายสำหรับติดข้างหน้ารถ ต้องมีป้ายขนาดเดียวกัน ๒ แผ่น ติดประกบแน่นเพื่อทำ

๔. ป้ายบอกน้ำหนักบรรทุกและจำนวนคน

ก. ขนาดแผ่นป้ายยาว ๒๒ ซ.ม. กว้าง ๑๐ ซ.ม.

ข. อักษรย่อและตัวเลขมีขนาดสูง ๒ ซ.ม. กว้าง ๑.๒ ซ.ม. เส้นโต ๕ ม.ม. อักษรย่อทุกตัวมีมหัพภาคอยู่ข้างหลัง

ค. ป้ายนี้แบ่งเป็น ๓ บรรทัด ๆ หนึ่งห่างกัน ๑ ซ.ม. มีอักษรและตัวเลข ซึ่งมีความหมายดังนี้

บรรทัดต้นมีอักษร น.ร. อยู่หน้า หมายความว่าน้ำหนักของตัวรถ กลาง มีเลขบอกจำนวนน้ำหนักของตัวรถ และสุดบรรทัดมีอักษร ก.ก. หมายความว่า เป็น กิโลกรัม

บรรทัดกลาง มีอักษร น.ย. หมายความว่าน้ำหนักบรรทุก กลางมีเลขบอกจำนวนน้ำหนักที่อนุญาตให้บรรทุกได้ และสุดบรรทัดมีอักษร ก.ก. หมายว่า กิโลกรัม

บรรทัดสุด มีอักษร บ.ท. อยู่หน้า หมายว่าบรรทุกคน กลางมีเลขบอกจำนวนคนที่อนุญาตให้นั่งบนรถยนตร์นั้นได้ และสุดท้ายมีคำว่า คน

ฆ. บรรทัดกลาง และบรรทัดสุดนั้น ถ้า

บรรทัดใดไม่มีจำนวนเลขและมีเส้นขีดไว้ หมายว่าไม่อนุญาตให้รับทำการในชะนิดนั้น เส้นที่ขีดนั้นยาว ๒๕ ม.ม. และโต ๕ ม.ม.

ง. พื้นทาสีดำ ตัวอักษร ตัวเลขและเส้นขีด ทาสีขาว

๕. ป้ายเลขทะเบียนรถพ่วง

ก. ขนาดแผ่นป้ายกว้าง ๙๗ ม.ม. ยาว ๓๗๕ ม.ม.

ข. มีตัวอักษรย่อนามจังหวัด และตัวเลขอาหรับซึ่งเป็นเลขหมายทะเบียน

ค. ตัวอักษรซ้อนกันอยู่หน้าตัวเลข วางระยะพองาม

ฆ. ตัวอักษรและตัวเลข มีขนาดสูง ๕ ซ.ม. กว้าง ๔ ซ.ม. แต่ตัวเลขกว้าง ๓ ซ.ม. (เว้นแต่เลข ๑) เส้นโต ๘ ม.ม.

ง. พื้นทาสีดำ ตัวอักษรและตัวเลขทาสีขาว

๖. แผ่นป้ายทุกชะนิดต้องทำด้วยโลหะ

๗. อักษรย่อนามจังหวัดมีปรากฏในท้ายกฎนี้

๘. เครื่องหมายแสดงการเสียภาษีประจำปี หรือประจำงวดมีลักษณะดังนี้

ก. ตัดรูปเป็นวงกลม ภายในวงกลมยอกจำนวนแรงม้า รถหนัก น้ำหนักบรรทุก จำนวนคนนั่ง ชื่อรถ รูปลักษณะ ชะนิดของรถ ที่จดทะเบียน ประเภทที่จะใช้เป็นสาธารณ หรือส่วนบุคคล ค่าภาษี เลขทะเบียน สีตัวรถและเลขเครื่อง มีส่วนระยาสีตามปี ตามงวด

ข. วงกลมมีขนาดวัดผ่าศูนย์กลาง ๘ ซ.ม.

ค. เจ้าพนักงานทะเบียนลงนามและประทับตรากำกับ

ข้อ ๔ รถยนตร์ที่จดทะเบียนแล้ว ให้แสดงเครื่องหมายเหล่านี้ไว้ในรถยนตร์ ตามที่กำหนดไว้นี้

๑. ป้ายเลขทะเบียนรถยนตร์ที่มีเลขหมายตรงกับหนังสือสำคัญที่นายทะเบียนออกให้ ติดตรึงแน่นไว้ในที่ ๆ เห็นได้ง่ายแต่ไกลที่ข้างหน้ารถ และข้างหลังรถ ข้างละ ๑ แผ่น รวม ๒ แผ่น

๒. เครื่องหมายแสดงการเสียภาษีประจำปีหรือประจำงวด แสดงการเสียภาษีประจำปีหรือประจำงวด ต้องติดที่เสา หรือกะจกหน้ารถให้เห็นได้ง่ายแต่ไกล รถจักรยานยนตร์ให้ติดที่คันขับ

๓. รถยนตร์สาธารณ ที่จดทะเบียนเป็นรถบรรทุกของ หรือคนโดยสาร และรถยนตร์ส่วนบุคคล ที่จดทะเบียนเป็นรถบรรทุกของ จะต้องติดป้ายบอกน้ำหนักบรรทุก และจำนวนคนเพิ่มขึ้นอีก ณที่นั่งของคนขับทั้งข้างขวา

หนังสือพิมพ์ชาวไทยเชื้อมรดก

และข้างซ้าย ข้างละ ๑ แผ่น ในที่ๆ จะเห็นได้ง่ายทุกเมื่อ

ข้อ ๕ รถยนต์ที่จะเดินบนทางหลวงต้องมีขนาดกว้างไม่เกิน ๒.๕๐ ม. และมีตัวถังยาว วัดจากศูนย์กลางของเพลาหลังไม่เกินกว่า ๑.๕๐ ม. น้ำหนักตัวรถรวมทั้งน้ำหนักบรรทุกต้องไม่หนักเกินกว่า ๔,๐๐๐ ก.ก.

ข้อ ๖ รถยนต์ที่มีขนาดน้ำหนักไม่ถึง ๓,๐๐๐ ก.ก. ห้ามไม่ให้ใช้ยางตัน ส่วนกว้างของยางตันจะต้องกว้างพอที่จะทานน้ำหนักตัวรถ และน้ำหนักบรรทุกรวมกัน คิดเฉลี่ยล้อหนึ่ง ไม่เกินกว่า ๑๐๐ ก.ก. ต่อ ๑ ซ.ม.

ข้อ ๗ รถยนต์สาธารณและส่วนบุคคลที่ได้จดทะเบียนบรรทุกของนั้น ของที่จะบรรทุกส่วนกว้างจะต้องไม่ยื่นข้ามบังโคลน ส่วนยาวข้างท้ายรถจะต้องไม่ยื่นจากตัวถังออกไปมากกว่า ๒ ม. ส่วนยาวข้างหน้ารถจะต้องไม่ยื่นเกินออกไปจากที่กันชนหรือหน้าหม้อ ส่วนความสูงต้องไม่สูงกว่า ๒.๕๐ ม. วัดจากพื้นดินขึ้นไป แต่ถ้าของและน้ำหนักระวางบรรทุกรวมทั้งตัวรถเพลาหนึ่งต้องไม่หนักเกิน ๓,๐๐๐ ก.ก. ถ้าของที่บรรทุกนั้นมีขนาดเกินกว่าที่กำหนดมานี้ และจะถอดออกเป็นชิ้นไม่ได้ ต้องขออนุญาตจากนายทะเบียนเสียก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะบรรทุกได้ การบรรทุกของนั้น จะต้องไม่ให้ส่วนใดของๆ นั้น ลากถูไปกับถนน หรือตกเรี่ยราดตามถนน ถ้าสิ่งของที่บรรทุกนั้น เป็นของที่อาจปลิว พังได้ เช่นปูนขาว หรือขี้เถ่า หรือเป็นสิ่งที่โสโครก จักต้องหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งปกปิด หรือทำเครื่องป้องกันอย่าให้สิ่งของที่บรรทุกนั้นปลิว พุ่งหรือมีกลิ่นออกให้เป็นที่รำคาญหรือรังเกียจแก่สาธารณชนได้

รถยนต์สาธารณ ที่ได้จดทะเบียนเป็นรถโดยสาร ให้กำหนดที่นั่ง ๔๐ ซ.ม. ต่อ ๑ คน เด็กอายุ ๑๐ ปี ลงมาให้นับ ๒ คน เท่ากับผู้ใหญ่ ๑ คน ที่นั่งตอนคนขับรถนั่งไม่อนุญาตให้นั่งเกินกว่า ๒ คน รวมทั้งคนขับรถยนต์จะเพิ่มที่นั่งขึ้นในรถให้มากกว่าที่ได้ทำมาจากโรงงานสร้างรถยนต์นั้นไม่ได้เป็นอันขาด

ข้อ ๘ รถยนต์เดินระวางพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น ต้องมีโคมไฟโดยมีกำหนดดังนี้

๑. รถยนต์ชะนิด ๒ ล้อ ให้มีโคมไฟแสงขาวข้างหน้ารถดวงหนึ่ง มีแสงสว่างส่องไปข้างหน้าเห็นพื้นทางได้ชัดในระยะทางไม่น้อยกว่า ๒๐ เมตร ถ้ามีรถพ่วงข้าง ให้มีโคมไฟแสงขาวเพิ่มขึ้นที่ข้างหน้ารถพ่วงดวงหนึ่งตรงมุมข้างนอก เพื่อให้เห็นส่วนกว้างของรถนั้น

๒. รถยนตร์ชะนิดตั้งแต่ ๓ ล้อขึ้นไป ให้มีโคมไฟแสงขาวข้างหน้ารถข้างละดวง ให้เห็นส่วนกว้างของรถ และให้เยื้องไว้ในระดับเท่ากัน มีแรงไฟเท่ากันทั้งสองข้าง แสงสว่างต้องส่องไปข้างหน้าให้เห็นพื้นทางได้ชัดในระยะไกลไม่น้อยกว่า ๒๐ เมตร

๓. รถยนตร์ทุกชะนิดต้องมีโคมไฟแสงแดงอยู่ท้ายรถ ส่องตรงไปข้างหลัง และมีแสงขาวส่องตรงไปที่เลขหมายทะเบียนรถให้เห็นตัวเลขได้ชัดในระยะ ๒๐ เมตร

๔. โคมไฟข้างหน้ารถยนตร์ ต้องมีเครื่องบังกันไม่ให้แสงไฟบาดตาผู้เดินทางหรือผู้ขับรถด้วยกัน ตามแต่นายทะเบียนจะกำหนดหรืออนุมัติให้ใช้

ข้อ ๙ รถยนตร์ชะนิด ๒ ล้อ ให้มีเครื่องห้ามล้อ ๑ เครื่อง รถยนตร์ชะนิด ๓ ล้อขึ้นไปให้มีห้ามล้อ ๒ เครื่อง คือ ห้ามล้อด้วยเท้าเครื่องหนึ่ง และห้ามล้อด้วยมือเครื่องหนึ่ง ซึ่งเมื่อใช้ห้ามลงแล้ว จักคงห้ามอยู่จนปลดออก

ข้อ ๑๐ รถยนตร์ที่ใช้อยู่ต้องมีแตรที่ดังแต่พอสมควร ห้ามมิให้ใช้แตรอันมีเสียงอุตริ ซึ่งนายทะเบียนเห็นว่าไม่สมควร

ข้อ ๑๑ ห้ามมิให้ใช้รถยนตร์ที่ไม่มีเครื่องระงับเสียง หรือรถยนตร์ที่มีท่อไอเสียพ่นฝุ่นให้ฟุ้ง

ข้อ ๑๒ รถยนตร์ที่ใช้อยู่ต้องมีเครื่องมองข้างหลังติดไว้ในที่ ๆ คนขับ สามารถจะเห็นสิ่งที่อยู่ข้างหลังรถยนตร์ที่ขับได้ง่าย

ข้อ ๑๓ ห้ามมิให้ใช้รถยนตร์ที่มีล้ออย่างอื่นนอกจากล้อยางเดินบนถนน หรือทางหลวง เว้นไว้แต่ได้รับอนุญาตพิเศษจากนายทะเบียนเป็นหนังสือ

ข้อ ๑๔ รถยนตร์ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้บรรทุกคนโดยสารนั้น จะต้องมีประทุนกันแดดมีที่นั่งห้อยเท้าตรึงแน่นกับพื้นตัวถัง มีพะนักที่แข็งแรงสำหรับพิง และมีม่านกั้นข้างตัวรถ ม่านนั้นจะต้องมีเครื่องบังกันไม่ให้ปลิวออกไปพันตัวรถ

ข้อ ๑๕ วิธีคำนวณแรงม้าตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓ อนุมาตรา ๘ นั้น ให้คำนวณตามตำหรับดังนี้

แรงม้า = ๐.๐๖ สี ข

ส = วัดผ่าศูนย์กลางของรูลูกสูบเป็นเซนติเมตร

ข = จำนวนสูบ

ข้อ ๑๖ ให้เรียกเงินค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนประจำปี สำหรับรถจักรยานยนตร์หรือรถยนตร์คันละ ๑ บาท

ข้อ ๑๗ ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตขับรถ

ยนตร์ให้เรียกประจำปีๆ ละ ๕ บาท

ข้อ ๑๘ ค่าใบอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายพิเศษให้เรียกปีละ ๑๐๐ บาท

ข้อ ๑๙ คาธรรมเนียมเพิ่มตามมาตรา ๒๕ ให้เรียกงวดละ ๕ บาท

ข้อ ๒๐ จำนวนคนที่อนุญาตให้บรรทุกได้ดังที่ปรากฏในหนังสือสำคัญก็ดี เครื่องหมายทะเบียนสำหรับติดรถยนตร์ก็ดี และในแผ่นป้ายก็ดี ให้รวมทั้งคนขับรถยนตร์ตลอดจนถึงผู้อื่นที่ไปกับรถยนตร์คันนั้นด้วยทั้งสิ้น

ข้อ ๒๑ ให้เรียกค่าใบแทนใบอนุญาตที่ศูนย์หายหรือชำรุดฉะบับละ ๑ บาท

ค่าแผ่นเครื่องหมายพิเศษ แผ่นละ ๒ บาท

ค่าแผ่นเครื่องหมายเลขทะเบียน แผ่นละ ๑ บาท

ค่าใบแทนเครื่องหมายแสดงการเสียภาษีที่ศูนย์หายหรือชำรุด แผ่นละ ๑ บาท

ค่าเครื่องหมายคนขับรถยนตร์สาธารณ แผ่นละ ๒ บาท

ค่าแผ่นเครื่องหมายกำหนดน้ำหนักบรรทุกของและคน แผ่นละ ๕๐ สตางค์

ค่าแก้ทะเบียนเปลี่ยนเจ้าของครั้งละ ๑ บาท

ค่าอนุญาตค้นทะเบียน ครั้งละ ๑ บาท

ค่าแบบพิมพ์สำหรับทำคำขอและแบบพิมพ์ต่างๆ แผ่นละ ๕ สตางค์

กฎให้ไว้ณวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

จอมพล บริพัตร
เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

บัญชีอักษรย่อนามจังหวัดในกรุงเทพพระมหานคร

จังหวัด	อักษรย่อ	หมายเหตุ
พระนคร	ก.ท.	
ธนบุรี	ธ.น.	
สมุทรปราการ	ส.ป.	
พระประแดง	พ.ป.	
มีนบุรี	ม.บ.	
นนทบุรี	น.บ.	

กฎเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม

ออกตามความในมาตรา ๔๒

แห่ง

พระราชบัญญัติรถยนตร์ พุทธศักราช ๒๔๗๓

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติรถยนตร์ พุทธศักราช ๒๔๗๓ เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม ออกกฎไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ น้ำหนักบรรทุกและจำนวนคนโดยสาร ให้กำหนดดังนี้

ก. รถยนตร์สาธารณหรือรถยนตร์ส่วนบุคคลที่จะจดทะเบียนเป็นรถบรรทุกของ ให้กำหนดน้ำหนักบรรทุกตามที่นายทะเบียนจะกำหนดให้ อนุโลมตามหนังสือสำคัญของบริษัทที่สร้างรถยนตร์นั้น ๆ

ข. รถยนตร์สาธารณที่ต่อตัวถังมีที่นั่งรับส่งคนโดยสาร ชะนิดออมนิบัส ให้กำหนดที่นั่งอย่างมากคันหนึ่งไม่เกิน ๒๐ คน เด็กอายุ ๑๐ ปีลงมา ให้นับ ๒ คน เท่ากับผู้ใหญ่ ๑ คน

ค. รถยนตร์สาธารณประทุน หรือ เก๋ง ให้กำหนดที่นั่งอย่างมากเท่าจำนวนที่นั่งที่มีอยู่ในรถคันนั้น แต่คนหนึ่งต้องกำหนดที่นั่งให้ไม่ต่ำกว่า ๔๐ ซ.ม.

ข้อ ๒. สีและเครื่องหมายรถยนตร์สาธารณให้มีอักษร "จ" ขนาดสูง ๑๐ ซ.ม. สีขาว อยู่ข้างท้ายรถยนตร์

ข้อ ๓ คนขับรถยนตร์สาธารณ ต้องแต่งกายสะอาดเรียบร้อย สวมเสื้อมีเครื่องหมายรูปไข่ ขอบเย็บลวดยาว ๔ ซ.ม. สูง ๒.๕ ซ.ม. มีอักษรย่อนามจังหวัดและเลขอาหรับตรงกับใบอนุญาต พื้นสีแดง ตัวอักษรและตัวเลขสีขาว ติดที่หน้าอกข้างซ้าย

ข้อ ๔ ขนาดแผ่นป้าย และ เครื่องหมายอื่น ๆ มีกำหนดและลักษณะดังนี้

๑. ป้ายเลขทะเบียนรถยนตร์ชะนิดตั้งแต่ ๓ ล้อขึ้นไป

ก. แผ่นป้ายมีขนาดกว้าง ๑๔ ซ.ม. ยาว ๔๐ ซ.ม.

ข. มีอักษรย่อนามจังหวัดและเลขอาหรับ ซึ่งเป็นเลขหมายทะเบียน

ค. ตัวอักษรซ้อนกันอยู่หน้าตัวเลข ระยะ ทาสีขาว ช่องไฟห่างกัน ๑ ซ.ม.

ฆ. ตัวอักษรมีขนาดสูง ๖ ซ.ม. กว้าง ๖ ซ.ม. ตัวเลขมีขนาดสูง ๑๐ ซ.ม. กว้าง ๖ ซ.ม. เส้นโต ๑.๕ ซ.ม.

ง. พื้นป้ายทาสีดำ ตัวอักษรและตัวเลขทาสีขาว

๒. ป้ายพิเศษสำหรับผู้ซ่อมหรือขายรถยนตร์

ก. ขนาดและลักษณะ อย่างเดียวกันกับป้ายเลขทะเบียนรถยนตร์ เว้นแต่พื้นทาสีแดง ตัวอักษรและตัวเลข ทาสีขาว

๓. ป้ายเลขหมายทะเบียนรถยนตร์ชะนิด ๒ ล้อ

ก. แผ่นป้ายมีขนาดกว้าง ๖.๕ ซ.ม. ยาว ๒๕ ซ.ม.

ข. มีอักษรย่อนามจังหวัดและเลขอาหรับซึ่งเป็นเลขหมายทะเบียน

ค. ตัวอักษรอยู่หน้าตัวเลขเรียงกันไป มีระยะห่างกัน ๑ ซ.ม. มีมหัพภาคคั่นหลังตัวอักษรทุกตัว

ฆ. ตัวอักษรและตัวเลขมีขนาดสูง ๕ ซ.ม. กว้าง ๓ ซ.ม. (วัดริมหน้าถึงริมหลัง เว้นแต่เลข ๑) เส้นโต ๗ ม.ม.

ง. ป้ายพื้นทาสีดำ ตัวอักษรและตัวเลข ทาสีขาว

จ. ป้ายสำหรับติดข้างหน้ารถ ต้องมีป้าย ขนาดเดียวกัน ๒ แผ่น ติดประกบแน่น เพื่อทำให้เห็นตัวอักษรและตัวเลขได้ทั้งข้างซ้าย และข้างขวา

๔. ป้ายบอกน้ำหนักบรรทุกและจำนวนคน

ก. ขนาดแผ่นป้ายยาว ๒๒ ซ.ม. กว้าง ๑๐ ซ.ม.

ข. อักษรย่อและตัวเลขมีขนาดสูง ๒ ซ.ม. กว้าง ๑.๒ ซ.ม. เส้นโต ๕ ม.ม. อักษรย่อทุกตัวมีมหัพภาคอยู่ข้างหลัง

ค. ป้ายนี้แบ่งเป็น ๓ บรรทัด ๆ หนึ่งห่างกัน ๑ ซ.ม. มีอักษรและตัวเลข ซึ่งมีความหมายดังนี้

บรรทัดต้นมีอักษร น.ร. อยู่หน้า หมายความว่า น้ำหนักของตัวรถ กลางมีเลขบอกจำนวนน้ำหนักของตัวรถ และสุดบรรทัดมีอักษร ก.ก. หมายความว่า เป็น กิโลกรัม

บรรทัดกลาง มีอักษร น.บ. หมายว่าน้ำหนักบรรทุก กลางมีเลขบอกจำนวนน้ำหนักที่อนุญาตให้บรรทุกได้ และสุดบรรทัดมีอักษร ก.ก. หมายว่ากิโลกรัม

บรรทัดสุดมีอักษร บ.ท. อยู่หน้า หมายว่าบรรทุกคน กลางมีเลขบอกจำนวนคนที่

กฎเสนาบดี

กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม

อนุญาตให้นั่งขนรถยนต์นั้นได้ และสุดท้ายมี คำว่า คน

ฆ. บรรทัดกลางและบรรทัดสุดนั้น ถ้าบรรทัดใดไม่มีจำนวนเลขและมีเส้นขีดไว้ หมายว่า ไม่อนุญาตให้รับทำการในชะนิดนั้น เส้นที่ขีดนี้ยาว ๒๕ ม.ม. และโต ๕ ม.ม.

ง. พื้นทาสีดำ ตัวอักษรตัวเลขและเส้นขีดทาสีขาว

๕. ป้ายเลขทะเบียนรถพ่วง

ก. ขนาดแผ่นป้ายกว้าง ๙๗ ม.ม. ยาว ๓๗๕ ม.ม.

ข. มีตัวอักษรย่อนามจังหวัด และตัวเลขอาหรับซึ่งเป็นเลขหมายทะเบียน

ค. ตัวอักษรอยู่หน้าตัวเลขเรียงกันไป วางระยะพองาม

ฆ. ตัวอักษรและตัวเลข มีขนาดสูง ๕ ซ.ม. กว้าง ๔ ซ.ม. แต่ตัวเลขกว้าง ๓ ซ.ม. (เว้นแต่เลข ๑) เส้นโต ๘ ม.ม.

ง. พื้นทาสีดำ ตัวอักษรและตัวเลขทาสีขาว

๖. แผ่นป้ายทุกชะนิดต้องทำด้วยโลหะ

๗. อักษรย่อนามจังหวัดมีปรากฏในท้ายกฎนี้

๘. เครื่องหมายแสดงการเสียภาษี ประจำปี หรือประจำงวดมีลักษณะดังนี้

ก. ตัดรูปเข็นวงกลม ภายในวงกลมยอกจำนวนแรงม้า รถหนัก น้ำหนักบรรทุก จำนวนคนนั่ง ชื่อรถ รูปลักษณะ ชะนิดของรถ ที่จดทะเบียน ประเภทที่จะใช้เป็นสาธารณ หรือส่วนบุคคล ค่าภาษี เลขทะเบียน สีตัวรถและเลขเครื่อง มีส่วนระยายสีตามข้อ ตามงวด

ข. วงกลมมีขนาดวัดผ่าศูนย์กลาง ๘ ซ.ม.

ค. เจ้าพนักงานทะเบียนลงนามและประทับตรากำกับ

ข้อ ๕ รถยนต์ที่จดทะเบียนแล้ว ให้แสดงเครื่องหมายเหล่านี้ไว้ในรถยนต์ ตามที่กำหนดไว้นี้

๑. ป้ายเลขทะเบียนรถยนต์ที่มีเลขหมายตรงกับหนังสือสำคัญ ที่นายทะเบียนออกให้ติดตรึงแน่นไว้ในที่ๆ เห็นได้ง่ายแต่ไกลที่ข้างหน้ารถและข้างหลังรถข้างละ ๑ แผ่น รวม ๒ แผ่น

๒. เครื่องหมายแสดงการเสียภาษีประจำปีหรือประจำงวด แสดงการเสียภาษีประจำปีหรือประจำงวด ต้องติดที่เสาหรือกะจกหน้ารถให้เห็นได้ง่ายแต่ไกล รถจักรยานยนต์ ให้ติดที่คันขับ

๓. รถยนต์สาธารณที่จดทะเบียนเป็นรถบรรทุกของ หรือคนโดยสาร และรถยนต์ ส่วนบุคคลที่จดทะเบียนเป็นรถบรรทุกของ จะต้อง

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

ติดป้ายบอกน้ำหนักบรรทุก และจำนวนคนเพิ่มขึ้นอีกที่นั่งของคนขับทั้งข้างขวาและข้างซ้ายข้างละ ๑ แผ่น ในที่ๆ จะเห็นได้ง่ายทุกเมื่อ

ข้อ ๖ รถยนต์ที่จะเดินทางหลวงต้องมีขนาดกว้างไม่เกิน ๒.๕๐ ม. และมีตัวถังยาว วัดจากศูนย์กลางของเพลาหลัง ไม่เกินกว่า ๑.๕๐ ม. น้ำหนักตัวรถรวมทั้งน้ำหนักบรรทุก ต้องไม่หนักเกินกว่า ๔,๐๐๐ ก.ก.

ข้อ ๗ รถยนต์ที่มีขนาดน้ำหนักไม่ถึง ๓,๐๐๐ ก.ก. ห้ามไม่ให้ใช้ยางตัน ส่วนกว้างของยางตันจะต้องกว้างพอที่จะทานน้ำหนักตัวรถ และน้ำหนักบรรทุกรวมกัน คิดเฉลี่ยล้อหนึ่ง ไม่เกินกว่า ๑๐๐ ก.ก. ต่อ ๑ ซ.ม.

ข้อ ๘ รถยนต์สาธารณและส่วนบุคคลที่ได้จดทะเบียนบรรทุกของนั้น ของที่จะบรรทุกส่วนกว้างจะต้องไม่ยื่นข้ามบังโคลน ส่วนยาวข้างท้ายรถจะต้องไม่ยื่นจากตัวถังออกไปมากกว่า ๒ ม. ส่วนยาวข้างหน้ารถ จะต้องไม่ยื่นเกินออกไปจากที่กันชนหรือหน้าหม้อ ส่วนความสูงต้องไม่สูงกว่า ๒.๕๐ ม. วัดจากพื้นดินขึ้นไป แต่ถ้าของและน้ำหนักระวางบรรทุกรวมทั้งตัวรถเพลาหนึ่ง ต้องไม่หนักเกิน ๓,๐๐๐ ก.ก. ถ้าของที่บรรทุกนั้นมีขนาดเกินกว่าที่กำหนดมานี้ และจะถอดออกเป็นชิ้นไม่ได้ ต้องขออนุญาตจากนายทะเบียนเสียก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะบรรทุกได้ การบรรทุกของนั้น จะต้องไม่ให้ส่วนใดของๆ นั้นลากถูไปกับถนน หรือตกเรี่ยราดตามถนน ถ้าสิ่งของที่บรรทุกนั้นเป็นของที่มีลักษณะอาจปลิวพุ่งได้ เช่นปูนขาวหรือขี้เถ้าหรือเป็นสิ่งที่โสโครก จักต้องหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดปกปิด หรือทำเครื่องป้องกันอย่าให้สิ่งของที่บรรทุกนั้นปลิวพุ่งหรือมีกลิ่นออก ให้เป็นที่รำคาญหรือรังเกียจแก่สาธารณชนได้

รถยนต์สาธารณที่ได้จดทะเบียนเป็นรถโดยสาร ให้กำหนดที่นั่ง ๔๐ ซ.ม. ต่อ ๑ คน เด็กอายุ ๑๐ ปีลงมา ให้นับ ๒ คน เท่ากับผู้ใหญ่ ๑ คน ที่นั่งตอนคนขับรถนั่งไม่อนุญาตให้นั่งเกินกว่า ๒ คน รวมทั้งคนขับรถยนต์ จะเพิ่มที่นั่งขึ้นในรถยนต์ให้มากกว่าที่ได้ทำมาจากโรงงานสร้างรถยนต์นั้นไม่ได้เป็นอันขาด

ข้อ ๙ รถยนต์เดินระวางพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น ต้องมีโคมไฟโดยมีกำหนดดังนี้

๑. รถยนต์ชนิด ๒ ล้อ ให้มีโคมไฟแสงขาวข้างหน้ารถดวงหนึ่ง มีแสงสว่างส่องไปข้างหน้าเห็นพื้นทางได้ชัดในระยะทางไม่น้อยกว่า ๒๐ เมตร ถ้ามีรถพ่วงข้างหน้าให้มีโคมไฟแสงขาวเพิ่มขึ้นที่ข้างหน้ารถพ่วงดวงหนึ่ง ตรงมุมข้างนอกเพื่อให้เห็นส่วนกว้างของรถนั้น

๒. รถยนตร์ชะนิดตั้งแต่ ๓ ล้อขึ้นไป ให้มีโคมไฟแสงขาวข้างหน้ารถข้างละดวง ให้เห็นส่วนกว้างของรถ และให้เยื้องไว้ ในระดับเท่ากัน มีแรงไฟเท่ากันทั้งสองข้าง แสงสว่างต้องส่องไปข้างหน้าให้เห็นพื้นทางได้ชัดในระยะไกล ไม่น้อยกว่า ๒๐ เมตร

๓. รถยนตร์ทุกชะนิดต้องมีโคมไฟแสงแดงอยู่ท้ายรถ ส่องตรงไปข้างหลัง และมีแสงขาวส่องตรงไปที่เลขหมายทะเบียนรถ ให้เห็นตัวเลขได้ชัดในระยะ ๒๐ เมตร

๔. โคมไฟข้างหน้ารถยนตร์ ต้องมีเครื่องบ้องกันไม่ให้แสงไฟยาดตาผู้เดินทางหรือผู้ขับรถด้วยกัน ตามแต่นายทะเบียนจะกำหนดหรืออนุมัติให้ใช้

ข้อ ๑๐ รถยนตร์ชะนิด ๒ ล้อ ให้มีห้ามล้อ ๑ เครื่อง

รถยนตร์ชะนิดตั้งแต่ ๓ ล้อขึ้นไป ให้มีห้ามล้อ ๒ เครื่อง คือ ห้ามล้อด้วยเท้าเครื่องหนึ่ง และห้ามด้วยมือเครื่องหนึ่ง ซึ่งเมื่อใช้ห้ามลงแล้ว จักคงห้ามอยู่จนปลดออก

ข้อ ๑๑ รถยนตร์ที่ใช้อยู่ต้องมีแตรที่ดังแต่พอสมควร ห้ามมิให้ใช้แตรอันมีเสียงอุตริ ซึ่งนายทะเบียนเห็นว่าไม่สมควร

ข้อ ๑๒ ห้ามมิให้ใช้รถยนตร์ที่ไม่มีเครื่องระงับเสียง หรือรถยนตร์ที่มีท่อไอเสียพ่นฝุ่นให้ฟุ้ง

ข้อ ๑๓ รถยนตร์ที่ใช้อยู่ต้องมีเครื่องมองข้างหลังติดไว้ในที่ ๆ คนขับสามารถจะเห็นสิ่งที่อยู่ข้างหลังรถยนตร์ที่ขับได้ง่าย

ข้อ ๑๔ ห้ามมิให้ใช้รถยนตร์ที่มีล้ออย่างอื่นนอกจากกล้อยาง เดินบนถนนหรือทางหลวง เว้นไว้แต่ได้รับอนุญาตพิเศษจากนายทะเบียนเป็นหนังสือ

ข้อ ๑๕ รถยนตร์ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้บรรทุกคนโดยสารนั้น จะต้องมีประทุนกันแดดมีที่นั่งห้อยเท้าตรึงแน่นกับพื้นตัวถัง มีพะนักที่แข็งแรงสำหรับพิง และมีม่านกั้นข้างตัวรถ ม่านนั้นจะต้องมีเครื่องบ้องกันไม่ให้ปลิวออกไปพ้นตัวรถ

ข้อ ๑๖ วิธีคำนวณแรงม้า ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓ อนุมาตรา ๘ นั้น ให้คำนวณตามตำหรับ ดังนี้

แรงม้า = ๐.๐๖ สี่ ข

ส = วัดผ่าศูนย์กลางของรูลูกสูบเป็นเซนติเมตร

ข = จำนวนสูบ

ข้อ ๑๗ ให้เรียกเงินค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนประจำปี สำหรับรถจักรยานยนตร์หรือรถยนตร์ คันละ ๑ บาท

ข้อ ๑๘ ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตขับรถ

หนังสือพิมพ์ชาวไทยเชื้อสายจีน

ยนตร์ ให้เรียกประจำปีๆ ละ ๕ บาท

ข้อ ๑๙ ค่าใบอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายพิเศษ ให้เรียกปีละ ๑๐๐ บาท

ข้อ ๒๐ ค่าธรรมเนียมเพิ่มตามมาตรา ๒๕ ให้เรียกงวดละ ๕ บาท

ข้อ ๒๑ จำนวนคนที่อนุญาตให้บรรทุกได้ดังที่ปรากฏในหนังสือสำคัญก็ดี เครื่องหมายทะเบียนสำหรับติดรถยนตร์ก็ดี และในแผ่นป้ายก็ดี ให้รวมทั้งคนขับรถยนตร์ตลอดจนถึงผู้อื่นที่ไปกับรถยนตร์คันนั้นด้วยทั้งสิ้น

ข้อ ๒๒ ให้เรียกค่าใบแทนใบอนุญาตที่ศูนย์หายหรือชำรุดฉบับละ ๑ บาท

ค่าแผ่นเครื่องหมายพิเศษ แผ่นละ ๒ บาท

ค่าแผ่นเครื่องหมายเลขทะเบียน แผ่นละ ๑ บาท

ค่าใบแทนเครื่องหมายแสดงการเสียภาษีที่ศูนย์หายหรือชำรุด แผ่นละ ๑ บาท

ค่าเครื่องหมายคนขับรถยนตร์สาธารณะ แผ่นละ ๒ บาท

ค่าแผ่นเครื่องหมายกำหนดน้ำหนักบรรทุกของและคน แผ่นละ ๕๐ สตางค์

ค่าแก้ทะเบียนเปลี่ยนเจ้าของครั้งละ ๑ บาท

ค่าอนุญาตค้นทะเบียน ครั้งละ ๑ บาท

ค่าแบบพิมพ์สำหรับทำคำขอ และแบบพิมพ์ต่าง ๆ แผ่นละ ๕ สตางค์

กฎให้ไว้ณวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

นายพลเอก บุรฉัตรไชยากร

เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม

บัญชีอักษรย่อรายนามจังหวัดในหัวเมืองมณฑลต่าง ๆ

จังหวัด	อักษรย่อ	หมายเหตุ
อยุธยา	อ.ย.	
ลพบุรี	ล.บ.	
สระบุรี	ส.ร.	
สิงห์บุรี	ส.ห.	
อ่างทอง	อ.ง.	
ปทุมธานี	ป.ท.	
ธัญญะบุรี	ธ.ญ.	
จันทบุรี	จ.บ.	
ระยอง	ร.ย.	
ตราด	ต.ด.	
นครปฐม	น.ฐ.	
สุพรรณบุรี	ส.พ.	
สมุทรสาคร	ส.ค.	
นครราชสีมา	น.ม.	
บุรีรัมย์	บ.ร.	
ชัยภูมิ	ช.ย.	
อุบลราชธานี	อ.บ.	
ขุขันธ์	ข.ข.	
สุรินทร์	ส.ท.	
ร้อยเอ็ด	ร.อ.	
มหาสารคาม	ม.ค.	
กาฬสินธุ์	ก.ส.	
อุดร	อ.ร.	
หนองคาย	น.ค.	

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

จังหวัด	อักษรย่อ	หมายเหตุ
สกลนคร	ส.ก.	
ขอนแก่น	ข.ก.	
นครพนม	น.พ.	
เลย	ล.ย.	
นครสวรรค์	น.ว.	
อุทัยธานี	อ.ท.	
ชัยนาท	ช.น.	
กำแพงเพ็ชร	ก.พ.	
ตาก	ต.ก.	
สงขลา	ส.ข.	
นครศรีธรรมราช	น.ศ.	
พัทลุง	พ.ท.	
สุราษฎร์ธานี	ส.น.	
ชุมพร	ช.พ.	
หลังสวน	ล.ส.	
สตูล	ส.ต.	
ปัตตานี	ป.น.	
สายบุรี	ส.ย.	
ยะลา	ย.ล.	
นราธิวาส	น.ธ.	
(อำเภอเบตง)	บ.ต.	
ฉะเชิงเทรา	ฉ.ช.	
ปราจีนบุรี	ป.จ.	
นครนายก	น.ย.	
ชลบุรี	ช.ล.	
กระบินทร์บุรี	ก.บ.	

จังหวัด	อักษรย่อ	หมายเหตุ
พิษณุโลก	พ.ล.	
อุตรดิตถ์	อ.ด.	
พิจิตร	พ.จ.	
สุโขทัย	ข.ท.	
สวรรค์โลก	ส.ว.	
เพ็ชรบูรณ์	พ.ณ.	
หล่มศักดิ์	ล.ม.	
เชียงใหม่	ช.ม.	
เชียงราย	ช.ร.	
แม่ฮ่องสอน	ม.ส.	
ลำพูน	ล.พ.	
แพร่	พ.ร.	
ลำปาง	ล.ป.	
น่าน	น.น.	
ภูเก็ต	ภ.ก.	
พังงา	พ.ง.	
ตรัง	ต.ร.	
ระนอง	ร.น.	
กระบี่	ก.ร.	
ตะกั่วป่า	ต.ป.	
ราชบุรี	ร.บ.	
กาญจนบุรี	ก.ญ.	
เพ็ชรบุรี	พ.บ.	
ประจวบคีรีขันธ์	ป.ข.	
สมุทรสงคราม	ส.ส.	